

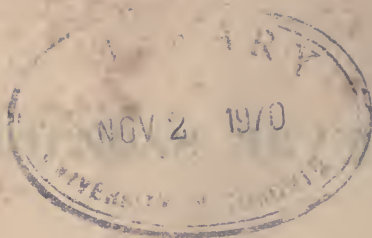

Magyar szózatok.

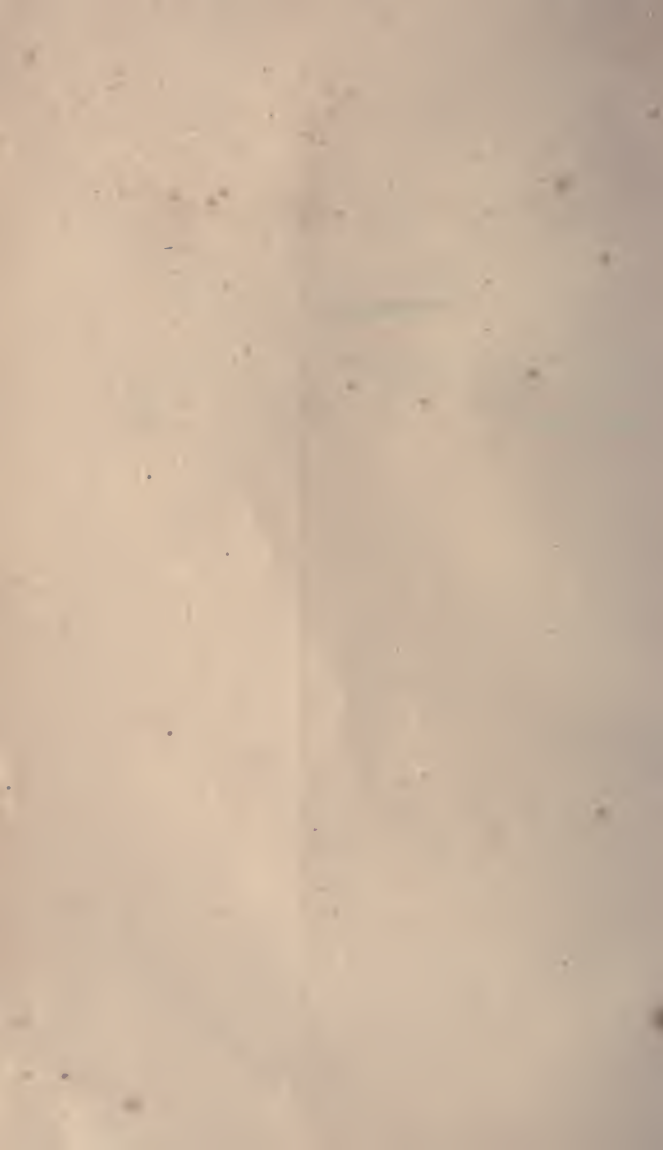
Voigt H. G.
betűivel,
HAMBURG BAN.
1847.

PN
6129
M3

Tartalom:

Adatok az orsz. védegylethez.....	old.	1
A magyar conservativ párt.....	„	220
Népképvisélet.....	„	265

A d a t o k

az

országos Védegylethez.

1844 évi october 6^{án} tartatott Pozsonyban a K. K. és R. R. teremében a Magyar országos Védegylet első (alkotó) közgyűlése Gróf Batthyány Kázmér elnöklete alatt; számos részvevő hazafi s diszes hölgykoszoru jelenlétében.

Az elnök következő beszéddel nyitá meg a gyűlést:

Tisztelt hazámfiak!

Nem hiszem, hogy legyen valaki, kit e hazának földje szült s napja nevelt, kinek kebele, midőn e terembe lépett, nem mondom örömmel ne telt volna el, mert öröm ez alkalommal talán helyén kívüli s idő előtti volna még, de kinek szive most e mai gyűlést megnyitó szempillanatban, remegő várakozással és reménnyel ne dobogna fel.

Ha pedig lenne e teremben olyan, ahhoz nem szóllok.

De egy sincs azok közt, kikhez szavaim intézve vannak, ki honunk állását ne ismerné,

ki azt fájdalmasan ne érezte, s ez állapotból kivergődni vagy maga ne törekedett vagy legalább mások efféle törekvéseit figyelmező pietással ne kísérte volna, ki a keserűség könnyekkel ázott kenyeret ne ette volna, midőn tapasztalá, mikint hiába minden törekvés, és mindeddig hazánk czimere fölött borong azon „átok-suly melly alatt

— — — annyi ész, erő
és olly szent akarat
Hiába sorvadoztanak.

Nem akarok én keserű lenni, vádlani e helyen nem feladatom, sem bővebben fejtegetni azt, mit mindenki tud, mindenki érez. Jelen feladatom nem egyéb, mint arra röviden visszaemlékeztetni, a kárpitot a képről föllebbenteni, és leleplezni annak néhány világos de vajmi sokkal nagyobb számú homályos színeit! de egyszersmind, mi nekem kellő nyugalmat ad, vigasztaló feladatom az is, hogy néhány világ-sugárokat ejtsek annak árnyékai közé.

Tisztelt Gyülekezet! mióta egyik lelkes hazánkfia hatalmas szózata felidézte köztünk az associatio szellemét, részint tulajdon vezérlete, részint nyomát követő érdemes hazánkfiti pártfogó részvéte által számos egyesület támadott. Ezek felszámításával, és felölöki terje-

delmesb előadással nem akarom untatni tisztelt hallgatóimat s nem is akarom magasztaló dicsbeszéddel constatirozni azok roppant hatását, s hizelgő tömjénezéssel pirt idézni azon dicső férfiak arczaira, kiknek köszönhető azok sikere. Azon korholók csoportjához sem fogok csatlakozni, kik szünet nélkül azt lármázzák füleinkbe, s lobbantgatják szemeinkre, hogy a Magyar csak teoriákkal bibelődván, nem akar a cselekvés eredménydus terére lépni, mert azt hiszem, hogy e tért már régóta járja, noha talán bolyongva s bizonytalan léptekkel is, — sőt megvagyok győződve, hogy azon téren forgunk különösen ott, hol az avatatlan bíráló fedd, és vádol és korhol, hogy elméleteskedésben, tires teoriákban veszünk el.

De kifogom bátran mondani egy igénytelen gondolatomat, mint férfihez illik. Ne vegye azt senki rossz néven, vagy csekélyléseül azoknak, mik eddig törtöntek. Szándekom nem ez, merészletem nem lehet illy nagy, szándékom csupán csekély tehetségemhez képest tőlem kitelhetőleg megmutatni, hogy s miért a hazánkban már fenálló minden egyesületnek, mind azon társulatnak, melly akár magány vállalat, akár közügyek elintézésével foglalkodik, sőt magának a legfelsőbb törvényhozó

testnek, s minden ezekben résztvevő és hazája javát szíven hordozó bármi egyénnek kezét kell a most létesítendő Egyesülettel fognia, annak céljával összeolvadnia, vele szövetségben munkálkodnia, kifejlenie, virágzania, belőle mintegy kiindulnia, s hogy és miért nélküle munkálkodni igen is, de célzott érni, sikerhez jutni, kifejleni s virágzani lehetetlen.

Talán sokan sajnosan érezték már velem együtt a jelenlevők közül, hogy annyi ontott vér s hősi tett, annyi eltűrt viszontagság, annyi szép ős politicalai hagyomány, annyi őszinte lelkesedés, szabad szellem, szép eszme, annyi nagyszerű terv s orias munka, sőt annyi leginkább újabb időben tett haladás s életbe lépett üdvös intézet mellett is csakugyan volt s maradt mindig egy bizonyos csorba, egy a Magyaroknak minden vállalatán rajta csüggő hiány, melly a legszebb s legjobban ápolt ültetések közé sem hagyott senkit azon buzdító s megnyugtató érzettel lépni, mi gyönyörűen fognak azok majd felvirulni, s mi báj és élvált vidékké fogják átvarázsolni a pusztá földet, — sőt látván, mennyit elhervaszt és homok alá temet soraikból idő előtt a samum átkos fuallata: nem volt, kinek fülében gyakran mintegy azon aggodalom ne susoglott volna, hogy homokos

a föld, melybe reményeinket ültetők, s hogy nincs meg a telekben azon öszszekötő vegytani alkatrész, melyet szétfujni még a legdühösb viharnak sem legyen ereje.

Tisztelt hazafiak! a jelen egyesületben, annak alapjában s vezéreszméjében van ez a vegytani kötszer, van a samum mérges lehellete elleni antidotum, van a sugár, melly melegíti, viz, melly nedvesíti, táp, melly ujra föléléstí az eltörpült ültetések, sőt teremti ujakat is; ebben van, mi azon említett hiányt kipótolja, mi a jövő nagyságot, diszt, virágzást biztosítani s minden kétségen tulelni képes. ●

Igen hoszasá kellene lennem, ha a mai nap sikerétől várható minden üdvös eredményt, minden nagy következményt elősorolni akarnám.

S ki van köztünk, ki első tekintetre által ne látná, hogy ez egyesület minél nagyobb kiterjedésétől függ, hazánk anyagi jólléte, s csak annak védszárnyai alatt emelkedhetik diszre s erőre az ipar, kereskedés, mezei gazdaság, s hogy míg más a nemzeti gazdagság ama kutforrásainak felnyitását célzó egyesületek, hazánk lakosai csak egyes osztályának érdekeit mozditják elő: a jelen egyesület mind ezen osztályokat egyenlően érdekli. Ez tehát kiegyenliti az osztályok, nemzetiségek, vallások

közti különbségeket és surlódásokat, összeköti ugyan azon érdek utáni törekvésben a földes urat s a jobbágyot, a mágnást s a nemes-embert, a polgárt s a földmivelőt, a Magyarat s a Szlávot a németet és az Oláht, s egyesíti mind ezeket ugyan azon hazának polgáraivá, melly hazában igaz egyenlőség fog uralkodni, az t. i. melly egy közös nagy cél s egy nagyszerű érdek felé versenyezés hasonló képességében áll, mellyből száműzve a szerencse javaival bővebben vagy kevesbé ellátott osztályok közti féltékeny, boszus kaján vetélkedés. De uj mezejét is nyitja fel az elme-surlódásnak, és á közéletnek, önerővel teremtésnek, öngazgatásnak uj iskoláját. Bölcsője tehát azon szellemnek, mellynek ihletése alatt más nemzetek tulnyomó nagyságra vitézkedtek fel magokat, s melly egyedül ruházhat a nemzetekre állandó fényt, nagyságot s hatalmat, mert magában a Nemzetben gyökerezik. De még mind ez nem azon főszme, azon mélyeb gondolat, azon szellemibb hatás, azon mindenható szesz, mellyre én vonatkozni akartam, mellytől mindent, melly nélkül semmit sem lehet várni.

Tisztelt hazafiak! Spártának kertülete korlátolt vala, földje kietlen, meddő és terméketlen, s a spártai polgár egyszerre lemondván az élet

minden édesb gyönyöréről s magának a tudomány és művészetnek azon mennyei élveziről, melyeknek legillatosb zamatját szívták szomszédai, de melyeket azoktól, függetlensége árán lett volna megvásárolni kénytelen, a spártai polgár, mondom, az önmegtagadást, a nélkülözést, a kényelmek megvetését választá magának örök törvényül. S hazájának pusztavad bérceihez hiven s elválhatlanul ragaszkodván, hazafiui erényben nevelt lelkével s hősi gyakorlatban edzett testével vezér-szerepre emelkedett a görög status szövetségben; s szava eldöntő vala a gyűlésekben, s számra csekély de győzhetlen hadserege meghódította a leghatalmasb ellenségeket. S végre egy intésétől függött volna mind azt magáéva tenni, miről lemondani tudott, pénzt, művészetet, élvezeteket, ha akarta volna.

A Magyar a természet minden kincsével ellátott honban él. E kincseket kibányászni százados hiv iparkodása, mert élvezni akarta azokat, de nem volt még arra méltó. — S szegény maradott és gyöngé, tekintet, hatás és szabadság nélkül.

Szabad legyen ez alkalommal még egyet érintenem. Reményem s forró ohajtásom az, hogy ez egyesület minél jobban terjedjen, miből

nagyobb számra nevedjék. De még fontosb tekintet előttem, hogy ez egyesületnek sikere s foganata legyen. S ez csak akkor lehet, ha szentnek tartatik. Nagy és fontos köteles séget vállal magára, ki azt aláírja; nehéz előre kiszámítani, mennyi polgári erény fog tőle követeltetni, a lelkiismeret interpretatióinak tágas mezeje nyittatik fel. A sanctio, moralis tekintetben a legnagyobb, mert a becsület-érzésen alapúl, de épen azért kirekeszt minden tettleges végrehajtást, az ellenörködés bajos, a kijátszás könnyü.

Ezért kimondom egyenesen:

Adott szavát szegni itt nem csak becsület-szegés és haza-árulás! ez gyávaság! S most tisztelt gyülekezet, legyen még egy kis béketűrőssel irántam s engedje meg, hogy csekély személyemről is párszót mondhassak.

Azon jeles férfiak, kik a jelen egyesület életbelépése körül buzgólkodtak, közakarattal felszólítottak engemet, hogy vállalnám át annak ideigleni elnökségét. Milly érzések lepték meg keblemet ez alkalommal, arra hagyom az ítéletet, kimagát az enyimmel hasonló helyzetbe tudja képzelni; de remélem hogy az, ki szavaimat figyelemmel hallgatta, megfogja érteni, hogy szerénytelenség vagy elbizottság nem vala

mi arra birt, hogy annak elvállalásától ne vonakodjam. S áldom a gondviselést és köszönöm neki életem egyik legszebb pillanatát, azt t. i. melyben feladatomból jutott az e teremben számosan összegyűlt hazafiakat, a hallgatóság tömött sorait, a karzaton megjelent lelkes hölgykoszorút, kiknek ragyogó szemeiben, mint minden szép és jó, úgy a jelen szent cél iránti vonzalmukat is olvasom, fölszóllítani:

Pártolják, ápolják az alakítandó Magyar védegyesületet!

Részemről, bármely ügyesb kezekre fogja a tisztelt egyesület annak elnökségét bízni, jövőendőben, mindig szilárd jóakaratommal, buzgó ohajtásommal s hol hatalmamban áll, tettelegesen részvétellel fogom nagy és szent célját kísérni, támogatni, elősegíteni.

Gróf Batthyány Kázmérnak az 1845 évi november 17 ki védegyesületi közgyűlésen tartott megnyitó beszéde.

Tisztelt Gyülekezet!

Egy éve mult, hogy Pozsonyban egy rögtönzöttnek látszó, de valóban nem csak minden gondolkozó hazafi, hanem általánosan, talán öntudatlanúl, az egész nemzet keblében gyökeret vert eszme nyomán, számos és lelkes, — többnyire a nemzet képviselőinek jobb részéből álló elvbarátok gyűlésében védegyületi társulattá alakultunk. S noha ez utóbbiak azon eszmének megtestesítésébe először inkább csak mint magány egyének folytak be, mintsem azon hivatalos állásuknál fogva, mellyel felruházva jelentek meg az országgyűlésen: majd jósló előgondoskodással, s azon tapintattal, mellyet közéletbeli tapasztalása által nyert, a követi táblának roppant többsége, csak egy szó sem merényelvén ellenmondást: az alakult társaságot törvény-paizsa alá vevén, országos ügynek kijelentette, — s azt ez által olly méltó helyezetre állította, millyet olly ügynek elfoglalnia kellett, melly uj — s friss vért öntvén

az ország minden ereibe, s ezeket lelkesedés, munkásság s remény hevével töltvén, nem lehetett, hogy magát a sz  vet is uj élettel s eg  zs  ggel f  l ne   leszsze, uj erővel s rug  kony  s  ggal meg ne edze. S ezt tevén nem ragaszkodtak ugyan rabszolgai f  l  nks  ggel a szónak anyagi magy  razat  hoz, hanem az utasítások szellemét méltán s kellőleg fogták fel mikor ezt a létező k  r  l  m  nyekkel   szszehasonl  tv  n, az országgyűlés akkori stádiumát, a már tárgyalt ügyek, különösen    kereskedés s v  m kérdés sorsát, meg a jövőre való reményeket s kilátásokat mind mérlegbe vetvén, egyenesen kimondták azt a nemzet nevében, mit a nemzet azóta   ly jelent  kesen maga  v   tett.

Jgy keletkezett a „Védegyesület.“ De mind azon meggyőződés mellett is, melly annak mindegyik alapítójának keblét töltötte — s megvallom, erősnek kellett   m lennie azon meggyőződésnek, melly t  speteg s zavaros viszonyaink holt tengerében b  tor volt, mint egy Neptun szigony  val az előítélet s ellen  rdek sz  rtei ellen   ly rendkívüli hull  mtorl  st előteremteni, de mind azon meggyőződés mellett is, nem hiszem, hogy lett volna valaki, b  r hazájába s Nemzete jellemébe legszerelmesb ember is, ki titkos aggodalom nélkül, s

mondanám, ki nem reszkető kézzel nyújtott volna kanóczot azon tűz felgyújtására, melly fűszeres, s zamatos máglyáról letisztító s gyógyító lángra hevülhetett, de értéktelen s röpke anyagot csak percznyi pislogásra lobbanthatott fel, melly phoenix hamvává éghetett le, vagy elalvó üszkeivel a legvégző reményt is elemészthette, a legutolsó nedvet is kiszárazthatta.

Egy éve telt, s ujra öszszegyűltünk most hazánk fővárosában, de már nem többé csupán mint egyes elvbarátok, vagy olyan egyesületnek tagjai, melly évi közgyűlésén magának számot ad egy év alatti működése s talán részvényeseinek kiosztandó kamatjáról, hanem megjelenünk, mint a Nemzet köz sympathiájától elfogadott ügyek képviselői, mint egy valóban országossá vált intézetnek, a Nemzettől önvállalt hivataloskodásunkban megerősített tisztjei, megjelentünk, mint az Ország legvessőbb széleiből velünk kezét fogó s buzgón munkálkodó vidéki tagtársainknak követői, mint a Nemzet egy köz vállalatának előmozdítói, a Nemzetnek felelőséggel tartozó olly érdekének kezelői, melly már ennek vérével összeolvadt, éltevel azonosult.

S ha egy pillanatot vetek vissza mindarra, mi ezen rövid időszak alatt emlékezetem elébe tolong, azon forrongó, pezsgő, mozgalmas

viszonytömegre, azon hemzsegő seregekre, mellyek közvetlenül vagy közvetve, akarva nem akarva, előmozdítólag, vagy gátlólag működtek, hatottak, folytak mind azon öröm s bú, remény s csüggedés, élvezet s aggodalom dagályos apályára, mindazon mintegy bűbájosan előidézett mozgalom, terv, gondolat, vállalat tömkelegére, mellynek még egy év előtt, de legkisebb nyoma sem volt, azon mintegy varázspálczával teremtettt szellemi s észbeli cselekvőségre, mellynek jelenleg tanui vagyunk, s ha más részről a meglevő eredménytől felbátorítva s feljogosítva gondolataimmal belemerülök a jövőbe, s bátor szemmel, noha mérsékelt vérrel kiszámítani iparkodom, mellyek lehetnének illy arányban haladva, annak méhében rejtett csudái: megvallom, hogy nyelvem megakad, s tárgyam nagysága azzal ijeszt, hogy még róla értekezem, messze hátra maradok a mögött, mit mondanom kellene.

De nines is szándékom itt a Védegylet sorsát fogamzása napjától kezdve a vajudás, születés s nevekedés minden stadiumán át követni, vagy annak minden részleteit akár mostani kifejlési fokára, akár a teendőkre nézve kimeríteni. Ezek constatirozását ügyesb kezekre hagyom, különösen azokra, kiknek kezelése

alatt gyakran még a legviszásabb körülmények is az ügynek üdvére s diszére fordultak, nekik hagyom e tárgyak s tapasztalatok roppant tömegéből kiszedni s kideríteni mind azt, mi a fő tárgyat legjobban fölvilágosítani, s a körülményt felöle legjobban megalapítani s megszilárdítani, az iránta való buzgalmat megserkenteni s ennek kellő irányt adni képes.

'En csak az általános mozgalmat akarom érénteni, én a tisztelt gyülekezettől csak azt kérem, méltóztassék velem együtt figyelmét azon tagadhatatlan tényekre fordítani, mellyek testileg, kézzel foghatólag előttünk állanak, mellyeket mindenki látott, hallott, s tapasztalt, mellyekről hite s meggyőződéséből szintolly kevéssé vetközhetik ki az ember, mint azon öntudatból, hogy ő maga létezik, hogy vannak érzékei, s organumai, hogy fáj a mi kellemetlenül illet, s gyönyört okoz neki, a mi kellemetes. Hagyják csak egy perczre, hogy látcsöveiket, de bona fide s nem valamelly elhallványító prizmán keresztül néhány főképre irányozzam; először arra, mi egy év előtt volt, majdarra, a mi most van, ott pusztító viharra, melly az alig született gyermek bölesője körül borong, itt tüzzel vassal kiirtó-háborúra, melly egy ártatlan és nemes eszmét üldöz, mint haj-

dan Columbus állításait s Galilei először kimondott igazságait, itt egy azoktól, kiknek az ápolás s körülte való atyáskodó gond kötelessége volt, — megtagadott, születése bűnével vádolt, s pusztára kítaszított csecsemőre, ott ugyanazon a szegénység minden nyomoraival küzdő, de az elemek viszontagságai s a vadállatok megtámadásai közt mintegy erősbülő s önmagát fölnevelő gyermekre.

S most tekintsenek arra, s egy fiatal oriást látnak, ki izmos lábaival a nemzeti rokonszenv talapzatán áll, ki hatalmas karjaival átöleli az országot egy végtől a másikig, ki mint egy Atlás vállain hordozza egy Nemzet ipar s munkásság teremtetten kincseit.

Vagy hagyjunk fel a költői színezettel, s tekintsük meg a mindennapi sugároktól megvilágosított az ezelőtt egy évvel csak külföldi cikkekkal írákott, de most már hon gyártott, csak nem minden szükségünket fedező selyem, bársony, gyapju, pamut, bőr vas s minden másféle anyagból készített portékáival ragyogó raktárainkat, mellyeknek mintegy kivonatát látjuk a hatvani utcán ajánlkozó kiállításban

Tekintsük a már egész ország színén elterjedt fonó, szövő, csinozó, festő, hámorító kisebb nagyobb új műhelyeket, mellyek már a száz

számot messze túlhaladják, tekintsük a még sokkal nagyobb számú csak keletkezően levők körüli sürgést s tolongást.

Tekintsük az ott fekvő tervek s rajzolatok halmazát, azon észbeli ikerműködésnek eredményeit, melyeknek az iparral egyenlő lépést kell tartani, a jövő ipari kifejlésnek s rejtett találmányainak tényezőit, s tekintsük azon aranyhalmokat, miket egy évóta hazánk kebelében forgatott, s a külföld saskörmei közül meggazdálkodott.

Tekintsük azon velünk karöltve ható 138 vidéki osztályt, melyeknek követeit köztünk üdvözleni szerencsénk van.

Tekintsük azon büszke öntudatot, mely egy év óta a Nemzetben ébredett, hogy tud nélkülözni, tud célzt érni, tudja a maga szükségseit fedezni, s magát e tekintetben a külföldtől függetlenné tenni.

Tekintsük azon általános ösztönt, 'mellyel nem csak a Védegylet barátai s nem csak a közömbösek, de ellenségeinek nagy száma is honi gyártmány után kapkodik, s a honi ipar kifejlésében mintegy önkénytelenül tetteges részt vesz.

De nem akarom hallgatóimat kifárasztani, hanem kérdem mindegyiket, ha kétkedő, vona-

kodó vagy épen ellenség volt is, mondja meg őszintén, kezét szívére szoritva, tud e még most is ellenszegülni, tudja e most is tagadni egy évi iparmozgalmaink eredményét, tudja e ezt még most is hiábavalónak, csekélynek, vagy csak ideiglenesnek állítani, tudja e most is roszalni, megvetni, gunyolni, vagy gyanusíthatni azon ösztönt, azon törekvést, melly azt előidézte, tudja e most is hinni vagy állítani, hogy nem ez volt a valódi szándék, hogy mind ez csak ürügy, elvetemedett izgatási viszketeg, s forradalmi bűn palastolása volt?

Vagy még most is elhagyja magát a külföld ugy nevezett közvéleménye által rémiteni? de a külföld maga azt teszi, a mit minálunk roszal.

S mellyik ez á külföld, s annak közvéleménye? Németország talán s annak sajtója? de hirlapi sajtója már közmondássá vált, mi pedig viszonyainkról értekező egyéb literatúráját illeti: tagadom, tagadom a német nemzet becsületeért (noha tudom, mert csökkent vala irántunkki sympathiája általánosan) hogy akár a lipcei sajtó menydörgő, lepiszkoló, sujtó és megvető hangot pengető publicatióit értsük, akár azon ujonnan kitalált, talán még mérgesebb értekezéseket, mellyek egy bizonyos,

látszólag liberális szellemnek taglalják a magyar viszonyokat, sőt a magyar test szépségeit is kiemelik, csak hogy in ultima analysi magunkkal s a külfölddel azt hitessék el, mikint ha megtartani s a friss szín alatt ragadó mirigytől megmenteni akarjuk azokat, át kell, hogy engedjük testünket bizonyos boncz-késeknek, némi állítólag rothadó tagok elvágására, mint p. o. a megyei hatóság és sok más között éppen azon ipari függetlenségünket védő egyesület, mellynek szerintök bekövetkezett végvonaglásai felett annyira szeretik meghuzni a lélekharangot; tagadom, mondom, a német nemzet iránti tiszteletből, hogy ezek a német nemzet képviselői legyenek. A külföld már mivel és szabad nemzetei, kevesbé ismerik ugyan viszonyainkat mint ezek tán megérdemelnék, „mi elszigetelt állásunk természetes következése,“ — de még is éppen a Védegysület keletkezte óta hazai törekvéseink nem csak ki nem kerültek sajtóik figyelmét, sőt azt inkább magokra vonták és számos francia és angol cikket mutathatnék elő, hol, ha itt ott tévedés mutatkozik is, általánosan még is annak bélyegét viselik, hogy nem gáncsoló, leczkéző, megvető s :rigy indulatból, hanem független írótól s azon nagyszerű szempontból eredtek, melly az egyes nemzetek

kifejlődéseit, ha mindenkor meg nem üdvözli is, legalább részvéttel kíséri, mint az általános haladásnak kiegészítő részét; egyáltalában pedig méltányolni tudja egy nemzet abbeli erőlködéseit, hogy a tudatlanság, szegénység, műveletlenség s elnyomás ón-lánczai alul békés és törvényes uton fölszabaduljon. — S talán más, mint külföldi sajtó s annak szárnyain repülő hír értesítette a nemzeteket egy előttök alig ismert faj fellengő igyekezeteiről, s idézte elő azon szinte tagadhatlan tüneményt, hogy épen egy év óta annyi külföldi tolong ide, olyan vállalatokra ajánlkozva, melyektől őket elijeszteni az előtt már elég volt Magyar-Ország nevét kimondani.

Vagy a kormánytól tart valaki, s annak pártolása nélkül sikert nem remél? de a tények ellenkezőt bizonyítanak, noha kiszámíthatlanúl túlhaladó volna azon eredmény, mellyel a Nemzet s a kormány ma dicsekedhetnék, ha ez amazzal kezét fogott volna. De legyünk igazságosak a kormány iránt is, s ne vádoljuk őt többel, mint a mennyit vétkezett. — Különözzük el a kormányt bizonyos tulbuzgó szolgálai s önczimzett barátaitól; s látjuk ezeket, hogy tudva, vagy nem tudva pártot sujtván, a Nemzetet ölik meg, látjuk őket a Védegyesület

keletkezése napjától fogva jajgatni, lármázni, dühösködni, annak megtámodására minden s a legnemtelenebb fegyverhez is nyulni, azt a kormány előtt a leghomályosb színekben festeni, ezt ellene boszura felszólítani, annak üszszezuzó villámait reá leidezni, a kormány, melly minden haladási mozgalomtól, különösen Magyarorszában, úgy is fél, mindenféle rémképek s gyász hírekkel mindinkább nyugtalanítani, más-résről pedig a kormány nevében tett mindenféle fenyegetések által a Nemzetnél már létező ingerültséget minden módon növelni.

A kormány pedig mit tett annak bebizonyítására, hogy mind ezen hetvenkedéseket magáévá teszi? a kormány mélyen hallgat. A kormány nem tiltotta ugyan el veszedelmes barátait azon irkafirkáktól, mert talán nem látta kedvetlen szemmel, hogy áljóslataik s ferde nézeteik kudarczát, mint utoljára kisült, csak magok vallják, holott a kormány kezei még szabadok.

A kormány eltiltotta minden hivatalosait az ügyünkbeni részvétől, s ez sajnos és sikertelen egy lépés, melly pedig a bureaucraticus szellemből foly, s némileg azáltal magyarázható, hogy a kormány ügyünk lehető roppant kifejlődését előrelátván, s annak következtében,

mihelyt a védegylet keletkezett, s az úgy nevezett conservatív-párt főnökei ellene kikeltek, azonnal azoknak satellesei is tőle visszavonulván, hazai gyariparunk kifejlésének egész terhe, az úgy nevezett ellenzék vállaira hárámlott, a kormány tehát alatta lappangó politicalai tendenciáktól, s tőle mint politicalai izgatás eszközétől félt. Azért is kérte föl a kormány minden körirányu társulat alapszabályait, magának ez uttal a Védegylet alapszabályairól is bővebb tudomást s világot szerezni akarván.

A kormány örökös tartományai számos lakosát eltiltotta s gátolta a Magyarországbai átköltözéstől. A kormány nemi nyers, vagy félnyers anyagoknak az örökös tartományokbai beviteli vámját most is leszállítja, mi csak hátráltatja honi iparunk kifejlődését, s könnyebbiti az örökös tartományok gyártóinak állását, holott más czikkekre nézve az irányunkban súlyos régi arány tartatik fen.

A kormány a Censura vas-fogóját ügyünkre nézve mind inkább szorítja s ezt törvénytelenül teszi, ez ellentünkben a kormány legnagyobb büne, s legsajnosb csapása. De csak a védegylet ellenteszi-e-ezt? Nem ez e ellene általában legnagyobb sérelmünk?

Tehát összefogva a kormány büneit, ő nem

csak negativ téren maradt, hanem olly tettleges eljárása ellen is panaszkodhatunk, melly egyenesen vállalatunk elbuktatására volt czélozva; de természetére nézve a kormány fellépése csak ugyan közvetlen nem volt, s inkább csak egynéhány status-férfi stikkeblüsségének s egyoldalúságának, mások ellenségeskedésének, ismét mások gyöngeségének s természetes féltékenységének s az eleibe terjesztett elferdítéseknek tulajdonitható. — De kimondotta e valaha, vagy valahol nyilvánosan, s egyenesen célunk vagy eljárásunk kárhoztatását? vágott e közbe hatalmas kezével állítólag törvénytelen s veszélyes merényünk megsemmisítésére? nem, mert átlátta, hogy arra feljogosítva nincsen, hogy mozgásunk a törvény körében forog hogy maga teszi magát a törvényes körön kívül, ha ollyan egyesület ellen sujtólag fellép, mellynek alapja s eljárása törvényesek, célja üdvös, lényege nemzeti, s mellynek jobbadán csak iránya előtte kétes, vagy inkább gyanusított.

De ha egyszer tiszta szándokunkról tökéletes meggyőződést nyer a kormány, mit már kellett volna nyernie, vagy már nyert is: az esetben róla azt teszem fel, hogy egy kormány pálczája alatt levő s ő felsége bizodalmának jobbfelét képező nemzetnek önmagát nagyobb

diszre, értékre s műveltségre emelni, s ez által az egész Status-hatalmát s gazdagságát tetemesen szaporítani akaró őszinte vágyakodásaitól nem csak hidegen elfordúljon, hanem ebbeli törekvéseit akadályozni, a Nemzetnek mintegy fejére ütni, már serdülő diszét elfojtani, jövődjét, s vele együtt az egész Status jövődjét kockáztatni akarja, ezt mondom, róla föltenni örültségnek, ezt állítani csaknem felségsértésnek tártom.

Vagy talán azt vélné valaki, hogy néhány, a kormánynak egy részét képező status-férfinak, vagy pedig hivatalnoknak merő pillanatnyi tetszése vagy nem tetszése, elegendő legyen hü polgárt arra bírni, hogy kitüzött céljától elálljon? Nem tisztelt Gyülekezet! Nem hü polgár az, ki olly könnyen hagyja magát elűttetni attól, mit üdvös szükséges szentnek tart ő, noha ez talán absolut statusokban szokott rendszabály, kevés tudományuk van azoknak alkotmányos országok élete felől, kik ilyeneket hisznek, mert ha ezekben általánosan, különösen minálunk, hol a kormány nem kebelünkben lakik, nem a Nemzet többségéből foly ki, nem csak political, de status-gazdasági, s minden más nagy kérdések csak törvényes izgatás útján vitetnek diadalomra; s épen azon izgatás által

szült szünetlen vitatkozás, eszmesurlódás útján győzethetnek le azon ügyek ellenségeinek silány okoskodásai, győződik maga meg a centralis középponti kormány ezeknek hiábavalósága s az ügyek üdvös voltáról s mint itt történt, ártatlanságáról.

De nem akarom tovább folytatni e tárgyat, minek igazolnám azt, mi olly diadalmasan vívott ki magának igazságot. Készerű kifakadás a szerencsétlenül elbukott, céljától elütött emberé, s hála Istennek: mi ellenségeink minden törekvései daczára sem vagyunk illy szerencsétlen helyzetben. Mi az öntudat nyugodt derűtségével nézhetünk szét a világban, mi a szántás-vetés veréjtékét s az elemek viszályait könnyen feledhetjük, mert van szemünk előtt érett gyümölcs, mi sajnálkozó mosollyal fordulhatunk el mindazon rágalom, koholás s méltatlanság torlázától, melly lábaink elébe gördített, mi mindezt az engesztelés tengerébe süllyezthetjük, mert körülünk áll fáradozásink legszebb dija, tényeink eddigi meglepő eredménye, előttünk pedig egy jobb kor alapos reménye.

De midőn amazon örülünk s ez utóbbira bizakodunk, ne hitessük el magunkkal, hogy már mindent elkövettünk, hogy ama remény

már olly biztos lábon áll, miszerint tőle soha meg nem fosztathatunk. Nem akarom többé emlegetni nyilvánosan lappangó ellenségeink ármánykodásait, de szükségesnek tartom emlegetni, noha már százszor is említve volt, azon igazságot, hogy a legnagyobb eredmény, valamint csak nagy erő-feszítés s szilárd akarat által elérhető, ugy csak még tartósbb figyelem, meg ovakodóbb őrizkedés által tartathatik meg, hogy épen nagy nemzeti ügyekben minden elhagyatás hanyagság s lankadtság bűn, minden elhibázott előhaladás, hátrálás, s kézből kieresztett előny vesztett csata. S valamint még nem volt nemzet a világon, bár az emelkedetség legmagasb fokát elérte is, melly azt vélvén, hogy már eleget tett, s ősi hősisége s szigoru munkásságáról lemondva, magát a fényüzés s elpuhultság bölcsojében ringattatni hagyván, csak hamar le nem szállott volna magas polczától a legműveletlenebb, legalábbvaló nemzetek sorába: ugy merném állítani, hogy ott érte el egy Nemzet magassága tető pontját, hol többé semmi akadályra nem talál, mellyet legyőzni kényetelen, s ellenkezőleg; s ha az ipar kifejlődésére Anglia példáját alkalmaztatjuk: nem volna nehéz megmutatni, hogy épen más nemzetek vetélkedése, a szövetséges

statutuskok elszakadása, pénzbeli crisei, életmentésére szükséges tömérdek költségei, az ellene Europa-szerte indított kereskedési háboru a continentalis rendszertől kezdve Zollvereinig, Angliát uj erőfeszítésre, uj találmányokra zorítván s a nemzetnek ugyszólván minden éridegét mégjobban feszítvén s geniusát fölébresztvén, uj éltet öntöttek polgári testébe, uj kútforrásokat nyomoztattak vele s még hatalmasb csudálatos diszre, erőre, gazdagságra virágoztatták fel.

Ne hagyjuk tehát magunkat olly könnyen elcsüggeszteni: de más részről kis sikerünktől se eláztatni, mert ez, noha egyébre bámúlatos, az elérendett célhoz csakugyan parányi; ha pedig nemzeti dülfünk már első diadalmán felpöföd, ha keleti indolentiánk győz, s már meguntuk a kis munkásságot, a kis áldozatot, há azt képzeljük, hogy most már haza térhetünk házi isteneinkhez, másoknak, vagy a gondviselésnek engedvén át mozgonyunk kormányrudját; ha már sokaljuk p. o. a sok gyűlést, a sok vitát; ha egy roppant csarnok hideg falai közt egykét egyénre hagyjuk háládatlan s közömbös hazánk egyik legszentebb érdekét elintézni; ha szavunk szentségével játszunk s annak magyarázatát könnyedén vesszük, lelki

békénk minden háborgatásától irtódzván, inkább lesütjük szemeinket s nem kérdezősködünk, mint sem hogy p. o. azon kedvetlen tapasztalásnak tegyük ki magunkat, hogy egyszer megcsalattunk, vagy hogy bizonyos ideig lenes nélkülözésnek vagyunk kénytelenek magunkat talávetni, míg t. i. eredetiben kaphatjuk azt, mi csempészkedés útján jutott kezeinkbe; ha mondom, illy hanyagúl langyúl vesszük tügyünknek sorsát, ha annak előmozdításában ernyedetlenül nem munkálkodunk, iparkodunk, buzgólkodunk, haladunk, akkor nem adok egá évet, hogy mind azon fényes eredménynek, mellyen most gyönyörködünk, többé de nyoma se lesz; vagy ha lesz, ha annak hire átmegy az utóvilágra, ez azon kárörömös történet írók, többé nem fájunk rágalmozói, hanem igaz profeták év-könyveiben lesz föltalálható, kik miutánuntig azt papolták, hogy a Magyar-Nemzet európai kifejlésre és miveltségére alkalmatlan nép, állításaikat majd annak elbeszéléssel fogják bizonyítani, mikint törekedett ez egyszer keleti elbizottságában, csak önerejével s minden intés daczára helyt foglalni tettelegesen amazok közt, s hogy tette magát gyáva ön-megbuktatásával a nemzetek kaczájának, s háritotta

fejére azoknak átkát, kik kérkedő proclamatíói hirére körébe hagyták magukat csábíttatni.

De félre illy gyász-képekkel, mellyek a mai örömhöz nem illenek. Sohase tudom magammal elhitetni, hogy a Magyar-Nemzetnek több erélye ne legyen, hogy szebb jövő ne álljon előtte. De úgy jártam, mint a magyar-zenész, kivalahányszor öröm s vigalom nótáját húzza, mindannyiszor rögtön felváltja azt a szomorú visszaemlékezés s reménytelen jövő panasz hangjaival. Keblemben szintén rögtön tűkrödött vissza annyi nemzeti csapás, annyi csalott remény, annyi szenvedett veszteség, annyi szerencsétlen viszony, s komor hurt pengettetett velem. De szintolly rögtön feleszmélvén, s felbátorodván, száműzöm bús szorongatásaimat, újra felnyitom kedélyemet, a vigasztaló reménynek. S hogy ez nem merő önámítás, vagy kábitás, arról felel nekem az, mit körülöttem látok, t. i. egy nemes, nagyszerű önkítüzött cél felé haladó nemzetnek elszántság, szilárd akarat, férfiúi kitartás s bölcs eljárás útján magának ez új mezőn kivivott diadal jele. S ezen említett erények zászlói alatt harczoljunk tovább is szeretett hazámfiak! ne hagyjuk szemünk elől enyészni a célt, melly után vágyakodunk, legyen önmegtogadásunk

legnagyobb dicsőségünk, munkálkodásunk eredményetlen, kitűrésünk tántorithatlan, minden lépésünk egyenes s bátor, de józanúl megfontolt; ne felejtjük el a költő azon szent foháskodását, mellynél jobb ohajtással nem tudnám e szavaimat berekeszteni:

Hogy e nemzet mindenik nyomára

Ragyogjon ember-méltóság sugára!

s a siker nem lesz többé kétes, az eredmény nem csak egy tárgyra korlátozva, a díj minden reményen túl szép s fényes, elhagyott nemzetünk önátalakítási példája az emberi-nem történetéről bölcselkedőknek egyik legkedvesebb apja!!

1846 augusztus 20 kán.

Tisztelt közgyűlés!

„A Végegylet nincs többé! örök álomba szenderült! a végegylet meghalt:“ béke hamvainak!

Miután t. i. — mert hiszen minden megérőltetésnek csakugyan végének kell egyszer lenni, miután ellenségeink minden kigondolható okok, s álokoskodások, s ezek hiányában minden képzelhető furfangosság, mocsok, szitok s rágalomból kifogytak s csak azon nekik keserű tapasztalással gazdagodtak vala, mennyire nem boldogúlhattak s milly rossz szerepet játszottak mind ama ferdeségeik s eszme elcsavarásaikkal; — miután egy részről a végegylet tömérdek, iszonyu s helyrehozhatlan rossz következéseit s e káros és kárhozatos intézet alapítói által a nemzetre árasztott átkot tüntették fel, más részről és egyszersmind még is a szegény csecsemőnek életén már annak első élet-szikrájával együtt, rágódni kezdő halál-csirája, vagy jobbadán csak tengő pangó sinlődése, s tökéletes tehetetlensége felett gúny - nótát húztak, végre logikai következetességnél fogva

annak bebizonyítására, hogy ezen említett, egymásnak legkisebbé is ellent nem mondó állításaik csakugyan alaposok s az eredmény által igazolvák, — kikiáltották, hogy „a védegylet meghalt.“

Egy darab ideig ezen taticával élt a védegylet ellenében mind a hires augsburgi koma, mind ennek azon két kedves huga, kiknek egyike Trieszt világkereskedésének, a másika pedig honunk s fővárosunk cosmopolitai szellemének organuma, mind ama, bár más ajku, de szivrokonság s hazafini törekvésre nézve nem kevesbé az augsburgi rokonának gyantandó, kakastojás gyanántikervárosinkba befészelt s kiköltött váltott gyermek.

Ezeknek tehát s néhány nekik szót-fogadó csekélyebb atyafiaik s cselédeknek taticája volt, valahányszor a védegyletet megemlítették — s ez nem ritkán történt ám! annyira nem hagyá őket soha róla elfelejtkezni a szeretet — ugyan mi? talán a szegény elhunyt felett bú-súltni, vagy a de mortuis nil nisi benét szemeik előtt tartva, hibáit keresztényi türelmességgel palástolva, értekezni? vagy a holttestet, nyílt ajtóknál, bonczkés alá vevén, belrészeinek rothadását s beteges szerkezetét tudományos alapon, mindenek szeme láttára, mutogatni?

Nem! — nem ilyen volt bölcs taktikájuk!

Sőt akkint kezdtek állítólag holt tetemei körül ólálkodni s károgni, mint valamelly temetéstől eltiltott irtóztatós vétkes vagy öngyilkosói körül, vagy mintha némi belső aggodalom azt suttogná füleikbe, hogy csak ugyan továbbá is életjeleket fog adni; s tehát ők ezen undok dög lehető új életre támadását úgy akarták volna a szájtató nép elébe tükrözni, mintha nem phoenix hamvai, hanem, isten tudja, vagy a holt anyagon kikelt féregsokaság, vagy magának a rothadó testnek más chemicus átalakulása útján valami új, a hozzá közelmegő még mérgeesebb ragálylyal fenyegető szörny képződhetnék ki, hogy ez által másokat még a pietás azon tényétől is elriasztssanak, miszerint atyjokfia holttestére egy két marok szentelt földet dobnának.

Hát egy alig két évet ért gyermek ennyi „virust“ foglalhatott e magában? annyi hatással lehetett e egy nemzet sorsára? s alig két éves életének kimulta után, nem hogy az ártatlanság fehér koszorúját, de még csak korábban elhalt idős rokonai s eldödei sirboltjában egy kis szerény helyet sem érdemlett e meg?

S miért fukarkodtatok hát néhány rőf tiszta halottlepellettel, néhány deszkával nem

diszágyra, hanem gyászpadra, miszerint mindenki meggyőződhetett vala azon annyi örömsajajveszéklés hangjai közt, de bizonyosan a legrendkívülibb hírrel született gyermek haláláról; — hogy mind az, ki születésére annyi reményt épített, lemondjon végre bolond ábrándjairól, mind annak, ki benne csak nem antichristust látott, felháborodott kedélye normalis egyén sulyába viszszaléphessen?

Azért, mivel a Védegylet él s élni fog, míg Buda áll!

Azért, mivel ő olyan, mellyet sem nyilatkok sem mérgetek ki nem végezhettek, melly ellen törpe myriádjátok babyloni tornyokat rakhatnak fel, de általa zavarral fognak sujtatni. —

Ti hősiségtek öntudatában, Samson gyanánt megnyírve, s álmában vévén ostrom alá, megkötöztétek ötöt, s most már azzal hizelegtek magatoknak, hogy koplaltatva, vérét ereiből cseppenként kiszivárogtatva, testén hemzsege s azt szurva, csipve, vagdalva, az aljas boszú minden nemét felhasználva, csakugyan végkép kifogyaszthatjátok életerejéből kiölhetitek életkedvét, s hogy így betelik az, mit ti, mások rászedésére, mint már megtörténtet, kitárogattatok? — En

pedig megmondom nektek, hogy ti nem csak másokat csaltok meg, hanem tinmagatokat is egymás közt; mert ti jól tudjátok, hogy a mit kihireszteltetek, az nem igaz, ti sziveitek mélyében jobban ismeritek ötet, ti szintolly jól tudjátok, mint én, hogy valamint nyilatok lepattan róla, mérgetek erejét veszi rajta, úgy, ha bár bilincsekben tartjátok is őt, ő azokat első alkalommal lerázza, bár koplalásra kényszerítsétek, neki más jobb tápja van, mint melyet kezeitek adhatnának vagy elvehetnének! Francia országnak egy jeles férfia egykor e szavakat mondta: les Nations ne meurent pas „a nemzetek halhatatlanok.“ En úgy értem ezt, hogy valamint az emberi-nem tenyésztésére vagy talán pusztítására a világ egyetemében bizonyos helyet kitöltött egyének, úgy fajok s nemzetiségek is enyéztek ugyan el a történet könyveiből, de épen azért fogyott el hírük s emlékezetük, mivel nemzetek nevét meg nem érdemlették, mert nem tettek, nem létesítettek, nem alapítottak, nem találtak fel semmit, mi magában nagyszerű, mi a legkésőbb ivadékra is átszállani, s attól elismertetni és használtatni fog. Ellenben halhatatlan azon nemzet, kiben eszmék szülemlettek s ki ezeket ridegen bár vagy tovább fejletten, az utódokra átszállította.

Azért él még Aegyptus, noha a Fáraók vére kihalt, — él Róma, bár más uralkodják a Capitoliumban, él Carthago, noha Cato intése valósult, él a phoeniciai s tyrusi tengerész, él Athene és Sparta, él emlékezetben fény s pompa sugárai közt, bár tettelesen, világszerte elszórva s lenézve azon faj, melly az üdveztőnek születést adott. Ugy hogy — mondanám — mi e föld kerektségén igazán halhatatlan, az egydül az eszme, valamint mi a nemzeteket halhatlankká teszi, az az, olyan eszme, melly az emberinem fölemeltetését, boldogítását, felvilágosítását s erkölcsiségét előmozdítja, s valóban úgy is történik, hogy minél inkább öszhangzásban vannak az eszmék egy nemzet önfentartási vágyával, minél inkább összeolvad valamely nemzet élete azok utáni törekvéseivel, annál kevesbé enyészhetik el azon nemzet a világból, míg emberek lesznek, annál jobban biztosítja magának nemzetiségét sok századokra.

S ebben rejlik azon kérdés feloldása, miért hogy meg nem halt a Védegyfő, sőt inkább, miért ő is halhatatlan, s teheti és teendi is halhatatlanná a magyart, ha hozzá ragaszkodik, ha azon természetéről el nem felejtkezik, melly azt a főlebb említett eszmék sorába fűzi. Sőt bátor vagyok azt állítani, hogy akármit tegyen is már

a magyar, akárhogy kezelje, ha ugyan e szóval élnem lehet, — azon eszmét, akárhogy sáfárkodják azzal, azon eszme meg van, meglesz; azon eszme halhatatlan.

Nem tudom, mit vártak tőle sokan, s mit tartottak talán ismét mások; nem hiszem, hogy legyen valaki, ki szorosan épen azon eredményt várta volna, melly ekkorig mutatkozott, s ennek okát könnyű feltalálni mind a közbejött eseményekben, mind azon tényezőkben, mellyek reá hatás nélkül nem lehettek, — de hogy a Védegyletnek, az ellene feltornyosúlt hatalmas, s kiengesztelhetlen ellenséges tényezők daczára, s azon sok tekintetben gyenge, közömbösség vagy langyosságban elernyed, vagy esonkitott erejű, vagy kijátszott tényezők mellett, mik ügyében dolgoztak, — csakugyan roppant eredménye van, tagadni nem lehet; tekintsük bár az anyagit s iparit, melly jelenleg bizonyosan leg meglepőbb, s miröli meggyőződés végett nem igen messze kell menni, miről hiszem, két évvel ezelőtt senkinek sejtése sem volt; tekintsük bár az erkölcsi következtetéseket, mert tagadhatlan tény s mindenki által, ki őszinte akar lenni, elismertetik, hogy Magyarországon a vélemények e tekintetben egészen megfordultak, s „honi ipar“ meg „honi czikk“

nem utálat s undor, vagy-mint nem tudom kicsoda hazugúl állította, merő gunynév, hanem igen kevés kivétellel, minden párt emberei közt büszkélkedés s előmozdító törekvés tárgya; — tekintsük bár végre a politikai hatást, noha ennek részére legmostohább sors jutott, s mig daliás ellenségeinek első panicus elrémülésök s kísértet-látásuk alól felszabadultak, úgybará-tink közt ismét sokan vannak már, kik aggodalommal látják hogy azon politikai pártot, mellynek egyedüli ápolására hogyatott a Védegylet, jobban össze nem forrasztá.

Mondom a Védegyletnek ezen tagadhatlan eredménye, s azon fokon állása, hol köztudomás szerint áll, régibb időkben csodának vagy a gondviselés valamelly rendkívüli közbejárulásának tulajdonítatott volna; a gondolkodó ész előtt pedig úgy tűnik fel, mint próba-köve annak, hogy a Védegylet eszméje azon fenemlitettek közé tartozik; hogy az, mi általa életre idéztetett, nem csak pillanatnyi, hanem sokáig tartó, sokkal tovább, mint mennyire némellyek legmesszehatóbb látcsövei terjednek; hogy az olly erős, szilárd lábon áll kiirthatlanúl, miszerint bár szenderegjen is egy-ideig, vagy szenderegni látszassék, minthogy lármát nem üt (bár a lármát inkább ellenszegülői ütötték mint

ő maga, s noha nem az munkálkodik legbiztosabban s legerélyesbben, ki legtöbb zajt üt) az első légydongás is felébreszti őt, s bár megtörténnék is rajta, hogy formáiból kivetkezzék, hogy minden külön működés vagy hivataloskodásról lemondjon, s látszólag csupa passiv téren maradjon, ő csakugyan megleendő s terjedni és rögzödni fog az emberek lelkében, s feltűnik fényben s komoly hatással, a mérges párákat szétszlatva s a földet frisítő záporral megöntözve, de dörgéssel, lánggal s jéggel is, valahányszor a lég illy electricus anyaggal saturálva lesz, melly e vagy ama tüneményt előidézi.

S azt tartom, hogy ez eszme annyira össze fog olvadni azon földdel, mellyen lakunk, hogy akármimódon fejlődjenek is a világ történetei, legyen bár azon faj, melly most ezen göröngyön él, honából száműzve, vagy más hatalmasb fajtól elnyomva, legyen annak tulajdon nemzeti vagy legyen külföldi kormánya: ezen eszme megmarad, annak tüneményei megjelennek, valahányszor olly kérdések fognak felmerülni, mellyek vagy a kormányt vagy a külföldet, vagy egy bitangoló osztályt olly elvekkel hoznak összeütközésbe, mik e föld s annak lakosai közti kapcsolatot illetik, s vala há-

nyszor kormány, vagy osztály, vagy testület egy nemzet vagy e nemzet egy részének érdekeit más tekinteteknek feláldozza, vagy elhanyagolja, jogon s méltányosságon alapuló követeléseit elmellőzi, s a nemzetet, nemzeti létében megsérti, mind annyiszor azon egyszer felébresztett, s megpendített, szó viszhangzani fog az ország egy szélétől a másikig.

S ebben áll-mondjuk ki egyenesen azon eszmének politikai hatása, melly egy részről annyi féltés, annyi gyanúsítás, annyi döngenyezésnek, más részről pedig annyi félig okos és helyes, félig tulságos mentegetésnek s palástolásnak adott alkalmat. De száljunk vele szembe egyszer férfiasan azon kérdéssel: jogalapú e a védegylet politikai hatása? Kell é annak örülnünk? szabad e léteznie, vagy kénytelenek vagyunk e azt megtagadni, vele titkolódnizni? s mit értünk e politikai hatás alatt?

Ha úgy állna a dolog, hogy kénytelenek lennénk ezen hatást megtagadni, akkor mi magunk ismernők el, hogy a védegylet politikai hatása csakugyan olyan ujjhuzó, s halszártoskodó, minden kötelek erőszakos felbontásával, lázítással, bujtogatással járó, zavart okozó, s csak nem felségsértés büne alá vonható izgatás, mellynek vádját némelly legagyarkodóbb ellen-

ségeink annyira szerették volna réánk kenni, mely pedig, mint már többször mondtam, s még jobban megmutatni szerencsém lesz, rágo-lom s hazugság. —

Ha pedig afféle politikai befolyást értünk, miszerint egy társulat a nemzet csak nem minden legnagyobb, s legszentebb érdekeit felkarolva, azok felett örködve, azokat buzdítva s lelkesítve, fáradatlanul mellettök s értök működve, azokat szárnyaival védve, ez irány-ban minden törvényes eszközt felhasznál, mely kezében van: akkor azt mondom: bizony a véd egylet politikába is avatkozik, sőt természeténél fogva politikai intézet, mellynek mezeje igen tágas, mert terjed tisztán alkotmányos kérdésekre szintűgy, mint közlekedési eszkö-zökre, mezei gazdasági s belipari javaslatokra szintűgy, mint status gazdaszati, magán s köz jogi problémákra, s így azon jog és kötelesség, mely minden magyar polgáré, különösen a védegyleté is, mint számos polgárból álló tár-sulaté; kötelessége pedig úgy a nemzet, mint öntagjai iránt, kik töle eredményt várnak: szembeszállani mind azon akadályokkal, s visz-onyokkal, mellyek célját gátolják, azokat tisztába hozni, ellenök minden törvényes szel-lemi s anyagi eszközt használni.

Igy p. o. odavezetni, ott tüzni ki a fő közlekedési vonalok irányát, hol az a haza érdekében leghasznosabb, hol t. i. Magyarország, s külföld közti kereskedésbeli érintkezés pontjait látja, s leálárczozni, minden bármelly tetsző színben burkolt s álokoskodással és csábítással kísért tévesztő és félrevezető terveket, s ime p. o. alkalmazásban a vukovár flumei s a számtalan Triest felé nyuló vasuti tervek közti kérdés.

Hol vámokat sorompókat lát ott épen úgy joga s kötelessége bonczolgatni, felvilágosítani, s behizonyítani, hogyan miért, ki által s kinek fizettetnek amazok, s minő színük van emezeknek s vallyon e szín igaz vagy csáb szín e? s miféle alkatrészekből vegyült öszve? valamint szinte tisztába hozni, s követelni, hogy ama vámok töröltessenek el, ha ártalmasok, s tartassanak fel, ha, és olly alakban, mellyben hasznosoknak találtatnak.

S ezen nyomozásaiban delejtője legyen a legszigorúbb logica, s igazság, a magyar nemzet érdekéhez alkalmaztatva. — S bármily nehéz már csak elméletileg is tisztába jöni azon bonyolult viszonyok közt, mellyek homályában borong a dolgok igaz állása: azt tartom mind egyes embernek, mind ezen egye-

sületnek kötelessége és joga azokat kimélet nélkül tisztába állítani, úgy a mint vannak.

De tovább megyek, s azt állítom, hogy a védegylet már keletkezésekor közrebocsájtott programja szerint itt a dolognak csupán elméleti szemléleténél meg nem állhat, hanem hogy társas uton cselekvőleg kell neki azon elméletileg kibonyolított, s tisztába állított politikai, statusgazdászati, s az Austriai birodalom internationalis viszonyaibá vágó kérdések feiőldása irányában, természetesen a törvényhozás rendes útján megkisértendő kiegyenlítésök iránti utógondolattal minden lehető morális, értelmi s a törvény körében fekvő physikai rugókat mozgásba tenni, melyek hatalmában vannak.

S imé megérkeztünk azon főszerephez, melyre a védegylet hivatva van, s mely talán ezután fő teendője lesz, melyre már előlegesen figyelmét terjesztvén a középponti Igazgatóság, azt az ezévi közgyűlés rendezésébe foglalta, s a védegylet vidéki osztályait, s derék buzgó tagjait, mintegy ipar congressusra hívta meg, s mely szerepet ha csupán annyi sikerrel is ke résztül vinni sikerül, mintmennyi az eddigi eredmény volt: a Védegylet ollyasmitesz közölt, mi vele legmegátalkodottabb ellenségeit is kifogja békíteni. —

E pár szó: „a védegylet alakult“ — azon

hir: „a honi ipar védelmet s ápolást talál
 ezer meg ezer küszöbön“ ezer meg ezer iparost
 teremt, s új anyagi világot idézett fel körülünk;
 e csuda épületnek emelkedésére elég volt az
 alapkövet lerakni. — Reá kupot, fedelet csak
 a Nemzet törvényhozói rakhatnak, de a kuphoz
 való roppant gép-szerszám, s anyag tömegé-
 nek előállításához a magáéval hozzájárulni, a
 védegylet második s jelenleg szükséges műkö-
 désének tartom, hogy t. i. eszméket, tényeket,
 s adatokat szolgáltatasson, melyek alapján, ha
 meggyőző erővel birnak, a nemzet képviselői
 azután olyat teremthetnek, s léptethetnek életbe,
 mi a magyarnak diplomaticus alapon fennálló
 alkotmányos függetlenségét szorosan fentartja
 ugyan, de kereskedési viszonyait javítván, a
 külföldivel szabadabb s viszonyosan hasznos
 érintkezést, egy korona alatti szomszédainkkal
 pedig ha lehet, csak annál őszintébb s barátibb
 szövetséget képes kieszközölni, úgy hogy egyik-
 nek érdeke ne fogja sérteni a másikat. —

S hogy az illy jövőendő nem kivihetetlen,
 arról kételkedni nem szeretek; hogy pedig a
 védegyletnek ebben már némi hatása volt, azt
 mutatják a jelenidő jelei, mert ezek sejdittetik,
 hogy a védegylet elleni minden lárma között
 is, a kormány már csak ugyan azon kérdésre

fordította figyelmét, mellynek alapján a védegy-
 let felállott, s némi félre érthetlen utó gondolat
 mellett is, látjuk s olvassuk a kormány orga-
 numaiban ama viszonyok tárgyalását: — nem
 lehet némi öröm, s részvéttel kevert mosoly-
 lyal nem tapasztalni, mint terem rögtön, mint
 eső után a föld belsejéből a gomba, dicaste-
 riumaink barlangjaiból annyi fiatal Peel s
 hogy rohan neki a fekete sárga sorompónak
 annyi legmegrögzöttebb conservativ nagyobb
 dühvel, mint egykor a rebeccaita lázzadók
 Wales herczegségben, köz jelszavuk levén sza-
 bad kereskedés, természetesen pedig korlátolt
 íróasztalának aránya, s porzótól könyező sze-
 mei silányságához képest úgy értelmezvén e
 szót: „szabad“ s úgy alkalmazván azt a
 Magyar kereskedésre, mint elleneseivel szem-
 közt ugyan a szabad szót a sajtóra, vagy a
 loyaltás szót ön magairányában alkalmazni
 szokta. —

Ezen fogadott vagy fogadatlan publicisták
 nézeteit, akaratait, pletykáit, talpraesett, vagy
 sületlen terveit nem lehet mind a kormány nya-
 kára tolni, sőt még az ellenkezőről teljes meg-
 győződést nem nyertünk, olly status férfiaktól,
 kikre olly magas érdekek vannak bízva, azt
 kell föltenni, hogy józan okoskodásra hallgat-

nak, s hogy talán épen ők idézték elő az ezen kérdés felüli vitatkozást, mint a hajókázó mélység mérőjét a vízbe süllyeszti, de mivel más részről csak ugyan azt is tapasztaljuk, hogy nem merik ez utóbbit egész a víz fenekéig leereszteni, s tudjuk, hogy mindeddig csak ugyan egy bizonyos irányu szellem uralkodott közöttük, s minden féle jelekből azt is méltányosan következtethetjük, hogy a kormány kívánatai, meg organumainak jávaslatai, s okoskodásai közt egy bizonyos összekötő fonal van, hogy tehát az, mit ezek pengetnek, mi ezekben bármi külön alakban szünetlenül ismét előfordúl, alapja lehet a kormány nézeteinek; s minthogy tulajdonképen épen ez azon sark, melly körül forog a vám s kereskedési kérdés, melly körül különösen forgatták az a feletti vitát a kormány organumai: én mindazon gyűléseken, hol a szabad szó pótolja a sajtó meg szorítását, s különösen ezen alkalommal helyén tartom, hogy e tárgy megvitattassék, s azért messze bár azon elbizottságtól, mintha én illy jeles férfiakból álló gyűlésnek illy csiklandós, s annyi nehézséggel körülvelt kérdésben irányt vagy tanácsot adni vagy arra világot árasztani mernék, mégis, mivel olly mélyen vág azokba, mikről értekezem, bator leszek itt, az én egyéni meg győző-

désem szerint kiemelni egyikét a legnagyobb fallaciának, a legalkotmány ellenibb, nemzeti éltünk magvát is hervasztó elveknek, melly hol egyenesen kimondva, hol csak sejtetve, a kormány organumaiban előfordúl, s melly épen azon említett sark, melly körül forognak a vám, s kereskedést illető okoskodásaik. S ez azon tétel:

A magyar elleni tagadhatlanúl súlyos vám viszonyok azért vannak, mert a magyar adót nem fizet, mint az austriai tartományok lakosa, s még ez utóbbival erre nézve egyenlő lábra nem áll hasonló módon adóztatván, vagy mi ezzel egyre megy ki, újabb módosítás szerint, némi kárpótlást vállalván el, addig azon viszonyokon segíteni nem lehet.

Ez által mindenek előtt az ismertetik el, hogy a magyarra közvetve, vám alakjában, és ugyan századok óta bizonyos teher rakatott: nem igaz tehát, hogy a Magyar adómentes lett volna. —

De bizonyos ezen a nemzet akarata mellőztével reá tolt adóztatás egyenes alkotmány törvény s fejedelmi esküvel ellenkező eljárás volt, melly a nemest egyszer a szegény adózó népet hétszer sújtotta. — Hogy ezen teher a Magyaroknak anyagi létére nézve következtéseiben

még súlyosb volt, mint sem az örökös tartományokra nézve a közvetlen adóztatás, azt bizonyítja az ország jelen állapota, hasonlítva amazéval. —

De ezen elkövetett hátratasztítás, s okozott kár nagyságát minő emberi calculus fogja ki számíthatni?

Ha tehát karpótlásról van szó, bizonyosan annak van több joga azt követelni, ki a fenn álló viszonyoknál fogva leg többet szenvedett, s ezt vagy egyszerre kell neki visszatéríteni, vagy, minthogy ez lehetetlen, jövődre úgy kell intézkedni, hogy az iránt levén több kedvezés, kinek eddig mostohább helyzete volt, e helyzetből felvergödhessék a másikéval egyenlő virágzásra. S kérdem ki lessz az, ki itt követelve fel léphet a magyar e, vagy az örökös tartományok? — vagy a magyar szokása szerint nagylelkűleg feledésbe borítja régi sérelmeit, mihelyt csak barátságos kéznek egy újja mutattatik felé, s jövődre kedvezőbb helyzetet se igényel, hanem csak úgy akarja biztosítani állását, hogy ezentúl szabadon mozoghasson, és sem néki, sem szomszédjának jövődöben más előnye, vagy utánja ne legyen, mint az mellyet magának teremteni tud.

Jlly esetben, minthogy az örökös tartományok ipar s anyagi fejlődés tekintetében már sokkal magasb pólczon állanak, mint a magyar, alig lehet kétség arról kinek lehet a kettő közt valószínű reménye túlhaladni a másikat; — kivéve azon egy lehetséget, ha a versenyzők közt egyik fiatal izmos, lélek s erőteljesnek, a másik vén, köszvényes, lusta s elernyedettnek találhatnák, mit szomszédaink csakugyan nem fognak magokról megengedni.

Ha tehát a magyar más kárpótlást nem követel, mint jövődő éltének fejlődhetését, s biztosítását, hogyan követelhetne kárpótlást az örökös tartományi, vagy annak nevében az austriai kormány?

De ez azon kárpótlás neve alatt mást nem ért, mint azt, hogy a magyar némi nála ekkorig még szokatlan módon adozzék, vagy hogy nála olly valami létesüljön, mi a nemzet rovására jövedelmi kút forrás legyen.

Azon fentebb felállított tételnek van tehát szerintem egy oldala, melly nagyon igaz, s a vámviszonyok kiegyenlítésének alapúl szolgálhat, s van ismét egy másik oldala, melly egészen ferde s elfogadhatatlan. —

Ha az mondatik: a magyar czikkeket vámmal kell terhelni, mivel a magyar természet-

tőnek a status irányában semmi vagy jobban mondva kevesebb közvetetlen terhe van mint az örökös tartományi termesztőnek, s ezért olcsóbban termeszthet: — megengedvén, hogy egészen úgy áll a dolog, mi azomban nem olly bizonyos, fenn marad még a kérdés: valyon nyers, vagy gyártott ezikkekről van e szó? mert mellékesen mondva, nekem úgy látszik, hogy a nyers czikkek vámmal terhelése nagy részben magára az örökös tartományi fogyasztóra vagy gyártóra hárámlik. Ha pedig gyártott czikkekről van szó, hozzá tévén a nyers termények olcsóságát s a kutforrások bőségét, mellyel természettől áldott országunk az iparnak ajánlkozik: megvallom, tökéletesen helyesnek, méltányosnak tartom, ha egy alattvalói javáról gondoskodó kormány nem engedi meg, hogy valamelly olcsóbban termesztő más ország lakosai a kormányzása alatt lévő földet czikkeikkel elárasszák, s az otthoni ipart elfojtsák. De itt csak azt vagyok bátor megjegyezni: „quod uni justum, alteri aequum.“ —

Egyébiránt ez nem más, mint a védrendszeri elv, mellynek első példáját maga a kormány szolgáltatta nekünk, midőn ellenünk, nem tudom valóban az örökös tartományok iparát e, vagy pedig az azon népességtől kincs-

tárába folyó tulajdon jövedelmeit a Magyarországra, szükségesnek tartotta védeni; ezen elven indultak, s indulnak pedig most is más nemzetek, s csak ott kezdenek belőle kibújni, hol az ipar már olyan magas fokra ért, hogy ily rendszer reá nézve nem csak haszontalan de káros is lehetne. —

S más országokról szólván, hiszem hogy azoknak status férfiai is, midőn hazai vámjait a külföld ellenében rendezték, bizonyosan arra is kiterjesztették figyelmöket, mit fizet a másik nemzet státusának adó czime alatt, s hogy el bírja e azt ama nemzet? mert ez a természetnek egyik tényezője, s a cikkek drágaság vagy olcsóságának egyik fel tétele. De alkalmasint azt is tekintetbe vették, minő azon nemzet belső állapota, különösen közlekedési, s szállítási eszközeire nézve, mert ezek az olcsó eladásnak nem kevésbé fontos tényezői s feltételei. —

Hiszem s tudom, hogy a hol más nemzetek iránti viszonyokról volt szó, azon status férfiak sem hallgattak mindenkor a méltányosságra, hanem nagyobb hatalmukra támaszkodva kereskedési szövetségek vagy egyenes kizsárolás útján is a külföldre tributumot toltak, mellyet az természetesen csak egy, vagy más cím

alatti nemzeti adóból fizethetett; hiszem s tudom azt is hogy néha nem csak a külföldet, hanem ön gyarmataikat is, vagy olly népeket, kiket gyarmati jellemmel felruházniok tetszett, csak olyanoknak tekintettek, mellyek vérét lidérczként kiszopni, státusbölcsesség vagy „raison d'état“ nak neveztetett.

De tudom azt is, hogy tributarius nemzetek csak addig fizetnek tributumot, mig más-kép nem tehetnek, s tudom, hogy a történtek tapasztalása, s már terjengeni kezdő józabb statuspolitikai elvek, a gyarmati rendszer zátonyait eléggé fel világosították. —

Tudom minden esetre hogy ollyan eljárások soha jog állapotot nem szülhetnek. Nem szülhetnek idegen nemzetek közt, még kevésbé szülhetnek olly nemzetek közt, mellyek egy azon uralkodó fő alatt állanak, kinek természetes kötelessége minden alattvalóra egyformán özőnleni kegyelme s gondoskodása sugárait; legkevésbé szülhetnek pedig ott, hol e fejedelem, épen az egy birodalmát képező nemzetek közt fennforgó viszonyokra nézve, egyik ország s nemzet független politikai állását, s kormányoztatását szent esküjével megerősíti, hol ha még is e külön országok közt a fejedelem részéről némi nagyobb kötelességről volna

szó, melyet ő a mások hátraszorításával volna kénytelen teljesíteni: igazság eskü szentsége, s királyi méltóság bizonyosan egyhangulag inkább az alkotmányos ország mellett szóllának, mint sem azon tartományok mellett, hol csak moralis kötelesség van, de annak teljesítése egészen az uralkodó akaratjára bízott.

De vissza térvén az adó kérdésére, s megegyezvén abban, hogy azon tekintet „micsoda teher által megszabott árron termesztí és szállítja gyártmányait egy ország a másikba?“ a kettő közti vámrendszernek sinormértéke, — s ezt Magyarországra, s az örökös tartományokra alkalmazva, ime, megérkeztem újra egyikéhez azon nagy fontosságú kérdéseknek, melyeknek fejtegetése, az e tárgyalai kapcsolatnál fogva, a védegyelet körébe esik, s ez nem egyéb, mint az adó kérdése.

Megvallom azon hitemet, hogy míg nálunk az emberi jog, a józan ész, s a méltányossággal jobban összehangzó adoztatási rendszer nem hozatik be, s míg minden egyenes teher egy tehetetlen pariaféle osztály nyakára gördítetik: addig hiában nyittatnak fel nyers vagy gyártott czikkeink előtt az egész világ kapui, mert épen nem, vagy csak ritkán lesz mit

eladni; nem levén meg az, mi természetményeket teremt, közlekedési eszközök s pénzforgalom. — Ez Magyarországra nézve roppant különbséget tesz, mert csak bel közteherviselés mellett képes kifejlődni, a nélkül nem: de akár legyen aránylagos teheregyenlőség akár nem, akár nagyobb, akár kisebb legyen azon adónak összege, melyet a nemzet közösen vagy nem közösen visel, ez csak az ország szükségéhez képest lehet olyan, de azután akár drágábban állítja elő akár olcsóbban annak következtében a terményeit, mihelyt a külföld, vagy austria határvámait úgy rendezte, hogy általuk tulajdon czikkeire nézve azon olcsóbb-ság felméretik, nem foghatom meg, mi köze lehet többé szomszédunknak ahoz, vagy mit avatkozhatik többé az austriai kormány abba, mivel s mennyivel s hogyan járul a maga státus költségeihez a magyar; de ellenben megvallom, sőt állítom, hogy ettől őrizkedni a Magyar Fejedelem egyik legfőbb, s legelső kötelessége, szent kötelessége továbbá örködni a felett, hogy a magyar által elvállaltt, vagy elvállalendő teher egyedül, s kirekesztőleg a magyar hasznára forditassék, hogy a magyar státus jövedelme épen tartassék, a magyarnak szintannyi védelme legyen, mint akármelly

más státus vagy tartomány lakosának, s szent kötelessége a. m. törvény hozásnak örködni a felett, hogy azok, kiknek kezeire bizta fejedelmünk a kormányrudat a magyar status jövedelmeit se el ne pazarolják, se el ne idegenítsék, sőt ha ezekre nézve olly szerencsétlen körülmények forognak fenn, miszerint M. Ország serpenyője olyanok kezében billeg, kik nem magyarok, kötelessége mindenkinek, ki hozzá szólhat, minden kitelhető módon még jobban kezébe szorítani hazánk azon élettereinek kulcsát, és semmi módon nem engedni, hogy ezen kérdés megoldása nemzet elleni, vagy a nemzetet még inkább elszegényítő szellemenben történjék. —

Azt vélem tehát, hogy minden oldalról tisztába kell hozni azt az adó körüli kérdést, tisztába állítani azon fentebb említett axiomát, s azt, hogy mi értetik az alatt?

Hallottam szót bizonyos közköltegekről, s nem tagadom, hogy vannak, de tudom más részről, hogy a Magyar ezekhez járult, s most is járul, tudom, hogy azokra a királyi ház, s a status tartására roppant és soha be nem tudott pénzek vannak. Hallok, s látok száz tervet, nyilvánost és álarczost, olvasok számokat, s hiteleseknek híresztelt, de homlokukon gya-

kran a hamisítás bélyegét viselő kimutatásokat; it a „monopolium“ szava peng, ott státus kölcsönbeni részvét, itt egy tévtan támad, igaz elv mellett, ott csábszer váltja fel mind a kettőt. —

De mindezek sarka csak ugyan ott, s ugyan azon kérdés körül forog: hát mint s hogyan akarnak a magyarra adót vetni, hogy azután közte, s a német közt, természetesen nézve nagyobb egyenlőség legyen, s így a vámviszonyok ki egyenlítettessenek. —

Az igényeltetik talán, hogy az ügy is már kizsákmányolt magyar az austriainak, mostanára már ki nem telő, tehát a magyar egész jövődjére háramló tributumot fizessen? bizony mondom, így soha a kisimulásnak reménye nem lehet!

Vagy azon elvből indulva, hogy az örökös tartományoknak mivel talán külföldön a versenyt ki nem állhatják ipar czikkeikre nézve, szabadalmas joguk van a magyar piacot kirekesztőleg, magát a magyart is kizárva elfoglalni; a magyarnak ha ebből menekedni akar, be kellene talán váltani azon jogot s megvásárolni, hogy magának önhazájában ipart teremteni szabad legyen? De ki adta el valaha ezen jogát, mi-

csoda historiai vagy jogtényen alapúl ama szabadság?

Vagy azért mivel egy azon birodalomnak részei lévén, az austriai státus tartása többbe kerül, mint a magyaré? — de a magyar a maga státusa administratioját fizeti, királyának bő forrásai vannak, sok arany folykincstarunk mély medrébe, és épen ez azon kevés áldások egyike, mikkel a magyart megajándékozta a gondviselés, hogy beligazgatása nem sokba kerül, s hogy azon ezer fejű hydra, melly az örökös tartományok rákfenéje, az absolutismusnak bálványja, — a bureaucratia még eddig nem tudott nála annyira meggyökeredzeni, és elharapódzni, hogy őt is a némettel együtt a status adósság örvényeibe sodorhatta volna, s ha Isten tovább is vele lesz, ezentúl se fog tovább harapódzni. —

Vagy talán épen ez utobbival akarják e őt bódoggá tenni, s anyagi és szellemi jólétét felvirágoztatni. —

Vagy azt értik az adóztatás egyenlősége alatt, hogy a magyar alkotmányos jogairól lemondjon, s azok kezeibe ruházza át az adó kivetési jogot, kik az örökös tartományokban a status szükségai, vagy inkább önkényes kedvük szerint megparancsolják a teherviselést?

mert máskép attól félhetni, hogy a felállított egyenlőség majd újra egyenletlenségnek enged helyet, hohogyiknek megegyezése szükséges lesz, a másiké nem. —

Szóval, azt akarják e, hogy mi az ő már jóformán ki képezett s investált iparukba, min nemzeti erszényünkből, kamat nélkül, vagy csak úgy látszó haszon reményében, még új tőkét fektessünk; vagy ha tömlöczünkön egy lyuk felnyitattott, szabad lég beocsájtása végett, egy másik tüstént bedugassék, hogy azon hasznót, mellyet tán némi kereskedelmi, vagy vám-beli könnyebbités nyomán egy kézzel markolnánk, a másikkal azonnal készpénzben kifizesstük, s így a régi állapot soha ne változhassék.

Nem tisztelt gyülekezet! ki a kérdést ezen térre állítja, ki azon axiomát tovább terjeszti, mint miként én értelmeztem, az a dolgot kivihetlenné, elfogadhatlanná teszi, s a kérdés megoldását lehetetlenné.

De mind ezen tagadhatlan nehézségek mellett is már mondtam, s ismétlem, hogy a kiegyenlítést lehetlennek nem tartom. —

Látom ennek lehetőségét általánosan azok részéről, kiknek kezeikben e 30 millió ember sorsa van. Méltóztassanak ők azt jól megfontolni, mit tesz az: „harmincz millio embernek java,“

— ha, különösen ott, hol kezeik semmiféle alkalmatlan közbeszóló gyűlések, és megszorító törvények által kötve nincsenek, végre lefognak ereszkedni arra, hogy azon 18 millio embert, melly ott lakik a statusgazdászati tan legegyszerűbb elvei szerint kormányozzák, ha p. o. a helyett hogy a költségeket, s hivatalokat szaporitják inkább jó gazdálkodási rendszert állítanak fel, ha a status pénzeit csak valóban hasznos, bár nagyszerű vállalatokra fordítják, s hasznuk által a status kölcsönöket inkább visszafizetik mint szaporitják, ha a helyett, hogy a bureaucratia mindent felemésztő sorvasztó szörnyét minálunk is honosítani törekszenek, ama tartományokban is inkább egyszerűsítik a kormányzási rendszert s eszközöket az által, hogy a kormányzottaknak is közbeszollást s hatáskört engedjenek azon ügyekben mellyekreájok nézve életkérdések, s mellyekben azok néha többet tudnak, mint a legkiképzettebb statusférfit, ha őt mególdják az osztályok közti surlodást, s kölcsönös hátraszorítást okozó viszonyokat, s nem restellik azon példát elfogadni, mellyel a Magyar törvényhozásnak fájdalom! csupa jóakarata megelőzte az eseményeket: — azon takarékoság, s helyesb és nép-szerűbb rendszabályok szülte jó nem csak sok

pengő millióval szaporítja az örökös tartományok köz — s népeik magán kincstárát, hanem közelíteni is fogja a célfelé magyar ország iránti viszonyaik kifejtését. Hiszen az örökös tartomány akkor, ha szükséges lesz még nagyobb terheket is könnyebben s szívesebben fog viselni, mint ön maga által ajánltakat, és épen ez által, political tekintetben is szitni fog a magyarhoz, s a magyar ő hozzá; a magyar pedig talán épen azért mivel azután megkettőztetett erővel lesz kénytelen versenyezni, mind abba bele fog egyezni, mint azt elvállalni, mit előtte ész és méltányosság szükséges eszközökül tűznek ki; így fogja ő is, nem más birtokát, hanem önmaga statusát investálni, hogy kellő helyt foglalhasasson el a többiek során; így valahányszor közbirtok, vagy közérdekről lesz szó, aránylagosan járuland ő is a költséghez, az austriai pedig nem irigylendi neki aránylagos hasznát s részvétét. —

Látom más részről ezen kiegyenlítés lehetőségét mi magunk közt is, s látom ezen egyesület keletében annak leg főbb, s leghatalmasb tényezőjét, s emeltyűjét; hogy mi uton fogja vagy érzi magát kötelesnek e kérdést megoldani, mi javaslatokat, s terveket fog célszerűeknek tartani, s hogy fogja ezeket oka-

datolni s életbe léptetni—e tárgy értekezéseim határait, s tehetségem korlátait túlhaladja. De nem gondolom hogy szerénytelenségről fognék vadoltatni, ha azt mondom, hogy ezt tenni kötelessége, s hogy nem hibáztam, midőn azon bázist felállítottam, melyből ebbeli munkájában neki indulni kell, vagy jobban mondva azt, melyből neki indulni nem kell. —

Tudom hogy ama magas hivatás teljesítésére roppant munka, erő, önmegtagadás, higadtság, szilárd gondolkodás s kifejlett tudomány lessz szükséges; de tudom azt is hogy sorainkon hazánk legjelesb férfiai állanak. Ismerem őket, s tudom, hazájukérti munkát nem fognak röstelleni. —

A kérdés szerintem így áll: a védegyletnek már roppant foganatja volt, s fő sikere mind örökké meg lesz, de magunktól függend ezt magunknak sajátunkká tenni, s úgy mondván, hatalmunk alá keríteni, azt magunk s gyermekeink számára kibányászni, azt még a most élő ivadékkal élveztetni, vagy hagyományúl átengedni jövő, talán távol nemzedéknek, sőt tán idegen fajok javára. Philantropicus szempontból ez is eredmény, s az alapítókra ez is dicsőség! de a legyőzött akadályok romain erenyedetlen törekvéseink gynnölcset szedni, ba-

bérainkon velünk együtt azokat pihentetni, kik hozzánk legközelebb állanak, ez a legnagyobb földi boldogság! ez egyesületünknek kitűzött, ez férfiakhoz méltó dicsőség! ez a védegylet ügyvivőinek lelkiismeretükre kötött magas feladata!

Kossuth Lajos orsz: védegyleti igazgató értekezése a védegylet közgyűlésén 1846 August. 20.^{án}

A védegyesület 1846 ki közgyűlésén Kossuth Lajos a vámkérdésről értekezvén: közohajtás nyilvánult, hogy értekezése a közönség birtokába juttassék. Értekező beszéde vázlatát magában foglaló jegyzeteit némelly barátival közölte. Ezen jegyzetek nyomán lön a jelen értekezés kidolgozva, a beszéd lényegére, az adatok össze állítására, okokra, és javaslatokra nézve tökéletes hűséggel, a beszéd szónoklati részére nézve pedig annyi hűséggel a mennyit az emlékezet s a beszéd

alatt tett gyorsirati jegyreték megengedtek. E részben tehát sem az, hogy valamivel több, vagy kevesebb, sem az hogy más kifejezéssel nem mondatott, mint írva lön, nem állítatik.

A dolog érdeme azonban nem a stylusban fekszik, hanem az értekezés logicájában, tény és helyzet ismertetésben, a tárgyra vonatkozó adatok, országgazdászati összeállításában, és azon világosságban, mellyet ezen értekezés — maga nemében első illy munka Magyarországon — a nagy fontosságu vám kérdésre derít.

Uraim! Nehány órával ez előtt szerencsém volt Önöket az Iparműkiállítás teremeiben fogadni, hol testvérünk az Iparegyesület szíve-melő képét mutatta fel önök, mutatta fel a haza előtt azon haladásnak, melyet a hazai műipar úgy szólván tegnap óta tön. — Láttam önöket derült arczal szemlélni gyümölcseit a munkás szorgalomnak, melyet egyesületünk két év óta ápoló karjaira vett, s közepette a szép gyűjteléknek, mellyel az emberi ösztönök leghálásbika, a munkásság ösztöne az ápoló hazafi részvétnek adózott, megnem tagadhatám önöktől, nem ön magamtól annyi keserves küzdelmek után az elégtételt, hogy részletekben figyelmeztessem önöket azokra miket a védegyesület két éves mozgalmi ujból alkotak, s miket hervatag csirából gyönyörű virággá fejlesztettek.

Eme tényekkel szemeink előtt, szükségtelen volna arról szóllanom, hogy Egyesületünknek szép sikere van, s hogy az igazságos Isten

megáldotta becsületes törekvését. Arra sincs szükség kivált elnökünk lelkes szavai után nincsen szükség hogy fejtegetésekbe bocsátkozzam, megmutatandó: mikint egyesületünk eredményének legcsekélyebb része azon közvetlen siker, mellyet jelenben immár szemlélünk. A parányi magból mellyet a röpkedő madár a pusztá sivatagján elejtett, kezdetben csupán egyszál fű nőhet, de a fűszálból egész viránytér alkot az idő. Így van a munka, így a szorgalom. A ki ösztön vala, hogy ez egy népben felébredjen, az olly magot vetett, mellynek gyümölcsei ezred éveken át növekszenek. Istenünk óvja meg e szegény nemzetet minden gonosztól! hiszen eléggé megszenvedte már multja bűneit! álják körül fiai törhetlen véd falúl nemzetisége szent templomát, hogy e földön, mellynek porával magyar ősöknek hamva vegyült, a magyar név legyen gyarapodólag nagy! szabad! dicső! le az időknek végeiglen; de ha bal sorsunk úgy akarná, hogy jöjön idő, midőn e föld többé nem lesz magyar föld; ha külső erőszak, vagy mitől jobban félek saját véreink szolgáltsága e nemzetet egykor halálba vinné; a lökés hatása, mellyet a Védegyesület a műiparos szorgalomnak adott, még e gyász tacastrophát is túl élné, s áldását kiterjesztené

hódítóinkra, és ki azokra kik elárultak, mert olly tényező erőt költöttünk, olly munkásságo, ébresztettünk fel, melly egyszer felizgatva egészen nem enyészhetik el soha többé, míg az europai civilisatio a föld színétől el nem enyészik.

Midön a Védegyesületet alkotók, elleneink kiknek többet éregy kegymosolygás Bécsben mint közös hazánk java, azzal gúnyoltak: hogy védelmére egyesültünk annak a mi nincs, mert nem levén müiparunk nincs mit védenünk. Ma már ezt senki sem mondandja többé. Az Iparmükiállítás a legkonokabbtól is kicsikarja önkénytelenül azon vallomást, hogy van mit védenünk, s hogy hazánk müipara olly fokon ll, miszerint a status hatalmaknak pártfogását méltó joggal követelhetné. A közönség özönlik az Iparmükiállítás teremeibe. Megnyitása polgári ünnepélyé lön, s az ujdonság ingerét folytonys növekedésben túl élt köz részvét olly tünemény, mellyhez hasonlót hazánk még nem ért. Tös gyökeres magyar földmivelők, s városainknak zagyva nyelvü lakói közös büszkeség nyilatkozataival szemlélik, s ujra szemlélik a hazai müipar teremtményeit. Sokan vannak ez utóbbiak között, kiknek szívében most talán előszer lobban eszméletté a nemzet családi indulat, mintegy részeseknek érezvén

magukat a dicsőségben, melly az övék is, mert a Nemzeté. Láttunk számos látogatókat a szomszéd Austriából, egymásnak redös homlokkal bevallani, „dass es mit der Sache gewaltig ernst wird“ de méltányolva kell emlitenem, hogy számosan voltak közöttük eléggé igazságosak társaik komor figyelmeztetésére imigy felelni: „ja es wird ernst, doch die Ungarn haben recht, und niemand kann es ihnen verübeln“ Láttunk honfiakat, kik egypár évi távollét után honunkba térve meglepetésükben tulságos hasonlatokig ragadtattak el, s láttunk külföldieket méltányolva fejet hajtani a civilisatio nyilatkozványa előtt, mellyel becsmérőink csalárd hiresztelése után hazánkban találkozniok váratlan vala, s kik önkénytelen kaczajra fakadtak, megemlékezvén: mikint a külföldön azon hitegetés él hogy Magyar ország csak s örökre csak egyedül földművelésre van kárhoztatva. — E döreséget már többé nem fogjuk hallani.

Illy sikertől környezve a jelenben, s mind azon kilátással a jövőre, melly e sikerhez természetszerűn kötve van, némi szerény örvendezésre, némi elégedésre jogositva lehetnénk talán, és még is fájdalmasan vallom meg, hogy e dolgok történetében van valami a mi én reám

mondhatlanul szomoruan hat. Mert bizony mondom e Nemzeten Isten átka van, hogy nemzeti s köz állományi viszonyainkban épen nekünk kell dolgokat tapasztalnunk, minőket tapasztalni más nemzet széles e világon kárhoztatva nincs. Látunk kormányokat nyílt, s titkos harczot víni a népszabadság, s népjogok ellen; de olly abnormis status állapotot nem látunk sehol, hogy a hatalmasok kormányellenes törekvésnek nézzék, ha békes polgárok arra egyesülnek, hogy az ország anyagi jóléte, munka, és szorgalom által gyarapitassék. — Ezt tapasztalni csak nekünk jutott keserves osztály részül. Es e keservet ki kell fejeznünk, magának a kormánynak érdekében is, mert e tapasztalás haragra gyullasztja a galambvérű ember fiát is, pedig a viztatartóztatott harag legveszélyesebb. — Es ez az egyik szomorú tapasztalás. Másik az: hogy látunk nemzeteket, mellyeknek polgárai dühös vélemény harczokat vivnak ugyan, képzelt vagy valódi párt érdek miatt, e mellett azonban a haza szent nevének, vannak olly egyesítő betűi, mellyekhez a bösz pártviszály nem fér, mellyeknek zászlóját szent ereklýének nézi minden párt, s egy érzelembe öszeolvadva állja közül, közösen örvendve dicsőségének, közösen védve

azt ha védni kell. Nálunk nem így van! Itt a műipar teremő erővel bír, s a teremő érzete az melly embert Isten közelébe emel. — Mikint egyes ember magasúlni érzi kebelét midőn alkotásán széttelint, s ha mondja „néz-
 zétek ez az én művem“ szende örömében nem csak őn családja, de minden jobb ember is irigység nélkül osztozik, úgy ha igaz, hogy a Nemzet szóban van némi családíság értelme, ha igaz, hogy a honszeretet valamivel több mint a számárnak akláhozi vonzalma, úgy azt kellene hinnünk, hogy vannak czélok, vannak érzelmek, mikben egyenlőn kell hogy osztozzék minden hon polgár. Nálunk nem így van. Az idegen, kit hozzánk semmi kapocs nem köt, méltányolva helyesli törekvésünket; a nép melly annyi joggal sem bír, hogy a földet itt méltán hazájának mondhatná, büszkélkedik műipart serkentő buzgalmunk sikerén, de azok között kik nem csak véreink, de kiknek kezökben hatalom is van, kiknek e hon legszebb áldásait nyujtá osztályrészekül, vannak emberek, számosan vannak, kik törekvésinket előbb meg-
 sziszegék mint mérges kigyók, majd rettegte-
 téshez, majd gúnyhoz rágalomhoz nyultanak, s ördögi kárörömze fakadtak, vélve, hogy egyesületünk hatását semmivé tették — Nálunk

nincs ügy melly a nemzeté volna, nálunk a leg-szentebb is csak párt ügy lehet.

Minő kárörömmel nem hirdetétek, hogy a Védegyesület meghalt! elnökünk az alávalóságot éleskeresün, de érdeme szerint megbélyegezé; érdeme szerint mert ha a Védegyesület csak ugyan meghalt volna, ha azt megölniök sikerült volna, hazudott halála felett örvendve mi felett örvendettek tulajdonkép? örvendettek a felett, hogy az europai civilisatio egyik főbb tényezőjét a műipar teremtményét szorgalmát nem sikerült meghonosítunk! s hogy lehet magyar, ki ennek örvendhete, ki ennek szinlett hite felett gúnyolódhaték, az olly elkorcsosodás, olly minden nemzeti önértetből ki vetközött szolgaiság jele, minőt (az emberiség dicsőségére legyen mondva) még a despotismus korbácsa alatt görnyedő prosznál sem találunk.

Azonban Istennek hála a Védegyesület bizony nem halt meg. De mioknál fogja hirdetétek tehát halálát? kétségtelenül azért, mivel a dolgok fejleményének természete szerint az utóbbi hónapokban egyesületünk zajtalanul működött mint a termékenyítő harmat, s nem kongatá szüntelenül az izgatás harangját. — En azt gondolom, hogy a tisztelt egyesület ezt helyeselni fogja, mert az irás szavai szerint

mindennek van ideje. Azonban részint épen azért, mivel mindennek ideje van, s a hatásnak feltétele az, hogy lépéseinket a korszerűség igényeihez alkalmazzuk; mert valamint egyénekről, úgy egyesületekről is igaz, hogy csak az képes hatalmasan hatni, ki saját korának embere, míg ellenben ki korát megelőzi csak halála után él, ki pedig korától elmaradt élve is halott, de részint azért is hogy elleneinknek kedvöket töltsük, s ne adjunk okot azon szemrehányásra mintha jó tanácsaik iránt is süketek volnánk, ezennel fel hívom a tisztelt gyülekezetet lépünk ki újra az izgatás terére, mert most annak vagyon ideje, lépünk ki mind azon erővel melly egyesületünk egészséges organismusában fekszik.

Elleneink gúnyolódtak egyesületünk csendessége felett, s gúnyolódásaikkal provocáltak az izgatásra — Legyen meg akaratjuk.

Altalában ideje, hogy szemünk előtt tartsuk az egyesületi mozgalmak egyik főbb hivatását, melly abban áll, hogy a közvéleményt nem csak előkészítsék, hanem olly öszpontosult nyilatkozásra is emeljék, melly eldöntő súly gyanánt nehézkedjék a status intézkedés mérlegébe. Nekünk hogy nyíltan bevallott jó s igazságos célunkra nézve ezt tehessük, ténye-

ket kellett előidézni, melyekre törvényszerű agitációkkal támaszkodhassunk, s e tények előidézésének zajtalan folyama közben szét kellett vér ereinket folytatnunk, a nemzeti test idegein, tekintélyes testületté kellett erősödnünk, s organismusunkat megszilárdítanunk. Mind ez megtörtént. A tények jelen vannak, mert van hatalmasan életnek indult műiparunk, a tényező elemek: ugymint az öntudatra ébredt munkás-ság, s az ápoló nemzeti részvét vegytani kapcsolatba hozvák, s a közfigyelem fel van költve. Ez volt a legnehezebb, ez volt a leg szükségesebb. E közben magunk megerősödünk, 146 vidéki osztálynak képviselői vagyunk együtt, s közöttünk férfiak, kik polgári állásuknál fogva hivatvák a nemzet törvényszerző tanácsában hatályos szót szólnani; mások kiknek szavaira örömet halgatnak ott, hol a privilegiált osztályok akaratja törvényhatóságilag nyilatkozik; mások ismét a toll fegyverének hatalmas bajnokai; mások elismert capacitások a műiparnak gyakorlati mezején, adatokban, és ismeretben gazdagok, kik ha el mondják: a kormány rendszerében ez ártalom van, a törvényhozástól erre van szükség, szavaiknak a tapasztalás szolgál tekintélyes gyámolúl; mások végre a forgalom, és kereskedés bonyodalmiban tárgya-

vatottak; — s mind ezen különböző tényezők társulati organismusunk által, egységbe fűzve meg meg annyi propagátorok mellyek a szív lüktetését megéreztetethetik tetőtől talpig a nemzeti test minden izeig. Ez Uraim együtt olly szerencsés hatalmas műszer, mellyet használatlanúl hevertetni kábaság, sött több mint kábaság, hazafiui kötelesség mulasztás volna; mert ha alkotmányos életünk több mint színjáték, mivé azt a systema torzítani szeretné: ha más részről igaz, hogy olly status viszonyokban, hol még az is kormányali ujhúzás, ha valaki nem brüni, nanem magyar posztót akar viselni, a hatalomtól hazánk ön álló érdekeire nézve bizony csak savanyú velleitásokra tarthatunk számot, úgy valóban éreznünk kell, hogy boldog jövődöt ez árva honnak csak a nemzet erős akaratától várhatunk, mellynek nyilatkozványa végett közvéleményt szükség fejteni, melly legyen csendes folyamerő, ha ennyi elég; de lehessen orkán is ha kell, mellynek hangjában néha Istennek ítélete szól.

Ki tehát Uraim! az agitatio békes terére! legyen e gyűlés a mozditó erő, melly minden kéréket mozgásba hozzon, minden emeltyüt működésbe tegyen. Elleneinknek sok fegyverük van, s használatukban nem igen

válogatók. A sajtó kezökben. A gondolat öldöklő censura, mellyről Constant Benjamin mondá, hogy nem egyéb mint a rágalom monopoliuma az alávalóság által a hatalom érdekében kezelve, a Censura mondom az ő szövetségestük. Ők a corruptiót bevitték a közállomány organismusába, s érett férfi kor bölcsessége gyanánt állíták fel a bámuló ifjúság előtt. Nekünk semmi más eszközünk nincs mint az önzéstelen hazafiság sugalta szabad szónak ereje. Használjuk azt loyalitással, de használjuk minden erővel, mellyet az igazság, s a haza elvitázhatlan érdeke nyújt.

Parányiségunkban, s példátlanul abnormis közállományi helyzetünkben nem szeretek szabad nagy nemzetek nagy példáira hivatkozni, kik azon szerencsés helyzetben vannak, hogy másra nem szükség ügyelniök, mint saját javukra, saját becsületükre saját dicsőségük igényeire; de midőn nagy nemzetek példája olly eljárásra nyújt tanulságot, minőre nekünk éppen parányiségünk, s abnormis közállományi helyzetünknel fogva százszor inkább szükségünk van, szabad lesz talán egy hivatkozás.

Nézzük a hatalmas Albiont. Ott a kormány a többség által nyilatkozó nemzetakarat kifolyása, s tennie kell mit a nemzet akar, vagy

lelépnie. Ott tehát már a törvényhozásbani kormány indítványok is a nemzeti akarat nyilatkozványai. Azon kívül ott van a Parlament, melyet az angol „Imperialisnak“ nevez, mivel hogy a királyi sanctio csak formalitási comedia, mellyel a törvény szerzési jog majestásának valódi birtokáért az ön dolgait tetszése szerint kormányzó nemzet a monarchiai külszínnek adózik. Ott van a szabád sajtó, a szabadságnak, jogszerűségnek, nemzeti nagyságnak eme postulatuma, s egyedül biztos garantiája, melly mint a mesés Briaräus száz karral zúzná össze a nemzet javának elleneit, és ott van végre ezen, s más okoknak következtében az eleven éber közszellem, mellynek mindenhatóságával szemközt moczanni sem merhet a honáruló szolgáltság. Az ember azt gondolná, hogy a népérdekébeni reformok keresztül vitelére mind ez együtt annyi módot nyújt, mi szerint nem lehet szükség más segéd szerhez folyamodni. Es még is éppen most játszatók le a bámuló világ szemei előtt a gabna törvény nagyszerű drámája, s láttuk, hogy Cobden socialis vagy is (hogy e szó félre ne értessék) egyesületi működés által vitte keresztül ki tüzött célját.

Mennyivel szükségesebb ezen eszközt el

nem hanyagolni minálunk, kiknek az eszközökben válogathatni nem adatott: kiknél ugy szólván ez az egyedüli mód, melly a sikerhez némi kis reménycsillámot nyújt. Nálunk a törvényhozásban nem csak az lévén a baj, a mi minden privilegialis alapú törvényhozással közös, hogy t. i. előtte a nép könyve nincsen nyitva, hanem még az is hogy a bécsi eamarilla intéseitől függő néhány egyén, a casták érdekein felülemelkedett független hazafiakon könnyűszerrel diadalmaskodhatik; én látván mi eredménytelenül küzd a törvényhozás terén az áldozatra kész legmagasztosabb hazafiság is, mivel hogy a nép vélemény nem áll támaszúl háta mögött; már évek előtt figyelmeztetém a tevékeny hazafiakat, hogy a socialis útra kell vetniök ernyedetlen buzgalmukat, nem csak azért mivel ez uton némi siker, legyen bár kisebb mint ohajtaná a lángoló hazafi sziv, de csak ugyan bizonyos; mert csak tőlünk függ: hanem azért is mivel épen minálunk, épen a mi körülményeink közt csak egyedül egyesületi tevékenység által lehet olly nyomatékot adni egy vagy más nemzeti érdeknek, a minövel nálunk birnia kell, hogy a status hatalmaktól megfelelő intézkedéseket vivhasson ki. — Magyar honban csak társadalmi, erélyes mozgá-

mak segítségével lehet ahoz remény, hogy csendes uton olly átalakulás eszközöltessék, minőt sok más helyütt csak forrongó rázkód-tatás eszközölhetett.

Tiszta lélekkel mondhatom, hogy e meggyőződés iránya szerint szavam javaslatát tetté érlelni becsületesen iparkodám: Egész életem úgy szólván socialis mozgalmainkal azonitva van s azért én, ki e mozgalmakat soha sem csak a pillanatnyi siker, hanem a közvetett befolyás szempontjából, s általában magasabb szempontból tekintém, ki a vég eredmény, s a kifejlődés stádiumai iránt magammal kezdet óta tisztában valék, kinek folytonos figyelemmel e tárgyra feszített szemei előtt a szálak folyama nyiltan áll, ki minden talpalatnyi térről, mellyet ez uton nyertünk számot tudok adni, a practicus élet tapasztalásai által edzett meggyőződéssel mondhatom, hogy nyomorúságos status viszonyaink közt az egyesületi eszmét kell utilisálnunk mindenek felett, tényeket kell teremtenünk miket egyes ember teremteni nem bir, az ellenséges elemektől zsibbasztott törvényhozás pedig nem képes, míg a socialis élet ereje által nem támogatatik, s miután a tényeket elvitázhatlanul megteremtették, miután érdekeket fűztünk mozgalmaink

sodrához, miket fitymálva semmi hatalom nem ignorálhat, akkor a meg fektetett talapról kell egyesületileg szerté hangoztatnunk a békes izgatás morális tárogatóját. Vagy így lesz mentve hazánk, vagy menthetetlen.

Ezzel én nem akarék újat mondani. Jól tudom, hogy az illy irányban vitt egyesületi mozgalmak a nyugoti civilisatió tünetényei között nem újak. Nem vagyok olly kába, hogy magunknak a politica mezején találmányi dicsőséget hazudjak. El maradozott lépteink, az emberiség történetében irányadás dicsőségére nem számithatnak. Nehéz küzdelmeink szerény mérlegén csak ön lételünk, s nem világ részek sorsa méretik. De figyelmeztetni akarám a tisztelt egyesületet a viszonyok különbségére, mellyek az egyesületi agitatiót nélkülözhetlenné teszik. Másutt az országló hatalmak, ha másra nem, legalább az ország anyagi jólétére nézve a nép érdekeivel harmoniában; nálunk mint két gladiator, ellentétes küzdelemben állanak. Másutt a status hatalom progressiv intézkedései körül gruppirozódnak az egyesületi segéd mozgalmak, nálunk az egyesületi mozgalmaknak kell iparkodniok gruppirozni a közállományi hatalmak tevékenységét. Másutt a status hatalom állítja elé nagyszerű

domzatban műveit, s a társadalmi mozgalmaknak csak a részletek simító reszelését hagyja len; nálunk a társadalmi mozgalmaknak kell vakásra hordaniok a részleteket s e hangya munkával bele nógatni a közállományi hatalmakat, hogy a részleteket egészbé fűzzék. Másutt a status hatalom tűz fel láng szövétnekét, néllynél a socialis mozgalmak apró mécseiket meggyujtogassák; nálunk a socialis mozgalom mécseivel kell meggyujtani a status hatalom gyirkos szövétnekét. — Szóval, és metaphorák nélkül beszélve: másutt a status hatalom cselekvősége hívja fel a társadalmi mozgalmak közre hatását, nálunk csak társadalmi mozgalmak provocálhatnak közállományi cselekvőséget.

Oh tudom én igen jól tudom, hogy e nézeteket a másik oldalon nem szeretik, s azért parkodnak mozgalmaink hatását kicsinleni, hogy az aluszékony nép méltónak ne tartsa bennök részt venni. De tudom azt is, hogy míg pharisaeusi óbégatásaikkal becsmérlik elárásunkat kelletlen kénytelen tettekkel hódolnak neki. — Amott van a Tisza szabályozás nagyszerű gondolata; nem tégnapi ohajtás, nem tegnapi ügy; s minő törpén állott a törvényhozás fakó szőnyegén! majd meglátjuk mikint fog jövőben ott állani; — s talán azért fog máskint állani,

mivel hogy a hatalom egyik dispensátora fogta kezébe a gombolyagot? — hogy is ne! hisz ezt a hatalom sáfárok előbb is megteheték, de nem csak nem tették, sőt elleneztek; hanem azért fog másképp állani a törvényhozás asztalán, mert socialis működés előzte meg, s maga a hatalom, a hatalom maga uraim kénytelen volt azt e térre vinni, különben sikerről nem is gondolkodhatott. — Es itt van a vámkérdés, mi minket itt e gyűlésben közelebbről érdekel: 40 év óta hangzik országszerte a vámok miatt feljajdult panasz, s mint közbeszédben mondani szokás még csak fülök'botját sem hajták felé, de im talpra állott a védegyelet, s már nem ismernek semmi korszerűbbet mint a vámkérdést. Tudom én igen jól mikint ők soha sem fogják bevallani, hogy ezen hirtelen támadt hajlamukat a védegyesület hívta fel, de vallják, ne vallják nincs gondom reá, nekem elég a tény, s elég az hogy a tényt a védegyesület előzte meg.

Es itt vagyunk a tárgynál Uraim! mellyet ohajtok, hogy egyesületünk izgatásának matúl fogva tengelye legyen. A vám kérdés megoldásának halaszthatatlansága a másik oldalon is be van valva. A negativ ellenszegülés kéjelmes kora lejárt. — Mig csak panaszkodánk henye

halgatás volt a felelet. A Védegyesület cselekedett, s cselekedettel készülnek felelni neki. De vigyázzunk, kétszeresen vigyázzunk Uraim! nehogy port szórjanak szemünkbe; s a kérdés csomóját, indolentiánkra támaszkodva akkint oldják meg, hogy sirva legyünk kénytelenek vissza tekinteni atyáskodó megoldásukra, mint a Velencei sir, ha Rialto hidjáról a multba tekint.

A tág értelemben vett ipar kérdése, mellyel a kereskedés, s vele a vámkérdés oldhatlan kapcsolatban áll, korunkban mondhatlan fontossággal bír. E kérdés emel, s dönt kormányokat, e kérdés határoz világ béke, világ harcz felett. El következett a proféta jóslatának teljeseése, hogy jövend idő, midőn a kard csak a szántó vas engedelmével fog hüvelyéből kihuzathatni. De mig másutt az ipar — s vám kérdés jobb, vagy rosszabb létnek kérdése csak; minálunk élet, és halál kérdés, olly kérdés melly nem csak jobb létünk felett, hanem nemzeti országos önállásunk felett is határozand, s vagy erőre emel, mellynek baráti jobbjá a szomszédnak is becses kincs leend, vagy pedig elmállaszt gyalázatosan. Jelek tünnek fel láthatárunkon komolyan intők, hogy ez utóbbi véstől ovakodnunk kell. S azért kiáltsuk egyesü-

letünk száz ezernyi torkával országunk szerté:
 ébren légy magyar! őrt ki fog álni ha
 nem te hazádért!! — ki fog állani? kér-
 dezem én, ha mi magunk nem? Austria talán?
 azon austria mellynek nevében egyesületünket
 urunk királyunk iránt felségsértőnek kiáltották
 europa szerte béres lapjai, mivel hogy brüni
 helyett magyar posztót vállalkozánk viselni?
 Ezen austria vassal vessük reményünk horgonyát?
 — — Oh! én Istenem! — — Austriaval le-
 hetünk szövetséges jó barátságban -de csak
 úgy, ha érdekeink az ő érdekeinek alá nem
 rendeltetnek, sőt inkább mindenütt a hol viszo-
 nyaink érintkeznek honunk érdekei egyenlő
 méltánylás egyenlő súly fokára emelkedendnek,
 s nemzeti, s köz állományi függetlenségünk
 elismertelik; — mert barátság csak egyenlők
 közt lehetséges. Am de ezen felemelkedést
 ezen ön állási súlyt, csak ön magunk erélyé-
 től várhatjuk, mástól senkitől; austriatól min-
 denek között legkevésbé, mert hogy ő hazán-
 kat örömezzék szeretné monopolizált gyarmat-
 nak, mint független barátnak, az bosszontó bár;
 de austriai szempontból ép olly természetes;
 mint a minő természetes, hogy nekünk ezen
 gyarmati alárendeltséget tűrni nincs kedvünk.
 Így állván a dolog a vám kérdésre nézve;

fel kell használnunk mind azon agitationalis erőt, melyre egyesületünk egészséges organisma alkalmat nyújt, fel vagyunk erre hiva a kormány által, melynek emberei, s organumai csalóka külmázás dialecticával ügyekszenek az illy kérdésekbe még avatatlan nemzetet hálóba keríteni, hogy maga magát tegye semmivé; felvagyunk hiva a védegyesület keletkezésének historiája által, mely a részünkröli agitációnak célját irányát ki tűzte, s azt logikai kötelességünké tévé, és felvagyunk hiva az új kormányrendszer tényleges lépései által, melyek egy veszélyes stratagemára készítnek utat; — de hogy agitációnk sikeres lehessen, hogy ne csak a fenyegető vést elhárithassuk, hanem olly status intézkedéseket is vivhassunk ki, minőket hazánk java, joga s méltósága igényel, mindenek előtt szükség megismertetni a jelen állapotot, eloszlatni a csalóka gözt, melybe auriának irányunkbani vám politicája, vesteségünket s gyalázatunkat burkolja, s ezen tény ismeretből kell le vonnunk az irányt, melybe a nemzeti közvéleményt agitációnkal öszpontositsuk.

Ez annyival szükségesebb Uraim! mivel legyen, vagy ne legyen szégyen, meg kell vallanunk, hogy a vám kérdés száraz, de mondhatlanul tanulságos bonczolgatásával ekorig

igen kevéssé foglalatoskodánk, s törvényhatóságaink zöld asztalainál inkább csak apáinkról öröklött általános panaszokra legfőlebb theoreticus elmélkedésekre szoritkozánk, s azért az austriai vám politica rendszerét, annak mystificáló fogásait, s általa tüzetten reánk hárasztott bajokat számtani részletekben alig ismerjük.

Austria ezen járatlanságunkat igen jól tudja; s csak innen magyarázható azon boszontó elbizakodás, mi szerint nem csak hogy a nemzetek történetében példátlanul ellenséges vám rendszerével hazánk anyagi erejét ki zsákmányolja, de még azt is elakarja velünk hitetni, hogy e rendszer mellett mi vagyunk a nyertesek, ő a vesztes; mi vagyunk a pióczák, kik az ő vérét el szívjuk; mi vagyunk a pinczerek, kik őt mint hordót csapra ütjük. Jól pofon vernek vérig velőig, s azt mondják megcsókoltak. s a mi leg boszontóbb olly gyávának, vagy ostobáknak hisznek, hogy nincs egyébre szükségük, mint egy kis port szemetet szórni szemünkbe, s mi nyomban elhiszszük, hogy a pofoncsapás barátságos csók, s még alázatosan meg is köszönjük, hogy pofon verni kegyesen méltóztattak.

Ez tény Uraim! melyet befogok bizonyi-

tani, és felszaggatom az áltatás szégyenítő lepleit. — Hoszú, és száraz leszek; de türelmet reménylek, mert férfiakhoz szólok, kik tenni, s nem mulatni sereglettek egybe közel és távol vidékekről.

* * *

A mult országgyűlés első szava volt azon panaszos vallomás, hogy hazánk rémitő progressióban sodortatik a végelszegényedés örvénye felé. A kormány halgatott, s az austriai finánzbureau-kra bízta a feleletet.

A „Rechnungs-Departement der k. k. allgemeinen Hofkammer“ tehát, össze compingált egy táblázatot melynek czime: Ausweise über den Handel von Oesterreich im Verkehr mit dem Auslande, und über den Zwischenverkehr von Ungarn und Siebenbürgen, mit den „anderen“ (!!) österreichischen Provinzen im Jahr 1844. Ezen Ausweis tulajdonképen 5^{ik} év folyam

volna, de az előbbi évfolyamok hivatalos félútok lévén nálunk nem igen jöttek forgásba; ezen 1844^{iki} azonban hogy forgásba jöjjön gondal valának; azt vélvén, hogy majd ez leszen a nagy kalapács mellyel a magyar igényeket egyszerre agyon ütik.

Furfangos számvetés meg kell vallani; Irányunkban a boltos görögnek amaz ismertes szabálya szerint készítve: nyolczat az ötből marad kilencz a tekins ur fizet husz forintot.

A tisztelt gyülekezet talán azt hiszi: szegények vagyunk? Azt hiszi szük a pénz, magas a kamatláb, nagy a nyomor hazánkban? S ezt olly bizonyosan véli tudni, mint az árvai lót tudja hogy éhezik. Nem ugy van Uraim! kössünk sarkantyut öröm tánczra, zengjen öröm dalt sip, és czimbalom! Mi kimondhatlan gazdagok vagyunk, csak hogy olly kevéssé tudunk róla valamit, mint Beranger szerint az úr Isten azokról miket e földön nevében tesz nek papok, s királyok. Am de mit árt, ha mi egy szót sem tudunk is róla. Ben van az „Ausweis“-ban, az pedig hiteles! hivatalos! s nekünk nem marad más hátra, mint hinni, s örvendeni; mint örült a jámbor póstás, hogy a szatyorból ki mászott rákok a levélben voltak.

Az idézett hivatatos „Ausweis“ ugyan is ki mutatja, hogy 1844^{ben} néktünk austria, ki vitt árukért fizetett. 63,742,349. forintot, mi ellenben austriának nem fizettünk többet behozott árukért mint 55,117,907. forintot, és így nyertünk egy év alatt austriától 8,624,442. forintot. — Szegény austria! boldog magyarok!

De hogy mi telhetetlenek ezen közel 9 millió forintnyi nyereséget valamikép meg ne keveseljük, az Ausweis még tovább viszi csókolódását.

Közli ugyan is austriávali kereskedésünk eredményének kimutatását 1831 től 1844 ig, tehát 14 esztendőre. Miből azon öröme gyűlasztó tanulságot merithetni, hogy mi boldog magyarok évről évre nem csak folytonosan csapoljuk a szegény austriát, hanem valósággal olly szédítő nagy tökélet szivunk el tőle, mi szerint csudálnunk kell, hogy a szegény austria még éhen nem halt, minket pedig arany vér tolúlástól a guta meg nem ütött.

Austria fizetett nekünk ezen 14 év alatt kivitt árukért az Ausweis szerint 680,116,738.

forintot, ellenben mi austeriának
 nem fizettünk többet behozott
 árukért mint 495,538,852.
 forintot, tehát készpénzeli kiegyen-
 lítésben tiszta nyereségünk 14
 év alatt 184,577,886.
 forint!! mondom száz nyolczvan négy és fél
 millio pengő forint.

A tompa moraj, melly e szám hallatára
 e népes gyülekezet ajkairól felszál önkénytelen
 tolmácsa a rémitő mistificatio feletti méltó bo-
 szonkodásnak, s mintegy kérdezni látszik: mit
 akarnak velünk? mi céljuk lehet?

Meg mondom Uraim! — az egész dolog
 igen világos:

Egy fél század óta örökké panaszkodik
 az ország a mostoha vámrendszer nyomása mi-
 att, s igazán szólva annyira neki szoktunk a
 panaszoknak, hogy még azon bajokat is a
 vámrendszernek tulajdonítanak, mellyek vagy
 nem abból, vagy tegalább nem egészen abból
 származnak. Az 184³/₄ ki országgyűlés az
 ország elszegényítése miatt hangos szót emel-
 vén, a vám kérdést pedig előleges hirlapi tár-
 gyalások nyomán erősen boncz kés alá vévén,
 nem csak a közvéleményt tájékozá, hanem
 egyszersmind olly felirást is intézett ő felsé-

géhez, melly világos bizonyságúl szolgált, hogy a nemzet e jogszerűtlen, s méltánytalan állapotot tovább tűrni nem fogja. E felírásra a legváratlanabb kormány válasz érkezék, melly az országgyűlést valóságos ingerültségbe hozá, melly az ismeretes bizalmatlansági votumban nyilatkozott, mi által a K. K. és R. R. egyzersmind az egykoruan keletkezett védegyesületet a törvény paizsa alá helyezék, s a honpolgárokat fel hívták, hogy a nyomasztó vámrendszer ellenében törvényhozásilag ki nem vihatott védfalat, lakaik küszöbén állítsák fel. E tények ellenében kell vala a kévéssel ezután megjelent kereskedelmi Ausweisnak háritóul szolgálni. — Ők ugyan is így okoskodtak. Ez Ausweissal kezünkben imigy fogunk szóllani a magyarokhoz: „ne higyetek az ellenzéknek, nem igaz, hogy a fenálló vámrendszer nektek ártalmas, sőt inkább aústriának van az ártalmára, mert lám itt van számokkal kimutatva, hogy kereskedéstök austria ellenében 1844^{ben} 8 $\frac{1}{2}$ millóval active áll, 14 év alatt pedig aústriától 184 és fél millio pengő forintot nyertetek! Tehát ne panaszkodjatok ne higyjetek az ellenzéknek, ne zajongjatok, hanem halgassatok szép csendesesen, „és gondolák: ezen dialectica következtében kirántják az ellenzék lábai alól a szőnyeget, a nem-

zet elhalgat panaszos zajongásaival, s marad a dolog szépen a mint volt. Ha pedig még sem halgatna el, akkor ismét az Ausweissal kezükben így fognak szólani:“ „édes jó magyar szomszédink! ti ugyan a mostani vámrendszer mellett tömérdeket nyertek mi tőlünk austriától, ám de igaz, hogy ha a köztünk vám vonal eltörültetnék, könnyebben hozhatnátok ki hozzánk gabnákat, borotokat, barmaitokat, tehát még többet nyernétek; igaz igaz ez egy kissé csiklandós dolog, mert a mi (austriai) mező gazdaságunknak nagy ártalmára volna, azonban Isten néki jó szomszédság okáért ám legyen, hanem aztán ne legyetek bolondok, ne kívánjatok kegyes közös kormányunktól holmi haszontalan alkotmányos garantiákat, ne legyetek olly kíváncsiak, hogy a közös külsővám szabályozásába orrötokat mindig beleütni akarjátok, hanem köszönjétek meg szépen kegyességünket, bizzatok mindent a kormányra, majd elintézi ő azt nálatok nélkül is, csak fizessétek meg néki a magyar harminczad eltörléséből származandó jövedelem hiányt, s ne ellenezétek, hogy a dohány monopoliumot hazátokba is szépen behozza.“

Ime Uraim itt van az Ausweis kulcsa. Nem ujomból szoptam azt. A Pesten megje-

lenő austriai magyar organum, értem a B. P. Híradót méltóságos vezérének grófi tollával, mind ezt jó formán el mondta a bámuló magyar világnak, diadal lármával hivatkozásként az Ausweisra, el mondta, mi tömérdeket nyerünk mi austriától, el mondta mennyire nem igaz a híresztelt országos elszegényedés; majd aztán midőn az elméket eléggé behálózottaknak vélte, előlépett vám eltörlési indítványával, s a helyett hogy leg alább egy kis constitutionalis mézes madzaggal kecsegtetett volna, gyönyörűségesen disserálgatott a Dohány-Apartóról, s midőn felszólíttatnék mondja ki tisztán, akár e ő, akár hat e magyar kormányi dohány monopoliumot magyar országon? daczosan azt mondá: majd bizon! azért sem felel; hanem bezzeg feleltek helyette Bécsből! azon vesszük észre magunkat, hogy a dohány monopolium behozatalához sans g é n e tettleg hozzá fognak, miről majd alább fogok szólni. —

Igy áll a dolog tisztelt Urak! Meg kell vallani ügyes hadicsel, az egészben csak annyi hiány van, hogy gazda nélkül lön a számvitel.

A mi jó akaró barátink amott a másik oldalon szeretik a dialecticát, mellynek feladata hamis előzvényekből vonni le látszólag helyes következményeket: vessünk ellenökbe egy kis

logicát, melynek feladata igaz előzvényekből levonni a szükséges következményeket; vagy e tényeket mint okozatokat visszavinni a valódi okokra. — Lassuk

Tehát mi 14 év alatt 184 és fél milliót nyertünk Austriától. — Szép, igen gyönyörű! csak egy kis hibája van. Az hogy nem igaz. — Számítsunk egy kissé ha úgy tetszik.

Azt hiszem senki sem fogja kétségbe venni, hogy a magány élet viszonyaiban a bécsi piac nem adós a magyaroknak, sőt inkább mi magyarok vagyunk a bécsi piaczon eladósodva. Mert azt nem igen hallottuk, hogy vagy egy bécsi Banquier magyar országra jött volna kölcsön pénzt kérni, ellenkezőt azonban igen sokat tudunk; hasonlókép nem igen tudjuk, hogy a bécsi kereskedő piacz volna a pesti piacznak adósa, de az ellenkezőt igen jól tudjuk, tudjuk, hogy csak nem minden pesti kereskedő bécsi hitellel dolgozik, s egy nagyobb bécsi háznak bukása egy csomó pestit ránt maga után. Miből az következik, hogy az említett 184 $\frac{1}{2}$ millio forintnyi nyereség nem künheverő bécsi adósság, hanem készpénzül itt van az országban. — Jó —

A legjobb statisticusok számvetése szerint Europa összes forgó pénze 3200 millió pengő

forint, népessége pedig 250 millió, és így az összes európai forgó pénzből esik egy főre 12 ft. 48 kr.

Már most ha igaz, hogy mi Austriától 14. év alatt 184 $\frac{1}{2}$ millió pengő forintot nyertünk, ha nekünk ezen nyereséget megelőzőtt időkről, tehát 1831^{ben} egyetlen egy fillér pénzünk sem volt volna, s az óta a magyar országi forgó pénz semmi más uton egy fillérrel sem szaporodott volna is, még is pusztán, és egyedül ama hiteles Ausweis szerinti 14 éves nyereségből magyar, és Erdély országon (a lakos számot 14 millióra véve) esnék egy főre 13 ft. 10 $\frac{5}{7}$ kr.: Tehát több mint Európában az összes forgó pénzből egy főre esik. — Nemde gyönyörűséges gazdag nép vagyunk!

De menjünk egy kissé tovább. Magány körben össze számítánk mint egy 60 magyar nevet, kik biztos tudomásunk szerint a külföldnek legalább is 100 millió forintal adósak, — vegyük ezt az ország összes lakóssága összes kölcsönének, melyet a külföldről 1831 óta felvön Azt hiszem nem lesz ember, a ki állítani merné, hogy nem igen igen alacsonyon számítánk.

Vegyük fel továbbá csak magát az arany, s ezüst bányászatot. Mondják, hogy ez a kor

mánynak nem hoz be többet évenként 450 ezer forintnál. Ez ugyan nem így van, azonban hagyján, nem bánom ha 450 ezer krajczárra tetszik is tenni, annyi tagadhatlanul igaz, hogy ezen 450,000 tiszta nyereség lévén, annak előállítása, igen keveset mondok, kerül legalább 2 millio forintba; az az a bányászat fizet a hazai bányász munkásoknak munka bérül évenként 2 milliót, s azon kívül kiküld tiszta nyereségül a királyi kincstárnak 450 ezer forintot, tehát 2 millió forintal évenként az országban forgó pénzt szaporítja. Ezt szándékosan emelem ki, mert ohajtom, hogy figyelem gerjedjen a bányászat iránt, s kezdjük azt jobban méltányolni, mint ekkorig tevők, mit bizonyosan el nem mulasztandunk ha szemügyre vesszük, hogy az még akkor is igen nevezetes kincs forrása volna a statusnak ha a kormánynak egy forint tiszta nyereséget nem hozna is, elég ha maga magát fentartva évenként 2 millió értékű munkabért fizet, s évenkénti terményéből ennyivel szaporítja a forgó pénzt, mire nálunk még sokáig szükség lesz.

Mehetnénk még tovább is, de ám állapodjunk meg, ha úgy teszik. Tehát:

14 év előtről forgó pénzünk volt (ha igaz)
= semmi, azóta kölcsön útján behoztunk az

országba 100,000,000 ft.
 mi a visszafizetések által
 nem fogyhatott mert az
 adósság folytonos szaporodásban van.

A bányászat szaporította a
 forgó pénzt 14 év alatt . . 28,000,000 „
 Nyertünk austriától az
 Ausweis szerint . - . . . 184,500,000 „
 Öszveg 312,500,000 „

Esik tehát nálunk csak pusztán a három tételből egy före 22 ft. 20 kr. kész pénz, míg Európában a közép számvetés szerint csak 12 ft. 48 kr.

Ha ez igaz volna úgy mi vagyunk Európában a legpénzesebb nemzet, nálunk a kamatláb nem 15—20 p.Cent, hanem legfelebb kettő, szóval: nem tudunk pénzünkkel mit csinálni.

S most ezen „k. k. Rechnungs departmentalis“ tükör helyett tekintsünk be a komor valóság tükrébe. Es látjuk az általános pénz szükét; látjuk az irtózatosan magas kamat lábat, melly a pénz hiánynak legcsalhatlanabb fokmérője; látjuk, hogy a népadó miatt szigorú executiók vannak napirenden s a Helytartó Tanács még is mind untalan sürgeti az adót, mert a nép örökös tartozásban van,

hiában! nincs pénze, nem fizethet: látjuk, hogy a mezőgazdaság igen kevéssé gyarapodhatik, mert investmentalis tőkék hijával vagyunk; látjuk az ipar vállalkozási nyomoruságot, melly magunk erejéből egy pár száz ezer forintos vállalatot sem képes külföldi segély nélkül létesíteni; — látjuk, hogy vasutainkat, duna hidunkat külföldi pénzel kell építenünk, folyóinkat külföldi pénzel kell szabályoznunk, látjuk, hogy az országban a legszentebb czélra egy jobbágy község örök váltságára sem vagyunk képesek kölcsön pénzt találni; látjuk, hogy eladó uradalmainkat idegen hercezek, s pénztözsérek veszik rakásra, mert az országban nincs vevő, mert nincs pénz, látjuk, hogy aristocratiánk a külföld irányában mindinkább eladósodik, legfőbb kereskedelmi piacunk bécsi pénzel dolgozik, s egy pesti árvizből nem tudunk bécsi pénzsegély nélkül ki búni, — s a t. s. a t. — — Ez mind tény Uraim! szomorú de valóságos tény; mellyet a világ legrózaszinűbb szemüvegén tekintgető financier sem tagadhat. S már most kérdelem én nem kell e az epének fel forni azemberben, ha ezen állapot ellenében azt látjuk szegény fejünkre fel demonstráltatni, hogy mi austriától 14 év

alatt közel 185 millió pengő forintot nyertünk! Ugyan minek gúnyt tétetni a nyomorusághoz, gyalázatot a szegénységhez? — Ez fájhat a nemzetnek, fájhat uraim keservesen.

Elöttem a dolog tisztán áll: három alternativa közül kell a kormánynak választania.

1. Ha igaz, és való e roppant kereskedelmi nyereség úgy a kormány ön maga mondá ki status gazdaszáti kezelése felett az ítéletet, mert annak csak ugyan mondhatlanúl nyomorultnak kell lenni, midőn illy roppant nyereség mellett illy pénz szegények vagyunk.

2. Ha pedig nem igaz; ugy az egész nem egyéb mint vagy egy sziv háborító szándokos roppant mystificatio, vagy pedig.

3. Az egész számvetés olly minden critican alóli hibás alapon épül, melly magát a kormányt is a legveszedelmesebb tévedésbe viszi. — Tessék választani. — Ad libitum.

Am de tegyük fel, hogy ezen 14 éves számvetés helyes, még így is egy igen szomorú tüneményt mutatna. Szerinte ugyan is összes ki s beviteli forgalmunk az austriai tartományokkal 14 év alatt 60 millióról közel 119 millióra, vagy is $58\frac{1}{2}$ millióval tehát több mint 97 pCentel növekedett. Am de az activ (kiviteli) növekedés 40 millióról csak 60 mil-

lióra, ellenben a passiv (behozatali) emelkedés 19 millióról 55 millióra hágott, az az a kivitel csak mintegy 57 pCentel ellenben a behozatal közel 200 pCentel növekedett; s miután pénztelen, eladósodott állapotunk szembetűnőleg bizonyítja, hogy ezen roppant fogyasztási szaporodás nem erőnk növekedéséből származott, hanem a gyarapodó fénytűzés következtébeni eladósodással fedeztetik, miután tagadhatlan, hogy az austriából behozott áruknak 200 pCentnyi növekedését a kivitt áruknak 57 pCentnyi növekedésével nem fedezhetők; világos az is, hogy a Rechnungsdepartement által nyakunkba szórt 184 $\frac{1}{2}$ millió nyereséget, maga a ki s bevitel arányábani veszteséges progressió merő képtelenségnek bizonyítja.

Egyébiránt miután megmutatám minő kiáltó képtelenségekre vezet az említett Ausweis számvetése ha helyesnek vétetik; miután könnyedén oda szórt kincseinek ellenébe szegezém az ország valódi szegénységét; nem abba helyezem a fő erőt, hogy e mystificatiót szándokosnak, vagy szándéktalannak higgyük, mert én nem veséket akarok vizsgálni, hanem tényt bírálok; s azért at megyek annak részletben is számokkali kimutatására, hogy az előnkbe

tálalt hivatalos „Ausweis“ számvetése csak ugyan hibás, és pedig hibás kétszeresen.

1er mert kivitelünk értéke nem olyan nagy, mint a minőnek ott állittatik.

2^{or} mert az austriaából behozott áruk értéke nagyobb: mint a minőnek állittatik.

Lássuk I. A kivitel.

Kivitelünk összes értéke kitétetik 63,742,349 forintra. — Az 1844^{ki} évről van szó; tudomásul elmondom a fontossági sorozatot miképen kiviteli czikkeink érték nagyság szerint egymás után következnek:

1. a gyapju . . közel 21 millió értékkel.
2. „ gabna neműek . 18 millióval.
3. „ barmok 9 millióval mire nézve megjegyzést érdemel, hogy viszont mi is közel 2 millió p.forint áru barmot hozunk be austriaából.
4. „ dohány — több mint 2 millió forint értékű; ezen négy czik együtt teszen 50 milliót minden egyéb összesen nem teszen egészen 14 milliót.
5. „ nyers réz . . . 1,367,000.
6. „ nyers bőr . . . 1,346,000.

7. „ gubacs	1,136,000.
8. „ repcze mag . .	1,130,000.
9. „ bor	800,000.
10. „ vas	700,000.
11. „ olaj (repcze, kender, len olaj) .	600,000.
12. „ kender	{ mindenik egy fél millión felül.
13. „ magvak	
14. „ szalaj (hamuzsir)	
15. „ ágytoll	{ mindenik több 400,000 forintnál.
16. „ rongy	
17. „ nyers selyem	
18. „ fagygyú közel	400,000 forint.
19. „ fa	300,000 forinton felül.
20. „ ezüst	300,000.
21. „ viasz	200,000.

Minden egyéb összesen alig teszen $2\frac{1}{2}$ milliót.

Eszrevételeimet ez alkalommal még nem annyira a kitett mennyiség birálatára, mint inkább oda fogom irányozni, hogy ki mutassam: mennyire hibás a bécsi számítás az érték becslésre nézve. Azonban az első tekintetet sem fogom egészen elhanyagolni. De nem lehetvén egy gyűlési értekezésben mindenre kiterjeszkednem, csak egy két főbb rovatra vonatkozandom.

Leg főbb czikk a gyapju, miből kivitelünk (mindig csak az austriai tartományokról, s 1844 ről szóllok) 261,142 mázsára, s egy mázsának közép ára 80. pengő forintra van számítva. Nem tagadhatom, hogy ezen mennyiség minden statistikai adatinkat mesze túl szárnyalván, nekem szerfelett nagynak látszik; mert 261,142 mázsa gyapjura egy juh gyapját (finomról lévén szó) $1\frac{1}{2}$ fonttal véve 17,409,466 juh kell, pedig ne felejsük, hogy csak az austriából kivitelről van szó, ide még nincs számítva az a mit magunk az országban feldolgozunk, és nincs számítva a mit austrián kívül a külföldnek el adunk; tudjuk pedig, hogy gyakran a pesti gyapju piacon nem austriaiak, hanem Belgák, Francziák, Schweiciak s Angolok a főbb vevők; — Hozzá járul, hogy a legujabb statisticusok, mint például: Fényes, és Báró Reden magyar országnak összes juhászatát, finom, és durva szörüt, merinost, és raczkát, sött még a kecskék seregét is össze véve nem teszik többre 17 milliónál, míg az austriai „Ausweis“ szerint csupán az oda ki vitt gyapju fedezésére 17 millió finom szörű juhnál több kívántatnék, sött ha 2 fontra teszünk is egy finom juh gyapját, több mint 13 millió juh kívántatnék, az austriá-

bai kivitel fedezésére, úgy hogy ha bel, s külföldi statisticusaink szamítása helyes, egész belföldi fogyasztásunkra posztó gyárainkat, posztósainkat, — s a nálunk olly nagy kiterjedésü guba csapóságot, szürszabóságot, kalaposságot, pokrócz szövést mind ide értve, s ezen kívül még a külföldeli egész gyapju kereskedéstünknek is fedezésére nem maradna több 4 millió juhnál, vagy is 80. ezer mázsánál, a mi valóságos képtelenség. Ha pedig austria kivüli kül kereskedéstünkre csak 60,000 mázsát veszünk is, a mit bizvást vehetünk, részint mivel a pesti vásár tapasztalásai erre csak ugyan feljogosítanak, részint mivel az austriai „Zollverband“ (mellybe magyar ország is be van foglalva) 152,000 mázsát viszen ki, a miből legalább 60,000 mázsát magyar országra annál biztosabban felvehetünk, mert austria a magyar országról behozni mondott 261,442 mázsán kívül még külföldről is behoz 63,000 mázsát, magának tehát igen sok kivinni való gyapja bizonyosan nincs; ekkor a számvetés így fog állani: ki visztünk külföldre 60,000 mázsát austria mint mondják . . : 261,442 „
 a statisticusok egy hangulag
 azt állitják, hogy belföldi

fogyasztásunk szint annyira
 megy, mint egész kivitelünk,
 ez tehát tenne 320,000 mázsát
 e szeriut összes gyapju tenyésztéstünk 640,000
 mázsára menne, s juhászatunknak 32 millio
 darab juhra kellene menni; az az egy millió-
 val többre, mint a mennyivel a kétszerte na-
 gyobb Francia ország bir, majd háromszor
 annyira, mint mennyivel a körül belől hasonló
 nagyságu Porosz ország dicsekszik; — 16 szor
 annyira, mennyije a csak 5ször kisebb cseh
 országnak van, s csak 4 millióval kevesebbre,
 mint nagy Britanniának roppant juhászata, a
 mi ismét valódi képtelenség; ugy hogy lehe-
 tetlen nem hinnünk mikint a minket mystificáló
 austriai kormánynál sokkal hihetőbben számi-
 tanak a statisticusok, kik juhászatunkat 17
 millióra, tehát gyapju termeléstünket 340,000
 mázsára téve, ebből 170,000 mázsát vesznek
 fel egész kivitelünkre, mi ha egészen austriára,
 a külföldre pedig semmi sem szállíttatnék is,
 mind a mellett 91,000 mázsával, az az a kor-
 mány számvetése szerint 7,280,000 ftal szállíttaná
 le, a fájdalom alaptalanul reánk fogott activ
 kereskedelmi mérleget. Szerfelett nagy tehát
 a ki tett mennyiség, de ezen most nem akarok
 felakadni, mivel hogy hiteles számokban nem

tudom a kivitt mennyiséget meghatározni, azt azonban már tellyes hitelességgel mondhatom, hogy egy mázsa gyapjunak közép-
leg 80 pengő forintra felvett becsára tulságosan nagy. En ugyan is átnéztem az 1844 ki vásári árjegyzékeket, s tellyes bizonyossággal állithatom, hogy az egy nyiretű finom gyapjunak közép ára 1844^{ben} nem volt több mint 161 ft. 20 kr. váltó, vagy is 64 ft. 32 kr. pengő, adjunk bár ehez alkusz bér, fuvar, s göngyöleg (tara) fejében mázsánként 3 ft. 28 kr., a mi szerfelett sok, mert a göngyöleg miatti mérték különbségre ügyelet már az eladásnál mindig van, még is legalább 12 pengő forintra drágábban van számítva minden ki vitt mázsa gyapjunak ára, mint kellett volna; a mi.. . . . 261,142. mázsánál téssen 3,133,704. pengő forint levonandó különbséget.

Ezen számvetésem a leghitelesebb magany jegyzetek, kereskedelmi vásár tabéllák, s városi hivatalos számtételek egybevetésén épül, s annyival nagyobb hitelt érdemel, minthogy a külföldről austriába hozott gyapju mázsája ugyan ezen Ausweisban 40 p. forintra becsültetik, a magyar országi ellenben

3,133,704 ft.

80 p. forintra, az adatván okúl, hogy tőlünk csupán finom, külfoldrül pedig csupán durva gyapju vitetik austria-ba, mit a ki tett kétszeres arányban csak ugyan senki a világon nem fog elhinni.

2^{ik} főbb czik a gabna, s ebből leg főbb a búza, mellyből mint az „Ausweis“ állítja 1844^{ben} 2,636,618 mázsát, vagy is, 3,613,941 mérőt vittünk ki, számítja pedig minden pozsonyi mérőjét a kivitt búzának 7 ft. 30 kra váltó czédulában. Ha megakarnám is engedni, hogy miután szállítás, raktárbér, vám, harminczad, s bécsi fogyasztási adó beszámittatik egy pozsonyi mérő búzának ára Bécsben annyi lehetett (mit 1844-ről közép árnak el nem ismerhetek) ezt nekünk tellyeséggel nem lehetne nyereségül beszámítani, hanem reánk nézve csak azt lehet számításba venni, a hogy mi a búzát eladtuk. En erre nézve is felvetettem a vásári árjegyzéket, s úgy találtam, hogy 1844^{ben} nem is a közép árat, hanem

3,133,704 ft.

a legmagasabbat véve fel, mellyen aratás előtt kis ideig a leg jobb magyar búza a pesti piaczon kelt, soha sem volt dragább 4 ft. 40 krajczárnál váltóban, vagy is köble 9 ft. 20 kr. az is csak a legjobb nemű, s csak kis ideig, — szint azon időben Mosonyban 5 ft. 36 v. kr. volt ugyan a legjobb búza pozsonyi mérője, de volt 3—4 vft. is, s azért azt kiszem kellettén túl számítok, midőn a pesti piac legmagasabb árát veszem fel mosonyi közép árának az az 4 ft. 40 krt. pozsonyi mérőnkint. A bécsi Ausweis tehát minden pozsonyi mérő búzáat 2 ft. 50 kr. váltóban, vagy is 1 ft. 8 kral. pengőben drágábban számít mint kellene, a mi 3,163,944 mérő búzá-nál teszen 3,585,799,, pengő forint levonandó különbséget.

A többi gabna neműeknél mért szembetűnőbb a hibás számítás. A rozs pozsonyi mérője midőn legdrágább volt, kelt, 2 ft. 32 kron váltóban, a ministerium 5 ft. 4 kron:

6,719,503 ft.

veszi fel, tehát épen mégegyszer olly magasan mint kellene. A kukuricza pozsonyi mérője leg drágábban kelt 3. v. forinton, itt pedig 4 ft. 15 kron.; az árpa 2 ft. 3 kr. helyett 3 ft. 45 kra. tétetik, de én csak tulajdon azon kisebb arányt veszem fel, melyet a buzánál ki mutattam, s minthogy e szerint a 9,887,316 forintra, számított búza ára 6,301,517 ftra. csökken, hasonló arányban a többi gabna nemüeknek 5,877,316 ftra. számított ára, két millio forintal alább szál, leszen tehát ismét leszámítandó . 2,000,000 ft.

Es ime minden kiviteli czikkek közül csak kettőt — igaz a két legfontosabbat 39 millió pengő forintra rúgót vettem, csupán az árra nézve helyesebb számítás alá; a mennyiséget pedig illetetlen hagyám, s már is ki tetszik hogy 8,719,503 p. forintal felebb számíták az austriai ministerium hivatalos kimutatásai annak összes értékét, a mit austriának eladunk. S minthogy állításuk szerint kereskedési mérlegtünk austria irányában 8,624,442 p. forint nyereséget mutat,

csak egyedül két kiviteli cikk árának helyesebb számítása elég hogy ezen áltatólag compingált nyereséget elenyésztesse, de sőt veszteséget is bizonyítson.

Ohajtom, hogy a tisztelt egyesület azon agitationalis téren, mellyre mint hiszem a vám kérdésében mái nap fellép az austriai számvetés fallaciáinak rovatról rovatra kimutatását el ne mulasztja, s terjedt összeköttetéseinél fogva hiteles adatokat gyűjtsön az általam im most megkezdettek kiegészítésére, én mindenre jelen előadásomban nem terjeszkedhetvén, átmegyek.

II. A behozott áruk lajstromára.

Köszönöm a türelmet, mellyel száraz ki mutatasaimat kísérve látom, ösztönül szolgál ez nekem, a behozatalra nézve is kissé boncz kés alá venni az austriai ministerium állításait, mi szerint ki tűnjék, hogy áru forgalmunk austria irányában borzasztó veszteségben áll, melly veszteségnek kútforása azon mostoha kormányi vám politica miszerint mi kényszerítve vagyunk austria műszorgalmának kényszerített piacot nyújtani.

Es fájdalom, hogy e politica nem esetleges tünemény, hanem átgondolt rendszer, mellynek romlásunkra ható elvei, a vámszabályzat át vizsgálásánál nyíltan szemeinkbe ötlenek.

Ezen vám politikának vezér elve nem az, mit némellyek hisznek, mintha tudniillik azért, hogy a külföld olcsóbb gyár művei a külyámok magasága által kirekesztetvén piacunkról az austriai drága műiparnak gyarmati piaczúl szolgálunk némi szomorú pótlékul nekünk legalább mező gazdasági nyers terményeinket, mik élelem szereket képeznek, austriába akadály nélkül bevitetni engednék, hanem inkább a vezér elvek e következők.

Mező gazdasági élelem szereink bevitele csak annyiban nem akadályoztatik, mennyiben az austriai mező gazdaság, s műipar érdekeivel ütközésbe nem jő. Innen van aztán, hogy egy mázsa búza ($1\frac{1}{4}$ pozsonyi mérő) $37\frac{1}{4}$ kr., egy ökör 12 ft. egy mázsa bor ($\frac{5}{6}$ akó) 4 ft. 24 kr. vámot, fogyasztási, s bécsi községi adót fizet, mert az austriai tartományok magok is nagy részt búza, bor termesztők, s marha tenyésztők. Ellenben

Azon nyers termékeink, mellyek gyártási anyagúl szolgálnak, tehát munka által értékesithetők, s illy értékesített alakban ismét hoz-

zánk visszahozhatók, semmi, vagy igen csekély vámot fizetnek. De már tulajdon ezen terményeknek fél, vagy egész gyártott állapotban austriába bevitele fokenkint súlyosodó vámokkal nehezítették, ellenben a gyártmányoknak austriából hozzánk özönlése kevéssé terheltetik.

Egy két példa ezen elvcombinációt világosabbá teendi. A nyers vas vámmentesen megyen ki, de mihelyt a gyártásnak leg kisebb neme járul hozzá, már jókora vámot fizet, a szerint nagyobbodót, a mint a gyártás fokozatán előbbre ment. A tisztázott vas (frischeisen) már tőlünk austriába vive $27\frac{1}{2}$ krt. fizet, pedig ez még csak 3 ftal ér többet mint a nyers vas; a vám tehát a munka általi értékesítést több mint 15 pCentel nyomja; — a durva vasöntvény mázsája még csak 5 ftal drágább mint a nyers vas, már is $56\frac{1}{4}$ kr. vámot fizet, az az a munka általi értékesítésnek 19 pCentjét, és így tovább a lakatos munkáig, melly már egy mázsától 10 ft. 25 kr vámot fizet, míg ellenben austriából ide hozva csak $62\frac{1}{2}$ kral, a finom szerkovacs munka kivitelünknel 10 pcentnél többel, behozatalnál csak $2\frac{1}{2}$ pCentel van terhelve, valamint szintugy az öntött vas is ha behozatik csak $9\frac{1}{2}$ krt fizet, a mi a munka általi értékesítésnek csak $3\frac{1}{6}$ pCentje,

mig a miénk a mint mondám 19 pCenttel nyomatik. — Így a nyers réz vámmentesen vitétik ki, de ha lemezzé veretik csak 10 ftal növekedett értéke még is már 5 ft. 12 $\frac{1}{2}$ kr. vámot, tehát a gyártási munka értékének 50 pCentjénél többet fizet, míg hozzánk behozva csak 1 ft. 42 $\frac{1}{2}$ krral terheltetik; — egy fokkal felebb ismét, a kazán áruknál, mellynek értéke 16 ftal magyobb csak mint a nyers rézé, mi 6 ft. 44 kr. ök ellenben csak 1 ft. 52 $\frac{1}{2}$ kr. vámot fizetnek.

Száz ilyen példát tudnék felhozni, de az idézett vámrendszeri elv felvilágosítására elég ez is.

Harmadik elv, hogy mig e szerint a magyar műiparnak minden keletkezése elnyomatik, a monarchia határszélén felállított magas vámok külföldről az olcsóbb ipar czikek behozatalát tökéletesen megakadályozzák, mi szerint austria drága műipara minden vetélytárs nélkül álljon monopolizált piacunkon.

Ezek fő vezér elvei az austriai vám politicának, mellynek reánk nézve szomorú eredményét hasonló czélzatu mellék intézkedések mozditják elé; — Illyen a vám becslési határozatlanság, melly majd súlyt, majd mennyiséget, majd értéket vesz fel alapúl, a mi gyártmány-

oknál mérlegünkre kimondhatlan áltasással hat, mert például a röfenkint 10 pflos. posztó is csak 2 flos. gyanánt csuszik be, mi szerint el mondhassák, hogy mi keveset fizetünk austeriának, míg ellenben a mi nyers terményeinknél az érték szerinti (ad valorem) becslés igen ritkán fordul elé, s az érték bevallásnál hazugságok hasonló mértékben lehetetlenek: — Illyen az, hogy az áruczikkék rovatjai nincsenek kellőleg meghatározva, miszerint a kivitelnél magasabban vámozott rovatba csusztatassanak. Innen következik aztán azon gyakori eset, hogy például a magyar vasgyártó azon hiedelemben küld ki valamit, hogy annak vámja 1 ft. 36 kr.; s azon veszi észre, hogy a vámsorompónál más rovatba soroztatik, s 10 ft. vám vettetik reá. — Illyen segéd eszköz továbbá, hogy némelly czikkeknél behozatalára nézve világos szabály van a tariffában, de kivitelére nézve semmi sincs téve, mi szerint ha az vétetnék észre, hogy egy bizonyos gyárczikk sűrűn kezd menni magyar országból, ex improviso kényszerint taxáltathassék: — Illyen továbbá azmi szerint nálunk a vállalkozó egy napra sem biztos, hogy a vám máról hónapra meg nem változtatik: Meg nézi a vám tariffát, s látja, hogy a fenálló kiviteli vám mel-

lett austeriába kivitelre számíthatna, vagy a fenálló behozatali vám mellett austeriával legalább saját piacunkon versenyezhetne, de nem mer vállalkozni, mert senki sem áll néki jót, hogy máról holnapra amaszt fel nem emelik, ezt le nem szállítják, s őt e változtatással tönkre nem teszik. — Illyen a mit némellyek ténynek is állítanak, de nekem alkalmam nem lévén tényt tapasztalni, csak bizonytalansági veszély gyanánt említek: a differentialis vámozás miatti félelem, t. i., hogy azon gyártási anyagokra nézve, mellyek külföldről jönnek, akár mikor különbség állíttathatik fel, a mint t. i. hozzánk, vagy austeriába vitetnek be gyártás végett (mondhatom például: hogy két ízben tévék kísérletet gyapot fonó gyár létre hozására, s mind kétszer azon körülményen szenvedtem hajótörést, hogy az illető vállalkozók azon esetre kárpót-lási biztosítást kértek, ha a kormány nagyobb vámot vetne a hozzánk mint az austeriába behozandó gyapotra; hiába mondtam nekik, hogy ezt nem lehet a kormányról feltenni; azt mondták: mi illy bizodalmi hiedelemre 500,000 p. ft. tőkénket nem kockáztatjuk! és haza mentek). Illyen ségédyszer végre, hogy többet ne mondjak, azon gyakori tapasztalás, hogy mihelyt valamelly iparág nálunk egy kissé emelkedni

kezd, a kincstár mindjárt mint gyárnok lép versenyre, csak hogy a privat industria fel ne kaphasson: Így történt Róhniczon, és tájékán, hol a kincstár az okszerű gyártás józan elveinek ellenére mindenbe bele fogott a rúd vastól, egész a reszelőig, s mindent rosszul készít, de a privat vállalkozást még is lehetetleníteni; — ilyen veszély fenyegeti most a Ruszkabányai gyönyörű intézetet, mely 4000 embert táplál, s a kincstár maga szomszédjában 4 $\frac{1}{2}$ millió forintos vállalattal lép fel, mely Hofman és Maderspach Urakat roppant erejével természetesen agyon zúzza; ilyen az óraviczai köszén bányáknak czélba vett kincstári monopolisatiója, ilyen az óriásivá emelkedő magyar szivargyártás végelnyomását maga után vonandó legujabb lépés, miről mint országos csapással fenyegető vésszről alább szóllandok.

Im ezek az austriai vámpoliticának irányunkbani vezér elvei! Isten látja lelkemet, nem telik kedvem a panaszbán. Olly örömet énekelnék szivemből hosánnát a hatalomnak, csak lelkemismerete engedhetné; de miután ezek mind czáfolhatlan valódi tények, kérdeni vagyok kénytelen: van e ezen egész vám politicának vezér elveiben csak egy is, mely magyar ország érdekeit legkevesbé is tekintetbe venné?

s nem az e az egésznek tisztán kifejezett célja, hogy piacunkat austria müipara monopolisálja?

Igy áll a rendszer, s csak illy rendszer mellet magyarázható a különben megfoghatatlan tény, hogy mi kik hazánk félrészében mindennel el vagyunk látva, mit a természet a gyáriparra kedvczöt nyújthat, még is az austriai „Ausweis“ hibásan csekély áru becslése szerint 55,117,907 p. forintáru portékát hozunk be egy év alatt austriából, s ebben csak 4 millió pengő forint értékű természeti, s mező gazdasági termék van (míg a colonialis árukat, czukrot, kávé, délszaki gyümölcsöt is ide számítva a mi ismét legtávolabbról sem áll) ellenben 51 millió forintot fizetünk egész, és fél gyártmányokért, s e közt 43½ milliót egész fabricatumokért, míg az egész többi ismeretes világ gyáripara csak 752,070 forintig találhat magának utat a magyar korona tartományai-vali kereskedésre, — 51 millió pengő forint! borzasztó összeg! de nem azért borzasztó mint-hogy ennyit fogyasztunk, hanem mert nem ollyasmiért fizetjük azt, a minek elő állithatási áldásából minket Isten kizárt, sőt inkább fizet-fük béreül olly munkának, és szorgalomnak, melyet magunk is végezhetnénk, fizetjük

akkor midőn minálunk a felföldi nép munka, és kereset hiány miatt minden szűkebb termés idején éhséggel küzd.

Aztán nem kell e a Védegyesület? lehet e addig, míg e rendszer tart, míg országgló hatalom és törvényhozás a dolgon nem segít, másban keresni valami kis segílyt, mint a Védegyesületben?

Am de megmutatom, hogy nem is csak 51 milliót fizetünk egész, és fél fabricatumokért austriaának, hanem sokkal többet.

A behozatali főbb czikkek fontosságuk szerint ekkép következnek:

1. gyapot gyártmányokért fizetünk az Ausweis sze- rint austriaának	23,837,820 pftot.
2. posztóért, s más gyapju kelmékért.	8,218,800 „
3. len s kender gyártmá- nyokért.	4,912,836 „
4. vas és aczél nemüekért	3,076,425 „
5. selyem árukért.	2,365,800 „
6. bőr árukért	1,559,965 „
7. égetett szeszes italokért	613,845 „
8. üvegért	515,216 „
9. papirosért	297,525 „
	<hr/> 45,428,232 pftot.

. 45,428,232 pftot.

10. agyagárukért (porcellan

kö edény) 265.965 „

tehát csupán ezen 10

czikkért 45,694,197 pftot.

Már most nézzük bár csak magát a posztót.

Mindenek előtt megjegyzem, hogy a becslési vám el járásban a külföldre, s reánk nézve különbség van. — 300 pft-ra. veszik a finom vagy is röfönkint 2 pft.nál drágább posztót; 110 forintra a durvát vagy is 2 ft-nál olcsóbbat; s a külföldrei kivitel táblázatában megjegyzik, hogy ezen osztályzati elkülönözés az érték becslést bizonytalanná tévén, helyesebbnek látták mindkettőt egybe foglalni, s a közép árt, 205 ftot venni fel becsmértékül, mivel hogy a vám ugy is mind kettőre nézve egyenlő. Magyar ország irányában ellenben még mindig feltartatott az osztályzati különbség, s az első osztály 300 pftjával, a második pedig 110 pfval becsültetik; mivel hogy a vám különböző; az első osztály ugyan is fizet 5ft. 25 krt., a második pedig 2 ft. 55 krt. mázsánként (míg ellenben magyar országból austriába vive az első osztály 8 ft. 45 krt., a második 5 ft. 25 krt. fizet) ezen osztályzatnak eredménye aztán az, hogy igen sok austriai finom posztó jö be hoz-

zánk durva posztó czim alatt, s csak 110 pftal jelenik meg passiv mérlegünkben, míg a bevett alacsony becs szabály szerint is 300 pftal kellene megjelennie.

Ezt csak tudomásul. — A ministerium állítja, hogy 14885 mázsa finom posztó jött be austriából 1844^{ben}, az az olyan, mellynek röfe 2 pftnál drágább; — maga mondja, hogy ezen osztályba csak ilyen 2 pftnál drágább posztót számít, s különös! még is csak 300 pftra becsüli egy mázsa ilyen posztó értékét. Már pedig közönségesen tudva van, hogy finom posztóból 2 rőf megyen egy fontra, egy mázsa finom posztóban tehát 200 rőf van; s így ha csak 2 pfval számította volna is rőfét, (pedig felebb kellett volna számítania, mert éppen azt vette becslés szabályul, hogy a posztó 2 ftnál drágább), még is inár nem 300 hanem 400 pftra kellett volna egy mázsát számítania; de az ő számítása szerint azon képtelenség jö ki, hogy éppen azon rovatban, mellynek mint mondtam határozó jelleme a 2 ftnál nagyobb ár; egyetlen egy rőf sincs még csak 2 ftra is becsülve, hanem mind csak 1 ft. 30 krjával számittatik. Am de ex supposito 2 ftnál drágábban kellett volna számítatnia, s pedig 2 fton felől van a 3—1—6—10—12 pftos posztó is, de ők mind

ezt 1 ft. 30 krjával számítják! Így aztán természetesen igen könnyű azt disputálni reánk, hogy mi 185 milliót nyertünk austriától. Semmi tem kell hozzá egyéb mint csak ki vitt gyapjunkat 12 ftal drágábban, a behozott austriai posztót pedig rőfönként 1—2 forintal olcsóbban becsülni mint kellene, s készen van ropant nyereségünk a — papiroson; de készen is van ám veszteségünk erszényünkben — szépen köszönöm!

Azt gondolom igen igen mértékletesen tesszünk, ha ezen első osztályu 2 ftnál drágább posztót közép áral 3 pft-ra veszszük, s ime ezen egyetlen helyesb számítás a behozott 14,855 mázsa vagy is 2,971,000.
rőf posztó árát 4,456,500.
pftal, az az még egyszer annyival felebb rugtatja mint a mennyire az Ausweisban becsültetik.

A második osztályu vagy is 2 ftnál olcsóbb durva posztó másája 110 pft-ra számittatik; holott maga a gyapju fonal 180—200 p. ftra; de még a gyapot fonal is 120—140 ftra van számítva. S ez aztán gyönyörű számítás! mert szorinte egy mázsa posztó 70 pftal volna

olcsóbb, mint a legdurvább fonál
 mellyből szövetett, sőt még 10 ftal
 olcsóbb mint ha gyapotból szöve-
 tett volna. Durvább posztó rőfét
 $\frac{3}{4}$ fontra véve egy mázsából kike-
 rül 133 rőf, s ezt csak 1 ft. 12 krjával
 véve fel, lesz egy mázsának ára
 159 ft. 36 kr., a különbség tehát
 minden mázsánál 49 ft. 36 kr.
 vagy is a kitett 32,880 mázsánál 1,630,218 ft.

Ime tehát csak ezen egy czikknél is
 6,086,748 pftal kevesebbre számítá a ministe-
 rium passivumunkat mint kellett volna.

Es itt én még a mennyiséget nem is vet-
 tem kétségbe; pedig hogy a mennyiség is sok-
 ban valótlantul van felvéve felvilágosításul csak
 egy példát akarok felhozni. — A czukort.

A legujabb statisticusok szerint a czukor
 fogyasztás Európában eképpen áll: Angliában
 esik egy főre 16 font, Hollandiában 13, Fran-
 czia országban 7, Austriában $1\frac{1}{2}$, s még az
 oroszbirodalomban is valamivel több mint egy
 font. — Es most nehogy nagyítással vádoltas-
 sam felakarom venni hogy mi magyarok arány-
 lag annyi czukrot sem fogyasztunk, mint a
 csuvaszok, kalmukok, csueskok, karakalpakok,

hanem fejenként csupán 1 fontot; még is kell magyar országnak, s Erdélynek 140,000 mázsa cukor egy évre. Igen de az austriai számtartó hivatal azt mondja, hogy mindösze csak 20,434 mázsa jön be az országba, tehát magunknak kellene legalább is 119,566 mázsa cukrot gyártanunk; Isten adná, hogy igaz volna! De fájdalom nem igaz; mert nincs olly sok cukor gyárunk, hogy könnyű ne volna ujjaikon elszámálnunk, mellyik mennyit gyárt s annál fogva tellyes bizonyossággal mondhatjuk, hogy még felét sem gyártjuk a kitett mennyiségnek.

Azt nem is emlitem, hogy a ministerium a behozott raffinád mázsáját 22 pfira, az az fontját 11 réz garasra számítja; minek gazdaszonyaink nagyon örülnének ha igaz volna. De hiszen én az illy számvetési botlásokat, vagy szándokos áltatást, mellyeknél a különbség csak egy pár száz ezer forintot teszen, ez uttal figyelembe sem veszem.

Altalában a mint hiszem, hogy érdekünkben áll ezen kérdéseket már egyszer tüzettesen czikkről cikkekre végig tárgyalni, s reménylem is, hogy erről az igazgató választmány gondoskodni fog, ugy különben is szokatlanul hoszura nyuló értekezésemben visszaélnék a

gyűlés türelmével, ha ezen számvetési bottásokat cikkről cikkre még tovább tárgyalnám.

Legyen hát ennyi elég. Ime csak három cikket vettem fel, gyapjút, és gabonát a kivitelnél, s posztót a behozatalnál, s már is álom gyanánt enyészik el az udvari számtartó hivatal állítása, mintha mi kereskedésünkkel nyereségben volnánk austria irányában, s csak a három cikk helyesb számítása által is ekkint igazíthatjuk a kormány számvetését:

Allítják, hogy 1844 ki kivite-

lünk teszen 63,742,349 ftot.

megmutattam, hogy csak a

gyapjunál s gabnánál . . . 8.719,503 „

tévedtek, tehát kivitelünk csak

e két cikk helyesb számítá-

sával leszál 55,022,846 ftra.

Ellenben állítják, hogy austria-

béli egész behozatalunk nem

tesz többet mint 55,117,907 ftot.

megmutattam, hogy csak a

posztó rovatot 6,086,748 ftal.

kevesebbre tették, mint kellett

volna, s csak ezen egy igazi-

tással a behozott áruk értéke 61,204,655 ftra.

emelkedik, tehát kivített, és behozatalt egy-

mással egybe vetve nem csak hogy nem nyertünk 8,624,442 pftot, mint hibásan állittatik, de sőt veszünk 6,181,809 pftot, pedig csak 3 cikk számítását igazítottuk.

És kérdem én: előttünk, kik nem a bécsi pénzügybureau csalóka perspectiváján látjuk magyar ország állapotát, hanem a mindennapi élet rideg valóságában; látjuk a tapasztalás s pénztelenség gondjai közt, látjuk a köz szegénységet, érezzük a pénz szűkét, tapasztaljuk a külföld irányában naponként növekedő eladódást s. t. b. az én számvetésem eredménye, valószínűbb-e, vagy azon nevetséges áltatás, hogy mi 14 év alatt 185 millió pftot nyertünk auctriától? — Mert ugyan hol van hát — kérdem a köznyomor nevében — hol van e roppant összeg e pénz szegény országban?

Vesztünk igen is veszünk tömérdeket évenként auctria irányában, ám de azon közvetlen káron kívül, melyet szenvedünk auctriának adózva olly munkáért, és szorgalomért, melyet magunk is végezhetnénk; auctria vámrendszeréből még reánk közvetve egy irtózatoss veszteség hárul. Ez igen fontos körülmény, — figyelmet kérek.

Auctria kereskedelmi táblázatában el van ismerve, hogy mi csupán gyapot gyártmányo-

kért évenként 23,838,420 pftot adózunk austria-nak. Ezen roppant összegben 106,393 mázsa nyers gyapot, melyet austria gyár anyagul külföldről vásárol csupán 3,191,790 pftot teszen, mit az austriai dicséretes szorgalom, fonás, szövés, és színezés által közel 24 millió pforintra emel; s így mi neki csupán a munkáért 20¹/₂ millió pforintnál többet fizetünk.

Angliában, Belgiumban, Schweizban s. a. t. a gyapot gyártás olly tökélyre emelkedett, s olly olcsókká lettek a gyapot gyártmányok, hogy ha austria magát a magyar országi piacon a külföldi olcsó pamut szövetek versenye ellen szörnyű magas vámmal nem védené, egy rőf gyapot szövetet sem volna képes eladni magyar országon mert mi azt a sokkal jobb, s olcsóbb angol, schweiczi, belga s. a. t. gyárosoktól vennők mind addig mig saját gyártmányainkkal nem fedezhetnők fogyasztásunkat.

Mit csinál tehát az austriai kormány, hogy saját gyárnokai számára a magyar országi roppant gyapot áru fogyasztást biztosítsa? minden 200 ftra evaluált egy egy mázsa gyapot szövetnek külföldről behozatalára 116 ft. 40 kr. vámot vetett, s ez által a külföld versenyt tökéletesen kirekesztette.

En a legjobb, s legkülönbözőbb adatok

egybevetése nyomán a gyapot kelme gyártás költségeit következőleg tatáltam:

Egy mázsa nyers gyapot . 30 pft.

A fonás költségeivel emel-

kedik 43 „ 10 kra.

A szövés által 59 „ $31\frac{1}{2}$ „

A szinezés költségeivel . . . 97 „ 45 „

Es mi azon gyapot kelmét, melly angliában 97 ft. 45 krba kerül, auztriától 200 pfton veszük, mert amaz a 116 ft. 40 kr. prohibicionalis vámmal a versengzésből ki van rekesztve.

A dolog igen érdekes, tehát részletben is elmondom a számvetést.

Egy mázsa gyapot szövet áll közép-
leg 655 rőfből. Egy rőfnek költségeiben

kerül a nyers gyapot. $2\frac{3}{4}$ krba.

„ a fonás $1\frac{1}{4}$ „

„ a szövés $1\frac{3}{4}$ „

„ a szinezés $3\frac{1}{4}$ „

összesen egy rőf költsége 9 kr.

tehát 655 rőf, vagy is egy mázsa elő állítási költsége 97 ft. 45 kr. — már most vegyünk hozzá gyártási nyereségül 50% et (a mi csak ugyan magas nyereség) összesen kerülne külföldről 146 ft. 38 krba egy mázsa gyapot szövet, mi pedig fizetjük auztriának a kormány saját bevallása szerint 200 pfjával mázsáját, tehát min-

den mázsát 53 ft. 22 kral drágábban mint külföldön kaphatnók, és így a 106,393 mázsa gyapot kelmét 5,638,829 ftal. drágábban.

Nem elég tehát hogy mi közel 24 millió pforintig nyújtunk austria-nak piaczot gyapot gyártmányának eladására, mit különben tökéletlensége miatt széles e világon sehol sem volna képes eladni, minek legcsalhatlanabb bizony-sága, hogy az egész külföldre nem képes többet eladni mint 5743 mázsát, míg nekünk 106,393 mázsát ad el, — nem elég, hogy 20¹/₂ millió flot fizettünk austria-nak a gyapot kelmék körüli munkáért, melyet éhséggel küzdő felföldi néptünkkel, vagy az oriásilag tökélyesített gépészet segítségével magunk is megtétehetnénk, hanem még ezen munkát 5¹/₂ millió forinttal drágábban fizetjük, mint ezt — ha magunk dolgozni nem akarunk — számunkra a külföld megtenné.

Ilye tehát az indirect adózásnak egy irtó-zatos neme, s pedig olly adózásnak, melly leginkább a szegény népet nyomja, elléntünk pedig Istenhez kiált, miért hogy nem igyeke-zünk rajta segíteni.

A status gazdaszati tudomány csak két okszerü elv közt választhat. Vagy azt választ-hatja, hogy magunk dolgozzunk, vagy azt,

hogy ha nem dolgozunk, s idegen szorgalomnak akarunk lenni tributáriusai, leg alább ott vegyünk, a hol leg olcsóbban vehetünk. De olly vám rendszer melly azt is akadályozza, hogy magunk gyártsunk, arra is kényszerítsen, hogy ott vásároljunk, hol leg drágábban vehetünk, kivéven talán a le igazott szolga gyarmatokat, hallatlan a nemzetek historiájában.— Ezen szomorú sors az egész világon csak nekünk jutott!

Es ime le rajzolám a jelen állapotot, fel mutatom azt kiméletesen bár mert csak töredékben; — de valóság szerint leplezetlenül; bebizonyítam, hogy a fenálló vám rendszernél sem mező gazdasági, sem müipari, sem kereskedelmi érdekeink csak egy hajszálnyira is tekintetbe véve nincsenek. Mező gazdaságunk hervatagul sinlődik, mert a belső consumtiónak élénkítésén kívül — mire Isten adja, hogy az ország minél több erőt fordítson haladéktalanul, — nincs mód nincs kilátás, melly a mezei gazda intensiv iparkodását, némi jutalmazással kecsegtethetné; — austria nem véd — hanem valóságos prohibitionalis vámokkal az egész müiparos világot számítözte piacunkról, s ez által lehetetlenné tette a külföldeli élénk folytonos csere kereskedést; — Dunánk torkolatját

oroszbilincsekbe fűzni engedé — tengerpartunkhozi könnyű juthatásunkra a kormány nem csak semmit nem tesz, de sőt ha magunk akarunk tenni valamit, utunkat állják, s emberei, kik vagy olly buták, hogy nem tudnák, vagy olly idegen szolgálaiak, hogy nem mernék felfogni a magas szempontot, a kimondhatatlanul fontos hazai érdekeket, mik minket a fiumei vasut eszeméjéhez csatolnak, kormány parti jel zászlóul tűzik ki a fiumei vasut elleni agitációt; — még is mind ezek mellett, és mind a mellett, hogy örökké azt harsogják füleinkbe miképen a mi rendeltetésünk csak a földmivelés, földmivelésünk terményeit csak anyiban eresztik austria-ba, a mennyiben a kegyelt gyermeknek austria-nak egy oldalulag felvett érdekei nem ellenzik. — Műiparunkra nézve pedig védtelenül állunk itt saját piacunkon martalékul vetve austria-nak; melly viszont ellenünkben még a nem létezett, s most is csak gyermekded magyar műipar ellen nem felejtí magát rendszeres combinációval védeni. — Ez a mi állapotunk, ez a szomorú kép, melly a rideg valóságban még szomorítóbban áll szemünk előtt, és ez állapot súlyát még gúnyal tetézik! még azt mondják, hogy mi 14 év alatt 185 millió forintot nyer-

tünk austriaótól! — — és ha ezen állapot sorvasztó bilincsei közt Isten, és emberektől elhagyatva magány erőnk parányi körében a legszelidebb segély eszméhez, a munka, és szorgalom ösztönének eszméjéhez nyúlunk, s a védegyesületet alkotjuk, kigyót békát kiáltanak ellenünk; austriaót rettegésbe hozzák, austria iránti hálátlanság, fejedelmünk iránti tiszteletlenség, mondhatnám pártütés, s hazánk iránybani nyugtalan zavargás szégyen bélyegét ütik homlokunkra béres lapjaik által a mivelte Europa előtt!!

* * *

Miután a jelen szomorú képét ekkint le-rajzolám, második kérdésül nyíltan azt vetem fel: látunk e csak egyetlen egy biztató jelt is feltűnni, melly a bizodalomra mindig tárt magyar kebelnek csak egy remény csillámot nyujtana, hogy a dolgon tellyes nemzeti erélyünk kifejtése nélkül csak nemileg is segítve leend?

E kérdésnél kell hogy a mult országgyűlés végére, s a védegyesület keletkezésére vissza tekintsünk.

Az 1844^{ik} országgyűlés szeptember 18^{án} a vám ügyben felírást intézett Ő Felségéhez. Ezen felírásban az ország fő Rendei, s a nemzet Képviselői ritkán tapasztalt közegyetértéssel kimondották miképen:

„anyagi tekintetben hazánk jelen szomorú állapotának legfőbb okát abban találják, hogy **az austriai örökös tartományoknak érdekei kormányunkra, nemzet- köz gazdasági tekintetben hazánk saját érdekei felett századok óta tulnyomó befolyást gyakorolnak**, s legfőbb okát azon **igazságtalan** vám rendszerben találják, melly hazánk irányában felállított, s a mint annak általános elszegényedését okozta, úgy folyvást lebilincselve tartja a nemzet erejét, mellyel e nyomasztó állapotból ki bontakozhatnék.“

Kifejtván továbbá az ország Rendei részletekben is ezen **igazságtalan** vám rendszer kártékonyságát, fejtegetésüket azon kijelentésbe öszpontosíták, hogy:

„A felállított vámrendszer elfojtotta hazánkban a műipart, megakadályozta tökélyesedésében a földmívelést, a belkereskedés virágzását lehetetlenné,

a kül kereskedést az országra nézve szenvedőlegessé tévé.“

Attérven azután a szomoru állapot orvoslásának módjaira kijeleuték, hogy:

„Az ország ezen nyomasztó állapotának gyökeres orvoslása (egyéb törvényhozási intézkedéseken kívül) csak abban tálaltathatik fel, hogy **helyreállittassék a mit a vámrendszer elrontott honunkban**, s egy részről kül kereskedésünk súlyos akadályai alól felszabadítván, nyers terményeinkkel szabad külkereskedést folytathassunk, más részről pedig **a honban ben szilárd, és virágzó müipar fejlesztessék ki.**“

Kivánják tehát ezek következtében:

1) törvény által kimondani: hogy a Királyiház uralkodása alá nem tartozó idegen tartományokba akár közvetlenül, akár austrián keresztül, minden akadály nélkül szabadon vihessük ki áruinkat s ezen kereskedést illető mind kiviteli, mind beviteli vám szabályzatban a törvényhozás útján kívül, és így a legközelebbi országgyűlésig semmi változás nem tétethetik.

2) A hazánk, s az austriai örökös

tartományok közötti kereskedésre nézve, a magyar mind beviteli, mind kiviteli harminczadot a főnálló rendszer haladéktalan megváltoztatásának szükségét tekintve, még ez országgyűlés alatt tökéletesen szabályozni, spon tonkint meghatározni kivanják — és e végre

3) Kéri Ő Felségét, hogy az áru forgalom mennyiségét, minőségét, becsét, vámjövedelmét, s vám szedési költségeit felvilágosító hivatalos adatok, az ország gyűlésével minél előbb közöltessenek.

Azon szempontra nézve pedig, melyből austria iránti vám viszonyunkat tekinteni jogosítva vagyunk, s hogy a kormány által is így tekintessék Isten, és világ előtt joggal, s méltányossággal megkivánhatjuk, az ország Rend-i felírásukat a következő ünnepélyes nyilatkozattal rekesztik be:

„Hazánk az austriai tartományokkal csupán az egyesség, s egyetértés kötelékei által kapcsoltatik össze, azoknak ezen kívül semmivel sem tartozik, **s joga lévén hazánkknak ön érdeke szerint kormányoztatni: más orszá-**

gok, s tartományok érdekeit tekintetbe venni, kimélni, s viszon kedvezések kikötése mellett részéről is engedményekbe egyezni czélszerűnek, tanácsosnak, sőt tulajdon érdekén is szükségesnek tarthatja ugyan: de jólétét más tartományok jólétének alá rendelni nem köteles, s mi után a kormány által századokon keresztül szigorú következetességgel folytatott rendszernek eredményei hazánkban a köz jólétnek minden ágait lesujtván, azt most már anyagi jólétének végromlásával fenyegetik, legszentebb kötelességeink közé tartozik törvényes jogainkhozí álhatalos ragaszkodással kívánni a kormánytól annak megadását, a mit törvényeink, s az igazság paizsa alatt méltán kívánhatunk, sa mi nélkül nemzetünknek nem csak anyagi jóléte, hanem jövőendő fenállása is veszélyeztetve van.“

Ime Uraim! így tüzték ki az ország Rendei, jog igazság, méltányosság, nemzeti önértzet, s hazafiúi kötelesség alapján a zászlót, melly a mint ellenvetésre az országgyűlésen

nem talált, s az ország szomorú állapotára hivatkozással elnémitotta még a szolgáltság ellenzési hajlamát is, úgy azt mondom én, hogy árulás volna az 1844^{ki} országgyűlés magasztos hazafisága ellen, ha a honnak polgárai e kitűzött zászló körül nem egyesítenének minden erőt egészen a győzelemig.

Mi éreztük e hazafiui kötelességet, s miután a hazának attyái kimondották ez örökre nevezetes felírásukban, hogy hazánkon segíteni nem lehet, ha csak a honban szilárd, és virágzó műipar nem fejlesztetik, a socialis élet tevékenységével feleltünk a törvényhozás felhívására, s a védegyestületet megalkotók. —

Tegye magát a polgárok magány életi hazafisága mindig illy kapcsolatba a törvényhozásban nyilatkozó nemzet-akarattal, s alkotmányos életünk nem leszen meddő, hatástalan önmystificatio, mint a minövé már már sülyedett.

Az idézett felírás szeptember 13^{án} indult fel bécsbe; az országgyűlés végéhez közelgetett, a sikerhezi remény mind inkább enyészett, mindennap újabb tanuságul szolgált, hogy az országgyűlés eredménytelensége nagyravágyás eszközetül tüzeték ki, s a nemes, de sikertelen

küzdelmek reményinek alkonyultával a Védegyesület October 6^{kán} lön a nemzet képviselőinek teremében megalakítva. De balul fogná fel a védegyesület eredetét, a ki azt hinné, hogy azt a september 13 dikai felírás okozá. Alkalom volt az nem pedig ok. A nemzetek életében nem kell e kettőt egybe zavarni. Rómában a királyság összeűzésát nem a Lucretián elkövetett királyibün okozá. Dániában nem Sveine püspök diszkocsijának feltartóztatása vivé a népet az aristocratia romjain az autocratia karjaiba, mind kettő alkalom volt, nem ok. A védegyesület okai azon tényekben rejlenek, mellyek a semptember 13^{kai} felírást provocálták; azon inséges állapotban rejlenek, mellyeknek e felírás hü rajzát adá; a felírás maga, s azon szomorú meggyőződés, hogy a kormányunkra tulnyomóságot gyakorló austriai érdekek befolyása miatt irt sebeinkre országgyűlés végeig nem reménylhetünk, e kettő együtt volt az alkalom, mi ha meg nem ragadtatik, ha az országgyűlés igazságérti felkiáltása socialis tevékenység által nem gyámoltattatik, elhangzik ez is sikeretlenül, mint elhangzott félszázad óta annyi bús panasz, s az 1807 ki erélyes szó.

A felírástra november 7^{kén} kormány válasz

érkezett. A kormánynak ez ügybeni újabb rendelményeire történik abban hivatkozás mint bizonyosságra, hogy a magyar kereskedés, s müipar felvirágoztatására gonddal vannak. Hogy ez irányban több nem történt, a körülmények súlyos hatalmával mentetik. Homályos szavak sejteni hagyják, hogy az austriai monarchiávali materialis egységben kell üdvöt keresnünk. Biztatás mondatik, hogy Ő Felsége semmit sem ohajt inkább mint hazánk, s az austriai monarchia kereskedelmi viszonyait, mind kettőnek kölcsönös javára szabályozva látni, s hogy reményli a Rendektől kezet fognak az akadályok elhárítására nyujtani. S az egésznek vége az, hogy a jövő országgyűlésnek alkalmas segédszerek kiszolgáltatása ígértetik, mi szerint a kereskedelmi kölcsönös viszonyok mind két részre szerencsés kapcsolatba fűzethessenek.

Ez volt a válasz, és semmi más. Határozatlan utalvány a jövődre, s a jövőben egy határozatlan valamire. — S ez 30 esztendei béke után, mellynek megvásárlására annyi vérrel, annyi hűséggel, annyi áldozattal járult az árva hon!

Es e válasz november 7^{kén} adatott ki. Az országgyűlés 12 ikén berekesztetett. A nemzetnek remény vesztett képviselői, kikre a nehéz

napokban csapás jött csapás után november 9 ikén a következő határozatot alkoták:

„A k. k. és R. R. a honi műipar, és kereskedés állapota ügyében a folyó évi szeptember 13 dik napján felterjesztett felírásban bőven előadván azon rendszert, melly az ország, s az austriai örökös tartományok között létez: azt ezennel is mind alapjára nézve igazságtalannak, mind keletkezésére nézve törvénytelennek, és olyannak nyilvánítják, mellynek egyedüli czélja nem egyéb, hanem valamint egy részről gátolni a honi műipar virágzó kifejlődését: úgy másrészt a kereskedés útján ki zsákmányolni az ország jólétét az örökös tartományok javára; hogy ezek ismét a pénz ügyi különbféle tervezeteknek kész anyagul használtathassanak.“

„A k. k. és R. R. 29. évi béke után nem érthették megütkezés nélkül a k. kir. Leiratnak azon szavait, mellyek által megígértetik, hogy az ország és az örökös tartományok anyagi érdekeinek kiegyenlítésére gondfordittatni csak ezután fog, és már csak ezen ígélet által is czáfolva látják a kir. Leiratban történt hivatkozást: mintha Magyarország felvirágzásának előmozdítására eddig bár mi csekély gond fordittatott volna; igazolva pedig azt,

hogy az ország s az austriai örökös tartományok viszonyainak alapj ul nem a méltányosság s a közös érdekek költsönös elősmerése szolgál.“

„A k. k. és R. R. a nemzeti műipar, és jólét felvirágzására legsikeresebb eszközül a védvámokat tekintik, s miután törvényhozás utján nem csak vámoknak a hazai érdek szempontjából leendő elrendezését el nem érhatték, sőt inkább a jelen k. kir. Leiratban ismét minden biztosítás nélkül a jövőre egész általánosságban elutasítatnak, azon jövőre, mellynek multjából semmi remény sugar nem világlik: keserű panaszokra fakadni gyáva siránkozásnak tartván, kijelentik: hogy menedéket és segílyt az ország önálló anyagi érdekeire nézve máshol, mint minden egyes polgár társaik szilárd és állhatatos kitűrésében sehol nem látnak.“

„Kijelentik, hogy noha ugyan azon egy koronás fő alatt vannak az austriai örökös tartományokkal egyesülve: nemzeti önálló életüknek törvényeikben biztosított, s a koronázási eskü által is szentesített függetlenségét az örökös tartományok érdekeinek alárendeltetni nem engedik.“

„Kijelentik, hogy azon védvám rendszert, mellyet az ország határain felállítani nem lehe-

tett: minden egyes polgár ajtajának küszöbén felállítani lehet és szükséges is.“

„Kijelentik, hogy ezen a polgárok küszöbénél a magyarországi müipar és kereskedés érdeke felett örökös védvám rendszert a védegyesületben találják.“

„A k. k. és R. R. e részben polgártársaik hazafiúi érzetétől kitörni, és nélkülözni tudó szilárd elhatározást várnak.“

„A k. k. és R. R. elvárják azt, hogy polgártársaik e szellemben mindent elkerülve, mi a hatalomnak ürügyül szolgálna, mindent elfognak követni, mit a törvény korlátai között szabad.“

„A k. k. és Rendek a védegyületet a törvény paizsa alá helyezik.“

Ezek a múlt országgyűlési előzmények. Nem újat mondék, de mondék szükségessé; mert ezekben fekszik az irány, melyet követnünk kötelesség.

Már most kérdem én, történt e valami országgyűlés óta a mi reményt nyujthat jobb jövőre? a mi feljogosítna, hogy a nap jöttét tétlenül lessük, vagy épen elhagyjuk a zászlót, melyet a múlt országgyűlés kitűzött?

Négy tény jött azóta közbe e komoly ügyre vonatkozó. 1) a kormánynak, s kor-

mánypártiaknak magukviselte a védegyesület irányában. 2) izgatás a honunk s austria közötti vám sorompók eltörlésére. 3) némelly partialis vámszabályzati változtatások. 4) a dohány ügyébeni kísérlet.

Nézzük a négy közül mellyik nyujt bizalom horgonyt jobb jövőndőre.

1) Mikint lépett fel a védegyesület ellen a kormány párt? tudva van. Egyesületünk egész czélja iránya olly tisztán állott; a honi müipar pártolását elannyira minden pártszinen kívül álló köznemzeti érzelemnek tekintette minden ember, hogy valamint az ország Rendeinek september 13 kai felirása nem párt mü, hanem közegyetértés kifolyása volt; valamint az országos egyesületet megelőzött vidéki egyesületeknél például Tolnában igen számos kormány pártiemberek, sőt ha jól tudom, még a most legmagasb királyi hivatalban álló egyének is aláírtak, ugy kezdetben midön az országos védegyesület alakítása körül forogtak az előmunkálatok, azt párt kérdésnek nézni elannyira nem jutott eszébe senkinek is, hogy az országgyűlési kormánypárt kitünőbb vezér egyénei közül aláírásukat többen meg ígérnék; mások kik kir: hivatalban voltak, vagy abba jutni törekedtek valósággal alá is írtak. Am de csak

hamar intés jött bécsből, hogy a védegyesület kormányellenes demonstrációnak vétetik, és a kormány párt felzudult ellene; emberei kik aláírtak, lamentabilis levelekben könyörögtek nevök kitörléseért; kormány tilalom ment szerte a két magyar hazában, hogy királyi hivatalban lévő emberek a védegyesületbe lépni ne merészeljenek; a védegyesület tagjának lenni annyit tett s teszen, mint az ő nyelvök szerint zavargó oppositionalistának, s a kormány minden kegyére érdemetlennek lenni; s e nemben üzetett a tilalom, a gyanusítás, a rettegtetés Magyar és Erdély országban mindenütt: külföldön pedig kormány lapokban kormány emberek a védegyesületet pártütésnek kiáltották ki, s a bécsi politia annyira szíven hordozta törekvéseink megsemmisítését, hogy ha valamelly magyar gyárnok a kenyér nélkül heverő bécsi gyármunkások közül néhányat leakart hozni, belopni volt őket kénytelen mert a politia gyármunkásoktól az ut levelet magyar országra indulatosan megtagadta. Már most kérдем én lehet e azoktól jót várnunk a kik békételen oppositiónak nyilatkoztatták ki azon eszmét, hogy a hazai müipar ezikknek a külföldi előtt elsőbbség adassék? s a kik mindent elkövettek, hogy ezen eszmének sikere ne legyen? —

Nem azért mondom ezt, mintha állítani akarnám, hogy a Védegyesület, nem párt s nem ellenzéki egyesület. Hiszen a kormány fellépván ellene természetesen azzá tette, azzá lenni kényszerítette, s nekünk ilyennek kell lennünk, illy irányban kell működünk kétségtelenül, s ép ezért szólitom én is fel erélyes agitációra az egyesületet; — hanem csak azt akarom mondani, hogy a melly kormány a védegyesületet kezdet óta mindjárt ellenzékes törekvésnek nézte s végre azzá lenni kényszerítette, attól a magyar müipar felvirágoztatására szinleges fél lépéskéket talán, de igaz valódi határozott erélyes pártfogást várni okunk nincs.

2. ik jel erre a honunk, s austria közti vám sorompó eltörlésére irányzott kormánypárti izgatás. — E kérdés hirlapokban is vitatván, itt csak keveset akarok róla szólni; ha folytatják ez agitációt, mindig kötelességemnek fogom tartani fel venni a keztyüt sajtó utján is. Itt csak a következőkre szoritkozom:

Igen nevetséges tactica volt a kormánypárt részéről azon törekvés mi szerint Peel nagyszerü szabadkereskedelmi köpönyegét igyekeztek elkölesönözni s tervöket, melly nem egyéb mint austria-nak korlátlan monopoliumot

biztosítani magyarországon, a szabad kereskedelem leplébe burkolni.

Egyike voltam azoknak, kik e burkot lerántották, s ma már azt hiszem nincs olly bárgyu ember magyar országon, a ki be nem látná, hogy olly vám eltörlés, melly a külső prohibitionalis vámsorompókat fentartja, minket a világ kereskedésből ki zár, a világ műiparát a mi piacunkról ki rekeszti, ellenben az austriai műiparnak hazánkba özönlését még azon kevés mérséklés alól is felmenti, mellyet a mostani közbenső vám vonal legalább kincstári jövedelem szempontjából nyújt; hogy mondom illy vám eltörlés, melly nekünk piacot nem nyújt, terményeinknek nagyobb kelendőséget nem biztosít, ellenben műiparunk felvirágoztatását lehetetlenné teszi, s hazánkat az austriai műipar számára kény kedv szerint ki zsákmányolandó gyarmat piaczá aljasítja, nem csak nem szabad kereskedelem, hanem egyenesen biztosított monopolum.

Ugyan kérdem is én mi hasznót nyujtana nekünk ezen közbenső vámvonal megszüntetése? — Talán arra nyujtana kilátást, hogy nyers terményeinkből sokkal többet adandunk el austriának? Ugyan Istenért! ne mystificáljuk magunkat, hiszen mondám, hogy azon

nyers terményeink, melyekre az austriai műiparnak szüksége van, most is akadály nélkül mennek austriaába, a vas, a réz, a nyers selyem, s. t. b. nem fizet vámot, egy mázsa gyapjura csak 15 kr. vám van vetve! Elelmi szereinket, gabnákat, szarvas marháinkat pedig a mi illeti, egy körülményre akarom a tisztelt gyülekezetet figyelmeztetni. Az austriai birodalom nagysága 6,251 □ mértföld, népessége legfőlebb 21 millió, magyar ország s Erdély nagysága 5,916 □ mföld népessége 14 millió. Az austriai birodalom legnagyobb részben maga is földmivelő, sőt földmivelése virágzóbb lábon áll mint magyar országé. Az austriai birodalom gabna termése közép számvetéssel 144,400,000 pozsonyi mérő; esik tehát egy före $6\frac{6}{7}$ mérő; magyar ország közép gabna termése 90 millió mérő: esik egy före csak $6\frac{3}{7}$ mérő; — az austriai birodalomban van 6,600,000 szarvas marha, esik egy □mföldre közel 900 darab; magyar országon van 4,800,000 esik egy □mföldre csak 828 darab. Már most kérdem én nem volna e balgaság arra számítani, hogy azon austriainak, mellynek aránylag több gabnája, több szarvas marhája van mint minekünk, mi a legjobb conjuncturák közt is sokkal több gabnát, szarvas marhát fognánk eladhatni, mint

Igen is van nektünk nyers terményeink számára piacra szükségünk: nagy világ piacra van szükségünk, mert mi háromszor annyit is termeszthetendünk mint ekkorig, s fogunk is termeszteni csak legyen kilátás az eladásra; de ezen piacot nem a földmivelő austriának 400,000 főnyi fő városában találhatjuk fel; hanem azon világ piacon, mellynek küszöbe Fiume, és Buccari! oda egy vasut uraim! s e vasuttal többet tettünk földmivelésünk felvirágzására, a mezeigazda szorgalmának jutalmazására, mintha tiz bécsnek kenyérrel hussali ellátása földes uri regáléink közé tartoznék; — ámbár nem tagadom hogy a bécsi németeknek minden tekintetben bámulatig jó gyomruk van.

Vagy talán a bornak vámmentes bevitelle volna az, a mi vérmes reményekre jogosíthatna! Erre is azt mondom mindenék előtt, hogy nem a 2 ftnyi vám miatt nem adunk mi több bort el austriának mert Tokaji, Somlyai, Neszmélyi, Visontai, Egri, Villányi, Szegzárdi, Budai, szóval jó boraink ezt csak megbírnák; a nyiri bor pedig, mellyet ha hirtelen el nem költenek, ollóval kell metszeni, külkereskedési cikké vagy soha, vagy csak Cogniac alakban lehet; hanem azért nem adunk el több bort austriának 1^{ör} mert a Verzehrungs-Steuer, és

Gemeinde-Zuschlag több mint a vám, s ez a vám eltörlés által még meg nem szünnék, s 2^{or} mert austriai szomszédinkat nagyon neki szoktatták a sör itálnak. Ez a sör pedig higgyék el Uraim a német politicában hatalmas szerepvivő. Sör ivó néptől nem kell tartani, hogy míg söre van, szabadságérti nyugtalankodásra hevüljön valaha. — Mig például Bajor ország képviselő kamaráját egy sör brochure nagyobb izgalomba hozhatja, mint alkotmányos életének minden sebei, a költő király nyugalomban hajhászhatja rimjeit. Az a „Bier natur“ Uraim, az a mi bor kereskedésünknek leg nagyobb ellensége austriában, mellynek különben magának is sok, és jó borai vannak.

Vagy végre a dohányra számolunk? De hiszen a dohány austriában kormány monopolium; s nem csak az maradna a vám vonal eltörlése után is, de sőt ezen vám vonal eltörlésének még lehetősége is csak úgy képzelhető, ha a dohány monopolium magyar országra is behozatik, s ezzel egész dohány termesztésünk tönkre tétetik. — Ez a szép kilátás, melly a vám eltörlésből reánk néz. Hogy a dohány monopoliumnak behozatalát ha jogszerűleg nem megyen — a mint hiszem az

Istent, hogy nem menend — tényleg is meg fogják kísértetni vám el törléssel, vagy a nélkül — azt a legujabb lépésekből láthatjuk világosan, de hogy e nép még annyira nem vetközött ki ön érzetéből, hogy ezt keresztül vihessék, arról is meg vagyok győződve.

Kérdem tehát, hol van csak árnyéka is azon nagy jótéteménynek, melly a vám eltörlésből reánk háruina?

Azonban nem akarom én tagadni, hogy egy, vagy más czikkre, nevezetesen borra, s tán marhára nézve is a vám eltörléssel egy pár milliónyi forgalmat nyerhetnénk talán; ám de arra figyelmeztetem a tisztelt gyülekezetet, hogy egy bizonyos kereskedelmi rendszert, nem egy vagy más cikk különvett szempontjából, hanem az összes kereskedelesre gyakorlandó hatásából kell megítélni; így ítélte a jól számító Anglia, midőn a gabnatermesztők monopoliumát eltörlé, s ez által azon védelmet nyújtá az angol müiparnak, mellyre az egész világ müiparának ellenében immár egyedül vala szüksége t. i. olcsó kenyeret; — a gabnára nézve vesztett talán, hanem egészben kimondhatlant nyert kétségtelenül. — Így kell nekünk is a thesist egészben szemügyre vennünk, s azért én a közbenső vám vonal eltörlése ellen

nem is azt mondom, hogy semmiben sem nyer-
nénk általa, hanem csak azt mondom, hogy
egészen véve hasonlíthatlanul többet veszte-
nénk, mint nyerhetnénk, sőt mondom azt,
hogy ezen eltörlés rosszabb volna a jelen jog-
talan, igazságtalan, méltánytalan állapotnál,
nem csak rosszabb, de sőt tönkre tenné, vég-
nyomorúságba sodorná szegény hazánkat.

Ennek bebizonyítására elég arra emlékez-
tetnem a tisztelt egyesületet, hogy mi a kor-
mány saját bevallása szerint is közel 52 mil-
lió pforintot fizetünk iparműczikkekért austria-
nak. — Még ez így leszen, még illy roppant
összeeggel adózunk szomszédink szorgalmának
olly munkáért, melyet magunk is végezhet-
nénk, addig örökös veszteségbe kell süllyed-
nünk, mert ezen iszonyu kárt semmi, még a
legvirágzóbb földmivelés sem pótolhatná, miu-
tán lehetetlen kétségbe venni, hogy a mezei-
gazdaság emelkedésével az ipar művek fogy-
asztása is mindig emelkedendik. Azért igen
helyesen mondák az ország Rendei, hogy
szabad és virágzó műipar fejlesztése
nélkül hazánk vég inségbe jutása ki-
kerülhetlen. Nem mondom én hogy
egyébre is nincsen szükségünk, hanem csak
azt mondom, hogy ez a nélkülözhetlen mentő

szerek egyike, melly nélkül még a mező gazdaság felvirágoztatása sem képzelhető.

S már most kérdem én minő hatással volna a közbenső vám vonal eltörlése műiparunkra? Meg ölré azt Uraim! megölné még csirájában okvetlenül. Megmutatám, hogy a mostani vám rendszer nyomasztó, jogtalan, igazságtalan, de még is azt kell mondanom, hogy műiparunk kifejlesztését még ez sem lehetleníti annyira mint a vám eltörlés lehetlenitené. Vegyünk fel bár melly cziket. Például a finom posztó ha austriából hozatik be fizet mázsánként 5 ft. vámot, durva posztó 2 ft. 30 krt.; egy mázsa selyem áru 20 pftot; — igaz, hogy valóságos botrány látni mikint austria annyira fél a keletkező magyar műipar versenyétől az austriai piaczon; hogy a magyar finom posztó ha austriába vitetnék $66\frac{2}{3}$ pCtel, a durva posztó 100 pCtel; a selymáru 50 pCtel nagyobb vámmal terheltetnék mint az austriai ha hozzánk jö, ám de valamit még is csak ez is fizet; — már most törültsék el ezen vám, mi lesz a következés? az, hogy az austriai gyárnok a finom posztót 5 forintal, a durvát 2 ft 30 krral, a selymet 20 ftal olcsóbban árulhatandja, mint most árulja, s a magyar gyárnokot, ki a kezdet nehézségeivel küzdve különben is drágábban

gyárt, tehát az austriaival hasonló árt lévén kénytelen tartani, kisebb nyereséggel dolgozik, saját hazánkban a piacról egészen le szorítandja, s tökéletesen tönkre teszi. Ha egyszer a magyar műipar megerősödött; ha a népességben a gyármunkássági ügyesség kifejlett, ha meghonosítottak mind azon segéd iparszakok, mellyeknek nem léte nálunk a kezdő gyártást oly mondhatlanul nehezzé s költségessé teszi; akkor nem kívánandom én a magyar ipart vámokkal támogatni; lépjen ki szabadon a verseny térre nem csak austriaival, hanem az egész világgal, ez lészen a hazának érdekében; de most miután minket annyira el hanyagoltak, míg az austriai műipart nem csak védvámok, hanem egyenes prohibitiv rendszer által nagyra növelték, ennek a mi piacunkat minden vám mérséklet nélkül oda vetni martalékul annyit tennie, mint hazánkat örökös gyarmati inség sorsára kárhoztatni.

Illyenek a kilátások Uraim! illy remény nyilik előttünk abból a mivel minket a kormány párt meg akar ajándékozni; illy szellemenben, illy irányban akarják ők a vám ügy csomóját megoldani, így akarják a betegséget halállal orvosolni. Nem elég hogy műiparunkért semmit nem tettek, hanem miután a

magára hagyatott, gúnyolt, üldözött hazafiság ezer akadályok közt óriási baj s küzdelem által még is némi csiráit kezdi a műiparnak előidézni, még azon kis segedelemtől is megakarják fosztani, melyet akaratjuk ellenére bár a fenálló vámban talál. — Oh! ha most Uraim, ha most elfojtják csirájában a kezdetet, rajtunk Isten sem segitend többé.

Némellyek azzal kecsegtetnek, hogy ha eltöröltetik a vámvonal, a gyárnokok majd hozzánk telepednek. — Minő csalódás! azt gondoljuk e, hogy ha a magyar piac egyenlőn tárva álland az austriai mint a mi gyárnokaink előtt, azon austriai gyárnok ki már bécsben, brünben, vagy vidékén, avatott neki szokott gyárnéesség közepette megtelepedett, épített, épületjét felszerelte, azt majd levegőbe vetteti, hogy hozzánk jöjjön, hol még egyvidék sincs a hol a népesség gyármunkásokká kiképezve legyen! Ez az Uraim a mi nálunk a gyártást nehezzé, költségessé, drágábbá teszi, melly miatt a Gácsi gyárnak 15 éven át veszteséggel kellett dolgozni, míg magának a vidéken gyármunkás népet növelt. — Olly nehézség ez, mellynek legyőzése nélkül a műipar meghonosítása lehetetlen, s mellyet nem lehet máskint legyőzni, mint csak úgy, ha ezen kedvet-

len körülményt némi vám segéllyel ellensúlyozzuk. Ha ezt is elveszszük a magyar országi gyártástól, minő ösztönt nyújthatnánk az austriai gyárnoknak, hogy a mi nehéz körülményeink közé telepedjék inkább mint morva ország szegénységhez szokott ügyes avatott munkásai közé, midőn onnan is szintugy vám nélkül hozhatandja be készítményeit a minden külföldi versenyzéstől menten birt magyar honi piacra, mintha pesten gyártana.

Ellenben ha mi azt mondjuk austriának: „ti szükségesnek láttátok az alig ébredő magyar müipar ellen magatokat védeni, 30 ft. vámot vettek egy mázsa selyem szövetre, 8 f. „20 krt. egy mázsa finom, 5 ftot egy mázsa „durva posztóra; ám jó, védjétek magatokat, „de ne nehezteljétek, ha mi is csak és csak „ennyivel védendjük magunkat a ti versenyzéstök ellen;“ — ekkor igen is reménylhetjük, hogy lesz austriai gyár vállalkozó a ki hozzánk telepedendik, mert 30 ft. előnye leszen a selyem, 8 ft. 20 kr., s illetőleg 5 f t. a posztó áruknál az austriai verseny ellen, s ha hasonló költséggel gyártott, ennyivel olcsóbban árulhatand, ha pedig több költséggel gyártott ez a különbséget egyenliti, s hasonló áron adhatandja müveit mint az austriai versenyző. —

Pedig már csak úgy hiszem az említett viszonyosság, olly valami mondhatlanul mérséklett kívánság hogy ha még ezt is elleneznék a kormányunkra tulnyomó sulyt gyakorló austriai kegyelt érdekek, lehetetlen volna többül fel nem háborodni a magyar nemzet érzelmeinek, s részt vevő rokonszenvel nem találkozni a mívelt világ minden igazságos emberénél.

Öszítsük az okoskodás lényegét: földmívelésünk vagy épen nem, vagy csak igen keveset nyerne, müiparunk ellenben helyre hozhatlanul vesztene a vám vonal eltörlésével; egészben véve vesztene tehát maga is a földmívelés, mert ennek jutalmazóbb rugouya nem lehet, mint a virágzó honi müipar; — miben várhatunk hát az eltörlésre izgató kormány pártiaktól valami jót? — talán szellemi, talán nemzeti, talán önállási tekintetben? — Nemzeteknek Istene! szomorú, háromszor szomorú, hogy azt kell mondanom, mikint nemzeti országos ön állásunk olly boldogtalan karban van, hogy a vám vonalra még e tekintetben is szükségünk volna. Nincs erősebb olvasztó kapocs mint a materialis érdekek egybe olvadása. Midön évek előtt a német vám szövetséget tüzettesen taglalám, azon thesist állítottam fel, hogy a német nemzet egységére többet

tett 10 év alatt a vámszövetség, mint a római császárság hajdani institutiója századokon át, többet mint az ugynevezett szent szövetség, többet mint a fejedelmek „Deutscher Bund“ — ja 30 év alatt: — és ez igazságot senki sem tagadta, sőt minden ember elisméré. Töröljük el a vám vonalt köztünk, s austria közt, olvaszuk bele anyagi érdekeinket az austriai érdekekbe, s olly bizonyos, mint a számtannak örök szabályai, hogy kis idő múlva szellemi tekintetben is bele olvadtunk austriaába; — és hogy ezen bele olvadás nem történendik, a szabadságnak, nem az alkotmányosságnak, nem a magyar nemzetiségnek érdekében; azt ugy hiszem nem kell bizonyitgatnom. — Jó barátság, kölcsönös érdek méltánylásra alapított jó barátság austriaával ha neki tetszik! — szivből lélekből nyujtom jobbomat; de bele olvadni austriaába? — — soha — soha!! Ha már csak ugyan vesznünk kellene, én sok dicsőségesebb halált ismernék, mint az illy gyalázatos elmállás, mint az illy gyáva nemzeti ön gyilkolás.

Azonban én őszintén meg vallom, hogy ámbár a köztünk s austria közti vám vonal eltörlését most mielőtt hazánkban a müipar jobban kifejlett, és megszilárdult, mielőtt személy és

vagyonjogi tekintetben törvényeink a szerint javíttatnának, a mint javíttatniok kell, hogy a hazánkban gyárvállalkozásra ösztönyt, biztosítást, s az iparüző osztálynak kellő polgári állást nyujtsanak; mi előtt a közlekedési eszközök, úgy a hazában benn, mint a magyar tenger part felé az élénk forgalmat lehetségessé tennék; mielőtt az ipar fejlesztésre nélkülözhetlen status intézkedések, iskolák, hitelintézetek s. t. b. nem csak életbe léptetnek, hanem jótékonyosságukat már a gyarkorlati életben is érezhetővé teendik, — ámbár — mondom — most mi előtt mind ezek megtörténnének, a kormány párt által pengetett vám vonal eltörlését, hazánkra nézve öldöklően károsnak tartom, még is csak azon esetre aggódnám ezen kártékony eszme agitatioja miatt, ha nemzetemről olly gyávaságot akarnék feltenni: hogy eltünné miszerint egy részről a vám eltörlés minden alkotmányos garantiák s nemzeti jog biztosítás nélkül törvényen kívül decretáltassék, más részről pedig még a dohány monopoliumnak is hazánkba tényleges behozatalát elszenvedje. — De miután én nemzetemről ezen gyávaságot fel nem teszem; miután más részről azt is tudom, hogy az austriai dohány monopolium 12—14 millió pforintnyi jövedel-

mének eltörlését az austriai status financia állapotja meg nem bírhatja, és tudom azt, hogy az austriai dohány monopolium a vám vonal eltörlése mellett csak úgy volna fentart-ható, ha a dohány monopolium magyar or-szágra is kiterjesztenék, és tudom végre azt, hogy magyar ország a dohány monopolium jármát el nem fogadja; egyenesen kinyilatkoz-tatom, hogy ha a dolog nem olly borzasztón szomorú volna, mi pedig egy kissé malitiosu-sok tudnánk lenni, csak nem kedvem volna azt mondani; ám lássuk! tessék hát el-törlülni azt a vám vonalt“ — meg va-gyok győződve szörnyű zavart képet csinal-nának saját eszméjük felett, annyira impracti-cus, épen austriai szempontból is impracti-cus ezen idéetlen beteg gondolat.

Hogy impracticus, ennek bebizonyítására keves szócska kell. Az austriai birodalom adóssága közel 1000 millió pforint (négy mil-lió híján mint a statisticusok mondják; — de én azt hiszem haladja az ezer milliót). Évi jövedelme 135 millió, évi költségei 100 millió; az adósságok kamatján, s törlesztésén kívül. — Már most én azt kérde-m, a ki 1000 ftal adós, s attól kamatot kell fizetnie, s azt tör-lesztenie is, de ennek fedezésére évi jövedelme

csak 35 ft. mi lábon áll annak financziája? — a felelet nem lehet kétséges. Az austriai financzia világos deficitben van, és ezen deficitnek évről évre okvetlen növekedni kell, mert az országglás költségei által fel nem emésztett évenkinti jövedelmeiből még csak adóssága kamatait sem képes új meg új költsön nélkül fedezni. Hogy ez így van, hivatkozom az 1836 ki költsönre, hivatkozom az 1839ki költsönre, hivatkozom arra, hogy a bécsi börse általános tudomására épen most ismét 80 millió pforintnyi költsön terveztetik; a bécsi banknoták bonyolult állapotját (mellyről egyszer már tüzetesen kellend majd szólni) nem is említve.

Már most kérdem én: ugyan hihető e hogy a kinek financziája illy állapotban van, kit sem az 1811ki status banquerott égre kiáltó rendszere, sem a párisi békekötés tömérdek kárpótlásai (mikből mi magyarok iszonyu áldozatainkért egy fillért sem, csak egy utacs-kát, egy hidat, egy ipar iskolát sem kapánk osztályrészünkül) sem a későbbi financz operatiók, sem 30 esztendő béke, sem a birodalom népeinek adó terheltsége, sem magyar honnak indirect adókkal folytonos kiszivatyu-zása, sem a borzasztó kiméletlenséggel üzőt só monopolium, sem a világon semmi de semmi

nem volt képes a rémitön növekedő eladósdástól meg óvni; kérдем én vallyon az nélkülözheti e azon 14—15 millió forint évi jövedelmet mellyet néki a közbenső vám s azzal válhatlan kapcsolatban lévő dohány monopolium behoz? — Illy practicus financieri hit széles e világon csak a Buda-pesti Hiradótól telik ki, a ki maga sem tudja mit akar, hanem csak beszél, hogy beszéljen; s mindig csak vak bizodalmat emleget; de maga sem tudná meg mondani, hogy mire, kihez, és mi végre.

De ha ennyire impracticus ezen gondolat minek ellene agitálnunk? kérhetné valaki. Azért Uraim! mert az impracticus eszme csak az által válhatnék practicussá, ha mi semmit sem tevén a köz vélemény felvilágosítására, a tuloldali mystificátoroknak sikerülne a nemzetet bolondá tenni, s elhíttetni vele, hogy e kártékony veszedelmes lépés nem csak nem kártékony, és veszedelmes a magyarra, de sőt olly kimondhatlanul jótékony, mellyet minden áron el kell fogadni; fel kell érlette áldozni a nemzet jogszerű ön állásának igényeit, alkotmányos befolyásának garantiáit, be kell hozni vagy el kell fogadni a dohány monopoliumot, s még tán egy két millió forintnyi harminczad pótlást fizetnünk is, vagy nem tudom hány

száz millió status adóságot el vállalnunk. — Így biz elhiszem practicussá válnék az impracticus gondolat, annyira practicussá, hogy még hetvenedik utó nemzedékünk is megsiratná. — Ezért kell iparkodnunk jogszerű agitációval a közvéleményt ezen vám eltörlési eszme kártékonysága iránt felvilágosítani.

Aunyi minden esetre bizonyos az előadottak szerint, hogy a vám eltörlési eszmének a kormány párt részéről impracticus felmerülése nem olly tény, melly bizodalmat ébreszthetne, hogy komoly szándok létezik a hatalomnál, a vám kérdését hazánk érdekeinek méltó tekintetbe vételével megoldani.

3^{ik} tény, melly ide vonatkozva a mult országgyűlés óta felmerült a partialis vám szabály változtatás. Kérdés: van e ebben valami a mi oda mutatna, hogy a vám rendszernél hazánk érdekei csak legtávolabbról is tekintetbe vétetni kezdenek? — Felelet nem csak semmi sincs, de sőt inkább ellenkező van.

Felveszem például a legújabbat, a kender s lenfonál vámját. Most épen most a külföldi kender s len fonál vámját 50 krról 2 ft. 30 krra; fejezítve 3 ft. 20 krról 5 ftra: festve 8 ft. 20 krról 10 ftra emelték, a kivitelt ellenben megkönnyítették.

Nevezetes tény ez Uraim! nevezetes meghazudtolás, mellyet a kormány párt organumainak haszontalan szájaskodásaira a kormány tettel adott. Mig amazok botrányos eszmezávaltal Peel szabad kereskedési rendszerét dicsőítik, minden véd vám eszmét avult oktalanságnak keresztelnek, s a szabad kereskedelem tanát minden józan status ferfiu egyedüli tanának vallják s minket a kormány azon felvilágosodott bölcsességével kecsegtetnek, hogy vám szabályzataiban a szabad kereskedelem eszméjét igyekszik megközelíteni, addig a kormány tetteleg felemeli a védvámot, s tettel vallja meg, hogy az austriai müiparnak nem csak védvámra van szüksége, hanem még nagyobb véd vámot nyújt neki segítségül, mint a minövel eddig birt vala — ehez hasonló éles demetit rég hallottunk. Valóságos charivari féle elménczés, mellyel a kormány a saját emberei által reá fogott státus bölcsességi liberalismust pasquillirozá.

Am de kérdem én minö szinben kell azon embereknek Europa előtt feltünniök, kik midön austria javára a védvám rendszerhez jobban ragaszkodnak, mint valaha, a mi gyáripárunkat egészen védtelenül oda akarják dobni monopolizált martalékul a mindenkép védett au-

striai müiparnak, s ha mi egy kis figyelemért, egy kis méltánylásért, egy kis igazságért esengünk ez ország számára is, melly az austria ház koronájának leg drágább gyöngye, de nem hódított tartománya, hanem alkukötések szentségén nyugvó szabad ország, akkor minket zavargó ellenzéknek kiáltanak, s elszakadási törekvésekről gyanúsítanak. — Tehát mi soha se lépünk be az édes gyermekek sorába? örökké mostoháknak tekintessünk? érdekeink soha se nyomjanak e semmit az országlás mérlegében? — loyaltas ez? igazság ez?

Es nézzük hát — a feltett példánál maradván minő rendszert követtek a vámszabályzati változtatásban magyar ország s austria közt, midőn ennek javára a külvédvámot felemelék?

Eddig a fehérített len, s kender fonál há austria-ból hozzánk hozatott, fizetett 1 ft. 27 $\frac{1}{2}$ krt. — ez némi védvám volt a mi számunkra, — most ezt leszállították 1 ftra. — Ellenben, ha mi vittük austria-ba fizettünk 1 ft. 52 $\frac{1}{2}$ kr. vámot most fizetünk 1 ft. 50 krt., tehát 2 $\frac{1}{2}$ krból áll az ugy nevezett concessio! — Azonban nem igaz, hogy ez concessio, nem az, sőt inkább ellenkező. Mert a dolognak eredménye az, hogy ekkorig 25 kr. vámmal olcsóbban hozott be fehérített fonalat hozzánk austria, mint mi

ő hozzá, jövődöben pedig 50 kral olcsóbban hozhatandja be, tehát a mi védvámunkat felére le szállították, az austriai védvámot ellenben fel emelték. — Ha azt mondotta volna austria: ti fizettek 1 f. 50. kr. vámot ha len — kender fonalat visztek austriaába: tehát fizessen austria is ennyit, midön hozzátok viszen; ezt köszönettel vallanám igazságghozzi közelítésnek, de azt mondani: „parancsoljuk nektek magyarok! türjétek hogy austria lenipara, mellynek védvámját a külföld ellen felemeltük, jövődöben 25 kral olcsóbban versenyezzék veletek saját piacotukon: mint ekkorig teheté; — ez nem concessio, nem közelítés, hanem keserű gúny; megvetése magyar hon érdekének, javának, országos tekintetének.

4ik tény végre a dohány monopoliumi kísérlet. — Tudva van közönségesen, hogy sok ipar ágban tapasztalható ugyan a védegyesület jótekonny hatása (mint például a posztóban, selyemben, gyapju, gyapot szövésben, üvegben, edénygyártásban st. b.) de olly nagy szerűen csudás hatással semmire sem volt a védegyesület mint a hazai szivar gyártásra. Mint egy varázs vessző ütésre emelkedtek a szivar gyárak országszerte, maga Budapest több ezer embert foglalatostkodtat most a bel-

földi szivargyártásban, mint a mennyi százat előbb kül s belföldi szivargyártásban foglalatostkodtatott; voltak hónapok, midőn nő cseledet alig lehetett kapni a fővárosban, mert mindenki a szivar gyárokba tódult dolgozni; — a hazai szivar, melly ez előtt izlelhetlen vala: ma már a kényesebb izlésűeket is kezdi kielégíteni; ez előtt szégyeneltük volna vendégünket magyar szivarral kínálni, ma már mást mint magyart tartani, vagy mást kívánni eszünkbe sem jut; — Ezen kifejlődés kedvezőn hat vissza a dohány termesztésre, mert a hol ez előtt 10 — 12 pftnál magasabb árt a termesztők nem is ismertek, most jobb szivar levelekért 30—40—50 pftot, sőt többet is örömet adnak a honi szivargyártók, s míg a gyártás végetlenül javult, míg a termesztők nagyobb árt kaptak, a szivar ára már is szépen alább szált, s a gyárnokok még is szép haszonnal gyártanak; — Minden nemből hallottunk a lefolyt nehéz két év alatt bukásokat, szivar gyártásban egyetlen egyet sem hallánk! — Illy csudás hatást eszközölt ez ipar ágban a védegyesület! s a honnak milliókat mentett meg.

Lássuk már mit csinál a kormány ez ipar ágra nézve. Epen most jelenik meg a hírlapokban a kinestár hivatalos hirdetése august

13 káról, melyben jelenti: hogy szivarait árulni fogja magyar országon, a publicum kényelmére áru boltokat fog nyittatni még pedig Budapesten különféle helyeken, s felszóllit boldogot boldogtalant, jelentse magát, a ki a kormány szivarainak árulását elakarná vállalni, s kecsegtetésül olcsó árt szab; — a legdrágább magyar szivart $2\frac{1}{2}$ kr-ra, a legolcsóbbikat $\frac{2}{5}$ kr-ra szabja darabonként: százankint még olcsóbbra; egyszersmind külföldi lapokbani bécsi tudósítások szerint pedig nem elégtli magyar országnak austriában gyártott kincstári szivarokkal előntését, hanem magyar honban is szivar gyárakat akar állítani.

Ez Uraim olly tény, mely felett lehetetlen a birka türelmű szivnek is fel nem háborodni. Bizonyítja ezt azon általános indignátio, mely ezen hír hallattára a tömegeken keresztül rezg.

Mindig a mondó voltam, hogy boldogtalan észtehetségű kormány az, mely saját magas bureaucraticus személyében földmivelésre, gyártásra, kereskedésre adja magát; — Ezek magános polgári kereset ágak, melyekre kormányoknak leszállani botrány, s a szerepeknek monstruosus össze zavarása — országoljanak ök ez az ő hivatásuk; a földmivelést, ipart, és kereskedést hagyják a polgároknak, s a hol e

részben a polgároknál hiány van, ott lépjenek fel segítőleg, hárítsák el az akadályokat, ápolják az ipart, segítsék pártfogolják a szorgalmat, mozdítsák elé a közlekedést, teremtsenek versenyt a polgárok között, de ne versenyezzenek briaraeusi karjaikkal kenyér keresetben a békes polgárokkal, mert ez valóságos szégyen, és képtelenség.

Azonban vannak még is esetek, hogy a hol egy bizonyos ipar ág lábra nem kaphat ámbár az országnak jávára, vagy legalább díszére válnék, mivel hogy megkezdése nehéz, s költséges, sikere bizonytalan, kísérletei veszéllyel járnak, vannak mondom esetek, hogy ilyenkor kormányok magok is állittanak gyárakat mintegy ösztönzésül, s gyakorlati tanoda gyanánt; — de mihelyt az ekkép felösztönzett magán szorgalom munkatérre lép az ön becsöket, s hivatásuk méltóságát érző kormányok vagy viszalépnek a gyártás, s kereskedés köréből, vagy ha feltartják is gyárukat, nem nyereszkesedés végett tartják fel, hanem mint egy izlés nemesítő mintául, vagy drága fényűzésre irányzott költséges kedtvöltésül.

Arra ellenben példa alig van, hogy olly ipar ágban, melly a kormány segítsége nélkül, sőt atyátlansága ellenére tág, szabad versenyben

virágzásnak indult, s óriási haladásban ki fejlett, melly a földmivelőnek jutalmat, ezer meg ezer ügyefogyott munkás embernek becsületes élelmet ad, mondom nincs példa, hogy illy esetben kormányok aránylag kimerithetlen tul-sulyok elnyomó hatalmával versenyre lépjenek a ki fejlett privát müipar ellen, s alattvalóik szájából, kikneki munkájuktól is adót fizetnek, ki vegyék a keserves darab kenyeret.

Ezen tapasztalást is csak magyar országon lehet tenni:

Mit jelent ezen lépés Uraim? Gr. Des-sewffy Emil az austriai Budapesti Hiradó fő-szerkesztője el kezdett kaczerkodikni Dohány cikkeivel utat egyengetve a szándoklott mono-poliumi ohajtásoknak. Annyi belátást azonban tulajdonitok az austriai financiereknek, misze-rint átlátnák, hogy a dohány termesztő magyar országon a kincstári dohány monopoliumot törvény által behozni lehetetlen: hogy minden nagyszerű corruptionális működésük mellett sem számithatnak olly depravált ország gyű-lésre, melly ebbe megegyeznék, és semmi esetre sem számolhatnak annak lehetőségére, hogy egy illy törvényt, — ha meghozatnék is, végrehajt-hassanak; mert nagyobb „naderer“ sereget kellene tartaniok minden dohánytermesztő

paraszt, minden dohányzó ember ellenőrzésére, mint egész fegyveres hadseregök, s még sem lehetne czélt érniök; — mit tesznek tehát? gondolják: adósságuk ugy is tömérdek, egy két millióval több vagy kevesebb, telljesen mind egy, gyárakat állítanak hát, boltokat nyitnak uton útfélen, bizományba adják boldognak boldogtalannak szivaraikat, s árát a forgó pénz némek legalsóbb fokáig szállítják, egypár millió vesztességgel nem gondolnak; a virágzásnak indult magyar gyárnokok lehetetlen hogy velük a versenyt sokáig kialhassák; — egyik eldől a másik után. Ők tágas magyar országon egyedül maradnak, s egyedül maradvá megszabják az árt mint tetszik, ők lesznek az egyedüli dohány vevők, ők az egyedüli szivar gyárnokok, ők az egyedüli szivar kereskedők, ép ugy mint austeriában; és — készen van minden alkalmatlan törvényhozási veszekedés nélkül a dohány monopolium tetteleg behozva!! akkor aztán huzzák a közönséget a mint szemüknek szájuknak tetszik; az első időszak vesztességeiért magukat könnyen kármentesítik: s néhány milliócska indirect adót sajtolnak ismét ki magyar országból, mellynek státus jövedelmei ugyan gazdagon fedezik saját országlási költségeit, s azon kívül még néhány

milliócskát fel is küld bécsbe évenként; de melly még is nem fizet annyit, mennyit szeretnének, hogy fizessen, s azért szeretik is világszerte hirdetni, hogy magyar ország aránylag nem osztozik a birodalom terheiben.

Ez a dolog képe Uraim! én szíveket nem vizsgálok, szándokot nem taglalok, mert ez Isten dolga, hanem mondom azt, hogy ha sikerül a kísérlet: ez lesz a dolognak természetes kikertülhetlen ki fejlődése.

Méltánytalan volna a kormánynak ezen fellépése a szivargyártás ellen, ha mindjárt csak külföldi szivar kereskedésre volna is intézve, mert a kincstári gyárak vámot nem fizetnek, magán gyárnokok ellenben 15 — 40 pft. vámot fizetnek minden mázsa külföldi dohányért; — de nem is ez ellen van az intézve, mert a külföldi szivar árszabás magas, magasabb mint a privát gyárnokoké, hanem intézve van a magyar szivar gyártás elnyomására mert itt szál le a kormány a szivar árával egész $\frac{2}{3}$ krajczárig — és azért kétszeresen méltánytalan.

Méltánytalan volna akkor is, ha a kereskedésre nézve magát a törvényszerűleg divatozó szabályok korláta között tartaná, de midőn Pesten egy dohány gyárnoknak egynél több helyütt boltot nyitni nem szabad, a kormány

pedig a város minden részeiben uton útfélen határtalan számu boltokat nyitni készül; lépése nem csak kétszeresen méltánytalan, de egyszerűs mind törvénytelen is.

Hogy mit kell ezen dohány monopolium kísérlet ellen tenni? - abba jelenleg nem ereszkedem, czélom csak az, hogy tanuljuk ismerni a jeleket, mik leg ujabban feltűnnek s képesek legyünk véleményünket tájékozni.

Es végig mentünk a feltűnt jelek mindegyikén; és aggasztót találtunk mindenütt; biztatót, megnyugtatót sehol, sehol egy remény sugárt, melly binnünk engedné, hogy kormányunknál az austriai egyoldalú önző érdekek túlnyomó befolyása az igazság fokára szállott; sehol egy vigasztaló jelt, melly oda mutatna, hogy magyar-országglás létezik, elég erős a birodalmi országglás tanácssteremében elismerést kivívni jogszerű érdekinknek. Fejedelmünk szívéhez olly közel állunk kétségtelenül, mint birodalmának akármelly tartománya; de a ministerium tanácssteremében a magyar - érdek ajtón kívül áll, ajtón kívül áll még akkor is, midőn az egy fejedelmet uraló országokat közösen érdeklő dolgok forognak rendelkezés szönyegén, minő épen a vámkérdés is.

„A monarchia közös java! a monarchia

közös java!“ ez a szokásos szójárás, mellyel az austriai kormányférfiak ügyetlenségüket Európa előtt palástolgatják, ám de alkalmazásban — mint épen ismét a vámkérdés bizonyítja — nem azon elvből történik a kindulás, hogy a szövetséges status testületnek állandó javára csak az válhatik, mi minden tagnak javára válik; hanem számba veszik mindenek felett az eladósodott országglási kincstár érdekét, mintha ez volna a státus célja s nem a nép java: utóbb azt nézik, mi lesz jó Bécsnek, mellynek csillogó fényével leplezik a kormánytanácsnokok a világ előtt, leplezik a fejedelem, leplezik ön maguk előtt a tartományok nyomorát, s ha ezen túl tekintetbe jő is a tartományok érdeke, az alkotmányossága miatt rossz kedvvel nézett magyarhon csak ollyba vétetik, mint mellynek hivatása alárendeltség, s nem egyenlőség. — Pedig mi egy ország vagyunk 14—15 millió néppel, magában is elég nagy, elég erős törhetlen hűségével az austriai ház koronáját első rendű hatalmak polezán tartani, míg amott a császárságban sok heterogen tartománynak kell aggregáltatni, hogy annyit nyomjanak, mint mi nyomunk. És még is, hivatkozom a nemzet köz érzelmére, jobb mint baloldalon különbség nélkül, megfelejtkezénk

e annyira a köztünk barátságos szövetség természetéről, miszerint követelnök, hogy mi kegyelt gyermekek legyünk, hogy réánk több jusson a fejedelmi sziv szeretetéből, mint austria-ra; nem! soha sem; hanem követeljük s Isten és világ előtt követelhetjük, hogy egyenlő jogu testvéreknek tekintessünk, s a hol viszonyaink érintkezésbe jönnek, a mi érdekeink is nyomjanak annyit a latban, mint más akárkié.

Ha azon férfiak, kiket fejedelmi kegyelem, vagy az udvari előszobák mesterségei, a státushajó kormányrudjához emeltek, nem képesek eltanulni azon mesterséget, mikint kell az egy koronához fűzött tartományok javát viszonyos kapcsolatba hozni; úgy nem érdemesek a magas polczra, mellyen állanak; — de ők ezt maiglan meg nem tanulták, nekik egész bölcsességök abból áll egy részről, mikint kell az austriai birodalomból lehető legtöbb adót sajtolni (mert ebben ott alkotmányos formák által nem kéjetlenítvék) másrésről (hogy az ország Rendeinek saját, már főlebb is idézett szavaival éljek) mikint kell a monarchia s magyarország internationalis viszonyait az austriai örökös tartományok javára a lehetőségig kizsákmányolni: miszerint az ekkép austria-ba szivárogtatott anyagi erő: „a különféle pénz-

ügyi tervezeteknek kész anyagaúl használtathassék.“ Így jellemezték sigazság szerint jellemezték országunk karai s Rendei az austriai ministerium kormány-politicáját; s hogy e politica mellet még ezen agglomerált statushalmozat ösze nem roskadt, valóban nem másnak, mint csak azon régi mondás erejének tulajdonitható, hogy „mundus se expedit, quantumvis parva regatur sapientia.“ Am de nekünk azon kinézés, hogy a világ el nem vész, ha bár mi, véginségbe süllyedünk is, szomorú vigasztalás! s minél nagyobb aggodalommal szemléljük, hogy az austriai ministerium 30 éves béke folytán sem tudott czélszerűbb kormányzási elvre vergődni, mint mellyet az ország Rendei a fenidézett szavakkal jellemeztének: minél nagyobb okunk van hinni, hogy ezen máról holnapra tengődő s mindig mélyebb és mélyebb eladósodási örvénybe süllyedő ország-lási politica magát a dynastia jövődjét is compromittálja: annál inkább kötelességünk nekünk mint hazafiaknak s kötelességünk mint hű alattvalóknak oda törekedni, hogy hazánk anyagi ereje folytonosan ne sorvasztassék, hanem elég ép, elég szilárd legyen törhetlen

támaszúl szolgálni dynastiánknak az egykor okvetlenül elkövetkezendő vészek napjain.

Es miután értekezésem folytatában hebizonítám, mikint a mult országgyűlés óta feltűnt jelek nem csak azt mutatják, hogy ezen országglási politica hazánk irányában jobbra teljességgel nem változik, sőt inkább a vámvonaleltörlési s dohány monopoliumi velleítások még azt is bizonyítanak, hogy új meg új lépések terveztetnek (ismét a K. K. és R. R. szavaival élve) „hazánk jóllétét az örökös tartományok javára kereskedés utján kiszákmányolni“ önkint következik a végső kérdés mit cselekedjünk?

* * *

Ha magyarország kormánya tényleg is az volna, minek törvény s alkukötések szerint lennie kellene: megnyugvó bizodalommal mondanám: figyelmeztessük kormányunkat hazánk érdekeire s hívjuk fel azon uton, mellyet alkotmányos életünk illy végre kijelöl, kötelességének teljesítésére; mert ő van, ő neki kellene

legalább hivatva lenni minden mások előtt a trón zsámolyánál hazánkért őrt állani, — és ten-
ném e lépést megnyugvó bizalommal, bár men-
nyire ne birják is rokonszenveket korn ányunk
egyénségei; mert csak ugyan magyaroknak
hiszem őket is, s ha angol nem akad nem
akadhat, legyen Whig, legyen Tory, ki hazája
kereskedését a Francziának, ha Franczia nem
akad, akár mi párthoz tartozzék bár, ki azt
Angolnak elárulná; illy parricidiumot ma-
gyarról sem teszek fel, bár minő political böl-
csőben ringassák is. Am de, így a mint ál-
lunk ezen lépés egészen haszontalan volna,
mert csaknem közhitté vált az országban, mit
országos s megyei közgyűlésekben számtala-
noktól mondani hallánk, hogy magyar kor-
mány nem létezik; hogy a magyar udvari
Cancellaria már már nem egyéb, mint alkot-
mányunkban ismeretlen láthatlan hatalmak paran-
csainak posta bureauja; — hazai főkormány szé-
ktünk pedig nem egyéb, mint ama posta bureau
utján hozzá érkezett „Cabinets-Ordrek“ ex-
peditora.

Vagy ha a Nádori méltóság azon hatalom-
nak volna gyakorlatában, mellyel törvény sze-
rint birnia kellene, abban helyezném bizodal-
mammat. Helyezném annál inkább, mert

szivem mélyéből osztozom azon szeretetteljes ragaszkodásban, mellyel a fenséges férfiú iránt, ki jelenleg a nádori székhelyen túl minden magyar sziv viseltetik. — Am de mióta austriaival mint mondani szeretik, vegyes házasságban élünk, nem ok nélkül halmoztak öseink törvényt törvényre, hogy a nádori méltóság alkotmányszerű hatalmában fentartassék: (haszonló óvásokra előbbi időkről törvénykönyvünkben alig van példa) nem ok nélkül tették ezt öseink: nem ok nélkül, de — sikertelenül. — „Nec seges est ubi Troja fuit.“ Nádorunkat szeretnünk is alig szabad már. Szerénysége vétetik igénybe, önkényes szabad érzelemből forrásozni akart tiszteletünknek is utját állani. —

En a Nádortól sokat remélek a vámkérdésben országgyűlésen, hol a jogainak érzetere emelkedendő törvényhozó-test állandó oldala mellett, de országgyűlésen kívül e kérdésben nem szeretném őt gyöngédtelenül azon kedvetlenséggel illetni, melly a sikertelen lépést kísérni szokta: különben is e kérdés olly természetű, hogy felőle sikeresen és jogszerűleg csak törvényhozás intézkedhetik.

A dolgok e helyzetében nincs egyéb hátra, mint oda hatni, hogy a jövő országgyűlés gyakorlatba vegye rég elmulasztott alkotmányos

hivatását, — mondhatnám kötelességét, s a mult országgyűlésén megkezdett ösvényen haladva, oldja meg a vámkérdést, nemzetünk érdekében.

Nekünk erre egyetlen eszközünk van; a békés jogszerű agitatio. Ez az alkotmányos élet természetében fekszik. — Ha igaz, igaz pedig, hogy az alkotmányosság eszméje ezen mondatban van kifejezve: „semmit rólunk nélkülünk“ ug; a törvényhozásnak a közvélemény kifolyásának kell lennie; közvélemény pedig csak agitatio következtében fejlődhetik, csak annak következtében nyilatkozhatik. Agitatio nélkül alkotmányos élet nem is képzelhető. Ennek amaz olly postulatuma, mint az életnek a levegő.

Kell pedig mondám — agitatióknak mindenek előtt oda intézve lenni, hogy az országgyűlés ne csak panaszkodjék vámügyi sérelmeink miatt, hanem a kérdést hatalmának, hivatásának teljes érzetével vegye kezébe, és vegyen alkalmazásba minden biztosító szert, mellyre őt állása és hivatása feljogosítja.

Meglássa azonban a tisztelt gyűlézet, miképen még mi azon botrányt is megérjük, hogy akadjanak emberek s pedig magyar anyáknak fiai, kik még azt is kétségbe hozandják,

van e a törvényhozótestnek joga a vámkérdésbe avatkozni? vagy legalább sophisticus körítésekkel ügyekzendenek ezen jogot szűkebbnél szűkebb szegletbe fojtani. Mert miután a magyar kormány önállását nullificáló ministeriumot azon korlátlan uralkodási gyakorlatban, melyet auriában megszokott, a magyar alkotmány kéjelmetleniti, nálunk nem elég a nemzet jogainak gyakorlati biztosítására azon tény, hogy alkotmányos nemzet vagyunk, következöleg bels kül dolgainknak minden kigondolható ágához szöllónknak kell lenni, hanem még azon kívül csak nem minden egyes tárgynál specialis harezot kell vinunk a nemzet jogszerű befolyásának határa iránt: és mindig akadnak olly papraforgó természetü magyarok, kik a tusában nem a nemzet s nem az alkotmányosság oldalán állanak.

Azónban bár e kérdésben a törvényhozás intéző hatalmának historiai bebizonyításául számtalan törvényekre hivatkozhatnánk: nem illy — hogy ugy szóljak — prókatori térre akarnám jogaink igényét állitva látni, hanem oda kívánnék agitatiókkal hatni, hogy a nemzet ne alacsonyítsa le magát soha annyira, miszerint törvényhozási jogát akár mi tárgyban csak kétségbe is vonni engedje, vagy azt

specialis historiai adatokkal legyen szüksége bizonyítgatni. Mi alkotmányos nemzet vagyunk, s mint ilyen sem törvény nélkül nem kormányoztathatunk, sem nélkülünk törvény nem alkottathatik. Ennyi elég. Ebben minden befoglaltatik, s kivévén azon nemzeti kötés levelet, minélfogva urunknak királyunknak alattvalói hűséggel tartozunk s megegyezése nélkül törvényt nem alkothatunk; törvényhozási részvétünk hazánk minden ügyeire kiterjed, mert mindenben csak törvény uralkodhatik felettünk, törvény pedig nélkülünk nem alkottathatik. Ennek eleven érzetét kell a nemzetben kifejteni, s ha kifejlett nem akadáland ember a ki kérdésül merje felvetni: ha van e s milly részben van joga a nemzetnek kereskedési viszonyait törvény által kormányozni.

Kell továbbá agitációnknak oda irányozva lenni hogy a jövő országgyűlés a vámkérdést hazánk érdekében oldja meg.

Három mód van, melly közül választanunk kell.

Egyik mód: a minket s auriát a világtól elválasztó külső vámvonalt meghagyni a mint van, ellenben a köztünk s austria közt létező közbenső vámvonalt eltörölni. — Erről

már kifejtém nézeteimet, s azt hiszem körünkben a hazai műipar védletére szövetkezett egyesület körében egy ember sem lehet, ki ezen a hazai műipart csirájában legyilkolandó, hazánkat austeriának örökös martalékul feláldozandó s gyarmati függés bilincsébe szoritandó idéllen szerencsétlen impracticus gondolatot magától el ne utasítsa, s még inkább nem akadhat ember közöttünk, ki annyira elvete-mednék, hogy vesztünket még alkotmányos jogaink s biztosítékaink feladásával vagy anyagi áldozattal is megvásárolni kész volna.

Utasítom e tekintetben a tisztelt gyülekezetet még azon czikkemre, melyet e tárgyban Junius végével a „Hetilaphan“ közrebocsáték, s mellynek kérdéseire a Buda pesti Híradó & Co. mai napig is adósok maradtak a felelettel.

Másik mód: Lerontani minden vámvonalt s szabad-kereskedést nyitni az egész világgal mindenfelé.

Ha angol volnék, minden örömmel azokat támogatnám, kik ott a szabad-kereskedést pártolják, mert Anglia műipara olly magas fokon áll, hogy a gabna-törvény eltörlése által olcsóbb élelmet biztosítván magának, senki versenytől nem félhet, neki tehát semmi sem lehet már érdekében, mint épen csak a szabad-kereskedés.

Am de a mi állapotunk épen megfordítva áll; a magyar müipart védeni kell, miszerint egykoron képessé legyen a világ szabad versenyét itthon legalább kiállani.

Mindezáltal én következő tekinteteket veszek figyelembe:

1) hogy a hazai müipar kifejtésére nézve az általános szabad-kereskedés nem hozna bennünket rosszabb állapotba, mint most vagyunk, mert hazai müiparunk most is védtelenül oda van vetve martalékúl az austriai kegyelt müipar elnyomó versenyének; elannyira, hogy socialis uton volnánk kénytelenek pótolni a védelmet, mellyet müiparunktól a kormány mostoha politicája megtagadott. Ellenben:

2) kereskedési mérlegünkre nézve sokkal kedvezőbb helyzetbe jönénk a szabad-kereskedés által mint most vagyunk, mert a melly gyártmányokért jelenleg austriának 60 millió pengő forintot fizetünk évenként, azt a jobban s olcsóbban gyártó külföldről 40 millió forintért bizonyosan megvehetnők; ha tehát magunk nem gyártanánk is, legalább kiadásainkban évenként 20 millió pforintot meggazdálkodnánk. Tekintetbe veszem:

3) hogy megnyitván piacunkat a világ müiparának, melly tőlünk jelenleg ki van

rekesztve, ennek következtében folytonos élénk csere kereskedés fejlődne ki s nyers termékeink számára olly piacot nyernénk a világkereskedésben, minőt nekünk austria soha sem nyújthat, ha mindjárt tizszerte nagyobb volna is, mint a minő, s mezőgazdaságáról egészen lemondana is, mit kedvünkért tenni bizonyosan soha sem fog. — Tekintetbe veszem

4) hogy a szabadság mindenütt és mindenben azon jótékony sajátsággal bir, miszerint a sebeket, miket tán kezdetben sujt, idővel minden bizonnyal meggyógyítja;

5) hogy a hazai müipar ápolása végett e helyzetben is fenmaradhatna a védegyesület s fel mindazon segéd-szer, melyet a socialis működés tevékeny népeknek boldogulásukra képes nyújtani.

Mind ezen tekintetekből s főkép azon meggyőződésből indulva, hogy a világgali szabadkereskedés mindenesetre ezerszerte jobb a jelen gyarmati állapotnál, mellynél minden kigondolható státus gazdasági rendszerek között csak egyetlen egy van a mi még rosszabb, t. i. az, ha a külföld irányában a fenálló magas vámok fenhagyatnának, ellenben a köztünk s austria közti vámvonat eltöröltetvén, egész jövőnk örökös martalékúl oda dobatnék

austriának: — Ezennel ünnepélyesen kinyilatkoztatom, hogy a szabad-kereskedés rendszerét, ha austriának tetszik, teljes készséggel elfogadom. Szüntessünk meg minden vámot éjszaknak, délnek, keletnek, nyugotnak mindenfelé ily áron kész vagyok a védegyesületi eszmének tovább fejtését is felüggeszteni, kész vagyok lemondani mindeuról, mit a hazai műipar ápolására eszközlésbe venni életem feladatának vallok. — A ki nemzetemet szabadsággal kínálja, én annak jobbját mindig és mindenben örömmel fogadom el, ha bár életemet kívánná is áldozatúl. — De legyen szabadság a mivel kínál, nem pedig fél szabadság leplébe burkolt szolgai monopolium. — Helyzetünk most egy börtönhöz hasonlít, melyben legalább annyi szabadságunk van, hogy a vértünket monopolizáló pióczák előtt itt ott az ajtót be is zárhatjuk; de az austriai vám eltörlése a külső vámok fenhagyásával börtönünkben még falhoz is lánczolná tagjainkat, miszerint a szomszéd pióczái elutasíthatlanúl kiszívassák utolsó csep vértünket.

Szabad kereskedést tehát ha nektek tetszik, de piócza monopoliumot számotokra soha!

Azonban ne mystificáljuk magunkat. A szabad világkereskedés, minden országgazdászati

combinatiók között épen az, mellyhez az austriai politicának megegyezését legkevesebbé remélhetjük. Azért nem akarván egyszerre a hurt megfeszíteni, a szabadkereskedés eszméjét nem úgy állitom fel mint agitációknak ez idő szerint korszerű stadiumát, hanem felállitom olly eszme gyanánt, mellyel austeriának feleljünk, ha monopoliumi hálót vonná össze fejünk felett. Ha ők kereskedési szabadságot emlegetnek, de ennek neve alatt gyarmati szolgálattal kínálnak, ragadjuk meg a szabad-kereskedés zászlóját, de vessük meg indignatióval monopoliumi kínálgatásaikat. Meglátják Uraim! mi szépen vissza riadnak Sir Robert Peel új vámrendszerének magasztalásaitól; mikint fuvandják a hátrálót s mikint hazudtolandják meg szóval is azon embereiket, kik nevökben szabad-kereskedést emlegettenek, mikint például a len s kender-fonál vám szabályzata által már tetteleg meghazudtolák.

Harmadik mód végre oda irányozni a jövő országgyűlés intézkedését, hogy a vám-vonal köztünk és austria között, melly ekkorig védvám volt austria javára mi ellentünk, a szerint szabályoztassék, miszerint költsönös méltányosság alapján védjen jövendőben minket is ő ellenök, s ekkint készítse elő annak lehetőségét, hogy

egykoron eltörlésébe romlásunk nélkül beegyezhessünk.

Jogunk volna nekünk tisztelt gyülekezet austria ellenében a védvám rendszer elvéhez tekintet nélkül az ő érdekeire ridegen, szigoruan ragaszkodni; jogunk volna, mert miután nekünk már 1588 — tól kezdve egész 1741 — ig számtalanszor ünnepélyesen megígértett, hogy austriai kereskedésünk viszonyainak költsönös egyesség útján kiegyenlítésére lépések fognak legközelebb tétetni, de ezen ígéretnek teljesítését 258 év folytán soha sem érhattük meg, ámbár egy fejedelem uralkodván mind kettőnk felett, az mint austriai uralkodó, megegyezését a szomszédsági viszonyok barátságos kiegyenlítésére egy tolvonással megadhatta volna: — miután továbbá szomoruan tapasztaljuk, hogy az ígért kiegyenlítés helyett nélkülünk, megegyezésünk, sőt csak megkérdezésünk nélkül is austria olly vám-rendszert léptetett ellenünkben életbe, melly hazánknak teljes megrontására vezet: Isten és emberek előtt mentve lehetnénk, ha elvégre hoszsu türelmünknek vége szakadna, és azt mondanánk austriaiaknak, „a szövetséges viszony, melybe bennünket fejedelmünk egysége hozott, ti reátok is azon jó szomszédság kötelességét

hárítja, melyet mi tőlünk követeltek; mert mi nem vagyunk meghódított tartományok, hanem vagyunk önálló szabad ország; ti még is három századon át soha sem vettetek e viszonyt tekintetbe, vámrendszertöket szabályoztátok ellentünkben, nélkülünk, a mikint tetszett; reánk figyelem soha nem vala, őszinte barátsággal kinyújtott jobbunkra századokon át pusztá igéretnel s az igéretnel homlok-egyenest ellentmondó ellenséges tettel feleltetek; — fejedelmünk egysége által csak nem jöheténk rosszabb helyzetbe irányotokban, mintha nem egy fejedelmet uralnánk, pedig, ha nem egy fejedelmet uralnánk s egészen idegen szomszéd bánt volna velünk így, mikint ti szövetségeseink bántatok velünk háromszázadon át, visszaszorló vámokkal rég megovtuk volna ellenötökben érdekeinket s repressáliákkal kényszerítettünk volna méltányos egyességre; azért is mentve leszünk Isten és világ előtt, ha ezen lépést végre megteszszük, s vámainkat tekintet nélkül a ti érdekeitekre szabályozzuk, védvámot állítván föl ellenötökben, mikint ti állítottátok fel ellentünkben.“

Azt hiszem tisztelt gyülekezet! jogunk volna illy rideg-szigoruan szólni, s ne mondja nekem senki, hogy ennek kivívásához nem

lehetne reménységünk. Egy nemzetnek mindenhez kell reményének lenni a mi igazságos, csak ön magáról gyáván ne mondjon le. Aztán ismétlem: arról csak nem fog senki minket capacitálni akarni, hogy az austriávali szövetség olly természetű, minélfogva rosszabb helyzetbe kell jönnünk, mintha nem volnánk szövetségesek; s annyit sem szabad szövetségesinktől kívánnunk, mennyit idegen szomszéd-tól megkívánhatnánk, mert ezen capacitatio valóban igen különös támogatása volna a szövetségnek, — de én nem akarnék Uraim illy ridegen fellépni igényeinkkel, én nem azt indítványozom, hogy védvámokat állítsunk minden tekintet nélkül austriára, hanem csak annyit indítványozok: agítáljunk, hogy a jövő országgyűlésen a vám kérdés austriávali költsönös egyezkedés útján akkint egyenlítették ki, mikint azt a méltányosság s mind két részről érdekek védelme megkívánja.

Ennyit értek én az országgazdászati tudomány jelen állása szerint a védvám rendszer alatt, mellyhez nekünk a hazai müipar védletére szövetkezett egyesületnek ragaszkodnunk kell; és nem többet; — ha valaki német szobatudákossága székeről szörszálhasogató név értelmezés-

ben gyönyörködve ezt nem védvám rendszernek, hanem Isten tudja mi másnak nevezné, én vele nem gondolok, én nem névben agatódzom, hanem valóságot keresek.

Csak az tehát a kérdés, mit értek a két szomszéd ország érdekeinek kiegyenlítése alatt?

Erre először átalánosságban s utóbb némi részletesb alkalmazásban felelek.

Szeretik emlegetni, hogy mi austeriával vegyes házasságban élünk, — balga hasonlítás! mert a nőnem emancipációjának jelen stadiumában, házások között még nincs tökéletes jog-egyenlőség. Nektünk pedig ezt van jogunk internationalis viszonyainkban követelni austeriától. Am de ők szeretik e hasonlítást nem csak: de sőt austeriával e vegyes házasságban a keleti férj szerepét játszatják, velünk pedig a nőét, ki ott nem hason jogu élettárs, hanem jogtalan kéjhölgy; — eszköz, nem egyeniség. — Ennek nem lehet, ennek nem szabad tovább is így maradni.

Egy bécsi ismerőm, nekem nem régebben egy igen nevezetes historiai oklevelet mutatott, azon kéziratot (Handbilletet) mellyet Ferencz Császár és Király az 1811ki erdélyi országgyűlés vége előtt, az ottani királyi biztosnak

báró Stipsitz tábornoknak irt. Ezen „Handbillet“ ekképen szól:

„Von dem, was ich zum Wohle der Monarchie beschlossen, werde ich keineswegs abgehn, noch zugeben, dass die ungarischen Stände das Wohl meiner übrigen Erbstaaten untergraben.“

Ezen nevezetes „Handbillet“ ben, ha azt az étellel s gyakorlattel egybeveljük, ki van mondva azon politica rendszere, mellyet az austriai tanácsnokok jó fejedelmeinknek századok óta tanácsolgatnak. Ha a befolyt három század történeteiből egyetlen egy ténnyt feltudna valaki mutatni, azt bizonyítót, hogy mi valaha austria romlására akartuk volna jólétünk épületjét felemelni, bevallanám öseink bűneit, s nem fájna szívemnek e szemrehányás; de vessük össze e szavakat az élet valóságával, mit teszen az? hogy: „Die ungarischen Stände das Wohl der Erbstaaten untergraben wollen? teszi azt: das die ungarischen Stände nicht zugeben wollen, dass Ungarns Wohl aus Rücksicht für die Erbstaaten untergraben werde.“ Nincs egyetlen egy tény az egész historiában, melly oda mutatna, hogy a magyar nemzet ezen határon valaha túl ment — és még is

reánk süttetett a szégyenítő bélyeg, mintha mi austria jólétének romjain akarnánk felemelkedni. Mert állandó változhatlan gondolatja három század óta a bécsi Cabinetnek: hogy magyarország, ha saját érdekeinek elismerést, jogainak méltánylást követel, austria jólétét ássa alá, illy ellentétbe helyezés az austriai politica magyarhon érdekét austria érdekével, a helyett, hogy a kettőt össze egyeztetni iparkodott volna. Midőn áldozatról van szó, akkor a monarchiához tartozunk s kötelességeink együve kapcsolvák, de midőn a közjólét előmozdításáról van szó, akkor magyarhon java nem számítatik be a monarchia jólétébe, sőt inkább azzal ellentétbe helyeztetik, s mély status bölcsesség gyanánt halljuk emlegetni a boldogtalan tévtant, hogy: „Die Rücksicht für das Wohl der Monarchie erlaubt es nicht, dass man die Wünsche Ungarns berücksichtige.“ Es ha ennek ellenében Magyar hon a status szövetségben ön magát is czélnak tekinteni; ha jogait, javát, érdekeit figyelembe vétetni sürgeti, készen van a szívet sebző felelet: „Ungarn will das Wohl der Erbstaaten untergraben.“ Az austriai kormány-tanácsnokok ezen boldogtalan fallaciája, ezen ellentétbe helyezése a monarchia érdekeinek magyarország

érdekeivel gyász betűkkel van beírva hazánk multjába, felszámíthatlan bajnak, mondhatlan nemzeti keservnek volt az szerencsétlen kúfeje, s nyomasztó ón sullyal nehezkedik jelenünkre is. — Sokszor gondolkozáim életemben minő arány az, mellyben az austriai kormány-férfiak kegy - mosolygásából egy két töredék sugár minékünk is jut; és többek között egy furesa tény-sorozat jut itt eszembe. Tudják Önök Uraim, mikint Fejedelmeihez mindenkoron hő ragaszkodással viseltető nemzetünk századok óta legforróbb kívánságai közé számítja azon ohajtást, hogy Királyaink az országban lakjanak; és alig van tárgy, mellyről annyi törvény alkotott volna, mint épen erről; és a törvény többnyire mindig akkínt szól, miszerint Ő felségök biztosítják kedves magyarjaikat, hogy „a mennyiben egyéb tartományaik uralkodási gondjai megengedik“ hazánkban örömet s hosszabb ideig mulatandnak. — Kívánsi voltam tudni, mennyit engedett hát nekünk három századon át a többi tartományok előleges tekintete, s miután Fessler minden napot gondosan feljegyzett, mellyet az uralkodó házbóli királyaink magyarhonban töltöttek, összeadtam az elszórt napokat, s úgy találtam, hogy az egész őszev három évet és 67 napot

teszen! tehát egy századból épen egy év jutott Magyarországnak! — Es a melly alárendeltséget e kedélyes tárgy körül mutat a historia, azt tapasztaljuk minden-nemü érdekeinknél, mindenütt azt látjuk, hogy hazánk érdekét austria érdekével ellentétben képzelik, ennek tehát alárendelik az austriai kormány-tanácsnokok, de sehol sem tapasztaljuk ezt kiáltóbban, mint épen vámviszonyainknál, mert itt egy századból (hogy számban szóljak) csak egy év sem jutott a „perchara gens hungara“ nak, sőt inkább az egész vám rendszer csak egyedül, kivétel nélkül austria javára van irányozva.

Ezen kormány politicánál valami szerencsétlenebb nem is képzelhető, s azt hiszem, nem is tehetünk valami loyalisabbat, nem királyi házunk érdekében hasznosabbat, nem az austriávali szövetség biztosítására czélszerűbbet, mint ha oda intézzük agitációnkat, hogy a jövő országgyűlés felséges királyunk előtt az austriai kormány politica ezen veszedelmes balságát kiméletlenül leleplezze, s ép az internationalis érintkezések legkényesbikében a vám kérdésben gyakorlatilag kimutassa annak lehetőségét, mikint hazánk érdekei az austriai birodalom érdekeivel ellen-

tétben nem állanak, sőt inkább sem igazságtalan alárendeltségre, sem országos önállásunk megbuktatására, sem a századok óta kedvencz eszme gyanánt üzött beolvasztási speculatiókra nincsen szükség, hogy érdekeink austria érdekeivel öszhangzásba hozassanak.

De hogy ezt a századok óta megkövesült austriai politica ellenében kivivhassuk, teljes eréllyel kell, hogy fellépjünk s hazánk érdekeinek méltányos elismerést követelve, fel kell emelnünk igényeinket a közvéleményi nyilatkozat azon fokára, mellytől, s a vele szövetkezett igazság s loyaltas isten erejétől sikert remélnünk egyedül lehet.

Nem szeretném én, ha hogy erőnket túl becsülnénk: de még nagyobb szerencsétlenségnek tartanám, ha olly gyöngéknek hinnők magunkat, miszerint annak még csak reményéről is lekellene mondanunk; hogy iparkodásunknak sikere lesz; feltéve, hogy csak jogosságot akarunk, de azt teljes eréllyel akarandjuk, csak méltányosságot követelendünk, de azt nemzetünk jogos igényeiből meritett törhetlen erővel követelendjük, ha csak törvényes, csak loyalis eszközökhöz nyúlunk, de ezeket felhasználni csüggedetlenül el nem mulasztjuk. — A ki azt merné állítani, hogy egy hü nemzetnek

kormányában a jognak, méltányosság-
nak, s egy fejedelmet uraló más tartományok-
kali egyenlő érdek-méltánylásnak kivívásához
még csak reménye sem lehet, arról nem lehetne
mást mondanom, mint azt, hogy az uralkodó
iránti szeretet kapcsait vakmerő kézzel meg-
szaggatni nem iszonyodik; — pedig ezen sze-
retet az uralkodók legfőbb kincse — hűséget
parancsolni lehet, de szeretetet nem; önkény-
tes indulat az, melly lélektani törvények sze-
rint csak addig tarthat, miglen ki nem hal az
ájtatos hit, hogy a kormányoknál a jog-véde-
lemre, az igazság elismerésére, a méltányosság
viszonozásra talál.

Es én megvagyok győződve, miképen illy
lélektől vezéreltetve nem leend nehéz gyakor-
latilag kimutatnunk, hogy a v m kérdés, mind
két rész megelégedésére szabályozható.

Nem lehet ugyan czélom, jelen értekezé-
sem folytában specialis vám-tariffát inditvá-
nyozni; remélem is, hogy a ma elfogadandó
elvek nyomán az igazgató választmány leend
majd megbizva, a vám-tariffát czikkről cikkekre
kidolgozva a jövő évi közgyűlésig előkészíteni,
azt hiszem még is, nem teszek felesleges dol-
got, ha némelly vezér-elveket futólag megemlítek,

mellyeknek alapján a vám-szabályzás mind két rész elégedésére elintézhető:

Illyen elvek volnának:

I. Az austriai ház uralkodása alá nem tartozó idegen tartományokali kereskedésről nézve:

a) hogy hazánkból s kapcsolt részeiből azon határszéleken át, hol az austriai birodalom közbe nem esik, mindennemű akár itt termesztett, akár máshonnan hozott terményeket s gyártmányokat és kézműárakat minden akadály nélkül szabadon kivihessünk; s a kivitelre legfőlebb csak a legcsekélyebb a kereskedést teljességgel nem nehezítő tisztán jövedelmezési vám vetessék országgyűlésileg;

b) hasonlólag biztositassék az austriai tartományokon keresztül külföldre folytatandó átmeneti kereskedésünk;

c) az elsőre nézve törvény által a másodikra nézve pedig alkukötés által biztositassunk, hogy e tekintetben a Magyar országgyűlés megegyezése nélkül a vámokban semmi változtatás nem történhetik.

Az első pontot méltán követelhetjük, mert a hol nem érintkezünk austriaival, ott vámainkat egyedül saját érdekünkben szabályozni kétségtelen jogunkhoz tartozik, s ha ezt úgy

szabályozzuk, hogy minél többet adhassunk el a külföldnek, ez által nem csak nem sértjük austria érdekét, sőt anyagi erőnk növelésével a szövetséges monarchia erejét is növeljük.

A másodikat szint ezen tekinteteknél fogva méltán megvárhatjuk a szövetséges austria barátságától.

A harmadik nélkülözhetlen föltétele a kereskedés virágzásának, mert ennek semmi sem árt annyira, mint a semmi határidőt nem biztosító ingatagság s kormány-önkényről függő bizonytalanság, melly jelenleg Damocles kardja gyanánt függ kereskedésünk élete fölött.

Azonban, ha mi meggyőződven, mikint virágzó hazai müipar nélkül az ország szegénységén enyhíteni nem lehet, müipart pedig szemközt a kifejlett külföldi müiparral védvámok segítségével nélkül teremteni szerfelett bajos; a védvámrendszernek barátjai vagyunk is, a prohibitionalis vámrendszernek mint status intézkedésnek nem vagyunk nem lehetünk barátjai. A védegyesület prohibitionalis természetű ugyan, de nem status intézkedés, hanem socialis cselekvény, melly a védvám hiányának magány életi surrogátuma. Socialis uton védvámot nem lehet rendezni; socialis uton nem lehet mást tenni, mint a mit mi tevének, t. i. elsőséget

adni a hazainak a külföldi gyártmány felett. Erre még sokáig leszen szükségünk, sokáig kell akadni hazafiaknak, kik a hazai műipar felvirágzását áldozattal is készek legyenek gyámolítani, s még többeknek kell akadni, kik la nem áldoznak is, legalább többre becsüljék, jobban szeressék a külföldinél, mit a hazai szorgalom nyújt. Am de ez mindig csak a polgár-erény köréhez tartozandik, mindig csak egyesületi téren maradhatand; a nemzet pedig milliókból áll, s e milliók közt, kivált e párt-szaggatott hazában, mindig sokan lesznek, kik mindennapi életük kellékeinél nem birandnak fölemelkedni a polgári erény fokozatára; a törvényhozásnak pedig az egész hazára ki kell terjeszteni gondoskodását, s azért igen sok jó dolog van, mit a törvényhozás maga nem parancsolhat, hanem a socialis működésnek kénytelen átengedni. A mértékletességi egyesületek igen hasznosak, de törvényhozás nem tilthatja el a szeszes italt; könyörület és jótékonyság a socialis életnek gyöngyei, de a törvényhozás sem könyörületet sem jótékonytságot nem parancsolhat; az okszerű mezei gazdaság az ország jólétének egyik alapköve, de a törvényhozás nem avatkozhatik kényszerítőleg az okszerűtlenül gazdálkodó hanyag gazdának

szántás - vetésébe. Így a védegyesület is fel számíthatlan áldást harmatoztat ez árva honra: de a törvényhozásnak, ha okszerűleg akar intézkedni — prohibitionalis vámrendszerhez nyulni nem tanácsos.

Es azért, ha hogy az austriai kormány- ámbár már meglehetősen kifejlett müipara van, a külföld irányában magára nézve a prohibi- tionalis rendszerhez ragaszkodnék is, tőlünk semmi joggal, semmi méltányossággal nem ki- vánhatja, hogy mi ő miatta hasonlót tegyünk; elég, több mint elég, ha mi készek vagyunk austriaiak kedvezéseket nyújtani; s az ő gyártmányait kisebb vám mellett lazánkba be- hozatni engedjük, mint a külföldieket, de hogy ezeket magos prohibitionalis vámokkal egészen kizárjuk piaczunkról, azt tőlünk kívánni méltánytalanság; mert mi nem vagyunk austriaiak coloniája; méltánytalanság annyival inkább, mert ha bár minden egyéb akadályait elhári- tanók is nyers-terményeink külföldre kivitelé- nek, azért még is soha sem fejlődhetnék ki élénk folytonos forgalommá külfölddeli keres- kedésünk, ha mi a külföldet piaczunkról kire- kesztenők. — Azért is a külföldről hozzánk beho- zandó árukra nézve következő elveket gondol- nék teljes méltányossággal alkalmazandóknak.

d) Olly árukra nézve, melyek külföldről behozva austria, vagy magyarországra tartozmányaiba, az austriai mülipar védelme tekintetéből jelenleg sokkal nagyobb vámot fizetnek, mint ha hazánkból vitetnek austria; azon elvet gondolnám követendőnek, hogy a külföldről vagy egyenesen vagy austria keresztlül hozzánk behozandó illy nemű áruk, annyival kevesebb vámot fizessenek, mint ha austria vitetnének, a mennyit teszen azon vám, melyet mi fizetünk, ha illy árukat austria viszünk. Például egy font finom gyapju szövet a mostani vám-szabályzat szerint külföldről austria vive fizet 1 ft. 50 kr. vámot, tőlünk vive austria fizett $5\frac{1}{4}$ krt, tehát a mostani (helytelen) külvám szabályzat mellett hozzánk külföldről hozva $5\frac{1}{4}$ krral kevesebb vámot fizetendne, mint ha austria vitetnék. Így egy font selyem szövet fizet külföldről hozva 10 forintot, tőlünk austria vive $18\frac{1}{4}$ krt, elvem szerint tehát fizetendne külföldről hozzánk hozva 9 ft. $41\frac{3}{4}$ krt; szóval a külföldről magyarországra behozatal váma, ugyan azon czikknek magyarországból austria beviteli vámjával együtt véve, annyit tegyen, mennyit teszen a beviteli vám külföldről austria. Mi

ellen austriának nem lehet ellenvetése, mert e szerint ha magyarországon keresztül vitetnék is valamely külföldi áru austriába, az egész vámot meg fizetné.

Az említett példákat azonban csak eszmém világosítása végett, nem pedig olly végből hoztam fel, mintha a vámszabályzat számait ekkint vélném megtartandóknak, sőt inkább a prohibitionalis vámnak barátja nem lehetvén, oda kívánnék hatni, hogy austria is vegye tekintetbe, mikint a védvámoknak rendeltetése ma már nem lehet az, hogy örökre normalis állapotot képpezzenek, sőt inkább csak átmenti stadiumúl kell szolgálniok, a szabad-kereskedés rendszeréhez, ha tehát mi árván hagyott gyöngébb müiparunknak sem kivanunk prohibitionalis váموkat, még inkább ideje, hogy austria azokat mérsékelje. Mert 1000 pforint vámot vetni egy mázsa selyem-szövetre, mellynek értéke 1600 frt; — 183 frt 20 kr. vámot vetni egy mázsa gyapju szövetre, mellynek értékét 300 pforintra teszik, 116 forint 40 kr. vámot vetni egy mázsa pamut szövetre, mellynek mesterségesen felcsigázott ára 200 ft., csak ugyan avult illiberalis gondolat, — s azon 8 ft. 45 kr., mellyel az elsönél és utolsónál, s 30 ft. mellyel a selyemnél kisebb vámot fizetne elvem

szerint a külföldi gyártmány, ha hozzánk, mint ha austriába vitetik, a prohibitionalis rendszer természetén még észrevehető változtatást nem eszközölne s külfölddeli kereskedésünket elő nem mozdítaná. Oda kellene tehát austriávali egyezkedés útján hatni a jövő országgyűlésnek, hogy a külső vámvonál prohibitionalis vámjai az érték 25—40 percentjénél magasabbra semmi esetre se szabassanak, hozzánk hozva pedig annyiival kevesebb vámot fizessenek, mennyit azon árunak tölünk austriába bevitelére köz egyetértéssel vetendünk. Mi ez által olly közelitést mutatnánk a külföld iránt, mellynek, ha Fiuméhez vasutat építünk, lehetetlen volna kedvezőn nem hatni külkereskedésünk emelkedésére a mellett, hogy még elegendőleg védve talál-
nánk müiparunkat, Austria pedig ezen mérséklet által semmit sem vesztené, mert például (a legkevesebbet, 25 pCent, vámot véve föl) selyem-gyárnokai egy mázsa selyem-szövetnél még mindig 400 pfrt vámmal volnának védve; pedig a melly gyárnok még illy védelem mellett sem volna képes saját bécsi piacukon a külfölddel versenyt állani, miután közel $\frac{3}{4}$ szá-
zadon át valóságos prohibitionalis vámmal védelmeztetett, az csak ugyan nem érdemlené Istennek éltető napvilágát.

e) Továbbá alku - kötési elvül kívánnám fölvetetni, hogy azon külföldi nyers-anyagok, mellyek belföldön fölgyártathatnak, például a nyers gyapot, valamint a gyártási segéd-szerek is, például a festő - anyagok, hozzánk, úgy egyenesen és közvetlenül, mint austrián keresztül hozva, minden akadály nélkül szabadon s legfőlebb csak csekély jövedelmi vám mellett hozathassanak be, melly vám azonban nagyobb semmi esetre se lehessen, mint a mennyi ezen gyár-anyagoknak külföldről austria-ba hozatalukra vetve leszen; s szükségesnek látnám magunkat alkukötés által biztosítani, hogy a magyar műipar elnyomása végett, soha sem fog azon igazságtalanság gyakoroltatni, miszerint az austriai gyárnok differentialis kedvezésekben részesítetvén, kevesebb teher mellett láthassa el magát az illy gyár-anyagokkal, mint a magyarországi gyárnokok. —
— Végül

f) Valamint a kivitelre nézve mondám, úgy a beviteli vámokra nézve is biztositassunk, hogy az ekkint megállapítandó vámszabályzatban, változtatás csak országgyűléstünk hozzájárultával történhetik. A mi pedig

II. A köztünk s austria közti kereskedést illeti, a vámokat költsönös védelem s költsönös

méltányosság alapján illy forma elvek szerint vélném szabályozandóknak:

Legyen a fő alap - elv barátságos érdek viszonyosság, mellynek azonban alkalmazása következő másod elvek szerint intéztessék:

a) élelmi szerek, azon vám mellett engedtesse nek austeriába bevitetni, melly mellett most austeriából hozzánk behozatnak;

b) gyártásra szolgáló nyers anyagok be és kivitele költsönösen vagy egészen szabad legyen, vagy pedig az austeriából kivitel is csak azon csekély vámmal terheltessék, melly az austeriából behozatalra vetve van;

c) azon gyártmányokra nézve, mellyek már minálunk is gyártatnak, mellyeknek azonban rendeltetésük részünkről nem az, hogy austria piaczára számítsunk, hanem hogy saját szükségünket fedezgessünk, s mikre nézve még is austria eddig olly illoyalis volt irányunkban, hogy nagyobb vámmal védené a maga kifejlett müiparát mi ellenünkben, mint a mennyi mellett saját gyártmányaival a magyar piacot előzőnli, s ekkép minket védegyesületi eszméhez kényszerit folyamodni, hogy hazánkban a gyár-ipart némileg lehetségessé tegyük, azon elv szerint szabályoztassék a vám-tariffa, hogy müiparunk védelmére bár ha csak 5 pCent

vám is állapitassék meg, s ezen vámot fizessük mi, ha illy árut austria-ba viszünk, de fizesse austria is, ha hozzánk hozza. Így például, egy mázsa magyar-posztóra most 8 frt. 45 kr. van vetve, ellenben az austriai posztó csak 5 frt. 25 krt. fizet; jövődöben egy mázsától a vám mind két részre 15 frt. volna, tehát egy röftöl nem több $4\frac{1}{2}$, legfölebb 6 kr., mig a külföldi posztó, ha vámja 25 pCentre szállítatnék is, austria-ba vive még mindig 60 frtal, hozzánk hozva pedig 45 frtal magasabban terheltetnék. — A 15 forint vám még az austriai posztót teljességgel nem szorítaná ki a magyar-piaczról, csak a mi sok nehézségekkel küzdő posztó-gyártásunknak adna igen mérséklett védelmet, mig a külföldi posztó 3 — 4 szerte nagyobb vámmal terhelve, austria-val a versenyt csak úgy álhatná ki, ha austria müipara, az eddigi prohibitoria támaszkodva megszkott aléltságát tovább is megtartaná, s nagyobb tökélyre nem iparkodnék. Azt hiszem, ez olly mérséklett kívánság, mellyet csak a legméltatlanabbb ellenségeskedés tagadhatna meg.

d) Az ezen pontban említett elvnek alkalmazására különös figyelem forditassék olly gyártmányoknál, mellyek nehéz súlyúak, mint például a vas-gyártmányok, mert ezekre nézve

azon helyzetben vagyunk, hogy ma holnap már saját legjobb s az austriaival minőségben már is versenyezhető vas-műveinket saját fő piacunkról Pestről is kifogja austria szorítani, mivel topographiai helyzetünk úgy hozza magával, hogy még igen sokáig kellend bel közlekedési eszközeinket javítanunk, míg például a távol Gömör hegyközi vidékeiről olly olcsón fogunk Pestre vasat szállithatni, mint Austria a Dunán lefelé, vagy vasutain. Azt gondolom tehát, igen méltányos kívánság, hogy ezen kedvetlen s minket nagy veszéllyel fenyegető körülmény a vám által némileg kiegyenlítettessék. Legyen a kiegyenlítés viszonyos, nem kívánom én, hogy mi kisebb vám mellett szállítsunk austriaába, mint az mi hozzánk, hanem emeltessék a vám mind a két részre.

e) Vannak gyártmányok, melyek minálunk is gyártatnak s könnyen nagyobb mértékben is gyártathatnának, s melyekre austriaának szüksége van; s mind a mellett olly barátság-talan volt irántunk austria, hogy csak nyers alakbani kivitelét engedte meg szabadon; ellenben gyártott állapotban — ámbár szüksége van rájuk — nagyobb vámmal terhelte kivitelünket, mint a mennyit fizet az austriai gyár-nok, midőn saját anyagunkat feldolgozott

állapotban hozzánk vissza hozza. Így például a nyers-réz ki s bevitele szabad, ellenben gyártott állapotban austriából behozva csak 1 ft. 42 $\frac{1}{2}$ kr. s illetőleg 1 f. 52 $\frac{1}{2}$ kr. vámot fizet, míg ellenben Magyarországból Austriába vive 5 ft. 12 $\frac{1}{2}$ kr. s illetőleg 6 ft. 44 $\frac{1}{6}$ kr. vámmal terheltetik. Ez a legnagyobb barátságatlanság. Alku-kötési elvül kívánnám hát vétetni hogy az illy nemű áruk Magyarországból austriába vive is csak azon kisebb vámot fizessék, mellyet fizetnek, midőn Austriából hozzánk hozatnak.

f) Az ekkép megállapítandó vámoknak megegyezésünkön kívüli változhatlansága természetesen biztositassék.

Illy nemű elvek alapján vélném a közbenső vámvonal kérdését megfejtendőnek. Ezen elvek felállításával nem akarék mindenben határozott axiomát mondani, még kevésbé igénylem azt, hogy több irány elvekre is szükség nem leszen; — azt pedig világosan megjegyzem, hogy a hol számokban szóllottam, nem azért szóllottam így, mintha egyes czikkek specialis vámjáról akartam volna számokbani véleményt mondani, hanem csupán azért, hogy elv javaslataimat a mostani vám-tariffából meritett példákkal érthetőbbekké tegyem; egyedüli célom

ezen elvek felállításával csupán az vala, hogy megmutassam, mikint vannak vezér-elvek, melyeknek alapján, mérseklett védvám-rendszerei szempontból, a köztünk vámszabályzás költségös méltányossággal barátságosan elintézhető. És czélom vala megmutatni hogy ez a legpracticusabb, egyszersmind legloyalisabb gondolat. Practicus, mert semmi financialis zavarodásokkal nem jár; loyális, mert financialis veszteséget a kormánynak nem okozván, mindennemű furfangos dohány-monopoliumi s hasonló szerencsétlen gondolatot megelőz; melyeknek csak kísérlete is végetlen ingerültséget s boszús elégedetlenséget okozna Magyarországon, a nélkül, hogy keresztül vitelők reményével az austriai kormány magát józanúl kecsegtethetné, ha mindjárt még nagyobb mértékben alkalmazná is a corruptio rendszerét, melyet a legújabb időben nemzeti jellemünk s a political morál megmérgezésére alkalmazva szomorúan szemlélünk; s mellynél szerencsétlenebb kormány-rendszer különben sem képzelhető, mert van Isten felettünk, s annak örök igazsága úgy hozandja magával, hogy a ki büntetett, károkozatot arasson előbb utóbb. Ne hányjátok fel vakmerő kezekkel az erkölcség gyepűjét, mert

meg van írva, hogy alula kigyó jövend ki, melly a felhányót megmarja!!

Hogy a példaúl felhozott elvek alkalmazásánál különös figyelmet kíván a cathegóriáknak meghatározása s egyes áru-cikkeknak cathegóriák szerinti világos osztályozása, az magában értetik, valamint az is, hogy a jövő országgyűlésnek mindenek előtt azon kell lenni: miszerint Urunk Királyunk, mint austriai Császár felhatalmazott biztosokat nevezzen, kik mindjárt az országgyűlés elejére a magyar-országgyűlési biztosokkal ugy az elvekre nézve egyezkedjenek, mint azok szerint a vám-tarifát kidolgozzák. Remélem egyetértend velem a tisztelt egyesület, hogy a hazának hasznos szolgálatot teendünk, ha egyesületünk igazgató Választmányát megbizzuk, hogy ezen munkálatot előkészítse s jövő évi közgyűlésünknek agitationális irány-adásul bemutassa.

Kérdhetné talán javaslatba tett vezér-elveim ellenében valaki, minő pótlékot nyújtunk mi Austriának ezen concessiókért (?!) viszonyozásúl? — Concessiókért tisztelt egyesület? ha százados sorvasztó igazságtalanság helyrehozásában még a méltányosságnak illy parányi megközelítése is concessiónak nevezhető, ugy concessiónak kell mondanunk azt is, hogy

élnünk, hogy nyelvünkön szóllanunk, hogy Isten szabad légét szívunk engedik. En nemzeti öntudatból meritett indignatióval vetem itt vissza a concessió eszméjét, s azt mondom, hogy türhetlen zsarnokság, nem pedig szövetséges barátság volna szomszédinktól, ha még ezt is concessiónak neveznék. Mert Istennek hála, még sem olly gyáva, sem olly elvetemült nemzet nem vagyunk, hogy Isten rendeltetésének vennök az olly nemű szerep-osztást, melyben nekünk csak a csapra ütött hordó szerepe, austriának pedig a csapoló pinczéré jusson.

Azonban azt mondom én, hogy mi nyújtunk, igen is tetemes pótlékot nyújtunk austriának ezen ugy nevezett concessiókért, sőt mi részünkön van az áldozat, mi részünkön van a concessió, mert ha mi nem ellenezzük azt, hogy a külföldi jobb gyártmányoknak hazánkba behozatala négyszer ötszörte magasabb vámmal terhelttessék, mint Austriáé; ez által olly concessiót teszünk Austriának, melly az ő haladott szorgalmát évenként tömérdek milliókkal jutalmazza, s minket milliókig adóztat meg; olly concessiót teszünk, melly túl megyen a barátságos szövetség, túl az önfentartási kötelesség határain, s a tributarius alárendeltség terére csapong. — Azonban Isten neki, hozzuk meg ez

áldozatot, mutassuk meg, hogy tisztább hűség-
gel ragaszkodunk uralkodói házukhoz, mint-
sem hogy velünk egy fejedelmet uraló szövet-
séges szomszédainkhoz százados igazságtalanság
után is nagy lelkiük lenni ne tudnánk; és ne
resteljük a nehéz munkát, melyet hazánk ja-
vának előmozdítása illy concessiók mellett tö-
lünk tovább is igényelni fog. — En a küzdel-
mek edzett gyermeke, bár fáradt tagjaim pihe-
nésre vágynak, szívesen részt veszek jövődőben
is a nehéz munka legnehezebb részeiben, s
azért nem csak nem vonakodom javasolni, hogy
adjuk meg auriának az említett kedvezést,
azon auriának, melly nyers-terményeinknek
bő piacot nyújtani soha sem leszen képes,
mig a neki nyújtott kedvezés miatt csak pa-
rányi rés marad azon külfölddeli élénkebb ke-
reskedésre, melly nyers-terményeinknek végetle-
nül tágpiacz nyújtással viszonzná közelítésün-
ket; hanem még tovább megyek, s még egy tete-
mes concessióval vagyok kész austria iránti
loyalitásunkat bebizonyítani, s azért vám sza-
bályzati elveimhez utolsó gyanánt még azt
adom;

g) Hogy azon gyártmányokra nézve mel-
lyek külföldi anyagból készülnek, s mellyeknek,
készítésében még nem tettünk nevezetes hala-

dást; ámbár egy kis munkával, egy kis kitűréssel azt is meghonosíthatnánk, mint akármi mást; ne kívánjuk magunknak 5 pCentnyi védvámot sem, hanem engedjük meg, hogy azokat austria továbbá is a mostani, szót sem érdemlő csekély vám mellett hozhassa be hazánkba; míg a külföld hasonló gyártmányát magas vámokkal terheljük; feltéve, hogy a magyar földről austria vitel váma is hasonló csekély legyen; — Emlékeztetem a tisztelt Egyesületet azokra, miket főlebb a gyapotszövetekről mondtam, — ezen egy concessió évenként 20 millió körül forog, s austria elkellett volna vesztenie a méltányosság minden érzetét, ha loyálisunkat el nem ismerné.

Az illy elvek alapján rendezendő vám-szabályzat a legbarátságosabb hivatkozás austria szomszédságos loyálisára, a méltányosság szerény kísérlete az, mielőtt a jognak követeléséhez nyulnánk, és a békének és a szomszédságos egyezkedésnek kísérlete. Es a kiállítaná, hogy még ennyinek sikeréhez sem lehet reményünk, az egyszersmind azt is kimondaná, hogy austria érdekei hazánk érdekeivel össze egyezhetlen ellentétben állanak. Jól meggondolja, hogy mit cselekszik, ki a magyar-nemzetet ezen hitre

kényszeríténé, mert Istenemre mondom ollyas mire kényszeritené, mit neki sem Felséges Királyunk sem az austriai birodalom meg nem köszönné.

En ellenkező hitben vagyok, hiszem, hogy érdekeink összeegyeztethetők, ha mind két részről loyalisak, méltányosok leszünk. S azért értekezésem berekesztéseül felhivom a tisztelt egyesületet következő nyilatkozatok elfogadására:

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy a köztünk s az austriai örökös tartományok közt fentálló vám-rendszer méltánytalan és igazságtalan, mert nem csak a magyar-gyáripár lehetlenítésére, hanem egybevetve a kül vámvonal rendszerével oda is van irányozva, hogy mi monopolizált piaczúl szolgáljunk austria iparmű-czikkeinek, miket máshonnan olcsóbban vehetnénk.“

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy hazánk status gazdaszáti szomorú állapotján a hazai műipar emelése nélkül segíteni lehetetlen.“

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy a köztünk s austria közötti vám rendszer kérdésének egyedül olly módóni megoldása nyugtathatja meg a Nemzetet, melly az eddig csak

ellentünk irányzott védrendszert a költsönös érdekek kiegyenlítésére, alku s egyezkedés útján viszonos méltányossággal alkalmazza.“

„A védegyesület kinyilatkoztatja, hogy ennek a magyar-törvényhozás hozzájárultával haladéktalan alkalmazását, megvárja az Ural-kodó-ház igazság szeretetétől s az austriai kormány loyálisától; s kinyilatkoztatja végezetül, hogy összesen s egyenkint minden törvényes és loyális utat és módot használni fog, miszerint e nézetének közvéleményt, s általa a törvényhozásnál s országlásnál elfogadást, szentesítést, és végrehajtást szerezzen.“ —

A magyar
conservatív párt

és
a nemzetiség

illustrálta

Bábolnai Mihály

1846.

1900

1900-1901

1900-1901

1900-1901

A csodák világa megint ránk viradt. A vakok látnak, a siketek hallanak, és a halottak feltámadnak. —

A tünemény minden nagyítás nélkül is elég rendkívüli, s nem kétlem e sorok olvasói, — s talán az egész szabadelvű párt — e csodák miatt nem kis mértékben meg fognak szep-penni. —

E roppant metamorphosis a Budapesti Híradó hasábjain történt — mások rettentő példájára. —

Ne gondolja senki hogy ama nagyszerű fölfedezésekről szólok, melyeket á B. P. H. újabban a házai ipar körül tön; a dolog sokkal nagyszerűbb és megrázóbb: a B. P. H. t. i. nemzetiségünket kezdi védeni- a szabadelvű párt ellen.

Itt eszébe juthatna ugyan valakinek a mese medvéje, mikor szerelmi fellobbbanásában a zergét úgy magához ölelte, hogy eme szegénynek

párájával kel'e a „drága perczet“ megfizetnie. Hasonlót rebesget a csacska mese a farkasról és libáról. Miből némely együgyű ember könnyen azt a tanúságot vonhatná ki, hogy nagy urakkal nem jó egy tálból cseresznyét enni. —

A dolog azonban teljességgel nem áll ily gonoszúl. A B. P. H. egész komolysággal szerelmes lett nemzetiségünkbe. A ki nem hiszi, vegye kezébe az említett conservatív lap 246, 247, és 249 számait; ott czáfolhatatlanul be van bizonyítva, hogy a szabadelvű párt törekvései nemzetiségünket veszélyeztetik. —

E roppant fölfedezés nem most tétetett ugyan először, de az okfők, melyekre ezen állítás visszavitetik, szintoly újak, mint meglepők; s ha nem tesznek is igen nagy bizonyosságot arról, hogy a conservatív párt némellyei valami mély tanúságot merítettek volna a történetekből: de annál nagyobb bizonyosságot tesznek arról, hogy némely ember, még most is a testamentomi inspirációkból meríti status bölcsességét. —

Hát még a logikai él, mellyel e conservatív paczal (e különben jellemző phrasist, csak conservatív „atyánkfiak“ politikai étlapjának kiegészítésére találtam föl) az olvasó közönség elébe tálatatik! — Oh ez az él, olyan

él, mely a legnehezebb statutani problémákat is — ketté szeli.

A magyar közönség kétség kívül nagy figyelemmel olvassa azon cikket, mely a B. P. H. említett számaiban e sokat ígérő czim alatt jelent meg: „A heti lap illy czimű vezér cikkére: Teendőink legszükségesbike.“ Hogy az olvasót ezen cikk hosszú tartalmával ne untassam, annak csak rövid értelmét fogom kivonni:

A fekete pánczélos lovag, ki e manifestummal a nemzetiség védelmére hadot izen a szabadelvű pártnak s főleg K. L. nak, négy pontot emel ki különösen, melyben csalhatatlan véleménye szerint elháríthatlan veszély rejlik a nemzetiségre nézve: 1) a szabad sajtót; 2) a jurt; 3) az általános képviseletet, es 4) az úrbéri viszony általános kény szerített megváltását országos erővel. Okai — röviden szólva — ezek: mert 1) sajtószabadság mellett az ország lakosságának nem magyar $\frac{2}{3}$ része agitálna a magyar harmad rész ellen, s mert ez által a magyar literatura piacza is szűkülne; — mert 2) jury mellett a birói hatalom a nem magyar $\frac{2}{3}$ rész kezébe jutna, minél fogva utóbb még a magyarság is bűnnek nyilváníthatná, s az idegen elem

tort ülne az $\frac{1}{3}$ rész magyar fölött; — mert 3) általános képviselet mellett — ugyan minő képe lenne ez országnak, ha $\frac{2}{3}$ résznek képviselői az erdélyi szászkövetekként viselnék magukat zöld asztalainknál? — és mert 4) az úrbéri viszony általános kényszerített megváltása után $\frac{2}{3}$ rész nem magyar állana a sorompók közt $\frac{1}{3}$ rész magyar ellen; s itt engedje meg az olvasó, hogy magának a fekete pánczélos lovagnak néhány szavait idézzem. — „Nézzünk csak szét a felszabadított községekben, nevezetesen sok királyi várasinkban, mi lábon áll nemzetiségünk? bizony kéntelenek vagyunk megvallani; mikép a százados szabadság (?) őket meg nem magyaritá, sőt az idegen elem Árpád óta erősebbnek soha sem érezte magát, mint éppen ma. Gazdagsága szellemi ereje egyaránt jelentékeny, s szabadságát nem arra használja, hogy magyar érzelmeiket szabadon tápláljon, hanem inkább arra, hogy velünk erejét éreztesse. Ezt soha ez előtt nem tette az idegen elem. Ma már nemzetiséget követel ő is, erre használja szabadságát (a mennyi van a községekben). És hát mi még a többi $\frac{2}{3}$ részt is ezek erősítésül akarók felszabadítani? Uram Isten $\frac{2}{3}$ részt egy harmad rész mellett szabadon mozogni hagyni?

Politica ez? Vagy hát hiszi valaki, hogy háladátosságból törzsökeiktől külön válva velünk tartandanak? ezt a sajtó mai állásánál (hát még sajtó szabadsággal!) kereken tagadjuk s a t. A fekete pánczélos lovag továbbá azt hiszi, hogy a földes úr az úrbéri viszony fenállása mellett, mint patronus scholarum et ecclesiárum ezer móddal bír a nemzetiség terjesztésére. Sokat beszél még lovagunk az úrbéri birtok biztos voltáról, minél fogva ma már kaputosok is igen szeretnek sessiót szerezni; hivatkozik jelesen a B. P. H. tulajdonosára (s ez csak ugyan roppant argumentum), a veszprémi Káptalan tisztjeire, s a t. s végül ezt kérdi K. L. től: „Reményli e, hogy megadva a felebb említett felszabadításokat egyszerre a magyar — résznek, mi $\frac{1}{3}$ rész magyarokúl az ország egységét fentartani képesek volnánk? Ezt kérdezzük töle apodictice. Feleljen rá apodictice: igen e vagy nem? (No nézze csak meg az ember!) csak arra kérjük, hogy el ne felejtse, mikép ma magyarország progressióban van terjedésére nézve, s csak akkor fog szünni ilyen körülmények között, ha mindent felemésztett, ha nem lesz assimilálendő tárgy. Ennél rosszabb feltételt tehát egységeül az országnak ne szabjon. Igen is egy

nyilatkozattal már egyszer tartoznék e nemzetnek, melyben az általa, és pártjától tervezettek létesülte utáni képe foglaltatnék az országnak. Mert ma, ha valami elv alkalmazását nálunk közvetlen meg nem pillanthatják, annak létesítését teendőink legfőbbikéül tűzik ki — fenyegetődzve. En is szeretném ezt; de mivel világos, hogy ha közvetlen létesítjük, tehát azon porázra eresztés által, még most létező kis szabadságunkat is veszítünk; tehát nem kell a csalkép.“ —

Ebből áll a cikk tartalma, s az idézett helyekből láthatja az olvasó, milyen csodálatos logicával hozatnak a megtámadott alkotmányi kérdések, a nemzetiség szempontja alá. Engedje a nyájas olvasó előlegesen a B. P. H. viszonyát e cikkhez néhány szóval illusztrálnom.

A B. P. H. t. i. e cikkhez a következő jegyzéket ragasztá: „Ambár nem írjuk alá ezen értekezésnek minden állításait, miután azonban sok figyelemre méltó (?) találtatik benne, s számos divatos eszmék eredeti felfogással, és a nemzetiség szempontjából rostáltatnak meg, az általa előidézhető eszmecsere kedvéért is érdemesnek tartottuk olvasóink elibe terjeszteni.“ —

Az „eredeti felfogású“ cikk állításainak

alapos, vagy alaptalan voltát ez úttal ki hagyva a játékból, csak annyit jegyzek meg, miként a B. P. H. máskor egész legiojával bir a csillagoknak, hol más ember fiának véleményétöli bölcs különbözését kitalálni szükségesnek gondolja; most azonban elégnek tartja megjegyezni, hogy az idézett „eredeti felfogású“ czikknek nem minden állításait irhatja alá. Pedig talán ily lényeges, nem alkotmányos, hanem alkotmányi kérdések körül, mellyek a legkényesebb oldalról támadtatnak meg, nem lett volna fölösleges a B. P. H. közönségének, melynek nem minden tagjáról lehet feltenni, hogy a B. P. H. conservativ kitéjét könyv nélkül tudja, megmondani, hogy mellyek tehát azon állítások, mellyeket a B. P. H. aláírhat, vagy alá nem irhat? A B. P. H. azonban mélyen hallgat, s ama perfidiával, mely e conservativ lapnak minden, kívált nemzetgazdasági kérdések körüli eljárását jellemzi, egyenesen az olvasóra bizza eltalálni ama figyelemre méltó dolgokat, mellyeket ő is aláírhat. Ez kétségkívül legegyszerűbb módja a politikai vitatkozásnak, és az alkotmányos kifejlődést feltételező kérdések mellőzésének. — Ha akarom vemhes, ha akarom nemvemhes. Ez conservativ politika.

Meg engedi tehát a B. P. Hiradó, hogy

az idézett „eredeti felfogású“ czikk minden állításait az övéinek tekinthessem, így legalább békén hagyhatom a fekete pánczélos lovagot, kinek sisak rostélya alá pillantanom nem volna nehéz, kit azonban boldog sessionális obscuritásából politicalai celebritásra juttatni, már philanthropiai természetemnél fogva sincs kedvem; ezen „emberi“ gyöngeségem — úgy hiszem — nem nagy kárt teend a talán majdan születendő magyar Plutarchban. Sok ember akkor legboldogabb, ha világ róla mit sem tud, s fekete pánczélos lovagunk épen ilyen esetben van. —

Szózatom tehát nem a fekete pánczélos lovag, hanem azon „figyelemre méltó eredeti felfogású“ állítások ellen van intézve, melyeknek magát a B. P. H. organumáva tette. —

A megtámadott négy alkotmányi kérdés a nemzetiség szempontjából vétetik rostálás alá, s az egész okoskodás ide megyen ki: 1) nem kell sajtó szabadság, mert a nem magyar elemnél is értelmiség fejlődhetnék ki. 2) Nem kell jury, mert a magyarokkal a nem magyarok is részt vennének a bíraskodásban. 3) Nem kell általános képviselet mert ez a nem magyarokat is politicalai nagykorúságra juttatná. 4) Nem kell örök váltság orszá-

gos erővel, mert ez a nem magyarokat is emáncipálná, s mind ezek összevéve a nemzetiséget veszélyeztetnék. Más szóval: ezen nézetek szerint, értelmiségi, igazság kiszolgáltatási, polgár szabadsági, és társadalmi tekintetben az ötmillió magyar, és a 10 millió nem magyar közt, minél nagyobb hézagott kell teremteni; ez lesz a nemzetiségünk terjesztésének vagy legalább fentartásának egyetlen módja. Jó lesz, ha a Pesther Zeitung, a Zágrábi illir lap, és a posonyi tót ujság e gyönyörű conservativ programot haladék nélkül terjeszteni kezdik olvasóik közt, jó lesz továbbá, ha bizonyos „fizetett poéták“ (kérem a tisztelt szedőt e phrasist ki nem hagyni, mert azt bizonyos nagy reformer találta fel, ki azonban, mint az 1001 ejtszakák halásza, azóta nem kissé megszeppent a szekrényéből kiszabadított szellemtől) tüstént megírják az augsburgi nénikének, hogy a magyarországi conservativek sokkal erőszakosabb esint akarnak a magyarországi nem magyarokon elkövetni, mint a dán kormány a Schleswigi sógorokon, mert míg emezeknél csak egy jövő dynastia körül forog a kérdés, addig a magyar conservativek egyenesen oda törekszenek, hogy magyarországban

létező idegen elemeket a virginiai feketék sorára juttassák. —

Ki hitte volna, hogy a magyar conservatívek tartalék serege, még a szabadelvűek védelmére fog szorúlni! Ez azon csodák egyike, melyek előidézésére a conservatismus oly bámúlatos ügyességgel bir. Mondom neked szíves olvasó, a vakok látnak, a siketek hallanak, és a halottak feltámadnak. —

Az egész dologban csak egyet nem bírok eléggé csodálni: mikor nemzetiségünk palládiumáért nyelvünkért küzdöttünk, kik állottak elleneink sorában? a conservatívek, és nem magyar szövetségeseik; — mikor alkotmányunk terjesztéséért, és a feudális viszonyok megszüntetéséért fáradoztunk, kik képezék a conservatív párt főerejét? nem magyar szövetségeseik; — mikor a harczot közigazdászati térre vittük által, s kereskedésünk, és iparunk emeléséről, függetlenítéséről szólánk, kik száműzik mind ezen kérdéseket a political chimerák, és ellenzéki utópiák országába? — A conservatívek, és nem magyar szövetségeseik. Vannak emberek, kik a históriát is tagadni szeretnék; de a történetek kérlelhetlen nemtője, meg fogja mondani az utókornak, hogy minden jobb törekvés a conservatívek és szövetségeseik ellen-

szegülésén törött meg. Es ezen emberek, kik sem okólni, sem feledni nem tudnak, most egyszerre a nemzetiség palástja alá bujkálnak, hogy néhány feudális rongyot, melyek fölött siralmasan elzengett már Sz. Dávid hegedűje, a század gyalázatára, és nemzetiségünk vesztére, — igen is nemzetiségünk vesztére — megőrizhessenek! — Kétségbeesetten kell a conservatív ügynek — legalább ész dolgában állani, midőn már is kénytelen a nemzetiség palástjával takarózni. „Erklärte mir Graf Oerindur, diesen Zwiespalt der Natur!“

A felhozott körülmények a B. P. H. nak e rögtöni szerelmét nemzetiségünk iránt felette gyanússá teszik, s ámtegyünk egy kis kísérletet: valjon minő eredményre vezetnek nemzetiségi tekintetben kölcsönös következtetéseink; így talán ama „figyelemre méltó eredeti fölfogású“ czikk megjelenésének titkos rugóra is rá bukkanhatunk.

Ugy veszem egyelőre ezen conservatív okoskodást, mintha őszintén lenne gondolva, mintha a lélekisméret szózata csakugyan megszólalt volna political elleneinkben, s ők nemzetiségünk megőrzését political hitvallásuk főelvül tüzték volna ki.

Ugy de mi egészen más következményekre

jutok, ha ezen okoskodás lántzolatán végig tekintek!

Megtagadni az értelmiség kifejlődésének eszközeit néptől vagy néposztálytól, jogügyeit, vagyonát, becsületét, szabadságát, életét másokra bízni, kikhez rokonszenve bizalma nincsen, s a dolog természeténél fogva nem is lehet, — a parlamentaris és municipális önkormányzás jótéteményeiből kizárni, — s elvégre minden józan status gazdasági doctrina legelső, — s legnélkülözhetlenebb alapját, a föld birtok szabadságát, s függetlenségét megtagadni tőle; ez nem annyit teszzen e, mint a polgárosodás kellekeit, magával a polgárosodással ellentétbe hozni? nem annyit teszzen e mint egy örökös köz falat vonni, az uralkodó Casta és a többi nép osztályok között? Nem annyit teszzen e, mint ama $\frac{2}{3}$ részt oly térre állítani, melyen kölcsönös jogviszonyról szó sem lehet, s melyen a szükség elodázhatlan törvénye minden merényt szentesít? Ez azon politikai tan, melynek árát nagy brittania drágán fizette meg Irlandban, s melyet napjainkban még a conservativek józanabbjai is undorodással útasítanak el maguktól, és én erősen hiszem, hogy ily doctrinák hazánkban sem fognak többé lábra kapni. —

Magyarország történetei az utolsó két év tizedben sajátságos képét mutatják, a politikai és társadalmi forrongásnak Europa többi nemzetei közt. Mig t. i. emezek állapotokért küzdöttek, melyek által a kölcsönös jogok határai világosan kijelölve legyenek, s melyek a hatalom és szabadság fölforgatott egyensúlyát helyre állítsák: addig a magyarnak minden erejét össze kelle szednie, nem hogy jobb állapotokat honosítson meg hazájában, hanem hogy hajdani dicsőségének egyetlen ereklýjét, nemzetiségét — megörizhesse: — megörizhesse először egy fonák kormányzati rendszer ellen, melynek századok alatt nem volt mástörekvése, mint a magyar nemzetnek harcaiban, s álladalmi életében egyaránt nyilatkozó függetlenségi typusát elmosni, és a geographiai terjedelmére nézve Europa országai közt negyedik helyen álló, jövő fontosságára, és tömérdek segély forrásaira nézve pedig az elsők közé sorozható magyar birodalom anyagi és politikai kifejlődését rég elavúlt s a kor igényeivel semmikép össze nem férhető kormányzati maximáknak föl áldozni; — megörizhesse másodszor saját felei ellen, kik egy epikureus század ragálya által megvesztegetve, feledni tanulák a forrást, melynek fényöket, nagysá-

gukat köszönheték; — feledni tanulák az
 ösöket, kiknek vérrel szerzett öröke, szennyes
 sybaritai saturnáliák segéd eszközévé vált; —
 feledni tanulák a hazát, mely nélkül a nagy
 világban számokra hely nem vala, s gyávarab-
 szolgákként idegen istenek oltárzsámolyához
 borúlának, készebbek a küldföld asztalának
 hulladékait fõlszedegetni, mint saját házukban
 férjfiakhoz illõ méltósággal és önérzettel a
 gazda szerepét játszani; — megõrizhesse har-
 madszor ama zavargó elemek ellen, melyek
 meghasonlásainkba, és elszaggatottságunkba
 bizakodva, a magyar hazában elég széles tért
 gondoltak találni fondorkodásaik torlátlan üz-
 hetésére. Es miután a magyarnak sikerült
 nemzetiségének törvényes elesmerést szerezni,
 miután a felébredt nemzeti öntudat, minden
 akadályt diadalmasan leküzdött mit egyébiránt
 nem igazságos igényei méltánylásának, hanem
 részint saját erejének, részint az europai visz-
 nyokból kifejlett „parancsoló szükségnek“
 köszönhete; — Mi vala természetesebb, mint
 most már állapotai javítására is fordítani egy
 kis figyelmet. — Mi tagadás benne? Nemzeti-
 ségünknek sok ellenségei vannak a hazában,
 de csak balgák, nem akarják átlátni, hogy ezen
 ellenségeskedés, nem annyira a fajok, mint az

állapotok különbségéből, és a nagy számnak jog kívüli helyzetéből ered. Tehát ellenségeinket nemzetiségünk iránt kiengesztelni, bennök e magyar haza, magyar alkotmány és egy casta által eddig csak egyedárúlag használt magyar szabadság iránt rokonszenvet ébresztetni, s ekként minden érdeket a köz haza nagy érdekébe olvasztani: — ez volt minden hazáját őszintén szerető magyar státus férjfiú főadata. Mi azt hívök, hogy ezen feladat csak azon jogok, és javak megadása által oldathatik meg, mellyek nélkül organicus nemzet-élet korunkban már nem is képzelhető, mellyek nélkül az álladalom politikai csajkája, mindig a véletlen, és egymás ellen fondorkodó camarillai coteriak kezeire van hagyva. És a szabadelvű ellenzék e jogokat és javakat tüzte zászlójára, e tekintetben főleg ama szempontból indulván ki, hogy az alladalmi lét organisatiója nélkül, a korszükségelte javításokra, kivált financialis, és nemzetgazdasági ügyeinkben gondolni sem lehet. —

Es mit mondanak most conservativ ellenneink? ök kik közül igen soknak csak nem rég jutott eszébe, hogy talán jó lesz egy kissé magyarnak is lenni, kik nemzetiségi harczaikban, mindig legyezgeték a nemzetiség ellenes

törekvéseket, kiket — kevés kivétellel, — mindig a magyar érdekek ellen látunk küzdeni, — ők mondom, most egyszerre szerelemre lobbanak, az általok annyiszor legázolt magyar nemzetiség iránt, s ezt kiáltják, „nem kell adni a népnek értelmiséget, nem kell adni a népnek egyenlő igazságot, nem kell adni a népnek polgári jogot s főleg nem kell megoldani a népnek feudális bilincseit, mert a két harmad rész idegen elem erőt vehetne a magyar nemzetben!”

Ugy de mondja meg valaki az isten szerelmére, micsoda nemzetiség az, az melyet csak az ázsiai butaság, és feudális önkény eszközei által lehet fentartani? Megérdemli e az ily nemzetiség, hogy polgarisodott ember csak egy irgalmas kiáltást eresszen is utána? En részemről szivesebben lennék Angol, Francia, Spanyol, vagy német, mint ily körülmények közt csak egy perczig is magyar, pedig szeretem s félttem nemzetiségemet én is, mint a conservatív párt akármellyik, vagy valamenyi tagja összesen. —

A dolog azonban teljességgel nem úgy áll, és a történetek csak egyetlen egy példát sem mutatnak föl, hogy a patrimonialis jog, patronatus, és feudális hatalom minden esz-

közei által valamelly népben nemzetiségi érzés fakasztatott volna, s szeretném látni azt a magyar földes urat, ki e conservativ politikával tót, német vagy oláh jobbágyait ötven év alatt olly magyarokká birná tenni, mint a minő francziákká tette a franczia alkotmány egy percz alatt Lotharingia, Elsass és Bretagne lakosait. —

Altalában véleményem szerint a nemzetiségnek két neme van; faj nemzetiség, és political nemzetiség, s úgy hiszem nem szükség bizonyítani, miként a polgári institutiok, és érdekek különbsége és egyenletlensége sokszor már meghasonlásokat idézett elő egy fajú nemzeteknél, mellyeket, sem az idő, sem a közös származás tadalma nem birt kiegyenliteni, míg a polgári institutiok, és érdekek egysége, a közös alkotmány, közös szabadság, és közös polgarisodás szükségének érzete a legkülönfajúbb népeket is egygyé olvasztotta. Például szolgálhatnak amarra a hajdani görög köztársaságok, emerre pedig, América és Franczia ország.

Nem ez a conservativ politica, melyben á B. P. H. oly sok „figyelemre méltót“ talál, nem képes többé fenntartani nemzetiségünket. Sőt ha valami, egyedül csak illy sötét elvek

alkalmazása képes a haza népességei közötti házagokat tágitani; ha valami, épen ezen politica képes táplálékot adni azon ellenszenvnek, mellyel nemzetiségünk iránt sok nem magyar hazánkfiak, nem fajgyűlöletből viseltetnek, hanem azért, mert polgári institutionkban, csak kény-uralmat látnak, mellyet egy kiváltságos osztály milliók rovására bitorol, mert jogkivüli helyzetökben; szemközt vannak állitva az alkotmányal, melynek paizsa alatt menhelyök nincsen, szemközt vannak állitva a hazával, mely őket fiainak s örököseinek nem ismeri, szemközt vannak állitva a nemzettel, mellynek álladalmi asztalára föl hordják ugyan a lakomát, de jó izü falatjaiban nem részesülnek. Ezt azonban talán fölösleg is mondanom, mert hiszen ezt conservativ elleneink is jól tudják. Es éppen itt fekszik a bökkenő. —

Igen is, itt fekszik a bökkenő. Ők jól tudják, hogy alkotmányos élet, és az eddigi rendszer, két egymással megférhetlen dolog; ők jól tudják, hogy ezentúl, vagy az alkotmányos jogok, vagy az absolutismus irányában, de minden esetre nivellálni kell, ők jól tudják, hogy kivált, ha a közteherviselés már nem igen messzire halasztható kérdése jogosan megoldatik, — vagy általános garantiákat kell nyúj-

tani a státus sáfarkodásával szemközt, vagy meg kell szüntetni az eddigi garantiákat is, hogy az adó megajánlási jog, vagy csak azokat illetheti, kik az adót megfizetik, vagy nem illethet senkit; ők jól tudják, hogy az anyagi reformok kérdésében nem lehet többé az anyagi érdekek képviselőjét mellőzni. Szóval ők jól tudják, hogy a kor szükségéi az alkotmány kizárólagosságának alapjait megrendítették, hogy ezentúl úgy jogok, mint anyagi érdekek terén minden egyedárúságnak meg kell szűnni, hogy az alkotmánynak vagy minden osztályokra ki kell terjedni, vagy az alkotmány megszűnik jótétemény lenni a nemzetre nézve.

Még egyet találtam e conservatív okoskodásban, mi nekem nagy mértékben feltűnt. Az ember azt hinné, hogy olly féltékeny szerelem mellett, minőt a fekete pánczélos lovag czikkében a nemzetiség iránt olly fennnyen fitogtatni látunk, nem maradhat el olly nemű javaslat mi szerint tehát nemzetiségünk szilárdítása tekintetéből, legalább a magyar harmadrész minden haladék nélkül az alkotmány sánczai közé fogadtassék, ez volna ama hirtelen fellobbant conservatív szerelemnek legtermészetesb cörollariuma, és semmi kétség benne, hogy 5,000,000 alkotmányos polgár jobban

megőrizhetné a nemzetiséget, mint 4 vagy 5 száz ezer, kik közt egyéb iránt szinte sok idegen, és még több korcs elem van. Illyesmit azonban a legnagyobb erőködés daczára sem birtám a kérdéses conservativ okoskodásból kibetüzni. S az ötmillió magyarnak e mellőzésében hihetőleg azon ok lebegett fekete pánczélos lovagunk vagy is inkább a B. P. H. adó előtt, hogy oly nép közül, melly jog nélküliség tekintetében egyenlő téren áll, ötmilliót alkotmány sánczai közé befogadni, 9 vagy 10 milliót pedig kívül hagyni még gonoszabb politica lenne, mint az alkotmányos jogokat általánosítani, mert — az argumentumot nem nehéz kitalálni. E körülményt nem ezért emelem ki, mintha az alkotmány alkalmazásában illy különbség tételt elfogadhatónak vélnék — mentsen Isten, hogy Casták által szétszaggatott hazánkban új castát óhajtsak teremteni; — hanem kiemelem azért, hogy megmutassam, miként e hirtelen fellobbant szerelem nemzeti-ségünk iránt nem egyéb ürügynél, mellyel a létezését palástolni nem bíró *reactio* fedezi szándékait.

Igen is ez igazi neve e politikának, s ne gondolja senki, hogy ezen irányt épen csak e különben elég silány fekete pánczélos czikkből

magyarázom ki; ez egy egész összefüggő rendszer, mellynek symptomait a B. P. H. minden hasábjain láthatni, s mellynek tüneményeire nem lehet a magyar közönséget, és az egész nemzetet, eléggé figyelmeztetni.

Ismétlem: a Conservatívek tudják, hogy a sajtó leghatalmasb műszere, és emeltyüje az értelmiségnek, hogy a naponta terjedő és szilárduló felvilágosodás hamar megtanítani minden hazafit, érteni és követelni jogait, csak hamar elosztlatná ama homályt, mellyet a közép kor borúlatai még mindig terjesztenek társadalmi állapotaink fölött, tudják, hogy a sajtó által nevelt közvélemény pálczát törne az alkotmány és nemzetiség nevében gyakorlott monopoliumok fölött, ébren örködnék az igazság, törvény, szabadság és úgy a kormányzók, mint a kormányzottak political morálja fölött, szóval: hogy Sheridánnak a sajtó szabadságról mondott szép igéje, a legczáfolyhatlanabb political igazságot tartalmazá; — a conservatívek tudják, hogy jury mellett a polgárok vagyona szabadsága, élete nem függne többé, egy semmi törvényes garantiával meg nem kötött birói hatalom önkényétől, melly — hogy egyéb úgy is elegendé ismert hiányok mellett csak egyet említsek — a vádlót és bírót magában egyesíti, s

gyakran nem törvényes igazságból, hanem a vádlott political Katechismusából meríti ítéletét; — a conservatívek tudják, hogy általános képviseletet adni annyit térszen, mint minden polgári érdeket az alkotmány paizsa alá helyezni, a kiváltságok aristocratiája helyébe az érdem, értelmiség, munka aristocratiáját allítani, a polgári jogok és kötelességek közötti arányt helyre állítani, és a polgárokat a törvények alkotásabani tettleges részvét által kötni a törvények érdekéhez; s elvégre a conservatívek tudják, hogy az örök váltság után a patrimonialis hatóság, és a feudalis rendszer többi maradványai sem álihatnának fenn; szóval: öök tudják, hogy mind ezen javítások, egy compact erős és szabad nemzetet teremtenének a magyar földön, mellynek sorsáról nem lehetne többé szabadon rendelkezni. Es itt lappang a legújabb conservatív politicának titkos rugója.

Ideje már, hogy némelly dolgokra nézve végkép tisztába jöjjünk egymással, miszerint a nemzet tudhassa, hogy mi körül forog sajátlag a vita, s hogy a vélemények, és palástolt vagy bevallott szándéklatok eme súrlódásában magát tájékozhasa.

Es itt ismétlem, miként a B. P. H. kérdéses czikkénél nem azért időzők olly soká mintha

azt magán véve valami különös figyelemre méltónak vagy a mellette fölhordott okföket részletesb czáfolatot igénylőknek tartanám; hanem egyedül csak azért, mert ebben is symptomáját látom ama reactionarius rendszernek, mellyel ez úgy nevezett conservatismus a nemzet álladalmi életének kifejlődését gátolni törekszik. —

Conservativeink újabb időkben sokszor fenn hangoztaták a „korszerű haladás“ szükségét; ők elismerik, hogy az állapotokat javítani, s az álladalom céljával szorosb összehangzásba hozni kell; elismerik, hogy ama jogzavart, mellynek viszonyaink iszonyú bonyodalmát köszönhetjük, el kell oszlatni; ők mindnyájan hő baráti az alkotmánynak és nemzeti-ségnek, s ha az ember őket szólni hallja, könnyen azt gondolhatná, hogy bennök az emberi nemnek új megváltója született, a philanthropia úgy foly ajkaikról, mint a csepeg méz, ők sajátlag ugyan azt akarják, mit a szabadelvűek akarnak, csak hogy ők a kivihetőségnek más eszközeit, gyakorlatibb célra vezető módját akarják követni; szóval: ha szavaiknak hihetne az ember, a conservativek és szabad elvűek közötti egész különbség csupán és egyedül a „miképen“ körül forog. —

Igen is, ők elismerik a haladás „parancsoló szükségét“ s in thesi majd nem minden kérdésben egyetértenek velünk, hanem úgy vélekednek, hogy az ellenzék tacticáját nem lehet el fogadni. —

Máskor meg azt mondják, hogy nálunk a haladási ügy azért van ferde állásban, mert reform-kérdéseket nem a kormány, hanem az ellenzék kezdeményezi, illy esetben pedig a kormány részéről engedés gyöngeség volna s a közhatalmak körüli józan fogalmak fölforgatására vezetne; szóval: hogy olly ellenzék mellett, melly a haladás zászlóját megragadja, kormányozni lehetetlen.

Ismét máskor azt mondják, hogy p. o. a védegylet eszméjének van ugyan jó oldala is, de ők azt in thesi azért nem pártolhatják, mert túlságos követeléseket állit fel, s főleg mert az ellenzék-től indult ki, még pedig nem a haza műipari erejének serkentésére, és a nemzet naponkénti szegényebbülésének gátlására; mentsen Isten! ez csak ürügy mellyel az ellenzék vétkes céljait palástolni akarja; — hanem a védegylet keletkezett politikai demonstratio gyanánt a kormány ellen, melly az ellenzék rohanó dühe által magát elragadtatni nem akarja.

Nem lenne hossza vége a beszédnek, ha tovább akarnám fűzni sorát ama negatióknak, mellyekkel az úgy nevezett conservatívek a haladás ügyét megakasztani törekszenek. Náluk minden kérdésre kész a felelet: ez nem jó, amaz nem jó, mert az ellenzék ezt is amazt is csak demonstratio gyanánt állítja föl a kormány ellen, s ha Kossuth Lajos, vagy Deák Ferencz ma egy arcanumot fedezne föl, mely által az ausztriai kormány egyszerre megszabadulhatna nyomasztó status adósságától a conservatívek ezt is repudiálnák, mert az ellenzék czéljai nem lehetnek jók, s mindig csak a kormány ellen irányozvák. —

Minthogy azonban az ellenzék elleni re-
criminációk fegyvere kissé már élet kezd vesz-
teni, s a közvélemény, a mennyiben t. i. ez
által nem tyukodi vagy muraközi nemes aty-
ankfiainak boros kancsója, sem a kormány
fizetett creaturáinak megparanesoltt hiszek egy
Istene, hanem a haza értelmileg nagykorú füg-
getlen polgárinak roppant többsége képviselte-
tik — már rég pálczát tört fölötte, nem ma-
radt egyéb hátra mint elvégre az álarczot levenni,
s kereken kimondani, miként a conservatívek
sajátlag nem oda puskáznak, a hova kancsal
szemeikkel czélozni látszanak; mert ők tulaj-

donképen a butaságot, a jogok anarchiáját, a feudális zavart, a birói önkényt, a casta rendszert, szóval a középkor minden iszonyait fenn akarják tartani; minthogy pedig valami okot csak kell mondaniok, lép vessző gyanánt, a nemzetiséget biggyeztik ki a jámbor magyar közönség elébe. —

Ha a figyelmes szemlélő kissé mélyebben vizsgálja political viszonyaink csodálatos menetét, hamar rábukkanhat ama hézagra, melly a magyar conservativeket az ellenzéktől elválasztja. —

A kérdés köztünk nem a „miképen“ hanem a „mi célra“ körül forog.

Ez igen lényeges különbség; s ki e különbséget folyvást szemmel tartja, ki a conservativek mézes madzagával nem kenyereteti le magát, könnyen meg fog győződhetni, hogy a conservativek politicáját egy utó gondolat vezérli, mellyet bevallani nincsen bátorságuk. Politicájuk rossz is gyáva is egyszersmind. —

Mi akarjuk a sajtó szabadságot, esküdtszéket, népképviseletet, örök váltságot; mert alkotmányt és szabad nemzetet akarunk.

A Conservativek nem akarják a sajtó szabadságot, esküdtszéket, népképviseletet, örök váltságot; ellenben akarják az értelmiség és

eszmék rabságát; a patrimonialis bíróságot (mert hiszem a táblai, megyei, városi st. b. bíróság sem egyéb) az aristocratia törvényhozási monopoliumát és a feudalis rendszert, mert sem alkotmányt, sem szabad nemzetet nem akarnak. —

A magyar aristocratia nem tarthatja fel többé az álladalmat, mert a XIX^{ik} század szelíeme kissé mást ért álladalmi élet alatt, mint Istenben boldogúlt jeles őseink banderialis rendszerét. A mai világban minden egyes ember biztos telket akarbirni, az álladalmi lét nagy mezején, s ha ezen igen természetes czélt el nem érheti, vagy ellenséget lát a köz állományban, ha t. i. elég értelmiséggel bír átlátni, hogy a polgáriság jogatlanúl tagadtatik meg tőle, vagy — ha értelmi lát köre a polgáriság önérzetéig, vagy óhajtságáig nem terjed — közönyös marad a közállomány minden ügyei, úgy jó, mint balsorsa iránt, s ama political szenvedély, melyet az ilyenben az idő, és a terjedő felvilágosodás megérlel, bizonyosan nem-szerelem fog lenni azon álladolom iránt, melly czéljából kifelejtette a népet. Es a magyar aristocratia, melly eddigi álladalmi rendszerünknek alpháját és omegáját képezé, érezni kezdi, hogy a régi alapok ingadoznak

lábai alatt, hogy feudális czafrangjainak csillá-
mával isolálva maradt, hogy elaggott erejével,
sem a régi romokat nem tarthatja fenn többé,
sem az idő dagadó árjának gátolt nem tehet,
hogy tehát transigálni kell, még pedig az ari-
stocratia saját érdekében. — Es eddig a sza-
badelvű, és conservatív párt közös téren álla-
nak. A meg hasonlítás ott kezdődik, hogy a
szabadelvűek transigálni akarnak a néppel,
csak hogy az alkotmány, nemzetiség és a ha-
zának törvényeinkben biztosított független álla-
dalmi léte fenn maradjon; a conservatívek
pedig a népről mit sem akarnak tudni, s in-
kább transigálnak az austriai kormányval,
ha bár az alkotmányt, nemzetiséget és a haza
törvényes függetlenségét adnák is oda egy ke-
gyelemből türt ideig óráig tartó tengéletért.
Ebben fekszik politicánk lényeges különbsége.

Ebből elég világos, miként a kérdés csak
ugyan nem a „miképen“ hanem a „miczélra“
körül forog, és hogy a szabadelvű és conser-
vatív párt közötti értelmüléstről szó sem lehet.
Mi magyarországi ablakról tekintjük hazánk
ügyeit, ők pedig austriai ablakról kandikálnak
le. Es itt a legnagyobb bökkenő.

Ők tehát csak látszanak a haladás szük-
ségét elismerni, mert ez által időt reménylnék

nyerhetni; ők úgy vélekednek, hogy a ki időt nyer, mindent nyer, s egy szerencsés véletlen az álladalom kerekét talán megint a régi feudális kerékvágásba viheti.

Félő azonban, sőt a már is mutatkozó korjelek szerint bizonyos, hogy míg el szigetelt alkotmányos csatatérünkön egymással veszeksztünk, addig hátunk megett az alkotmányon kívül álló milliókban új szellem, új irány fejlődik ki, olly szellem és irány, melly mint-hogy a századok ótai feudális önkény elleni vissza hatásból ered, nem a mi irányunk, nem a mi szellemünk. Es valljon lesz e emberi hatalom, melly ezen iránynak és szellemnek kiszabhassa a határt, és ekkint parancsolhaszon rá: „Eddig és ne tovább!”

Bizony bizony mondom néktek, hogy ha önként nem megyünk, tehát akarattunk ellen is menettetni fogunk, akár transigálunk akár nem.

A magyar haza 14 millio jogatlan gyermeke polgáriságot követel. Igaz ugyan, hogy e követelés nem nyilatkozik kérelmezésekben meetingekben, s hasonnemű demonstratiókban, de nyilatkozik a népnek úrbéri mozgalmaiban, az aristocratia iránti ellen szenvedében, sorsávali elégtelenségében, a kornak halasztást nem tűrő alkotmányos és anyagi

kérdéseiben, a nemnemesek tetemes részénél naponta terjedő értelmiségben, a nemzetiség elleni mozgalmakban, a jogatlanok roppant számában és, — hogy ezt se feledjük — az aristocratia erőtlenségében.

Tizen négy millió ember polgáriságot követel. Lehet e súlyosb argumentum a conservatívek mától hónapig tengődő politikája ellen?

S a hazát, a nemzetiséget, az alkotmányt vagy e 14 millió fogja megtartani, vagy le kell mondanunk a haza, az alkotmány, a nemzetiség jövődjéről.

14 millió ember polgáriságot követel. S e követelés jogcíme örök lángbetűkkel van beírva a természet szent törvényébe, a népek polgáriságrai hivatásába, a magyar nép százados szenvedéseibe, és áldozataiba, a történefek nagy tanaiba, és minden becsületes ember igazság szerető szívébe.

S mi akarjuk, hogy ezen igazságos követelés teljesítsék, mert hazánk s nemzetünk újjá születését óhajtjuk; mert szabad, önálló és erős hazát akarunk; mert nem akarjuk, hogy törvényeink végrehajtása, vagy végre nem hajtása akár kormányi, akár megyei önkénytől függjön, mert nem akarjuk, hogy egy austriai

minister tetszésére legyen bizva alkotmányunk legsarkalatosb elveit felforgatni, mert nem akarjuk, hogy egy önző szükkeblű aristocratia, mellynek az egykori históriai diszből s nagyságból már csak foszlányok maradtak, a hazát olly legelőnek tekinthesse, mellyen csak az ő juhái legelhetnek; mert azt akarjuk, hogy a hazának joga legyen e 14 millió fiú szerelméhez hűségéhez, bátorságához, mi viszont csak úgy lehető, ha e 14 milliónak egyenlő joga leend a haza minden adományihoz, a felvilágosodás minden jótéteményeihez és az alkotmány minden áldásihoz; mert azt akarjuk, hogy minden hatalom eredeti forrására vitessek vissza; mert azt akarjuk, hogy a hazában „minden ember legyen ember, és magyar;“ mert e 14 millió nélkül nincsen sem kormány, sem haza, sem aristocratia, sem alkotmány; — mert e 14 milliónak naponkint erősülő anyagi és erkölcsi súlya, nem sokára édes mindnyájunknak törvényt fog szabni, s nem kérdezeni, ha valljon a B. P. H. tulajdonosa, és a Veszprémi Káptalan tisztjei az úrbéri telket szeretik e jobban, vagy a nemesi jószágot, — hanem — ha magunk nem intézkedünk, majd intézkedik, úgy, miként a benne századok óta megfertőzött emberiség, minden foga!mat meg-

haladó szenvedései, és áldozatai, s a gyönyörű rendszerünk által benne meg érlelt népszenvedélyek intézkedni tanítandják. Es akarjuk mindezeket, mert hazánk ügyeit nem másunnan, mint épen csak magyarországi ablakról tekinthetjük.

Mi hazát akarunk, szabadot, függetlent minden idegen gondnokságtól, minden idegen önkénnytől, függetlent akár az austriai örökös tartományok érdekeitől, akár báró Kübeck financialis speculatioitól; és ezen kívánságunk erejét meritjük törvényeinkből, melyekben magyarország függetlensége, consistentiaja, önkormányzása mindannyiszor biztosított. Es ezt a koronának is akarnia kell, mert erre 14 fejedelmi eskü kötelezi.

Es mivel szabad független hazát akarunk, akarunk alkotmányt is, még pedig nem árnyék alkotmányt melly meddő küzdségekben fáraszsa ki a nemzeti erőt a nélkül azonban, hogy az elpazarlott tömérdek időnek, olly sok szép eszme-sürlődésnek és hazafiúi expectorationnak legkissebb eredménye lenne. S mellynek gyümölcseit akár a kormány inertiaja, akár egy austriai statuskontár loyalis ellenszenve minden alkotmányos mozgalom iránt, megghiusithasson; — nem oligarchiai alkotmányos torzké-

pet, melly jogot adjon egy aránylag igen csekély castának 14 millio ember erszényéről önkényesen rendelkezni, terheket, mellyeket maga viselni nem akar, mások nyakába róni, s a polgári szabadságot, és annak minden következményeit egy kiváltságolt osztály monopoliumává tenni; hanem akarunk alkotmányt, mellynek minden ígéje megtestesüljön, mely — mint izmos tölgy — mélyen verjen gyökeret a nép szívében, mellynek szilárd köszálára a legszegényebb haza polgár is bizton építhesse szerény viskóját, melly világosan kijelölje mindenkinek alkotmányos jogkörét, s míg az egyesnek bástyául szolgál a sarcz, és minden néven nevezendő önkény ellen, egyszersmind mindenkit másnak jogát is tisztelni tanítson. Olly alkotmányt akarunk, melly a hazát mindenki hazájává tegye, melly béke idején áldott bőség szarujával a nemzet minden tagjára árassza a szabadság, és polgárisodás szent áldásait; a vész óráiban pedig a lelkesedés fegyverét nyújtsa minden hazafi kezébe. —

S mert illy alkotmányt akarunk, természetes, hogy annak feltételeit is akarjuk. —

Akarjuk először is a gondolat, a sajtó szabadságát. En — igénytelen meggyőződésem szerint — a sajtó szabadságot

(természetesen szabályozva a törvény hozó hatalom által) legelső legsürgetőbb szükségünk közé sorozom. A sajtó szabadságot ma már a legtekervényesb úton járni szerető *sophistica* sem képes többé a népiségen, és politikai nemzetiségen nyugvó alkotmányos létől elkülönözni. A gondolat, a vélemények szabadsága korunkban nem csak köz értelmülés eszköze, hanem kormányzati medium is egyzersmind, s ezt a kormány embereinek is meg kellene jegyezniök. De fölöslegesnek tartom a sajtó szabadság védelmére a szót pazarolni mert a kinek szeme van nézzen körül; kísérje figyelemmel a tudományok, hasznos ismeretek, az összes irodalom előmenetelét, a közszellem, a polgárisodás állapotját olly nemzeteknél, hol a teremtvő legnemesb ajándéka, a gondolat nem tartatik a hatalom zsoldosai által rabságban, s hasonlitsa azon nemzetek szellemi állapotjához, mellyekre még nem viradt a gondolat szabadságának arany reggele. Itt — úgy hiszem — minden álokoskodásnak ell kell némúlni. Az önkény sötét szeileme sok rosztat árasztott már az emberiségre; leggonoszabb remekét azonban akkor hajtá végre, midön fölfedezé az eszközt, az istenség hasonmását, az ember — fogalomnak elsajátíthatlan attributumát, a lel-

ket bilincsbe verni. E bilincset eltördelni nem csak joga, de kötelessége is minden népnek, minden embernek. —

Sokat beszéltek mások, sokat beszéltünk mi is a kormány és organumainak felelősségéről. Mintha bizony egy, még olly szigorú, három vagy négy soros törvénykével e felelőség biztosítva lenne; mintha a hatalomnak nem lenne ezer módja e felelőséget kijátszani. Tudjátok e miben fekszik sajátlag p. o. az angol kormány felelősége? A közvélemény mindenható erejében, melly épen úgy kicsikarja ma egy tory — kormánytól a gabna — törvények megszüntetését, miként lesújtja holnap a Wigh-Ministeriumot, ha rokon szenvedést tőle megvonja. S e közvélemény a szabad gondolat organumaiban, a sajtó termékeiben nyilatkozik. Azonban alig ha nem épen ez a conservatívek legnagyobb argumentuma a sajtó szabadság ellen. —

A Conservatívek a fekete pánczélos lovag vallomása szerint — nem akarják a sajtó szabadságot egyebek közt azért is mert ez által a nem magyaroknál is értelmiség fejlődne ki, mert közöttök is Kossúthok, Széchenyiek támadnának. Igen jellemző, hogy ők épen attól félnek léginkább, mitől mi legtöbbet remélünk.

Ők azt hiszik, hogy a nem magyaroknál fejlődhető értelmiség, a magyar nemzetiség ellen fordúlhatna. Mi pedig azt hisztük, hogy a fejlődő értelmiség egy magasb álladalmi élet, a political nemzetiség szükségének érzetét fogja felkölteni keblökben, s megkívántatni velők azon alkotmányos javakat, melyeket nekik a magyar hazában csak a magyar nemzetiség adhat.

Es mivel mi ekkint vagyunk meggyőződve, ám, hadd terjedjen nem magyar hazánkfiainál is az értelmiség, hiszen nekik a gondolat, a vélemény szabadságához szintolly elsajatithatlan joguk van, mint nekünk; hadd üzenjen harczot a sajtó az előítéletek országának; hadd ostromoljon, minden fonák kormányzati rendszert; hadd taszitsa le a rossz kormány férjfiút bitorlott polezáról; hadd süsse a szégyen lemoshatlan bélyegét a lélekismeretlen, gyáva jogtaposó bíró homlokára, ki siró, és igazságért rimánkodó özvegyek és árvák véres könnyeiből s az elnyomott ártatlanok keserű fohászból vegyítette két emeletes palotájának meszét; hadd tiporjon le minden bitorlott álfényt, büntessen minden erkölcstelenséget, s lobogtassa nemesis szövétnekét azok fölött, kik szentségtelen lábaikkal az emberiségen gázolni, dög-

vészes lehelletökkel az erényt megmérgezni, mogorva önkényökkel minden szabadsági fogalmat felforgatni törekszenek; hadd tárja fel az ismeretek végetlen mezejét az emberi szellem előtt, melyet négy fal közé zárni, úgy sem sikerült még semmi földi hatalomnak. A közmorál törvényszéke megvesztegethetlen, a közvélemény szava Isten szava; ebben nem csak a kormányzottak, de a kormányzók is legerősb paizsukat találандják, mert áltatás minden más alkotmányos garántia a hatalom ellenében, áltatás minden kormányzati rendszer a nemzet ellenében, míg a kölcsönös értelmülésnek e mindenható emeltyűje nem játszandja a közvetítői szerepet, míg a szabad sajtóban nyilatkozó közvélemény nemzetnek s kormánynak egyetemben irányt nem mutat.

Akarjuk másodszor az esküdtszék-
ket. Akarjuk pedig azért, mert a birói hatalom, a mennyiben a vétségek megállapításáig terjed, nem illethet senkit, mint kizárólag a népet, mert nem akarjuk, hogy ezentúl a vádló és bíró egy legyen, s mert azt akarjuk, hogy az eddigi igazságszolgáltatási Bábelnek — kivált fenyítő perekben — vége legyen, hogy a kormánynak ne legyen módja egy megye tisztí

karát hivatal vesztéssel fenyegetni, ha egy bevallott váltóhamisítót a vizsgálati fogságból ki nem szabadít; s akarjuk már csak azért is, hogy egyszer már 12 becsületes polgár, vagy paraszt is tarthasson ítéletet a leg újabb divatú palétotban, és gláce keztyüben pávázó méltóságos vagy tekintetes, és vitézlő bűnös fölött. Am tegyünk kísérletet: mellyik esetben lesz a hon polgár élete, vagyona, becsülete jobban biztosítva? Mellyik esetben lesz a bűn szigorúbban és igazságosabban büntetve?

Akarjuk harmadszor az általános képviselőket. Ohajtjuk pedig azért, mert ezt sajátlag nem is lehet nem akarnunk. Rokon szenv a népben csak úgy lehet törvényei iránt, ha ezek saját anyagi és szellemi szükségeinek érzetéből folytak, ha megtartásukhoz saját érdeke köti. Ellenben benne soha sem leendő rokon szenv olly törvények iránt, mellyek egy hódító szerepet játszó Casta által mintegy ellenséges kézzel tukmáltatnak nyakára. Akarjuk tehát az általános képviselőket, hogy a népet szorosb érdekek kössék a törvények megtartásához hogy az alkotmány szünjék meg zsarnoka lenni a népnek, hanem ezt az álladalmi életnek egy magosb fokára állitván, keblébe forró szerelmet öntsön a haza, a törvé-

nyek, a közös szabadság iránt. Akarjuk továbbá azért, hogy a hazában létező idegen elemek értelmisége, mellyektől a B. P. H. fekete pánczélos lovagja annyira fél, a nemzetnek és a nemzet közös érdekeinek megnyeressék. Es elvégre akarjuk azért, mert sokat akarunk, mit általános képviselet nélkül soha, de soha el nem érhetünk, miután született törvényhozói osztályunk nem csak hajdani erejéből, hanem törvényhozói bölcsességéből is kifogyott.

Akarjuk negyedszer az úrbéri tartozások örökös megváltását országos erővel és minden feudális hatalom megszüntetését még pedig a mennyire lehet haladék nélkül, mert — denique ha magunk nem megyünk tehát menettetni fogunk. —

Es mint ezt akarjuk azért, mert jogban, és jellemben szilárd, erőteljes, haza szerető alkotmányos népet akarunk. — Akarunk pedig ilyen alkotmányos népet, mert mindennek fölött a magyar nemzetiséget akarjuk. Ez nem olly csodálatos, mint a conservativeknek nemzetiség iránti legújabb szerelme, de minden esetre természetes.

Foglaljuk egybe már most mind a conservatív, mind az ellenzéki okoskodást.

A conservativek azt mondják, tót, rác,

oláh, német hazánkfiaiinak: mi nem akarjuk megadni nektek az értelmi kifejlődés eszközeit, nem akarjuk, hogy nálatok elmék és tehetségek támadjanak, maradjatok buták, tudatlanok, műveletlenek, mi bezárjuk elöttetek a szellemek országát, csupán és egyedül csak azért, mert nem vagytok magyar ajkúak.“

„Mi azt akarjuk, hogy ezentúl is egy kiválságoltt casta birói farkasgúsnak fenytéke alatt álljatok; ti nem fogtok birákat kapni, kikhez bizalmatok lehessen, kiktől szigorú pártatlan ítéletet remélhettek; életetek, vagyonotok, becsületek ezentúl is, nagy és kitsiny zsarnokaitok önkényétől függend; s csak a kegyelem útja marad nyitva elöttetek; minthogy pedig a trón lépcsőin is ellenségeitek adják a tanácsot, ott se reméljeteK igen sokat: mert lám ti nem vagytok magyar ajkúak.“

„Mi nem adunk nektek képviseletet, nem adunk polgáriságot, mert közöttetek, kivált a királyi városokban értelmiség is van, nekünkpedig ezen értelmiség nem kell; hagyjatok bennünket gazdálkodni; mi majd megírjuk az árjegyzéket, ti csak fizessetek; mi gondotok arra, mire költjük fillérjeiteket? Titeket Isten arra teremtett, hogy a mi tivornyáink árát megtérítsétek, és engedelmesked-

jetek, bennünket pedig arra, hogy véres vértékkal szerzett pénzeteket elköltsük és nektek törvényeket szabjunk, mert lám ti nem vagytok magyar ajkúak.“

„Mi nem engedjük meg, hogy úrbéri tartozásaitok országos erővel megváltassanak hogy a szolgaságnak házából kiköltözzetek, hogy nehéz munkával és veritékkel termékenyített földeteket valaha sajátul birni remélhessétek, nem engedjük, hogy a szabadság napja valaha rátok viradjon, hogy a szabadság örök jelképének a végetlen égnek, egy darabka szabad földnek, mellyet szeretettel hazátoknak nevezhessetek, szabadvéreknek, szabad magzatoknak örülhessetek; mert hiszen ti nem vagytok magyar ajkúak!“

S valljon mi lenne majd illy doctrinák természetes eredménye? Az hogy a Tót, Rác, Oláh pap nem sokára egyházi szó székről papolna hiveinek dolgokat, mik alkalmasint nem a nemzetiség erősbitéseül szolgálnának. Ők ekkint szolnának, s teljes joggal szolnának így: „Ti magyarok akartok lenni? azokhoz akartok szegülni, kik századok óta forгатják az önkény ostorát fejetek fölött? Olly nemzetiiséget akartok felvenni, melly magát csak a hódítás fegyverével tarthatja fenn, csak a rab-

szolgaság bilincseivel bátyázhathatja körül? Melly azért tagadja meg töletek az értelmiség eszközeit, mert értelmiségtöktől rettegnie kell? azért az egyenlő jogot, és igazságot, mert bűn rovásán első helyen áll azon öntudat, miként ő századok óta elnyomótok vala? azért a képviseletet, és polgáriságot, mert talán eszetekbe juthatna másképp élni törvényhozói jogotokkal, mint a miként ezt ő eddig gyakorlá; és azért a birtokot, mert ez által ti is szabad fiui lennétek a hazának? s valljon mit fogna erre ama 9 vagy 10 millio felelni? Hiszen a felelet meg van már adva Lengyel országban, s meg van adva törvényeink tanúsága szerint már édes magyarhazánkban is. —

Mi pedig ezt mondjuk: „Imé mi megkínálunk titeket az értelem, az igazság szolgáltatás, a törvény alkotás, a föld birtok szabadságával; megkínálunk titeket alkományos polgárisággal, political nemzetiséggel, s mind azon javakkal, mellyekkel ez a haza polgárait elárasslja; s mindezekért nem kívánunk egyebet, mint hogy a hazát, melly titeket ezennel ünnepelesen édes gyermekeiül fogad, s a nemzetiséget, melly titeket political nagy korúsággal megajándékoz, szeressétek, és velünk egyetemben oltalmazzatok. — Am lássák, mellyi-

künk nyeri meg előbb ama 9 vagy 10 milliót a nemzetiségnek.

Imé kimutattam a különbséget az ellenzéki és conservatív politica között; meg mutattam, miként a nemzetiségi ürügy csak egy kis diversio az absolutismus, és vele szövetséges magyar conservatismus czéljainak patástolására. A reactio, a politicái bontás ezen rendszere, nem az ellenzék egy vagy más eszméje, hanem a magyar alkotmány, és az ország consistentiája ellen van irányozva; és a conservativek csak azért szegődtek ezen rendszer bérszolgáivá, hogy arczra esett feudális jogaik néhány töredékeit még — bár mi rövid időre is — meg menthessék. —

De mi nem hisszük a rendszer sikerét, mert a mi szövetségünkben vannak a polgárisodás eszméi, a kor s egy ki fejlettebb társaság szükségai, és a jogatlanok milliói. Azért mi bizony egy cseppet sem félünk a conservativek gyáva politicájától. —

A nemzet pedig ítéljen és válasszon.

Népképviselő.

Első fejezet.

Haladásunk fő akadályai.

Ritkán merült fel történeteink folytában olly és annyi nemes lelkesedés, mint mennyit nemzetünk életének utolsó 20 éves szakában fölmerülni láttunk.

Másutt egy nemesb társasági állapot eszméit áthághatlan közfal zárta el a kiváltságos osztályoktól; nálunk ezen eszmék a kiváltságos osztálynál találtak fogékony keblekre.

Másutt véres okfökkal s minden társasági rend felforgatásával kelle a születési aristocratiát meggyőzni arról, hogy kiváltságolt helyzete nem fér meg egy műveltebb és nagyobb igényű polgáriság eszméjével; nálunk maga az aristocratia, vagy legalább annak jobb része nyújtott kezét, minden a század szelleme által igényelt politikai és társadalmi javításokra,

E sajátságos tünemény egyetlen az összes történetben, s habár el nem törleszti is az apák bűneit, mellyek igen mély nyomokat véstek a nemzet életébe — de minden esetre szép tanuságot tesznek arról, hogy a fiak mélyen érzik a hézagot, mellyet őseik közöttök és más polgárisodott nemzetek közt hagyának.

S ennyi lelkesedés, ennyi nemes áldozatkészség mellett — mert olly javakról lemondani, mellyet a százados élvezés és a társaság tényleges rende sajátinkká szentelt, bizonyára megérdemli az „áldozat“ nevet, miként van az mégis, hogy nem bírnak helyből mozdulni hogy minden üdvös törekvéseink csak jámbor óhajítások maradnak?

Pedig annyira halljuk már minden oldalról, miként eddigi állapotunk, ha még sokáig tart, nem csak alkotmányos létünket, hanem nemzeti fenállásunkat is végromlással fenyegeti, hogy elvégre nem csuda, ha bizonyos neme a pessimismusnak kezd a hon legjobb fiaiban is a haza jövője iránt ébredezni.

Sok kísérletet tettünk már újabb és legújabb időben nemzeti ujjasztületésünk előkészítésére; de minden kísérletünk ugyan azon okok élén szenvedtek hajótörést, mellyekből sajátságos állapotunk ered.

Tudom, mi kényes dolog — akár magunkat, akár a kormányt, akár az alkotmányos ügyet tekintve — ezen okokról nyíltan szólni; nem azért, mintha az embernek a „hatalom komor tekintetétől“ vagy a hazai közvélemény — a mennyiben illyesmi létez — boszújától kellene tartania, hanem mert illy revelációk eredménye vajmi sokszor fölötte kétes.

En azonban félre teszem — bármí fontosnak láttassék is — ezen tekintet; mert épen a crisis pillanatában szükség a betegség természetét s egész kiterjedését ismerünk.

Férfiakhoz nem illik akár a halál veszélyeitől is visszaborzadni; de férfiakhoz magukat gyáván megadni sem illik, kivált ha nem vészett el minden kilátás, hogy kissé hatályosb gyógyszerrel a nemzet élete még megtartható.

E végre pedig mellőzhetlenül szükséges tudni, hogy voltaképp honnan fenyeget a halálos veszély.

Szomorú dolog, de úgy van. Bennünket az ég igazságos ostora ért utól; mi öseink büneiért lakolunk illy keşerűn, örök tanubizonyságául annak, hogy él a Nemzetek felett egy halhatatlan Nemesis, kinek boszuló karja utól éri az apák büneit a késő jivadéokban is.

De nem tűztem ki czélomúl öseink bűn

lajstromát elsorozni: elég lesz az eredményt, mint jelen szomorú helyzetünk közvetlen forrását, néhány szóval megemlítenem.

Akármerre fordul vérrel szerzett s vérrel áztatott hazájában a magyar — s itt épen csak a „hivatalos“ nemzetet értem, csak azt, mellynek az alkotmány jogokat ad, t. i. a nemesiséget — mindenütt csak titkos vagy bevallott ellenszenvekkel találkozik.

A mult kor feudális alkotmányai közt az egyetlen magyar az, melly a század szégyenére még mai nap is fenáll; és ezen feudális alkotmány nem csak az ország politikai szerkezetét, hanem egész társadalmi rendszerünket is végig áthatotta.

Minden hatalom, mellynek bizonyos ellensúlya nincs, természeténél fogva egész terhével azokra nehezül, kiket a sors alája helyezett.

Eddig Magyarországon minden hatalom a nemességben központosult. A nemesség alkotja országgyűlésen a törvényeket; a nemesség utasítja a megyei követeket; a nemesség ajánlja meg az adót, mellyet azonban csak a kivaltságtalan osztályok fizetnek, — és a katonaságot mellytől azonban iszonyúan szabadkozik; a nemesség magyarázza s hajtja végre úgy a törvényeket mint a felsőbb rendeleteket;

a nemesség kormányozza a megyéket; a birói hatalom a nemesség kezében van; földesúri hatósága körében a nemesség fél is biró is egyszersmind, s elvégre — hogy semmi se maradjon ki — a rendőrséget is a nemesség kezeli, minélfogva csakugyan csodálatra méltó rend is van a szabad magyar hazában.

Illy minden mértéket haladó központosítása a közhatalmaknak egy osztály kezében oda vezetett, hova illy természetellenes viszonynak szükségkép vezetni kell, t. i. hogy a nemesség nem ismervén többé azon határt, mellynél a józan okosság megállapodást parancsol, a haza millióit politikai semmiségbe sülyesztette.

Ennek többféle szomorú következtetéseket lettek.

A királyi városok — mellyek úgy is kezdet óta vagy idegen elemet képeztek a hazában, vagy legalább a nemességgel szemközt lehetőleg elszigetelék magukat, századok óta egyetlen célnak tekinték: magukat az aristocratia feudális önkénye ellen biztosítani.

A királyi városoknak eredetileg egy igen magasztos vágy adott létet: t. i. első királyaink óhajta, a harczos magyar népet keleti vad-ságából rendezett állodalmi életbe vezetni át, s szilaj természetét a polgárisodás eszközeinek befolyásával szelidíteni,

Am de a — főkép idegen elemekkel betelepített — királyi városok nem csak a béke és polgárisodás műveit hozzák magukkal e hazába, hanem hozának idegen szellemet is, mellyel a magyar soha sem tudott egészen megbarátkozni.

A városok elszigetelt állásuknál fogva főleg királyi pártfogásra valának utasítva, s ekként természetesen olly erőt kelle képezniök, mellyre viszont a királyok is a nemességgel szemközt különösen támaszkodhatának.

Ebből kölcsönös féltékenykedések eredtek, mellyek vörös fonalként fonódnak végig történeteinken, s mellyek nem igen valának alkalmasak arra, hogy az idegen elemű lakosságnak a nemzetteli összeolvadását elősegítsék.

A szabadságban gyakran mértéken túl csapongó Magyarország nem örömet látott egy új hatalmat keletkezni hazájában, melly a királyi hatalommal szövetkezve a szabadságra nézve könnyen veszélyes lehet.

A városok ellenben nem nagy rokonszenvvel viseltetének olly nemzet iránt, mellynek szabadságróli fogalma olly kevéssé illeszkedheték a polgári rend létéhez.

E kölcsönös féltékenység olly ellentételes helyzetbe hozá a városokat a nemességgel

szemközt, miszerint — míg a nemesség századokon át magát a hazával és alkotmányával azonítá — az alatt a városok végkép elszokták érdekeiket a nemességével közöseknek tartani, s folyton sovár szemekkel pillantottak fel a magas pártfogókhoz, kik tellyes készséggel siettek is a várakozásnak megfelelni.

Igaz ugyan, hogy ez által a városok politikai súlyának végkép el kelle enyésznie, a polgári rendnek függővé lennie a hatalom önkényétől; de ezen körülmény is csak tágitotta a hézagot s nevelte a kölcsönös elkeseredést.

Törvényeinkből tudjuk, miként a nemesség a városok elszaporodását minden telhető módon gátolni törekedett.

Tudjuk azt is, hogy a rövidlátású aristocratia elvégre a városokat országgyűlési szavazatuktól is megfosztotta.

S ez által — kivált a jövődőt tekintve — nem csak az alkotmány fosztatott meg egyik legerősb támaszától, hanem a polgári rend érdeke is egyenes ellentétbe hozatott az alkotmányval s mód nyujtatott a hatalomnak — ha ez az alkotmányt és nemzetiséget kormányzati rendszerére nézve alkalmatlannak tartaná — phalanxait a haza saját keblében állítani föl az alkotmány ellen;

Mennyire kellett illy visszás körülmények közt a városokban a közszellemnek is eltörpülni, szükségtelen magyarázgatni, mert szomorúan bizonyítja napjainkban ama körülmény, miszerint azon reformok, miket a nemzet a városok képviselete és rendezése körül létesíteni óhajtott, sem birtak a polgári rend indolentiáján erőt venni.

Igaz ugyan, hogy itt ott a városokban is kezd már a hajnal szürkülni; de a legnagyobb részben még mindég sötét éjjél uralkodik.

Igy állunk a királyi városokkal.

S valljon mikép állunk a föld népével?

Ugyan urak, ismeritek-e ezt a népet, mellynek urai, „atyái“ vagytok, mellyet mindentől megfosztottatok, minek az ember előtt becsé van: mellyben urbéri foltozásaitokkal csak homályos vágyakat ébresztettetek, de nem rokonszenvet alkotmánytok iránt?

Ismeritek e ezt a népet, mellyet századokon által olly égbekiáltólag legázoltatok?

Sokan szeretik mondogatni, hogy a földesúri viszony az ős patriarchális élet jellemét viseli.

Am de valljon hányan szoktak megfordulni jobbágyaik viskóiban, hogy ama dicsőített patriarchális élet jellemét tettekkel fejezzék ki?

Hány jelen meg vigasztaló angyalként beteg jobbágya vagy jobbágynője ágya felett?

Hány siet emberszerető segélyt nyújtani nyomor és inség idején szenvedésekkel küzdő helotáinak?

Hánynak jut ideje a nép gondolkodásával, érzelmeivel, vágyaival, szükségével, szellemi és erkölcsi képességeivel megismerkedni?

Ez volna azon patriarchális viszony, mellyel a népet talán — de csak talán — ki lehetett volna engesztelni ama rabszolgai állapottal, melly mindenütt eltűnt már a polgárisodott föld színéről, s melly csak hazánkban áll még fenn, utmutató gyanánt, mellyen az utas megolvashassa, hogy midőn Magyarország határain átlép az ázsiai barbárság küszöbére lépett.

Hogy illy népet a nemzet nem tekinthet politikai erejű támaszának, szükségtelen magyaráztatni.

Illy népre nézve a háza, az alkotmány üres hang vagy legfőlebb gyűlölet tárgya, s a nemzetiség, mellynek rá nézve semmi jótékonyága nincsen — előtte közönyös.

Illy népnek rokonszenvei nincsenek, vagy ha vannak, általuk bizonyára nem kényuraihoz vonatik, hanem azokhoz; kik őt zsarlói ellen némileg ótalmazzák.

A nemesség tehát illy roppant ellenséges elemek közé állitva, elszigetelten áll alkotmányával, politikai törekvésével, s mindazon magasztos ösztönökkel, mellyek őt a szabadság bajnokává szentelik.

Simea társasági meghasonlás első leglényegesebb forrása tehetetlenségünknek s legsúlyosabb akadály a haladásunknak.

Második akadály: a nemzetiségünket körülzajgó antipathiák.

Es kell e itt valamit bizonyítani? — Nem szólnak-e érthetőleg az utolsó évek eseményei?

Pedig politikai institutióink nem ollyneműek, hogy ezen antipathiákat kellőleg ellensúlyozhassák; nemzetiségünkkel mindeddig semmi édesgetőszert nem birtunk öszekötni; nemzetiségünk mellett csak alkotmányos jogunk s egy évezredes politikai lét szól; de szükségtelen magyaráznom, hogy a jognak kevés ereje van, ha a körülmények hatalmától és a nagy tömegek rokonszenvétől nem támogattatik.

Harmadik forrása gyöngeségünknek s akadály a haladásunknak: Ausztria politikája.

Itt a legkényesebb hűrt penditem meg, mellynek illeteése sokakban fájdalmas idegrángást szokott okozni.

Szóllok s szólanom kell azon politikáról, melly számos polgártársaink őszintén vagy csak önzőleg vallott véleményében olly tért nyert, hogy napjainkban már a hazafiság jellemét is kéteessé tévé.

Elsorozni: minő eszközökkel jutott az ausztriai ház Magyarország trónjára? miként vivatott ki a királyi örökösödési jog és *pragmatica sanctio* elfogadása? miként töröltetett el az arany bulla 31 szakasza? miként hozatott be az állandó katonaság? stb. — nem tartozhatik ezen értekezés tárgyai közé; elég lesz megjegyezni: hogy — ha őseink nem olyanok lettek volna mint a minők voltak — mind ezen események nem sikerültek volna; vagy — ha őseink olyanok lettek volna a minők nem voltak — csak olly alkotmányos biztosítékok mellett sikerülhetének, mellyek mind a trón mind a haza jogainak erős védbástyául szolgálának. Mindezekről szólni most már czéltalan s meddő kifakadásokra vezetne.

Engem bizonyára nem vádolhat senki tulajagos rokonszenvvvel ama politikai tanok iránt, mellyeket Ausztria Magyarország irányában három század óta követett; de ha egy részről őszintén bevallom, hogy Ausztria országlási rendszerének barátja nem vagyok, — más

résről meg mellőzhetlennek tartom ama forrásokat is kimutatni, melyekből e rendszer erejét merítette, — s azon okokat megemlíteni, melyeknél fogva e rendszer annyira élre lön állítva.

Történetlapjaink s törvényeink egyaránt mutatják nyomait ama véres gazdálkodásnak mellyet őseink — kiknek hamvai azonban nyugodjanak békével — hazánkban véghez vittek.

S valljon gonoszabb joggal élt e Austria, midőn Magyarország után terjeszté ki sovár kezeit, mint őseink, midőn a perpetua subdita által hazánk millióit rabszijra fűzték? vagy mikor a dölyfös Zápolya János és féktelen párt-hiveinek féktelen becsvágya egy ephemer királyság béreül a törököt — kinek kezein még Mohácsnál elvérzett hőseink vére párolgott — hozá nyakunkra?

Nem volt e Magyarország alig egy emberkorral a diadalmas Hollós Mátyás után a legborzasztóbb pártvillongások martaléka?

Nem egymást dúlták, nem egymás vérében fürödtek e Arpád s dáiáinak unokái, hitszegőleg megfélekezvén ama szövetségről, mellyet őseik egykor saját vérök poharával pecsételének meg?

S nem kétszázadig dulakodának e a hon kebelében saját hűtlen fiai?

Igényelhetek e tiszteletet a jognak, mely csak erőszaknak szolgált zászlóul, — s a törvénynek, melyet minden feudális kényúr szabadon felforgatott?

Bátran merem állítani miként — ha őseink nyomorú önzése Magyarország erejét szét nem darabolja, ha akár a keleti akár a nyugoti hódításoknak compact nemzeti erőt birunk elibe állítani, ha alkotmányunk más érdeket ismert volna mint a dölyfös oligarchiai igények legyezését: úgy sem Erdély nem szakadt volna el tőlünk, sem idegen gyámság alá nem jutottunk volna, s a magyar király alkotmányos trónja ma is Budán sugárzanék, körülbástyázva egy alkotmányos nemzet szerelmével s fedve a törvény érczpajzsával tiszteletet adva minden jognak s tiszteletet parancsolva minden hazapolgárnak nemzetfeletti hasonértékű joga iránt.

Am de találkozott e Ausztria compact nemzeti erővel csak egyszer is Magyarországon?

Nem a honnak tulajdon fiai voltak e azok, kiknek segélyével a nemzetet megigázta?

Ausztria Magyarországon azon „divide et impera“ féle kormányzati elvet követte; úgy de lehetséges e ezen elvnek alkalmazása ott,

hol egy nemzet egyesült s szilárd kitűréssel kívánja fentartani szabadságát.

Kormányozhatta-e volna Ausztria valaha Magyarországot másként mint alkotmányosan, ha saját gyöngeségünkől és meg hasonlóságaink-ból nem merítette volna erejét?

Tisztelhetett-e kormány jogokat, mellyeket nem tisztelt senki, s tarthatott-e fen jogokat, mellyeket a pártok rongyokra téptek, s mellyeket mindenki a maga hasznára igyekezett magyarázni?

Es tisztán emberi szempontból tekintve a dolgot, magyar törvényes értelemben alkotmányosan kormányozni nem annyit tett-e, mint egy felfuvalkodott oligarchiát legyezni, az aristocratia feudalís önkénye-elött arczra borulni; az alkotmányból kiszorított millióknak pedig dictálni a törvényt a kötelességet, az életet és halált?

Ausztria országglási elveit nem akarom a politikai moral, nem a népek igazság érzetének mérlegén mérni; én csak annyit mondok, hogy politikájának tévedéseit polyglottj birodalmának álláspontja és azon viszonyok, mellyekben Magyarországot találta, ha nem igazolják, is, de teljesen megfejtik.

„Magyarországot minden áron birni“ — ez volt Ausztria kiindulási pontja; s

minthogy a magyar aristocratia független, de pártos szelleme ezen birtokot minden lépten kétségbe voná, a haza csekély számú alkotmányfiai pedig sehol a hazában támaszt nem találhatának: — Ausztria magát ezen pártos szellemet, oligarcháink önző becsvágyát s társasági rendszertünknek alkotmányunk által okozott hézagait használá fegyverül ellenünk.

Igy lön a kormány a polgári rendnek, jobbagyságnak s mindazon felekezeteknek, — mellyek barmi oknál fogva nem viseltettek rokonszenvvel az uralkodó casta iránt — pártfogójává.

Ekkép veszté el alkotmányunk nyomatékát, mert egy egész nép súlya csett ki mérlegéből.

Ha Ausztria ezentúl még jónak látta alkotmányunkat fentartani, ezt részint csak azért tévé, meri nem teheté magát minden körülmények urává; — részint meg azért, mert ezen alkotmány mellett legkönnyebb volt Magyarország önálló nemzeti kifejlését gátolni; legkönnyebb volt, az alkotmányból kizárt vagy abba csak árnyéklag foglalt osztályokban tartalék sereget nyerni a nemesség ellen azon esetre, ha ez alkotmányos mozgalmaiban s önállósága iránti féltékeny szerelmében túlcsapongana azon

mértéken, melyet Ausztria alkotmányos életünknek szabni jónak talál.

Más szóval: az alkotmány erejét az alkotmány gyöngeségével lehele legsikeresebben ellensúlyozni.

S ekként ha igaz is, hogy alkotmányunkat fentartottuk; — de más részről az is igaz, hogy ugyan azon okok, melyek alkotmányunk fentartására hatottak, állottak egyszersmind utjában az alkotmány korszerű kifejtetésének is.

Ausztria örökös tartományait hűbéri joggal birta; Magyarországot pedig országos szerződéseknélés a nemzet szabad választásánál fogva: legalább ez volt a czim, mellyel Ausztria Magyarország trónjára jutott.

Egy alkotmányos kormány eszméje abban az időben — főleg a hűbéres nemesség erejének megtörése és ez újabb katonairendszer behozatala után — még fölötte szokatlan dolog volt.

Ausztria hűbéres birtokaiban a fejedelmi hatalmat semmi alkotmányos forma nem korlátozá.

Magyarországon ellenben Ausztria nem csak egy — keskeny alapon ugyan, de az akkori időkhez mérve teljesen kifejlelt — országrendi alkotmányt talált, hanem egy — egész Euro-

pában páratlan — megyei rendszert is, mely saját lényegét képezé az egész alkotmánynak, s melyben mint minden politikai hatalom gyűpontjában — kivált mikor még a fegyver nem pusztá pipere gyanánt lógott a tens karok és rendek oldalán — az alkotmány még azon esetben is menedéket találhata, ha Ausztria a magyar törvényhozási rend felforgatását kísértette volna meg.

Ausztriának tehát birodalmaiban két kormányzati elvet és irányt kellett követnie: egy alkotmányos és egy határtalan monarchiait.

Ausztria előtt e szerint csak két út állott nyitva.

Első ut lett volna: azon irányt követni, melyet a magyar alkotmány és egy ezzel összefüggő magyar birodalom eszméje jelölt ki előtte.

Ez esetben azonban Ausztria kormány rendszere az örökös hűbéres tartományokban is lényeges módosulást szenvedett volna.

Magyarország, mely — kivált a törökök által birt részek visszafoglalása után — mind terjedelmére mind természeti segélyforrassaira, mint politikai consistentiájára, mind népségeinek harczias jellemére nézve legnagyobb súlyú volt az ausztriai birodalam status-

kapcsolatában, saját életét kétségen kívül az örökös tartományokba is átszivárogtatta volna.

Ekkor Magyarország érdekei valószínűleg tulnyomóságot nyernek, a birodalom állodalmi rendszerének Magyarország leende súlypontjává, s Ausztria statusférfiainak a magyar alkotmány szelleme dictálja vala politikájokat.

Szóval: ez esetben a birodalom magyar birodalom leende, s illy helyzetnek az alkotmány alapjainak szélesbitése természetes fejleménye lett volna.

Ugy de irányában feküdt e Ausztriának e politika?

E kérdést legjobban fejti meg egy futó tekintet az akkori idők szellemére és a habsburgi ház hatalom fejlődésének történetére.

Mindenki tudja, mennyire voltak abban az időben a passiv engedelmesség tanai kifejtve. A fejedelmi hatalom forrásának az isteni jog hirdetteték; s ezen doctrinák szelleme lengett nem csak a politikai rend, hanem a vallás, társasági morál, sőt majd nem az egész európai irodalom fölött is. Alkotmány, szabadság blasphemia volt, mellyet nem leheté elég szigorún megtorlani.

E fölött ausztria is sajátságos helyzetben vala.

A habsburgi ház nem minden alap nélkül vádoltaték, hogy a római császárságot saját családjában kívánja megörökíteni, s már maga e körülmény elegendő akadályul szolgált az ellen, hogy Ausztria politikájának súlypontját Magyarország képezze.

Ausztria továbbá kormányzati elveket öröklött, mellyek mintegy természetesen folytak polyglott birtokainak természetéből, s mellyek merőben ellenkezének egy alkotmányos kormány eszméjével; ide járult még az is, hogy hazánkban csak az oligarchiai becsvágy és önzés tévedéseire, csak nemzeti meghasonlásainkra támaszkodhatott.

E fölött egy erős, alkotmányos Magyarország nem függött volna a nyugoti birodalom vontató kötelén, hanem az leende keleten, a mi Franciaország volt nyugoton: az érdekek és hatalmak egyensúlyozója, melly közvetítő súlyával kelet és nyugot közt dictálta volna a békét és háborút.

Illyen magyar és német császári birodalom eszméje nem fért meg egy süveg alatt.

Ausztria tehát a másik utat választá.

Polyglott birtokainak nagyobb része által a német birodalom rendszeréhez vonatván, s emennek mérlegén az ő súlyának levén leg-

nagyobb nyomatéka, nem ismert magasb czélt mint magát a császárságban megerősíteni.

Ausztria Magyarországot csak hódítványnak tekinté, melly iránt a körülmények és a nemzet sajátságos jelleme kiméletet parancsolának ugyan, mert az akkoriban még félelmes félhold ellen védfalul szolgálta; mellyet azonban mint kiegészítő részt, az ausztriai birodalomhoz csatolni, volt már kora célja minden ausztriai törekvésnek.

E célnak azonban utjában állott a magyar nemzet ős ellenszenve a német iránt; utjában a nemesség függetlenségi szelleme, mellyet még feudális alakjában is nagy mértékben táplált az alkotmány; utjában még ama súly is, mellyel Magyarország geographiai helyzetére nézve birt kelet és nyugot birodalmai közt.

Ezen súly azonban olly arányban lön kisebb, a minőben az ozmán birodalom félelmissége csökkent.

Szomorú dolog, de igaz!

Ha törvénykönyveinket a történetekkel egybevetjük, könnyen észrevehetni, miként alkotmányunk Ausztria által is akkor tartatott legnagyobb becsben, mikor a török leggonoszabbul vérengzett hazánkban; s minél több diadalt vívának ki apáink az ellenség

fölött, annál több csapások érték felülről alkotmányunkat és nemzetünket.

Ausztria politikája, fonák volt, s minden politikának, mely nem a kor, helyzetek, s nemzetek szellemét rugalmát követi, szükségkép fonáknak kell lennie.

Am de ezen politika századok fejleménye, s midőn e politikának már határozott iránya lön, — midőn a birodalom heterogen elemeit mindinkább egészsze olvasztani lett fő érdeke a dynastiának, — midőn Európa meggyőzték arról, hogy a római császárság mellett, sőt ugy szólva, saját keblében, egy uj birodalom keletkezett, mely igényeinek a kellő súlyt kivini akarta is tudta is, mely épen olly félelmes vetélytársa lehete a német császárságnak, ha e méltóság megtagadtatik tőle, mint a minő fényt vala képes adni a császári koronának, mely minden más birodalmi fön pusztá árnyékká hanyatlik vala: ekkor Ausztriát már fátuma, a kénytelenség elodázhatlan parancsa ragadta tovább a meg kezdett ösvényen, s Ausztria statusférfit Magyarországot és magyar alkotmányt igen alárendelt érdekűnek, vagy legfőlebb a birodalmi rendszer kifejtését akadályozónak kezdék tekinteni.

Ausztria jól tudta, hogy Németország

decentrált állapotja mellett erőinek lehető leg-szorosb központosítása által érheti el célját legsikeresebben, s ezen kiindulási pontból eredt a *pragmatica Sanctio*; az örökös tartományok viselék ugyan viselék ugyan még hűbéres tartományi neveiket, de az ausztriai birodalom kinötte már magát belőlök, s a tartományi rendek befolyásának teljes megtörése után annál szigorúbban fejtheték ki a kormány összpontosító erejét; Bécs, melly eddig csak az uralkodó ház lakvárosa volt, egy nagy birodalom fővárosa lön, mellyben a csodálatosan szerkesztett állománygép lánczai összefutottak; közös lett a kormányzati, igazság szolgáltatási, financialis rend, közös a kereskedelmi müipari s általában minden nemzetgazdasági érdek; ez volt a polyglott birodalom fenállhatásának veszélyes bár, de egyetlennek tartott föltétele.

Mind e mellett is azonban Magyarország maradt az austriai birodalom achillesi sarka.

Itt a *niyellatio* nem sikerülhetett olly tökéletesen mint az austriai tartományokban.

Az alkotmány annyira bele volt olvadva a nemzet jellemébe, a közigazgatás minden ágaiba, és a nyilvános élet minden nyilvánulásaiba, miszerint az örökös tartományokra alkalmazott kormányzati rendszert meztelenül

Magyarországra is illeszteni annyi lett volna, mint a büszke népet legérzékenyebb oldalán támadni meg, a forradalom szikráját megint a még annyira gyulékony anyagba vetni, s a sikert — melly után Ausztria már habsburgi Rudolf óta törekedett — egyszerre s végkép kockáztatni.

A dolog — röviden szólva — ekkép áll: Ausztriának egy részről állodalmi gépezetében mindenek felett egységre vala szüksége, mellyet illy heterogen elemekből kelt birodalomban épen csak a legszigorúbb monarchiai elvek alkalmazásával vélt elérhetni; — más részről e rendszernek még is utjában állott Magyarország, népe jellemével, alkotmányával, történetével.

Igy két egymással ellenkező irány közé állitva, Ausztria olly eszközhöz nyult, melly — habár egy magasb politikai morál igényeinek nem felelt is meg — Ausztria statusférfiaai által legcélszerűbbnek tartaték arra, hogy Magyarország alkotmányos léte az öszes birodalom consistentiájának akadálya ne legyen.

Ausztria t. i. -kebékült a magyar alkotmánynyal, de gondoskodott egyszersmind arról is, hogy ezen alkotmány lehetőleg elveszítse súlyát.

Erre legalkalmasb módot nyújtott az alkot-

mány feudális természete, a nagyok oligarchiai becsvágya, a megyék egymás közti kapcsolatinak gyöngesége, az osztályzati érdekek meghasonlása stb.

Szóval alkotmányunk fenmaradt ugyan, de úgy hogy a nemzet annál kevesbbé érezhesse jótékony hatását; s míg a kormány egyfelől a felsőbb aristocratiát az udvari élet mézes mádzagával fűzte magához, és az „ösi dicsőségnek“ gazdagon szórta az ingyentömjént, más felől nagy óvatossággal ügyelt arra, hogy az alkotmányba semmi népszerű elem ne vegyüljön.

Elmondhatni, hogy a magyar aristocratiá soha nagyobb szolgálatot nem tett az ausztriai kormánynak, mint mikor minden a nem nemes osztályokra mért csapás által az osztályzati hézagokat tágitotta.

Igy emésztette fel lassanként az alkotmány saját erejét, s ekkép hanyatlott az egykor olly fenhangoztatott magyar szabadság egy beteges tengéletté.

Hihető azonban, hogy Magyarország természetes erőinek kifejtése az ország alkotmányos kifejlődését is egy hatalmas lépéssel előbb rugtatta, s ekként a nemzet politikai súlyát nem kis mértékben nevelte volna. Ezt Ausz-

tria jól tudta, s kereskedelmi politikájának ólomsúlyával lebilincselte Magyarország termő erőit, műiparát, és összes anyagi érdekeit, melyek azóta alkotmányos életünkkel párhuzamosan tengődnek.

Magyarország nemzeti erejét kettős irányban, t. i. saját alkotmányának hiányaival és anyagi erőinek zsibbasztásával, kimeríteni: ez volt tehát Ausztria kormányzati maximája házánkra nézve.

Ausztria azt hivé, hogy ekként célját elérendi; azt hivé, hogy illy kormányzati maxima követése mellett Magyarország, alkotmánya mellett is, megszűnik aggodalom tárgya lenni, megszűnik akadálya lenni azon gépszerű egységnek, melly az ausztriai kormányrendszerben a szellemi egységet pótolá. Ausztria így remélhetni gondolá, hogy az alkotmány saját idegzetének erőtlensége miatt előbb utóbb erőszakos megrázkódtatás nélkül is ki fog műlni; s ekkor mi leende természetesb, mint hogy Magyarország is végkép a birodalomba olvasztassék? — de nem azon Magyarország, melly országos kötéseknél fogva választá trónjára az ausztriai dynastiát, — nem az alkotmányos Magyarország „*proprium habens consistentiam*“ hanem azon tartománya az ausztriai

birodalomnak, mely csak a többiektől megkülönböztetés végett neveztetik Magyarországnak.

S ime ez — egyéni véleményem szerint Ausztria magyarországi politikájának fejleménye.

De itt az a kérdés: erősült e a birodalom és Magyarország közti kapcsolat? — nem volt e természetes, hogy a nemzet illy kormány irányában soha sem bontakozhatott ki kétségeiből? hogy gyanúja kiterjedt azon hazai néposztályokra is, melyeket Magyarország balvégzete a kormány szövetségeseivé tön? hogy annál nagyobb hévvel ragaszkodék aristocratiai alkotmányához, annál távolabb ügyekezék tartani a kiváltságtalan osztályokat a politikai élet tüzhelyeitől, annál szűkebbre szorítani jogaik körét? — Ez kétségkívül nagy tévedés volt, de nem feküdt e ezen tévedés a dolgok csodálatos bonyodalmában?

E szerencsétlen állapot volt az ausztriai politika sajnálatos következménye.

Ausztria tehát egyenesen soha sem támadta meg az alkotmányt, mert ezen alkotmány csak egy casta kezében volt, mellynek önzőbb része különféle érdekeknél fogva Ausztriához vonatott, mellynek elsőszülöttei s hatalmasbjai egy ragyogó fejdelemnő diadalszekerén elnemzetietlenültek, mellynek a haza kiváltságtalan milliói

közt sehol sem volt támaszpontja, mellynek kezében tehát az alkotmány nem vala félelmes fegyver, hanem legfőlebb fa kard, gyermekek s tudatlanok ijesztésére.

Ausztria nem támadá meg egyenesen az alkotmányt, mert ezen alkotmány mellett könnyű vala az urbért behozni, könnyű a milliók rokonszenvét megnyerni, könnyű az osztályzatok közti meghasonlást majd majd orvosolhatlanná tenni.

S elvégre Ausztria nem támadá meg egyenesen az alkotmányt, mert illy alkotmány nem birhatá a polgárisult népek, a fölvilágosult európai közvélemény rokonszenvét, s az időt is ki lehete mérni, mellyben ezen alkotmánynak önterhe alatt összekellend roskadnia.

De ugyan azon okok, mellyek arra hatottak, hogy Ausztria az alkotmányt egyenesen meg ne támadja, hatottak arra is, hogy Ausztria ezen alkotmány korszerű kifejtését gátolja; mert hiszen az ausztriai politika kiindulási pontja szerint épen a magyar alkotmány ereje lett volna a birodalmi kormányrendszer legnagyobb gyöngesége, mert hiszen Ausztria épen alkotmányunk gyöngeségéből meritett legnagyobb erőt országglási maximáinak alkalmazása körül; mert egy népies alkotmány mellett

Ausztria nem egy castával, hanem a nemzettel állott volna szemközt, melly esetben Magyarország vagy végkép meg kelle hódítani, vagy előállott volna a kénytelenség Magyarországnak alkotmányos kormányt adni, melly esetben a birodalmi kormány kiejtette volna kezéből Magyarország végzeteinek fonalát.

S ime ez Ausztria három százados politikájának veleje, mellyből mind a mellett is, hogy e politika egy roppant tévedésen alapszik, a harmadik súlyos akadály gördül nemzetünk haladásának elébe a reformok mezején.

Negyedik akadálya haladásunknak és forrása erőtlenségünknek: a közvélemény gyöngesége, vagy jobban: minden tiszta, határozott kinyomású közvélemény teljes hiánya.

A közvélemény napjainkban első rangú hatalomma emelkedett.

A közvélemény mindenható bírószéke előtt trónokat, kormányokat s törvényhozásokat látnunk meghajolni; erején megtompul a zsoldos had fegyvere; hangos szózata mellett elnémul a pártok ujongatása, s csak azon hatalom győzhetlen, mellyet a közvélemény hordoz ajkain.

A közvélemény teszi a társaság morálját,

vallását, s jaj annak, ki e hatalommal sorompóba száll, s erejét maga ellen idézi fel.

A közvélemény törvényt ront és alkot; kimutatja az irányt, melyet a társasági főhatalomnak követnie kell; megegyengeti útját a törvényhozásnak, hallgatást parancsol a magán érdeknek és saját pecsétjét üti az eseményekre.

A közvélemény arczata az időnek, hőmérője a népek érzelmeinek, s fátuma ugy a kormányzóknak mint a kormányzottaknak.

Magyarországon illy közvélemény nincsen.

A közvélemény a népek meggyőződése, mellynek gyökerei mélyen hajtanak a népek lelkében.

Általános az, mint a lég mellyben a természet él és lehell.

Ezen meggyőződés a törvények, szokások és az egész társasági rend jó vagy rossz voltáról, tartja fen vagy oszlatja fel a társaság tényleges rendét.

Ezen meggyőződés szolgáltat sinormértéket a törvényhozásnak, s teljesen erőtlen azon országos hatalom, mellytől a közmeggyőződés elpártolt.

Magyarországon illy általános meggyőződés nincsen.

Kell e több annak kimutatására? miért nem birunk a reformok mezején előre haladni? —

De miként is fejlődhetett volna nálunk közvélemény oly politikai és társasági viszonyok mellett, mellyeket főlebb fejtegeték?

Hazánk népessége oly sokféle osztályokra van szakadva, az egyes osztályokat ismét annyi különbsége a vallásnak, nemzetiségnek, polgári foglalkozásnak és műveltségi fokozatnak osztja kisebb töredékekre, miszerint teljességgel nem csodálhatni, hogy ama politikai és társasági öntudat, melly a nemzeti lét legáltalánosabb jellemét képezi, nálunk teljesen hiányzik.

Magyarországon az alkotmány és kiváltságtalan néposztályok közt semmi kapcsolat nincsen, melly emezeket amannak érdekéhez vonná; az alkotmány a milliók által csak terhenek tartatik, melly alatt a kiváltságtalan honpolgár nyög; azon viszony, mellyben a kiváltságtalan osztályok az alkotmányhoz állanak, értelmileg is kiskorúságban tartja az alkotmányon kívül álló osztályzatokat; bilincs az mellyet a nagy tömeg csak azért visel türelemmel, mert homályos vágyai nem találnak czélt, mert értelmi elhagyatottságában nem ismeri nyomorult állapotját egész kiterjedésében,

s mert tudalmától sohasem viseltetik szük lát-körén fölül; — az osztályzatok közt ismét nincs semmi közös kapcsolat, semmi közös eszme vagy érdek, melly a tömegek eszmélkedését fölidézné s egy közös célra központositaná.

Akármerre fordítjuk e regiokban szemeinket, mindenütt csak tespedés, eszmeszegénység, crettinismus! — Honnan teremjen aztán itt a közvélemény?

Egyben azonban minden kiváltságtalan osztályok egyet értenek: abban t. i. hogy mindnyájan egyenlő elkeseredéssel gyöölölik az aristocratiát; de ezen gyűlölet sem tűnik föl politikai eszme gyanánt, hanem azon ösztönből ered, mellyet a százados nyomtatás keserű tudalma kifejtett.

Itt fölőtte könnyű volna részletekbe bocsátkozni s minden egyes osztályzat értelmi állapotját — kivált a hazai ügyek körül — kimutatni; de nem élünk-e magunk e csodálatos világ közepette? nem vagyunk-e mindnyájan, ki kárörömmel ki fájdalommal, de szemmel látó tanúi ama sötétségnek, melly e tekintetben hazánk felett uralkodik? nem kell-e azoknak, kiket a hazafiuság nemesb ösztöne magasb czélokra törekedni tanított, kik egy diszesb

társasági és emberi hivatás tudalmától hajtatva, jobb állapot, szebb jövő előkészítését tűzék ki nemes életök főadatául — épen azok elmeszegénységével leginkább küzdeniök, kiknek javáért lemondanak egy nyugalmas élet kéjelmeiről, kikért sorompóba szállnak a balitéletekkel, a százados önkény mogorva rémeivel, a hatalom redős homlokával, s mind azon kisértő szellemekkel, mellyek a közszabadság, — az ösjogába visszahelyezett emberméltóság — szentekszentjétől a nagy tömeget visszariasztják? — Nem tapasztaljuk-e naponként, miként minden jobb szándékainkal elszigetelten állunk a terveink által boldogithatni vélt milliók közt, s hogy legönzéstelenebb minfeláldozásunkat, leghősibb küzdelmeinket még azon remény sem édesíti meg, hogy példánk s emlékünk nyomot hagyand egykor azok keblében, kikért a nyár hevét, és a tél hidegét egyaránt kiállottuk, kikért viseltük s örömetst viseltük — a vészes napok terheit, bátran s csüggedetlenül, mint bajnokokhoz illik? — Itt szükségtelen minden további elemzés. Kiknek szemeik vannak, láthatnak.

Es valljon ama castánál, melly nálunk sajátlag az alkotmányos nemzetet képezi, t. i. a nemességnél van e közvélemény?

Nincsen!

Szomorú dolog de igaz. Tiszta, határozott kinyomású közvéleménye a nemességnek sincsen.

Es ez igen természetes.

Szükségtelen megmutatnom, miként olly élre állított egyéni érdekek mellett, mint a minők körül az aristocratia egész élete rendszerint forog, — annyi localis és megyei coteria közt, mint a mennyire politikai és társadalmi rendszerünk mellett a nemességnek szükségkép oszolnia kell, s kellene még azon esetben is, ha a nagy többség értelmi világa kissé terjedtebb volna, — továbbá annyi különböző fokozata mellett a vagyonosságnak, műveltségnek és állapotnak, — s elvégre olly politikai doctrinák mellett, mellyek legfőbb argumenta a boros kancsó és ólmosbot körül forog, annak, mit nálunk közvéleménynek neveznek, igen csekély súlyt tulajdonithatni.

De hát valljon legalább a társaság színe mellyet kitünőleg művelt osztálynak nevezünk, mutat e szellemibb lényegében ollyasmit, mire rá lehetne fogni a közvéleményt?

Nem! s ennek oka igen egyszerű.

Alkotmányunk s ebből eredő viszonyaink állapotokat idéztek elő, mellyek igen alkalmasok

arra, hogy az önzés durva öszteneit kifejtsék; de arra nem alkalmasok, hogy ezen önzésnek a mindég csak saját szűk látkörében saját tengelye körül forgó magánérdeknél magasztosb s messzebbre terjedő irányt tüzzön ki.

Nincs a világon emberosztály, melly anyagi körülményeinél és a törvények páratlan kedvezéseinél fogva függetlenebb helyzetben volna mint a magyar birtokos aristocrata; és mind e mellet sem létez a világon emberosztály, melly e függetlenhelyzetet könnyebben dobná el magától mint épen a magyar birtokos aristocrata, s jelesül az ügynevezett művelt osztály: Sehol a világon nem látunk annyi dölyföt, perfidiát, servilismust, apostasiat, olly mohó hajhászatát a hivatalos csillogásnak, olly könnyelmű arczulsapását minden erkölcsi maximának, olly legázolását minden tisztultabb elvnek, olly össze ütközését a nyilván vallott hitvallásnak a magános élet jeleneteivel stb. mint épen a magyar művelt osztálynál. — Es honnan mind ez? — Mert kevés kivétellel mindenki, ugy a társasági mint a polgári életben, saját egyéni czéljait s kinézéseit követi; — mert ezen érdek hajhászat még a csekély számú művelt osztályt is számtalan töredékekre aprózza, minélfogva magában ezenművelt és

anyagilag független osztályban sem fejlődhetik ki oly mértékben a közvélemény, miszerint elég erős legyen úgy az egyest mint a coteriákat a politikai morál és társasági szemérem korlátai közt tartani. — Roppant szerencsétlenség oly nemzetre nézve, melyet annyi oldalról veszély fenyeget! Es

Tekintsünk végig politikai életünk tünetnyeinek az utolsó évtizedekben. A vallás és nemzetiség kérdésén kívül merült-e föl csak egyetlenegy reformkérdés, csak egyetlenegy magasb politikai eszme, mely a nemzetet mélyen és tartósan megragadta, mely általános s kétségbe vonhatlan igényű közvéleményt ébresztett volna? — S bizonyára a vallás kérdésében nem annyira a hazai mint az európai közvélemény, a kor felvilágosultsága, — a nemzetiség kérdésében hasonlóan nem annyira a hazai közvélemény mint inkább az európai ügyek kétes állása birt eldöntő hatással.

Am de tekintsük a többi reformkérdéseket egytől végig: volt-e közöttök csak egy is, mely a nemzet szenvedélyeit mélyeikben fölrázni képes lett volna? nem azért borult-e sirba mindenik, mert semmi nagyszerű közvélemény, semmi őszinte meggyőződés nem vívott

s mai napig sem ví a nemzet nagy tömegében mellettök?

Es mit mondjak a védegyletre, melly sajátlag a nemzet legérzékenyebb üterére tapintott, s melly — ha valami — bizonyára leg-hathathatós eszköz vala nemzetünket s annak minden egyes osztályait fölrázni s legalább a hon anyagi érdekei körül egyesíteni? S mire szolgált a védegylet? — Arra hogy nemzeti jellemünknek egyik igen gyöngé vonását annál leplezetetlenebbül föltakarja, s hogy a kormány a dohány monopoliummal gúnyolja ki erőtlenségünket, mi neki talán sikerülhet is, ámbár meg vagyok győződve, hogy a dohány monopolium behozatala után épen azok legnagyobb része, kik mast osannal kiáltások közt szórják a virágokat a kormány lábai alá, fogja lehangosabban ordítani: „feszítsd meg őt!“

Igy állunk mi közvélemény dolgában. S már most kérdelem: honnan merítsünk erőt a haladásra?

A sajtóról nem szólok, mert keserűvé kellene lennem, mi fölvelt célommal merőben ellenkezik, s mert nem hiszek embert a hazában, ki azt merné állítani, hogy sajtónk bármi csekély részben a közvélemény kifejezése.

Es így hazánkban nincs közvélemény,

mellytől egy jó akaratú kormány irányt kérhetne, mellyre egy szilárd jellemű törvényhozás bizton támaszkodhatnék, melly ráparancsolhatná a társasági szemérmet, a political morált úgy a státus ferfira mint a pártokra, melly a különféle osztályokat egy irányban, vagy csak egy közös óhajásban is egyesitené, a társasági kapcsolatot erősitené, a törvények és annak szigorú végrehajtása fölött örködnék. Sötétben bolygunk mindnyájan, nem ismerve s nem is kérdezve egymás szükségait és vágyait. Es azután, mégis kérdezzük, miért nem birunk helyből mozdulni?

Im haladásunk négy fő akadály, erőtlen-ségünk négy anyaforrása, mellyekből számtalan más apróbb akadályok is folynak.

Néhány szóba foglalom egész okoskodásomat.

Nem birunk kibontakozni szomorú helyzetünk-ből, nem tudunk erőt adni törekvéseinknek mert az alkotmányos osztály t. i. a nemesség egyedül áll az öt mindenfelől környező ellenszenvek közepette, — mert ezen osztálynak is csak egy aránylag igen csekély számú része érzi ez állapotok javításának szükségét; — s mert ezen aránylag csekély számú rész-nél sem érzik mindnyájan e szükségét olly

élenken, hogy e czélért minden áldozatra, melyet a hon jövődjé követel tőlök, magukban elég erőt és resignatiót érezzenek.

A nemzet ujjásshületésének őszinte baráti keskeny kösziklán állanak egy hullámozó tenger közepelte, mellyről minden lépés csak a feneketlen örvénybe sodor, ha mentő hajó nem érkezik, melly őket révparthoz vezesse.

Ha tehát hazánkat veszély fenyegeti, pedig ki tagadhatná hogy fenyegeti? — ugy világos hogy az aristocratia feudalís alkotmányával, e veszélyt legjobb, legnemesb akarattal sem fogja elháríthatni.

Második fejezet.

Nemzeti ujjaszületésünk egyetlen alapja.

Kimutattam haladásunk fő akadályait. S most ez a kérdés: olyanok e ezen akadályok, hogy azon lelkesb fiai a hazának, azon magasztos keblü bajnokai a szabadság és polgárisodás ügyének, kik nemes életüket a jövő nagy céljainak szentelik, a haza kilátásai fölött kétségbe essenek?

Erős meggyőződéseim az: hogy a hősnek akkor sem szabad csüggedni, ha a halállal szemközt áll. A jövő isten titkaiban van, mellyek fátyolát még nem takarta föl emberi kéz.

Lehet, hogy a világvégzet könyvében nemzetünk halála van elhatározva. De ne mondhasa a jelen, ne mondhasa az utókor, hogy magunkat gyáván föladtuk, hogy nemzetünk, végzetteljes napjain nem mertünk létünkért küzdeni.

Nem! — a magasb czélokra törekvő férfúnak semmi akadályoktól nem szabad visszarettennie.

A vagy ki vannak-e fürkészve mindazon titkos erők, mellyek egy nemzet élet művezetében lappanganak? — Nem végetlen-e az eszmék világa, mint a megmérhetlen mindenség? — S az eszmék e végetlenségében épen mi ne volnánk képesek gondolat szikrát találni, melly a magyarnak létanyagát újra fölelevenítse? Epen mi volnánk arra kárhoztatva, hogy keresztbe tett karokkal legyünk kénytelenek végromlásunk elibe nézni?

Nem hiszem! — S ámbár meg vagyok győződve, hogy „a magyarok istene“ kedvünkért csodákat tenni nem fog: — de arról is meg vagyok győződve, hogy szilárd akarattal s csüggedést nem ismerő tett erővel nemzeti létünkről a veszélyt elháríthatjuk, s nemzetünk újjászületését előkészítsük.

En az elő adott roppant akadályokban csak ingert látok arra, hogy testilelki erőnket megfeszítsük s még a kudarczból is új erőt merétsünk, annál kevesbbé lankadó kitűréssel állani ki a küzdés hevét.

Epen mert a czél olly kétes és az akadályok olly nagyok, kell mindent mernünk, mit

a béke, a jogtisztelete és az alkotmányos trón iránti hódolat mérnünk enged.

Igaz ugyan, hogy bajaink teljes orvoslását csak az időtől, csak az eszmék terjedő hatalmatól csak a magasb polgári szükségek és érdekek általánosb megismerésétől s kedvező körülmények szerencsés találkozásától várhatjuk; de egyedül csak tőlünk függ mindezek anyagát előkészíteni.

Ázt mondtam az előbbi fejezet végén, hogy a nemzetünkre törő veszélyt az aristocrazia, feudális alkotmányával, legjobb legszilárdabb akarat mellett sem fogja elháríthatni.

Itt ismétlem állításomat, azon hozzá a dással hogy feudális alkotmányával az aristocrazia magát soha sem fogja megmenthetni.

Hajdan a nemesség erős volt, nem csak az alkotmány által, hanem azon társasági felsőbbbségnél fogva is, mellyet akkor a hadi dicsőség, a nemesség egyedüli jogczime, adott.

Napjainban, midőn az ész, tudomány, munka, gazdagság szinte hatalom forrásivá emelkedtek, — midőn minden szellemi és anyagi haladás szaporítja e forrásokat, — midőn a hadi dicsőség kapuja — melly régebben csak a márványpaloták és sziklavárak lakosai előtt tárult föl — megnyílt a nép igénytelen fia előtt is — szóval; midőn a nemesség hajdani

jelentőséget teljesen elvesztette természetesen el kelle hanyatlani a nemesség erejének is.

S ma csak ott tarthatja fen magát a nemesség, hol nem képez külön castát, hol úgy tűnik fel mint emlékjele a polgári érdemnek, mint Pantheon, melyet egy hálás nemzet nagy férfiainak emel; mellyből azonban senki sincsen kizárva, kit nágy tehetségek és nagy erények a közönséges embertömeg fölé állitnak.

Illy nemesség soha sem leendő fanyar irigység tárgya, hanem mindég egy magasztos becsvágy, egy erényes verseny célpontja.

Illy nemesség népszerű is marad mindörökké, mert gyökerei a nemzetben vannak, s a nép önmagát, saját erényeit tiszteli benne.

Illy nemesség erős is; de ereje nem fekszik hűbéri kiváltságokban, hanem azon kegyeletben, melly által a nép a valódi nagysághoz, az érdemekhez, a nemes példakhoz vonatik.

Illy nemesség nem kíván a nemzeten uralkodni, hanem megelégszik ama szép hivatással, hogy mint elsőszülöttje a közös anyának — az édes honnak — példát mutasson ifjabb testvéreinek, miként kelljen e jó anyát szeretni; de illy nemesség nem is adja el ezen elsőszülöttségi jogát nyomorú tál lencséért.

Illy nemesség — melly mindent befogad,

mi a nemzet keblében nagy és jeles föltűnik, melly magát a néppel nem állítja szembe, hanem épen a nép szerény hajlékai közt üti fel diszes és mindenkinek szabad bemenetet engedő sátorát, melly minden nemes ösztönnek, minden magasztos szenvedélynek világos és csak gyáva lelkek előtt elérhetlennék látszó czélt mutat — nem akadály a haladásnak, sőt ennek egyik leghatalmasb emeltyűje.

Illy nemesség nem ellensége a polgári egyenlőségnek, sőt épen ama tisztelettel, mellyel legelső hajol meg a törvények előtt, s ama kegyelettel, mellyet mindenki joga iránt nyilvánít, biztosítja leginkább a polgári egyenlőséget.

Illy nemesség nem keresi saját, hanem csak nemzete dicsőítését, s azért mindég fogja birni a jók, a nemeskeblűek rokonszenvét.

Illy nemesség aztán méltó gyúlpontja a polgári és társasági életnek, mert melegét át leheli a nemzet test mindenik tagjába.

Illy nemesség végre elérhetlen távolságban van a forradalmi ujjongástól, mert nem fertőzi meg a társaság alapeszméjét, nem szaggatja szét a társaság tagjai közötti erkölcsi kapcsolatot.

Illyen nemesség az angol aristocratia.

A magyar nemesi kiváltságok védői gyakran szeretnek Angliára hivatkozni.

Am de ez roppant tévedés; mert az angol és magyar aristocratia közt épen olly nagy a különbség, mint az angol és magyar alkotmány, az angol és magyar polgárisodás, egy angol három fedelű hadi sorhajó és egy mármarosí sódereglye közt.

A magyar aristocratia casta, az angol aristocratia pedig nem casta.

A magyar aristocratia kizáró kiváltságul bírja a polgári szabadságot, az angol aristocratia pedig az utolsó glasgowi napszámossal ugyan azon törvénynek hódol, ugyan azon öszvegét a polgári szabadságnak élvezi.

A magyar aristocratia semmi országos terhet nem visel; az angol aristocratia pedig mint legtehetősb osztály, az országos terheknek is legnagyobb részét viseli.

A magyar aristocratia, mint feudalis institutio, természetes ellensége minden népszabadságnak; az angol aristocratia, mint az alkotmány és törvények által legközelebb érdekelt, legszilárdabb öre a népszabadságnak.

Tovább is fűzhetném e hasonlítást; de hiszen kik meggyőződni akarnak, ebből is láthatják, mi nagy tévedés, a középkor marad-

ványainak és az osztályzati szellem jogatlan kicsapongásainak védelmére mindúntalan Angliára és az angol aristocratiára hivatkozni.

A magyar aristocratia tehát nem felel meg ama képnek, mellyet főlebb a nemességről vázolék; s mivel nem felel meg, nem egyéb mint bemohosúlt vár rom, melly bátorságos hajlékot már senkinek nem nyújt, s kormos falainál s borzasztó mondáival csak rémületet vagy szomorú emlékeztést idéz elő a völgy csendes lakói közt.

A magyar feudalis aristocratia épen úgy különbözik az angol aristocratiától miként különbözik a középkor a tizenkilencedik századtól.

A magyar aristocratia tehát mint minden feudalis aristocratia, erőtlenségre: mert elvesztette hajdani jelentőségét, a nélkül hogy a század szelleméhez illeszkedett, s létezését a kor és polgári szabadság igényeivel öszhangzásba hozta volna.

A magyar nemesség e természetes erőtlenségénél s elszigetelt állásánál fogva annyi ellenszenvek közepette saját erejével a nemzet ujjá születését nem fogja eszközölhetni, mert minden lépten utjába gördülendnek a fenemlített akadályok.

Sőt eddigi eszközeivel önmagát sem fogja

fentarthatni, s fenmaradása egyedül azon mértéktől függ, mely szerint létezése az ausztriai kormány érdekének megfelel.

Ki mentse meg tehát a hazát a jövőnek, a szabadságot késő ivadékoknak, a nemzetet az emberi nem világesaládjának?

Senki más mint a nép!

Igen is! A hazát, a szabadságot, a nemzetiséget vagy a nép fogja megmenteni, vagy nem fogja megmenteni semmi.

Es ezt eszközölni, még a nemesség hatalmában áll, s jaj nekie, ha ez utolsó perczet is könnyelműleg elszalasztja.

A múlttal kiengesztelni a jelent és hidat építeni a jövőhöz: ez e pillanatban a magyar aristocratia legsürgetőbb feladata.

Feudalis alkotmányával a nemesség egyetlen egy lényeges reformot sem fog kivini, mert mindég útjában állandanak az első fejezetben taglalt akadályok; de a nép segítségével a legmagasb politikai célokat is elérheti.

Az alkotmányt mélyen a nép életébe kell bele oltani: ez egyetlen föltétele nemzeti ujjaszületésünknek.

Rendithetlen meggyőződéseim szerint tehát egy általános reformban kell öszpontosítanunk egész erőnket.

Es ezen reform: a népképvisélet.

„Am de ha feudális alkotmányunkkal minden haladás lehetetlen, úgy nem láthatni át, mikép leend olly sarkalatos, olly egész alkotmányos és társasági rendszerünket lényegesen változtató reform — minő a népképvisélet — feudális alkotmányunk segélyével kivihető.“

Ezen ellenvetést hallok tételeim következtessége ellen sokaktól felhozatni.

En pedig azt mondom: ha a népképviséletet szilárdul és őszéntén akarjuk, úgy azt — erős meggyőződésem szerint — ki is vihatjuk.

Ha az aristocratia a népképviséletet akarja, úgy azonnal megszűnik elszigetelve lenni s egész táborától körül lesz véve a szövetségeseknek.

Szövetségében lesz a hon minden mivel kiváltságtalan polgára; szövetségében lesz a a kor felvilágosultsága; szövetségében lesznek minden kiváltságtalan osztályok meleg óhajtsai; szövetségében lesznek az ész, a megdöntetlen örök igazság — melly ez esetben a legnagyobb ildomosság is — minden polgárosított népek részvevő rokonszenvei, és elvégre a szabadságnak minden emberrel született ösztöne.

Van-e cél a világon, mellyett illy szövetségesekkel elérni nem lehetne?

Van-e ellenség, melly illy szövetségesektől támogatott tábornak sokáig ellenállhatna?

Ne engedjük hát, hogy viszonyaink bonyoldalmának vakító sötétsége láterönket behomályítsa, hanem vessünk egy pillantást ki, az eszmék nagy világába, hol szellem szellemmel találkozik, honnan hazánkra és nemzetiségünkre is fény derülhet egykor, csak akaratunk legyen e fény előtt készakarva nem hűyni be szemünket.

Ismétlem tehát: nemzeti ujjá születésünk egyetlen alapja: a népképvisélet.

Harmadik fejezet.

Miért van szükség mindenek előtt népképviselőre?

A világtörténet soha sem volt még olly éles meg hasonlítás tanúja, mint mellyet napjainkban a népjog körül a kedélyek közt támadni látunk.

Az egész polgárisodott társaság két roppant táborra van oszolva.

Az egyik fél a népjogban kisértetet lát, melly csak a békes kedélyű emberek rémitésére jelent meg az élők tanyái közt; — a másik fél a népjogban szemléli a polgári társaság rendének egyetlen alapját.

Az egyik fél lázas félelemmel fordul el a népjog eszméjétől, mellynek minden borzalmast talajdonit, mi az emberiséget valaha látogatá; — a másik fél reménnyel tárja ki karjaitfeléje, mert nem szörnyet, hanem üdvözítőt lát benne, mellytől megváltást remél az évezredes bilincsen tartott emberiség.

Az egyik fél a népjogot egy nagy sophiszmának tartja, mellyet az élet, a társaság tényleges rende, az egyéni és társasági erők egyenetlensége és évezredes tapasztalása egyaránt megczáfol; — a másik fél ugyan azon okfökre hivatkozik annak megmutatása végett, hogy minden rossz, mi az emberi társaságot valaha érte, onnan ered: mert egyesek, és osztályok határtalan önzése s féktelen becsvágya nem akart meghajolni az ész és morál azon törvénye előtt, melly minden embert egyenlő erkölcsi és társasági célokra jogosít.

E meghasonlást a tizenkilenczedik század nyelvén elvek harcának szokták nevezni.

Pedig ez sajátlag nem elvek harca; itt az elvek csak ürtügyül csak czimül szolgálnak, melly alatt egymással szemközt álló érdekek lappanganak; s innen magyarázható, miért olly nagy a hézag a meghasonlott felek közt, s miért olly nehéz a kölcsönös értelmülés olly felek közt, mellyek létök feltételeiért viaskodnak.

Azokkal, kik eddig parancsoltak, azok állanak szemközt, kik eddig csak engedelmeskedtek.

Az egyik fél, melly a hatalom tényleges birtokában van s ennek fájáról a gyümölcsöt leszededegeti, nem akarja a vele születettnek vélt

tulajdont elszalasztani; a másik fél pedig e tulajdont, mint a népnek elidegenithetlen ösjogát, az összes társasági test számára követeli vissza.

Nekem eszem ágában sincsen népjogi elméletet írni, vagy a felek alaptanainak taglalatát megkísérteni.

En azt hiszem, hogy sokan olly tant valának nyilván, mellynek emberi tudalmok titkos szózata ellenmond; — azt hiszem hogy ki a közös emberi gyarlóság tudalmát viseli keblében, az igen közel áll azon öntudathoz, hogy az emberek közös erkölcsi hivatása is egyenlő mértékkel van mérve.

A népek szabadságra törekvésének a középkor emberei a történeti, a századok által szentesített jogot tartják elibe, s azt mondják, hogy észszerűleg csak a történeti tények képezik a társasági jogok alapját.

Am, fogadjuk el ezen álláspontot, így legalább sokkal előbb célra jutunk.

Az én kiindulási pontom tehát nem egyik vagy másik jogelmélet, hanem az ellentábor által felállított tan: a tények, az emberi dolgok felett uralkodó historiai fatum doctrinája.

S ekként kérdésen kívül hagyva minden okföket, mellyeket napjainkban a szabadság

egyenlőség s általában a népjogok tanai körünk bölcsészetéből merítenek, — megállapodom azon történeti tüneményeknél, melyeket a népek életében fölmerülni látok.

Am de a világtörténet nem egyéb mint processusa azon alakzatoknak, melyeket az emberi társaság idők folytában magára öltött.

Epen a történetek mutatják, hogy az emberi végzetek változásai körül nincs megállapodás, hogy az események hatalma határtalanul uralkodik az emberek művei fölött.

Ha a történeti jog képezi az emberi társaság tényleges rendének alapját, ugy az amerikai democratia és az orosz despotismus teljesen egy eredetű és egyenlő jogeredetű, mert mint a kettő történeti ágyon termett, és az időtől nyerte törvényesítését.

Ha a történeti jog képezi az emberi társaság rendének tényleges alapját, ugy a francia forradalom a középkor historiai jogával szemközt új jogalapot mutatott a népeknek, s ha ezentúl a népek jogokat akarnak nyerni, elég lesz az erőszak fegyverével a történeteknek új irányt adni és az idő sanctioját nyomni a tényekre, hogy új történeti jog keletkezzék az emberi társaság számára.

Ha a történeti jog képezi a társaság tény-

leges rendének alapját, úgy igen könnyen meg-
eshetik, hogy egy két század múlva a commu-
nismus leend az emberi társaság historiai
jogtana.

Csodálatos, hogy a népjog ellenségei, a
kiváltság, egyedáruság és önkény emberei min-
dég csak a történeti jogra hivatkoznak, s nem
veszik észre, hogy ekként a legélesb fegyvert
adják maguk ellen a népek kezébe.

A vagy csak a kiváltságosoknak van tör-
ténethök, s a népeknek nincsen?

Innen világos, hogy vagy a népjog is
történeti jog, vagy a történeti jog merő áb-
ránd, üres fictio, mellyre az észnek hivatkoz-
nia nem szabad.

Az a valódi történeti jog, melly a népek anyagi
és szellemi szükségeiből, műveltségi fokozatá-
ból s a társaság egyetemes érdekéből folyva,
mindenkit korának álláspontjára helyez, s mel-
lyre a század szelleme üti pecsétjét.

S valljon mit láttat velünk századunk
szelleme?

A népek nem akarnak többé gépek lenni,
s természetesen nincs földi hatalom, melly őket
arra kényszerithesse, hogy ezentúl is gépek
maradjanak.

A népek számon kérik a hatalom jogczi-

mét, s e számonkérésben rejlik a legerősb okfő arra, hogy a népeket nem lehet többé akarattuk ellen vagy érdekeikbe ütköző irányban kormányozni.

Félszázad óta sokszor mondatott már azon vád, hogy a forradalmakat egy, a kegyeletet mindentől mi szent, megtagadó, minden emberi viszonyokat szétromboló destructiv philosophia szülte.

En ezen vádat nem csak elvben alaptalan-nak, de a szemeink előtt fölmerült események-
kel is ellenkezőnek tartom.

A forradalmak minden kivétel nélkül on-nan eredtek: mert a hatalom hitbizományosai akkor is pórázon akarák a népeket vezetni, midőn ezek már saját lábaikon tudtak járni.

A határtalan monarchiák és aristocratiák politikájának rugója többnyire egy a hatalmat legfőbb czélnak tekintő becsvágy, mellyet igen nehéz lenne ösforrásaira vissza vezetni.

A népek ezen becsvágyról mit sem tud-nak; ők a hatalmat csak eszköznek tekintik, hogy a nagy szám minél szabadabban eszkö-zölhesse azt, mit polgári jólétnek nevez.

Am de a hatalmasak becsvágya sokszor csak a nép jólétének feldulásával elégetethetik ki, s ime ez forrása a forradalmaknak.

Minden nép előtt, melly szellemi és anyagi szükségeinek s érdekeinek megismerésére jutott, nem nyitni tért, mellyen ezen érdekek és szükségek fedezésén munkálhasson, annyit tesz, mint a polgári társaságot alapjaitól megfosztani, melly esetben az állodalmi épület a föld leglassabb megrendülésének sem állhat sokáig ellen.

A bölcs törvényhozó — ki az idők örtornyán lesi a nemzetek életének óramutatóját, kit nem kapnak el az emberi hiúság ugynevezett „nagy“ szenvedélyei, — nem törekszik a nép mozgalom árjának gátokat rakni, mellyeken a böszült roham ugy is hamar, s annál pusztítóbb dúlással áttörne, hanem inkább medrét szabályozza, s ha szükség, tágitja, miszerint ne csak kártétel nélkül, sőt termékenyítve zúghassanak el hullámai a virágos partok közt.

A nép egy roppant oczeán, mellynek sima tükre csendes időben pompásan ragyogtatja vissza az ég csillagos boltozatát, — mellyen kedvező szelekkel vitorlázni egyike a legnagyobb kéjeknek, miket a természet nagyszerűségéhez fölemelkedni tudó kebel élvezhet; — de titokteljes ölében veszélyes örvények lap-

pangnak, s minden hullámban, melyet a szélvész fölkorbácsol ágyából, halál ólálkodik.

A népet s annak jogait napjainkban a leg-
rövidlátóbb, csak egy mától holnapig számoló
politika képes kifeledni combinatioiból; ugyan
azért nincsen is illy politikának delejtüje,
melly szerint magát tájékozhassa, s minden
véletlen más más iránynak hajtja hajóját.

En nyíltan kimondom: miként a despotis-
musnak — ha egy Marc Aurel vagy egy An-
tonius által volna is képviselve — ellensége
vagyok; — nyíltan kimondom, hogy épen olly
mértékben, mint a despotismust, gyűlölöm a
casták uralkodását is, legyen bár a hatalom
a legerényesb polgárok kezében, mert nagy
csapásnak tartom, ha a birodalmak boldogsá-
gának nincsen más alapja mint az uralkodók
véletlen jósága. —

A nép képezi legszélesb értelemben a pol-
gári társaság alapját; a nép vagyon állapotán
nyugszik az állodalom anyagi jóléte; a nép
rokon-vagy ellenszenve tartja fen vagy rontja
le a kormányt, közhatalmakat, törvényeket és
öszes társasági rendet; a nép viseli nagyból
az állodalom terheit; — s elvégre a nép maga
az állodalom.

Ugyanazért a nép forrása minden hata-

lomnak: mert minden hatalom azon fogalomban gyökérzik, melly a nép kedélyében a hatalom természetéről és eredetéről világosb vagy homályosb öntudattal ki van fejlődve.

Ha tehát semmi elmélet nem volna is a nép tényleges jogai, a nép szabadság nagy doctrínája mellett: — ví maga a történeti jog érdeke, ví a hatalom hitbizományosainak s a hatalom és nép közötti súlyegyen fentartásának érdeke, melly a hatalmasakat a történetek példájával inti, hogy az idő szózatát megvigyázzák, hogy a villámot játékszernek ne tekintsék, hogy épen ama hódolatnál fogva, mellyet a nép jogai iránt tettleg tanusítanak, kössék a népet állandóan a társasági rend, a törvények, a nemzet történeti létének érdekeihez.

Szemeink előtt nagy tusa megyen véghez. A dolgok régi rende ellen egy új eszme ivadék ragadta meg a fegyvert.

Amannak szövetségében látjuk a vallási és társasági előítéleteket, a rossz szenvedélyeket, az önkényt, és ennek minden satelleseit; emezében a század értelmiségét, a polgári társaság legmagasb érdekeit, a tudományok, művészetek, ipar, kereskedés roppant előmeneteleit, és — mi legnagyobb figyelmet érdemel — a népek derekát, mellynek száma megszámlál-

hatlan, mint a tenger fővénye. — Lehet-e még kérdés: melyik félre fog hajolni a győzelem?

Azonban eltérek ezen általános nézetektől, s egyenesen azon kérdést teszem magamnak: minő okok támogatják vagy éppen sürgetik hazánkban, hogy a nép az alkotmányos élet előszíneire állitassék?

En ezen kérdést négy szempontból fogom vizsgálni: *a)* az alkotmány, *b)* a kormány-nyali viszony, *c)* a nemzetiség és *d)* a kor-szükségelte törvényes és társadalmi reformok szempontjából.

***a)* Alkotmány.**

Tekintsük először az alkotmányt.

Ertekezésem első fejezetében ki mutattam azon általános bajokat, melyek alkotmányunk kiváltságos természetéből eredtek. Legyen szabad a tárgyat itt kissé részletesebben taglalnom.

Minden józan alkotmánynak — a szó európai értelmében — főjellemé abban áll: hogy a törvények — melyek által a nemzet test organicus élete és a közhatalmak öszhangzatos működése szabályoztatik — valamint az egész társasági rend, kifolyásai legyenek a nemzeti közakaratnak, mérsékelve azon erkölcsi tekintet

által, melyet a társaság consistentiája, mint minden emberi szövetezés fő célja parancsol; és minthogy a társaság consistentiája egy, minden társasági erőket magában egyesítő országos főhatalomban öszpontosul, szükség hogy a nemzeti akaratnak ezen országos hatalom legyen súlypontja, melynek hiánya különben a társaságot feloszlásra vezetné.

Minden józan alkotmány tehát két nevezetes műtétet ruház a nemzetre: a törvényhozásbani irányadást, s illetőleg egyenes részvétet, és az arrai felügyelést, hogy a végrehajtó hatalom a törvények által szabott vonalokon se kívül se belül ne maradjon, hanem azon erkölcsi tekintélynél fogva, melyet a nemzet rá, mint hatalma hitbizományosára ruház, a törvénynek szigorú sikert eszközöljön.

Ezen kettős műtétet az alkotmányos népek a nemzeti képviselet által gyakorolják, melly azonban csak úgy tartathatik nemzetinek, ha benne a birtok, munka, értelmiség: a társaság minden erői s rétegei képviseltetnek.

A magyar alkotmány ezen jellemmel nem bír.

A magyar alkotmányban hasztalan keresnők a nemzeti képviselet eszméjét; mert

az, mit magyar alkotmányoknak nevezünk, nem egyéb mint nemesi oklevél, melly épen úgy, csak egy a tágasb értelemben vett nemzet nagy tömegétől kiváltságilag elkülönzött castára ruházza a törvényhozó hatalmat, miként a nemesi oklevél csak a nemesre ruházza a szabad magyar polgár jogait.

A magyar alkotmányban sem a birtok, sem a munka, sem az értelmiség nincs képviselve, hanem egyedül a nemesi kiváltság.

Am de a nemesi kiváltság sem abban az értelemben van képviselve, mellyet a képviselet eszméje sajátlag föltételez: mert minden képviseletnek azon egyenlőségi arány szolgál alapul, mellynek a képviselt testületek közt szükségkép fen kell állani, hogy az egész képviselet csalódássá ne fajuljon.

Ebből világosan következik, miként például a nemesség a törvényhozásban akkor lenne valólag képviselve, ha minden képviselő körülbelül egyenlő erőket vagy testületeket képviselne.

Ezen egyenlőséget azonban a magyar nemesség úgynevezett országgyűlési képviseletében nem találjuk föl, mert országgyűlésünkön — mellyet igen helytelenül nevezünk így —

— sajátlag nem is a nemesség, hanem a megyék képviseltetnek.

A magyar alkotmány tehát lényegesen nem képviseleti, hanem megyei — cantonalis — alkotmány, és a törvények nem a nemesség képviselősége, hanem a megyék többsége által hozatnak.

Innen világos az is, hogy a képviselők testületét soha sem lehet egyszersmind az alkotmányos értelemben vett nemzet meggyőződése kifejezésének tekinteni, s a megyei követek többsége nem képviseli mindig az alkotmányos nemzet — a nemesség többségét is. Például: Arva, Turócz, Moson, Esztergam, Torna leszavazzák Gömör, Borsod, Szabolcs, Szatmár és Zala megyéket, holott emezek követei legalább is húszszorta nagyobb számú nemességet képviselnek, mint amazokéi, tekintetbe sem véve azon különbséget, melly a kiterjedést, birtokot, s egyéb minőségeket illetőleg fenforog.

A törvények ekként nem a nemzet, hanem a megyei közönségek akaratából folyván, sokszor megeshetnék, hogy a hasonlíthatlanúl csekélyebb kevesbség hozza a törvényt az egész nemzetnek.

A magyar alkotmányban ekként az alkot-

mányos elv legelső s legnélkülözhetlenebb alapja, a képviselet, s ebből folyó nemzeti többség elve hiányozván, nem szükség bizonyítani, hogy illy roppant anomalia mellett a törvényhozás nem tekinthető a nemzet — ez esetben a nemesség — akarat kifejezésének.

Nincs ország a világon, melyben annyiszor történnék hivatkozás a törvényre, mint Magyarországon; s mégis nincs ország a világon, hol a törvény olly könnyen sértetnék mind felülről mind alulról, mint épen Magyarországon.

E különös tüneményt, mellyről a magyar sokkal inkább világhírűvé lett, mint akármelly nemzeti erényéről, sokan a magyarnak nemzeti jelleméből magyaráztatják; én azonban e vádat alaptalannak tartom, s e mindenesetre rendkívüli tünemény okát alkotmányunk természetében gondolom találhatni.

Alkotmányunk — miként már megjegyzém — nem képviseleti, hanem lényegesen megyei; s ekként szükség leendő a megyei rendszert kissé részletesb elemzés alá venni.

A megyét, mint törvényhatóságot, a karok és rendek közönsége képezi; kik ezek sorához nem tartoznak — tehát a nem nemes osztályok egész tömege — a megyével szemközt csak passiv viszonyban állanak.

Meg kell tehát mindenek előtt jegyezni, hogy a közhatalnak egyetemes alapja, t. i. a megye rendszer, feudalis institutio.

A megye Magyarországon nem forrása, hanem összege minden törvényes hatalomnak, legtulságosabb torzképe a centralisationak, körülpiikkelyezve a decentratio minden hibáival és káros következményeivel.

Láttuk a megyét mint törvényhozót. Am de a megye nem csak törvényhozó, hanem a törvények végrehajtója is; vagy helyesebben szólva: a megye maga a végrehajtó hatalom.

Itt azonban még nincsen vége, mert a törvényhozó és végrehajtó hatalmon kívül még a birói hatalom is a megye kezében van, s az igazságszolgáltatás egész rendje a megyei karok és rendek által szabatik meg és ellenőriztetik.

Igen természetes, hogy illy a közhatalmakat magában egyesítő, senkitől föl nem hatalmazott, senkitől felelőségre nem vonható, minden egyes polgár, minden köztisztviselő, minden egyes község, sőt még a törvény irányában is omnipotentiával biró testület a törvények magyarázására is jogosítotttnak érzi magát, s e törvény magyarázatot száz eset közül kilenczven kilenczben nem a törvényho-

zók szelleméből, hanem saját érdekeinek, szokásainak s fogalmainak sugállataiból meríti.

line, a megye nem csak törvényhozó, nem csak végrehajtó (egy megyei szónok egykor igen jellemzetesen ezt mondá, hogy a megyék ö fölsége legolesóbb ministerei) nem csak bíró: hanem — s ennek illy praemissákból önként kell következni — a törvények magyarázója is, — és millyen törvény magyarázó!

E fölött a megye külön ügyeinek kormányzását is — minő a házi adó meghatározása és kivetése, utcsinálás és a polgári, gazdasági és rendőri közigazgatás minden ágai — a municipalis és rendőrségi hatalom kettős minőségében a megyei rendek kezelik.

A megye a törvényhozási, végrehajtási, birói stb. autonomia minden sajátságaival bír, a nélkül hogy kormányzati eljárásaiért, s a törvények szigorú megtartásaért vagy áthágásaért valakitől feleletre vonathatnék; — sértetlensége még törvénytelenések esetében is annyira vezérelvül szolgál politikai életünkben, miszerint e tekintetben az egyes szabad polgár véleménye talán sehol a világon annyira megkötve, s a megye által netalán elkövetett sérelem orvoslása annyira nehezítve nincsen mint Magyarországon.

Szóval: Magyarországon a megye a legfőbb hatalom, mellynek hasonmását hiában keresnök akár az ó akár az újabb történetek népeinél, akár a legkifejlettebb alkotmányú, akár a legsötétebb önkényű állodalmakban.

Az önkormányzás eszméje kétségkívül sehol a világon nincsen olly kiterjedésben alkalmazva mint a magyar megyékben; minél fogva igen természetesnek találom sokaknak ama hiedelmét, hogy ha a magyar megyei rendszer a népiség alapján nyugodnék, úgy nem tudom, minő instutiot lehetne még kívánni, hogy szabadságunk mértéke teljes legyen.

Am de valljon minő irányban gyakorolja a megye e páratlan öszvegét minden földi hatalomnak? s valóban teljes e általa a szabadság mértéke?

Még egyszer megjegyzem, miként e ropant hatalom öszveg forrása nem a népből fakad, hanem kizárólag a nemesi kiváltságból.

Ha már most a nemesség magán és közjogi állását tekintjük, ha végig vizsgáljuk azon előjogok sorát, mellyeket a nemesség tagjai részint öskirályainktól — kik egyébiránt nem birtak mind Salomon bölcsességével — nyertek, részint ököl joggal vittak ki maguknak; könnyen megfoghatóvá lesz azon irány, mellyben a

megye rémitő — mert egy casta kezében rémitőnek kell nevezni — hatalmát gyakorolja.

A nemes és nemtelen állapot Magyarországon nem polgári fokozat, mint p. o. Angliában, hanem valóságos ellentét mint Amerikában a szabadság és rabszolgaság.

Azon iránynak tehát, melyben roppant hatalmát a megye gyakorolja, kulcsát — véleményem szerint ezen ellentétben, a magyar nemes előjogaiban és azon kiterjedésben kell keresni, mellyet előjogainak a nemesség adni szokott.

Az országos hatalmak súlypontja a megye; a megyei hatalom forrása pedig a feudális aristocratia, melly ekként a nemtelen osztályokkal szemközt a fölségiségnek minden tulajdonaival föl van ruházva s azt határtalan önkény nyel gyakorolja is.

A nemes többnyire magán! vagy legfőlebb osztályzati érdekeit viszi át a közéletbe, s ezen érdekek kiindulási pontja mindig és örökké a nemesi kiváltság, mert a magyar nemes a polgári szabadság más formáját képzelni sem tudja, s mit a hazában a „polgáriság“ név aiatt ismer, nem igen alkalmas arra, hogy előjogainak olly módfeletti bálványozását idolatriának fesse elötte.

A megyei rendek majd nem minden korlát és minden árnyéka nélkül a felelőségnek kezelik a megyében központosult hatalom összegét; s minthogy előjogaikból folyó érdekeik a hazai népesség minden többi osztályainak érdekeivel egyenes ellentétben állanak, ezen egyedáruilag birt megyei hatalom szükségkép olly önkényy fajul, miszerint bizvást elmondhatni, hogy a kiváltságtalan osztályok a megyei rendekkel szemközt teljesen jogtalan állapotban vannak.

Merjen valamelly paraszt község az adó kivetési kulcs igaztalansága ellen panaszkodni: meg lehetünk győződve, hogy a panasz indítványozói mint néplázitók büntető kereset alá fognak vonatni, melly esetben a dögvészes lehubban, mellyet megyei börtönnek szoktak nevezni, és a világszerte híres deresen bő alkalmuk leend a szabadság, — osztó igazság — és a nemes megye humanitásáról elmélkedni.

Valamelly községlegelő vagy más akárminemű tárgy miatt a megyéhez folymodást nyujt be földesurasága ellen, s a fölötte gyakoroltatni szokott önkényt kissé elevenebb szin-ekkel festi, mint a minökhöz a nemes urak bátortalan jobbágyaik részéről szoktak; — a földesúrnak történetesen nagy befolyása van a

megyei ügyekre, tisztujításra, követválasztásra stb. — százat lehetne fogadni egyre, hogy a fölperes község előjárói halonlag mint néplázítók a megye börtönébe fognak vándorolni, s a község ügyvéde csak különös rabulistikai ügyességnek, vagy egy két pártfogó kegyének köszönheti, ha tiszti ügyészi kereset alá nem vonatik.

Valamelly magános peres ügy elintézésére megyei tisztviselő küldetik ki; de a felek egyikének sincs hozzá bizalma, s talán mert vagy részehajlónak ismeri (mi egyébiránt nem tartozik a csodák közé) vagy némi adatcskát tud, mellynél fogva alapos — vagy tegyük fel hogy alaptalan — gyanúja van, hogy az érintett tisztviselő nem fog elfogulatlanul eljárni tisztében; — s ezen igen természetes ellenszenvénél fogva a kérdéses fél folyamodik a vármegyéhez, hogy az illető ügy elintézésért más tisztviselő küldessék ki: ismét százat mernék egyre fogadni, hogy a t. karok és rendek bizalmukat teljes mértékben bíró tisztviselőjük személyében mélyen bántva érzendik magukat, s nem késendének a folyamodó fél ellen a tiszti ügyészi keresetet azonnal elrendelni, azon fölül, hogy illy esetben a panaszos fél peres ügyének is lehető legrosszabb kimenetelére számolhat.

Ha — kivált régibb törvényeinket — végig tekintjük, két kitünő vonást, vehettünk bennök észre.

Egyik az: hogy a nemesség magát mindig nem csak a felsőbb hatalomtól függetlenné tenni, hanem a törvények szigora ellen is lehetőleg biztosítani törekedett.

Másik az: hogy a többi néposztályokat saját önkényétől minél függőbbekké tenni, s ez irányban a törvények szigorát is nevelni ügykezett.

S íme az egyenlőnek lenni kellő igazság ezen egyenetlensége, a feudális rendszer ezen alapdoctrinája szolgáltat kulcsot a megyei önkény megérthetésére, mert mindig szemmel kell tartanunk, hogy a megyei hatóság kizárólag a feudális aristocratia kezében van.

Igen világos, hogy olly törvényeket, — — melyeket ugyan azon kiváltságos testület kezdeményez, hoz, magyaráz és végrehajt, még pedig mindig felelőség nélkül — megtartani vagy meg nem tartani egyenesen csak ezen kiváltságos testület szeszélyétől függ.

Elég példa van rá hazánkban, hogy igen lényeges törvények annyiféleképp magyaráztatnak, a hány megye s a hányféle „törvényes szokás“ van.

Ebből világos az is, hogy olly törvénynek, melyet megtartani vagy meg nem tartani a feudális aristocratia önkényétől függ, melyet annyifelé magyarázhatni, a hány osztályzati érdeknek palástul szolgál, nem lehet semmi ereje.

Illy forrásokból eredve, a megyei hatalom a kiváltságtalan osztályokkal szemközt akár melyik ázsiai despotismussal tökéletesen egy vonalban áll.

S valóban ha elfogulatlanul vizsgáljuk a megyék törvényhozási, közigazgatási, igazság szolgáltatási, financialis, rendőrségi stb. rendszerét: könnyen megfoghatóvá lesz ama titkos és bevallott gyűlölet, ama legyőzhetlen ellenszenv, mellyel az ország minden nem nemes osztályai a megyék iránt viseltetnek.

Innen van az is, hogy a megyei rendszer, és az ezen nyugvó ország alkotmány a feudális aristocratiával egy értelműnek tartatik, s hogy sokan azt hiszik, miként az aristocratia prae-potentiája csak a megyei rendszer megszüntével törethetik meg.

Miudezeknek eredménye egy nagy társasági meghasonlás, melly általában két táborra választja hazánk népességét: elnyomókra és elnyomottakra.

S e meghasonlás daemona közéletünket végiglen áthatja mérges lehelletével. Az elnyomottak nem hisznek elnyomóiknak; ezek viszont nem hisznek azoknak. A félelem és bizalmatlanság az aristocratia és többi osztályok közt kölcsönös.

A polgári rend — mellyet csak *fictione juris* nevezhetni szabadnak, s melly egy a kormány szemhunyorításától függő burokratia fenytéke alatt, minden magasb polgárisági eszme nélkül s teljesen kizárva minden befolyásból az állodalom vagy csak helyhatósága ügyeire is, tengődik egyik napról a másikra — pangóhelyzetének okát a nemességben s ezzel egyértelműnek tartott alkotmányban keresi.

Az országgyűléstől nem vár semmit, sőt annak minden törekvéseit a polgári rend ellen irányzottaknak gondolja; s meg kell vallani, hogy hazánk mult történeteiből elég anyagot merithetett illy — napjainkban különben már alaptalan — hiedelemre.

A megyék iránt nincsen semmi rokonszenve, mert azokat csak tisztujítási vérengzéseikről ismeri s azon részrehajlásról, mellyel a megyék a nemesség személyes és osztályzati érdekeit néha még a törvényes igazsággal szemközt is legyezgetni szokták.

Ugyanazért a polgári rend Magyarországnak európai példabeszéddé vált rendetlenségeit egyenesen a megyei szerkezetnek tulajdonítja.

Ide járul azon irigykedés, mellyel a polgári rend a nemesség kiváltságait szemléli ám-bár elég példa van rá, hogy épen ezen irigykedésnél fogva a polgári rend tehetős tagjainak nincs melegebb óhajításuk, mint azon osztályba juthatni, mellynek — még nem tartoznak hozzá — előjogaiban a hon elmaradásának és a többi osztályok jogatlan állapotának forrását szemlélik.

Szóval: a polgári rend gyűlöli az aristocratiát, mert minden többi osztályok elnyomójának tartja; nem vonatik az alkotmányhoz, mert ezt kizáró kiváltságul látja usurpáltatni a nemesség által; idegenkedik a megyéktől, mellyeket minden féktelenség és rendbontás tüzhelyeinek tart, s nincs hiedelme a törvényekhez, mellyek ellen egy nemesi curia teljes biztosságot nyújt, s mellyeket csak az alkotmányos előjogokból kizárt osztályok ellen lát popáncz gyanánt használtatni.

Igaz ugyan, hogy e gyűlölség mamár nagy részben csak előítéleten alapszik: de nem kell feledni, hogy ezen előítéleteket századok története nevelték.

Es a nép?

Valahányszor erre gondolok, mind annyi-szor kísértetes alakban tűnik fel előttem hazám állapota, s nekem úgy tetszik, mintha egy vulkán felett járnánk, mellynek kitöréseitől perczenként félhetünk, s mellynek izzó lávája hazát, alkotmányt, és nemzetiséget egy nap alatt elhamvasztani képes.

Nincsen olly neme a bűnnek és fertelemnek, mellyet századok folytában a népen el ne követtünk s rajta bizonyos kéjérzetével a kárörömnek ne gyakoroltunk volna.

A nép társasági, erkölcsi és értelmi állapota egyaránt nyomát mutatja azon önkénynek, mellyet az aristocratiától századok óta folyvást szenvedett.

A megyei hatalom a nép irányában ezen aristocratiai önkény leghatározottabb kinyomata, minélfogva nem is létez a nép előtt olly tárgya a rettegésnek mint a tekintetes nemes vármegye.

Már pedig természetünkben fekszik, hogy mitől rettegünk, azt — legalább öszintén és tartósan — nem szerethetjük, habár ellenszen-vünk és rettegésünk csak egy igazságtalan előítéleten alapulna is.

Ezt azonban a jelen esetben nem mond-

hatjuk; mert habár a polgári rend ellenszenve ma már nagy részben csak előítéletből foly is, de a nép ellenszenve magában a megyei hatalomban s alkalmazása természetében gyökérzik.

Minden terhet, melly urbéri viszonyain kívül a népre méretik, közvetlenül a megye rak a nép vállaira.

Ha a közigazgatás tárgyait végig tekintjük, azok jobbára olyanok, mellyek a nemességet kötelezőleg nem illetik, mint p. o. adó, közmunkák, katona élelmezés s az úgynevezett házi igazgatás majd nem minden ágai.

Ugyan azért helytelenül mondatik, hogy a megye mint a karok és rendek közönsége önmagát kormányozza. A megye a népet kormányozza, még pedig a keleti satrapa egész határtalan önkényével.

Lehetnek a hazában emberek, kik azt hiszik, hogy a népet csak illy rendszerrel lehet féken tartani; de olly embert nem hiszek, ki tagadni merné, hogy e rendszer szomorú kénytelensége azon elaljasulásból eredett, mellybe a népet az aristocratia süllyesztette, s természetes következménye ezen hiedelemnek, miszerint Magyarországon eddig csak a nemes tartatott alkot-

mányos és nemzetiségi képességgel bíró telivér polgárnak.

A megyék vaskézzel tartják a kormánypálczát a nép fölött, még a nemest, — kivált ha még úgynevezett megyei befolyással is bír — telhetőleg legyezik.

A nép nem vonathatik rokonszenvel olly hatalomhoz, mellynek emblemái, láncz, hajdupálcza és bitó, még a nemest előjogai mindezen eszközei ellen az önkénynek teljesen megvédik.

A megyei birót már aristocratai állása s előítéletes meggyőződése a népnek bűnökrei hajlamáról elfogulttá teszi a nép iránt; innen ama dracoi szigor, mellyel a népnek még csekélyebb rendőrségi áthágásai is megfenyítetnek.

Nem akarom tovább fejtegetni e szomorú themát, s még csak annyit jegyzek meg miként mindezek után nem tagadhatja senki, hogy a megyékben s illetőleg nemességben központosított hatalmak egész súlya a népre nehezül; s ugyanazéri a népnek minden szenvedélyei közt legerősb ama gyűlölet, mellyel a megye — mint közvetlen zsarnoka iránt — viseltetik.

A magyar alkotmánynak tagadhatlanul legerősb oldala a megyei rendszer, a mennyiben ez a nemesi jogoknak, mint a magyar állodalmi

rendszer egyedüli alapjának, biztosítékául szolgál; a megyei rendszernek azonban, s ekként az összes alkotmánynak, legnagyobb gyöngesége a nép és ennek jogtalan állapota a nemességgel s különösen a megyékkel szemközt.

Es e határtalan megyei fölségnek nincsen semmi alkotmányos ellensúlya, melly annak mérték feletti eldagályozását gátolná vagy csak mérsékelné is.

Ime, alkotmányunk itt roppant hézagot mutat, mellyet, mindeddig nem tudánk betölteni semmivel, s melly politikai életünk miasmáját képezi.

De tévedek. Van e határtalan megyei hatalomnak is egy ellensúlya; de ezen súly sem nem alkotmányos, sem nem kevesbiti a megyei rendszer feudális természetéből eredő bajokat; és ezen ellensúly a kormányban fekszik. Erről azonban alább.

Az volna most a kérdés miként kelljen e hézagot betölteni, hogy ama roppant meghasonlás, melly nemzetünket mind politikailag mind társaságilag annyira megosztatá, ki engeszteltessék, és alkotmányos életünk folyama szabályzottabb mederbe vitessék?

Véleményem szerint az alkotmány eldagályozásának ellensúlyát magában az alkotmány-

ban kell keresni, s ha ott nem létezne, beléje vinni.

A alkotmányt, mely eddig csak megyei, vagy jobban, csak feudális volt, képviselativé kell tenni, melynek sánczai odáig terjedjenek, meddig hazánk népessége és összes érdekei terjednek.

Meg kell azonban jegyezni: hogy midőn ama nagy hézagokról, melyeket alkotmányunkban tapasztalunk, s a megyei hatalom eldagályozásáról szólok, távolról sem jut eszembe a némelly hazánkfiánál rögzeszmévé vált központosításnak apologiát tartani.

En nem a helyhatósági rendszer alapszémjében általában, hanem azon forrásban, melyből a megye hatalmát meríti, keresem a megye hatalom eldagályozásának okait.

A megyei hatalom forrása a nemesi kiváltság; és e hatalom azért viseli feudális önkény típusát, mert egy feudális casta által usurpálatik.

En azt hiszem, hogy a megyét nem megsemmisítné, hanem szabályozni kell, miszerint józan és alkotmányos korlátok közt, de szabadon működhessek.

En nem vagyok barátja a központosításnak, mert a polgári szabadságnak vagyok

barátja; már pedig a polgári szabadságot én — bármiként vélekedjenek mások — sokkal magasb czélnek tekintem egy bármi tökélyre vitt ügyes kormányzati gépezetnél.

En még azon esetben is, ha felelős kormányunk volna, barátja volnék a helyhatósági rendszernek; mert nem csak az alkotmányos formáknak, hanem a polgári szabadságnak is biztosítékokra van szüksége.

Es meg kell jegyezni, miként usurpator nem csak a végrehajtó hatalom, hanem a törvényhozás is gyakorolhat; a szabadságnak tehát s főleg a polgári szabadságnak, nem csak a végrehajtó, de a törvényhozó hatalom ellen is van biztosítékokra szüksége, melyeket épen csak egy jó helyhatósági rendszer nyújthat tökéletesen.

A mely arányban központosítottak a hatalmak, abban az arányban szűkül a szabadság mezeje. Ezt nyilván mutatja nagyban Franciaország, kicsinyben a magyarországi megyék példája.

Tévednek azok, kik a központosítás támogatásul Angliára és Amerikára hivatkoznak. Ezen állodalmak kormányai azért számolhatnak mindég a helyhatóságok engedelmességére, mert soha sem jut eszökbe ezektől törvénytelen-

séget kívánni, vagy törvényes hatáskörüket megszorítani.

Ha a kormány Angliában vagy az Egyesült statusokban egyes helyhatóságok szabadságán csorbát ejtene, vagy ezeket, önkényleg törvénytelenésekre kényszerítené, — minden helyhatóságok és az összes közvélemény ellene nyilatkoznának, s a végrehajtó hatalom műszerei épen úgy feleletre vonatnának a nemzet által, mint egyéb kormányzati vétségeikért vagy törvénszegéseikért.

Nem a hatalmak központosítása, hanem a polgári érdekek egysége az, mi egy nemzetet erőssé tehet; — már pedig ki tagadhatja, hogy a legfőbb polgári érdek a polgári szabadság, mely által a polgár legerősebben vonatik az állodalom céljaihoz?

Sokat beszélnek hazánkban erős és gyönge kormányról.

Véleményem szerint gyönge nemzettel szemközt minden kormány erős; erős nemzettel szemközt pedig csak úgy erős, ha a törvények erején kívül a nemzet közvéleményétől támogatattik.

Sokat beszélnek hazánkban a kormány felelőségéről is.

Am de a kormány felelőségének biztosítóka

nem egy elméletileg jó, de gyakorlatilag vajmi sokszor kijátszható törvényes formában, hanem a közvélemény, a nemzeti akarat erejében fekszik.

Ha a nemzet erős, úgy a kormány nem merendi a törvényt megszegni; — ha gyöngé, valljon miként fogja a kormányt feleletre vonhatni?

En a polgári szabadság nagy eredményeiért — ha épen kikerülhetlen — egy kis féktelenséget is eltűrök; de a legügyesb kormányzati gépezetért sem áldoznám föl a polgári szabadságot.

Csalódás pedig azt hinni, hogy a hatalmak központosítása mellett a polgári szabadság nagyobb biztosságot nyer.

A kormány már azon — hogy úgy szóljak — vallásos előítéletnél fogva, mellyel a nép nekie hódol, szükségkép nagy felsőbbbséggel bír a nemzet fölött; ezen felsőbbbség neki különben is vezérbefolyást ad az állodalom sorsára, s ha e fölött még minden törvényes hatalmak is a kormányban központosittatnak, e felsőbbbségnek szükségkép önkénynyé kell fajulnia.

Minden monarchiai kormánynak van egy utógondolata, melly ellen a nemzet nem vér-

tezheti magát eléggé, mert ezen utógondolat az alkotmányosságnak merő ellentétele.

Ha az alkotmányos monarchák során végig tekintünk mindenütt azt fogjuk tapasztalni, hogy a kormányok törekvése sokkal inkább van a monarchia mint az alkotmány fentartására irányozva, s ezen törekvést én a monarchia természetéből folyónak tartom.

En az alkotmányos monarchiának minden más országlási formák fölött elsőséget adok, mert míg egy részről a nagy becsvágyakat üdvösen fékezi, más részről a kisebb becsvágyaknak magasb czélt tűz ki a piaczi daemagogiánál; e fölöt a kicsiny becsvágyak nem is olly veszélyesek a szabadságra nézve mint a nagyok.

A monarchiai elv nyíltan bevallott megtámadás a szabadság ellen; öszinte ellenség, kit mindenki ismer, kinek utógondolatit homlokáról olvassa le mindenki, ki ellen tehát a nemzet mindenkor védheti magát; — köztársaságokban a politikai becsvágy nyilván a szabadság szép igéjét kiáltozza, még sötétben annak bilineseit készíti s ama szer, mellyből a rab-szolgaság álomitalát vegyíti, — a népszerűség.

Mind a mellett is azonban, hogy az alkotmányos monarchiának — főleg az európai társaságot tekintve — minden más országlási

formák fölött elsőséget adok, azt akarom, hogy a szabadság is teljesen biztosítva legyen.

A kormány — a monarchiait értem — már mint mondtam, a nép vallásos előítéletében gyökérző felsőbbségénél fogva is vezérbefolyást gyakorol az állodalom ügyeire, s tömérdek eszközzel bir pártfeleinek számát szaporítani.

A kormány czimeket, rendjeleket, hivatalokat, s más ezernemű kegyelmeket osztogathat, táplálékot nyujthat mindenféle szenvedélynek és hiúságnak; innen tapasztalni fogjuk, hogy a legszilárdabb alkotmányú országokban is elég nagy bősége van a kormány terített asztalát körüldongó legyeknek, s alkalmasint nem szükség megjegyeznem, mikint e kegyelem osztogatás igen veszélyes fegyver a szabadság ellen.

Ha e fölött minden törvényes hatalom is a kormányban központosítatik, ez olly mindenható befolyást nyerend nem csak az állodalom ügyeire, hanem minden egyes polgár sorsára, mellynek az alkotmány csak igen gyöngye ellen-súlyát fogja képezhetni, mert maga a törvényhozás is nem sokára a kormány szem-hunyorításától függne, s illy esetben a kormány alkotmányos felelősége üres szójárássá aljasulna.

Központosított állodalmakban láthatunk egyes kormányzati gépezetet, jeles adminisztratív tehetségeket, gyorsaságot az igazságszolgáltatásban; de polgári szabadságot, polgári egyeniségeket és pártatlan igazságot nem láthatunk.

Központosított állodalmakban az alkotmányos formák szoros megtartása mellett is csak a kormánytól függ, a törvényhozást, törvényszékeket, sájtót szolgálaiakká tenni, sőt magát a közvéleményt is meghamisítani; s ekkor hol marad a központosítással összefüggő kormányi felelőség?

Franciaországban egy forradalomra és egy tizenöt száz éves dynastia számkivetésére vala szükség, hogy a ministerek a juliusi rendeletekért feleletre vonathassanak! —

Ismétlem: a szabadságot nem csak egy önkényes kormány, hanem egy szolgálai törvényhozás, és általában minden gondolható önkény ellen is biztosítani kell.

A monarchiai kormányhatalomnak, melly már természeténél fogva az önkény felé vonatik, legbiztosb ellensúlya nem egy pompás papir alkotmány, hanem a polgári szabadság, mellynek egyetlen nyomatékos garantiája a hatósági rendszerben fekszik; ez a nemzeti köz-

véleménynek egyetlen jogszerű és meghamisíthatlan kifejezése.

Míg a helyhatósági rendszernek egyetlen egy kis töredéke is fenmarad, addig a szabadságnak is van tere, mellyen magát az önkény ellen védhesse.

En tehát akarom a helyhatósági rendszert, mert nem csak az alkotmányt, hanem annak lelkét — a polgári szabádságot is akarom, mellynek legerősb öre a helyhatóság.

En csak azt akartam a megyei hatalom tuláradásának fölleplezésével megmutatni, hogy ezen túl-áradás az ezen institutiot egyedáruzó feudális aristocratia természetéből fakad.

Láttuk főlebb, miként esett az aristocratia saját kelepcejébe; láttuk miként elerőtlenült állapotjában saját erejéből a korkérdések egyikét sem bírja megoldani, és hogy ennél fogva az eddigi állapotokat saját létének és az összes nemzet fenmaradásának kockáztása nélkül nem tarthatja fen tovább; láttuk, miként a megyei szerkezet, mostani feudális alapjain, nem csak alkotmányos kifejlődésünk akadály, hanem állodalmi felbomlásunk magvát is magában hordozza.

A magyar megyei alkotmány — a mennyiben a nemesség előjogaiban gyökerzik —

igen alkalmas volt eddig arra, hogy a feudális aristocratiát egy a democratiában különben sem igen gyönyörködő kormány ellen megoltalmazza; de arra nem alkalmas, hogy magát — szemközt ama milliókkal, kiknek eddig határtalan kényura volt — az észszel, melly napjainkban megtompítja az erőszak fegyverét, — és az egyetemesb polgári érdekekkel, mellyek nem türnek semmi hízárólagosságot — ezentúl is fentarthassa.

A vagy azt gondoljuk-e: a világtörténet szelleme türni fogja, hogy (Erdélylyel együtt) 6000 [] mérföldet meghaladó területű birodalomnak — melly annyi forrásival bir a gazdagságnak, mellynek népségeiben számtalan nemes erők szunyadnak — fejlődése egy casta által — mellynek alkotmányosoknak nevezett előjogai eddig minden magasb politikai czéllal, minden polgári érdekekkel egyenes ellentétben állottak — ezentúl is meggátoltathassék?

Nem! az alkotmányt nem bírják meg eddigi porhadásnak indult alapjai, s múlhatlanul szükséges, hogy újabb és tartósb alapokról gondoskodjunk, s mellyekre országunk épületét bizton rakhassuk.

Illyen alap nem lehet más mint egy a

haza minden érdekeit és polgári társaság minden rétegeit képviselő törvényhozás.

A csupán megyei alkotmánynak — a mennyiben a törvényhozó hatalom alapjául szolgál — haladék nélkül képviseletivé kell válnia, melyet egy *casta* önkénye helyett egy egész nemzet szabadság szeretete leheljen át.

Atalában a kérdés ide megy ki akarjuk e vagy nem akarjuk az alkotmányt?

Ha akarjuk az alkotmányt, úgy szükségkép akarnunk kell a népképviseletet is, mert népképviselet nélkül nem tarthatjuk fen tovább az alkotmányt.

Alkotmányunknak a nép rokonszenvére van szüksége melyet csak úgy vihat ki magának, ha mindazon alkotmányos jogokban, melyek most csak egy kiváltságolt osztály által képviseltetnek, — főleg pedig a törvények hozatalárai egyenes befolyásban a nemzet minden osztályait egyaránt részesíti.

Alkotmányunknak a nemes polgári becsvágys versenyére van szüksége, melyet csak úgy eszközölhet; ha minden jeles tehetségnek, minden magasb törekvésű értelmiségnek meönyt, erejét a haza és alkotmányos szabadság érdekében termékenyíteni; — ha az osztályzati

szellem nem szegi többé szárnyait a magasztosb cél után sovárgó polgári szellemnek.

Alkotmányunknak a nép nemes szenvedélyére van szüksége, mellyekre a nép csak úgy lelkesülhet, ha az alkotmányban minden földi javainak legmagasbikát szemléli.

Alkotmányunknak erős törvényekre, és a törvénynek kegyelettel hódoló polgárookra van szüksége, melly kettő csak úgy érthetik el, ha a törvények a nép egyetemes akaratából s összes érdekeiből folynak és megtartásuk fölött egy egész nép örködik.

Alkotmányunknak ama nagy társasági meg hasonlás kiengesztelésére van szüksége, mellyet a nemzet keblében okozott; meg kell kérlelnie ama gyűlöletet, mellyet a haza millióiban századok sanyarai által fakasztott, — begyógyítania a sebeket, mellyeket a nemzetest tagjain ejtett — s egy nemesb polgári hivatás öntudatát ébresztenie föl azokban, kiket az alkotmány eddig csak mostoha gyermekeinek tekintett, mi csak úgy lehető, ha nemes és nem nemes testvérileg egysülve képezik az alkotmány és törvényhozás alapját.

A népképviselő az első hágeső alkotmányos kifejlődésünk lépcsőzetén, melly nélkül

egyéb alkotmányos és társadalmi reformokat — úgy szólva — nem is eszközölhetünk.

Illyen okok ellenében hasztalanul hivatkozik az önzés és az előítélet a nép tudatlanságára, műveletlenségére, urbéri viszonyaira, s általában a nép szellemi és társasági süllyedtségére: — hasztalanul mondatik, hogy magasb politikai jogok gyakorlatához azoknak értése és méltánylása is szükséges: mert minden alkotmányos nemzetek példája bizonyítja, miként a politikai nevelést épen csak a politikai jogok gyakorlata adhatja meg.

Arra hogy a nép tovább is szellemi és erkölcsi süllyedtségében tartassék, nincs czélszerűbb eszköz, mint alkotmányunkat eddigi képtelen alakjában fentartani.

Népképvisélet nélkül az alkotmányos lét merő csalódás, melyből a lengyel nemzet csak azért ábrándult ki, egyperczre, hogy örök álomba szenderüljön.

Az alkotmányt tekintve tehát nem lehet kérdés: miért van szükségünk népképviseletre? mert mindenki érzi és tudja, hogy az alkotmányt csak a nép millióinak rokonszenve mentheti meg.

b) Kormány.

Második szempont, melyből a népképvi-
selet kérdését tekintem: a magyar nemzet-
nek a kormánynyali viszonya. Es itt
különös figyelmet kérek olvasómtól.

Mikor mi magyarok kormányról szólunk,
magunk sem tudjuk, hogy sajátlag miről be-
szélünk.

Határtalan monarchiákban a fejedelmi aka-
rat kormányoz, melly fölötté áll minden tör-
vénynek, s melly hatalmát az isteni jogból
származtatja, a fejedelmi fölség nem csak sért-
hetlen, hanem forrása egyszermind minden
jogoknak és törvényeknek. Határtalan monar-
chiákban tehát a kormányzás a fejedelmi méltó-
ság attribútuma.

Alkotmányos monarchiákban, hol a feje-
delmi méltóság nem egyéb mint jelképe a nép-
fölségnek s hordozója azon erkölcsi tekintély-
nek és hatalomnak, melyet a törvény — mint
minden társasági erők akaratkifejezése — rá-
rubáz, a kormány fogalma lényegesen külön-
bözik a fejedelmi méltóság fogalmától, s kor-
mány alatt nem értetik egyéb, mint bizonyos
polgári hatalom, melly az ország ügyeit a tör-
vények által megszabott mérték szerint és kor-
látok közt saját felelősége alatt kezel:

Alkotmányos monarchiákban — miként Thiers mondá — a fejedelem országol, de nem kormányoz.

Eben világosan ki van fejezve az is, hogy a fejedelmi méltóság — mint jelképe a népfölségnek — szükségkép sérthetlen; a kormány ellenben — mint végrehajtó műszere a törvényekkel közösen kifejezett nemzeti és fejedelmi akaratsnak — eljárásaiban csak azon ösvényt követheti, melyet az alkotmány és törvény jelölt ki előtte.

Es így akár határtalan monarchiákban, akár alkotmányos állodalmakban tekintsük a kormányt, mindég olly tárgy lebeg előttünk, melyet meg birunk fogni, mellynek értelmezése tisztán s határozottan áll előttünk.

Határtalan monarchiákban mindenki le vett kalappal szól a kormányról, mert a fejedelmi fölség és kormány teljesen egyértelmű.

Alkotmányos monarchiákban a kormány tisztelet vagy megvetés, magasztalás vagy megrovás tárgya lehet, a mint t. i. az azt kezelő személyek a nemzet bizalmát birják vagy nem birják, a mint törvényes ösvényen járnak vagy — mint akármelly magános személy — törvény ellen vétkeznek.

Mind a határtalan mind az alkotmányos

monarchiákban tehát jól tudják úgy az egyes polgárok mint az összes nemzet, hanyadán vannak kormányukkal.

Nálunk a kormány ollyasmi, mit sem nem látunk, sem meg nem foghatunk.

Vannak országos kormány székeink, udvari cancellariánk, helytartó Tanácsunk, udvari kamaráról, kormányzásról szóló törvényeink: de kormányunk nincsen.

Nálunk a kormány olyan mint a kísértet: minden ember beszél róla: de szemtől szembe senki sem látta.

Franciaországban a kormány neve Soult, Guizot, Duchatel, Salvandy stb. Angliában Russel, Grey, Palmerston, Fox Maule stb.; — nálunk a kormánynak nincs neve, mert annak, mit mi kormánynak nevezünk, nincs teste, nincs alakja, nincs árnyéka; szóval: nálunk a kormány nem egyéb mint elvont eszme, mellyen az elme élt igen ügyesen gyakorolhatni, mellyen azonban a józan ész csak bámészkodni képes.

Alkotmányos ország — alkotmányos nemzet — törvényhozás — és mindenek kormány nélkül: lehet-e ennél csodálatosb állodalmi tünemény?

A különbség Magyarország és más alkot-

mányos állodalmak közt abban fekszik hogy másutt a kormány bizonyos polgári hatalom, melyet a törvények állítottak fel, s mellynek irányát törvény jelöli ki; nálunk ellenben a kormány nem polgári hatalom, hanem rendszer, melly irányát saját motivájától veszi.

S mind e mellett is Magyarország kormányoztatik, még pedig — és ez másképp illy körülmények közt nem is lehet — elég fonákul.

Az, a mit mi kormánynak nevezünk, teljesen el van takarva szemeink elől; eredete, iránya, kiterjedése: mind ez kifürkészhetlen titok előttünk; s azon bizonyos rendszer, melly által kormányoztatunk, olly távolságban van tőlünk, hogy sem erőnk sem törvényeink nem hatnak el odáig.

S ezen rendszer, melly által kormányoztatunk, az ausztriai birodalom rendszere.

Ime, megneveztem a kórt, mellyben Ausztriávali összes viszonyunk sinylődik.

En nem tartozom azon gyöngéd természetű szabadelműek közé, kik csupa loyaltásból egy két valótlanságot is elmondanak, csakhogy szándékuk tisztaságában senki ne kétkedjék; — kik akként gondolnak hitelt szerezhetni maguknak, ha mind maguk mind mások szemébe fővenyt hintegetnek.

A hon boldogsága, a nemzet nagysága, a királyi szék dicsősége, azon egyetlen nyugpont, mellyen lelkem álmaiban legel.

En nem csak azért, mert alkotmányos monarchiában élünk, — nem csak azért, mert a törvénynek hódolok — ragaszkodom alkotmányos dynastiánkhoz: hanem azért is, mert őzintén meg vagyok győződve, hogy hazánk sorsa dynastiánk sorsához van kapcsolva.

De épen mert így vagyok hangolva, fogom elmondani minden utógondolat nélkül, mit Ausztriávali viszonyunkat illetőleg igaznak, valóznak hiszem, mert mindennek fölött igazsággal tartozunk egymásnak.

Elmondám e munka első fejezetében, ama körülményeket, mellyek Ausztria statusférfiait a Magyarország irányábani politika követésére birhatták.

Megmutatám miként Austriával birodalmainak assimilatiójában gyanitá a tartósság föltételét országlási elve.

Megmuttattam, miként az ausztriai kormány el is követett mindent, hogy a határtalan monarchia e postulatumnának eleget tegyen, s II. Jósef magasztalt, és sok tekintetben méltán magasztalt — politikája nem volt egyéb mint Ausztria három százados politikájának élre állítása.

E műtétel következtében két nevezetes tünemény merül föl szemeink előtt.

Első az: miként Ausztria három század alatt mindent elkövetett, hogy Magyarországot — a mennyiben az alkotmány egyenes megtagadása nélkül lehetett — örökös tartományai-val assimilalhassa; kimerítette a békes és erőszakos eszközöknek minden nemeit, s mind e mellett sem volt képes Magyarországot örökös tartományival assimilálni, sőt e czéltól ma távolabb van mint volt valaha.

Második az: hogy Magyarország — kivált a polgári háborúk után — a nemes önfeláldozásnak, a heroismus és loyaltásnak minden nemeit kimerítette, hogy Ausztriában a magyar nép és magyar alkotmány iránti előítéletet gyöngítse, hogy méltányos igényeinek sikert eszközöljön, — megmutatta, hogy alkotmányos trónjáért vérét örömet ontja, de alkotmányos szabadság nélkül nem kíván egy perczig is élni; — s ime az alkotmányos lét elleni kísérletek még sem szüntek meg.

S valljon honnan van az, hogy még mindig olly élesen állunk szemközt Ausztriával mint állottunk a tizenhetedik században? — Honnan van az, hogy sem Ausztria nem bírta Magyarországot birodalmi rendszerébe vonni,

sem Magyarország nem volt képes ezen rendszer befolyásától egészen menekülni?

Ez onnan van: mert Magyarország érdekei háromszáz éves balkormányzás által ellentétbe hozattak az összes birodalom érdekeivel. Es ebben fekszik az ausztriai kormány politikájának legnagyobb tévedése.

A kormány az alkotmányos Magyarországot mindég aggodalom tárgyának tekinté, minél fogva minden törekvése — miként már e munka elején megmutattam — arra volt irányozva, hogy az alkotmány ereje zsibbasztassék.

Nem szükség bizonyítgatnom, miként e törekvés — ha a kormány a birodalmi kapcsolatot erősítését akarta ez által elérni — célját teljesen eltévesztette.

A magyar nemzet mindég alkotmányát tartotta legföltettebb kincsének; s véleményem szerint csak egy igen rövid látásu politikának juthat eszébe a nemzetet éppen legföltettebb kincsében támadni meg.

Csodálatos, hogy az ausztriai kormányban soha sem látszott fölmerülni ama gondolat, miszerint a magyar nemzet olly kormányt, melly az alkotmányban rémet lát, s annak

igézetétől minden áron szabadulni akar, mindig gyanuval fogja kísérni.

S még csodálatosb, hogy a kormánynak soha sem jutott eszébe, miként sokkal tartósb azon erő, melyet egy szabadság szerető nemzet rokonszenvéből, mint melyet a nemzeti jellem gyöngítéséből és az alkotmányos élet zsibbasztásából merithet.

Tekintsük a mult idöket; vessünk egy pillantást Ausztria vészes napjaira a 18. század közepén és a 19. ik század elején: nem az alkotmányos magyar nemzet volt-e az, melly a dynastia védelmére és a birodalom fentartására legtöbbet áldozott?

En minden gondolható politikai tévedések közt legnagyobbnak tartom, ha a kormány a magyar alkotmány mellözésével vagy épen gyöngítésével véli Magyarországnak az összes birodalommal kapcsolátát erősíthetni; sőt ellenkezőleg úgy vagyok meggyöződve, — s e tekintetben mellettem szólnak a történetek — hogy illy fonák politika az érintett birodalmi kapcsolatot csak gyöngítheti.

Ausztria háromszázados tévedése onnan eredett: mert olly elvek szerint akarta Magyarországot kormányozni, mellyek Magyarországra nem valának alkalmazhatók.

Olly politika, melly mindég csak a jelen pillanattól kér tanácsot, s nem függeszti szemét a jövőre is, szükségkép tévedésekre vezet, mellyek eredményeit a legmélyebb politikabölcsesség sem képes előre kiszámolni.

Ausztria statusférfit a magyar alkotmányban mindég Pandora szelenczjét látták, s e bal szempont volt legnagyobb akadály a ország anyagi kifejlődésének is.

Ezt kézzelfoghatólog bizonyítja Ausztriának Magyarországra és az örökös tartományokra nézve követett kétoldali kereskedelmi és összes nemzetgazdasági politikája.

Ausztriának félig meddig tilalmi, félig meddig védelmi vámpolitikája az örökös tartományokban virágzó műipart teremtett; Magyarországon ellenben még ama csekély műipart is, melly néhány évtized előtt létezett; elfojtotta.

Ausztria kereskedelmi politikája Magyarországot még nyers termékekre nézve is teljesen elzárta a világvásártól.

Ausztria kereskedelmi politikája vagyonságot keltett az örökös tartományokban, még Magyarországot a végelszegényedés örvényének széléhez hajtotta.

Esime, ez volt az ausztriai kormány második

nagy tévedése; mert ama pillanatnyi csekély haszonért, melyet financialis tekintetben illy politika talán eredményezett, fölládozá mindazon roppant előnyöket, melyek Magyarország anyagi erőinek természetszerű kifejtéséből az összes birodalomra hárulhatának.

Könnyen megfogható, hogy olly ellentételek mellett, melyek illy balkormányzás által erőszakosan állitattak föl Magyarország és az örökös tartományok érdekei közt, olly kormány vagy rendszerrel szemközt melly impulsusát Magyarországot tekintve nem alkotmányos erőktől, hanem százados önkénytől veszi, mindég sérelmekről fogunk panaszkodni.

Ismétlem: nálunk a kormány nem polgári hatalom, hanem rendszer, mellynek hatását érezzük, de határait nem ismerjük; s mivel alkotmányunk sehol sem jelöli ki a közhatalmak határvonalait, alkotmányunkkal még csak nem is férkezhetünk e rendszerhez, mind a mellett, hogy e rendszer nem alkotmányos.

Azt mondám főlebb, hogy a határtalan megyei hatalom ellensúlya a kormányban fekszik, de hogy ezen ellensúly sem nem alkotmányos, sem nem kevesbiti a megyei hatalom természetéből eredő bajokat.

Azok után, miket a kormány természetéről

s irányáról mondtam, talán nem is lenne szükség itt még valamit bizonyítani, mert hiszen a dolog maga szól magáért.

Minthogy azonban újabb időkben egy egész nagy párt keletkezett, melly politikai hitvallásában a kormány minden ároni pártolását tűzte ki főágazatul: lássuk, miként szerepel a kormány a magyar alkotmány irányában?

A kormány nálunk nem az ország és alkotmány élén, hanem vele szemközt áll, s egész politikai létünk nem egyéb szünetlen harcnál alkotmányunk védelmére.

Nálunk — miként már megjegyzém — a közhatalmak határvonalai sehol sincsenek világosan kijelölve, a „*jus supremæ inspectionis regiae*“ ép olly széles értelmű ürügyül szolgál a kormánynak az alkotmány szabadabb erőki-fejtésének akadályozására, miként a megyei hatalom alkotmányos palástja minden aristocratiai önkénynek. —

Itt két negatív erő küzd körömszakadtig s pihenés nélkül egymással.

Ki a kormány magaviseletét figyelemmel szemléli, két nevezetes műtétet fog Magyarországra nézve követett három százados politikai rendszerében észrevehetni.

Első az: hogy a hányszor maga a nemzet

nyitott rést még világos törvények ellenére is alkotmányán, a kormány mindég egész készséggel behunyta szemeit.

Második az: hogy valahányszor a nemzet észre jött, s egy egy becsüszozott idomtalanságot akart kiküszöbölni alkotmányából, vagy egy egy irott malasztot megtestesíteni, azt a kormány mindég hatalma egész súlyával gátolta.

A királyi városok világos törvény daczára megfosztattak országgyűlési szavazatuktól, s a kormány elnézte e kiáltó törvényteleniséget, mert jól tudta, hogy ez által maga az aristocratia ejtette a legnagyobb csorbát alkotmányán, jól tudta, hogy Magyarország alkotmányos jövedője főleg egy erős, független és felvilágosult, egy az ország anyagi érdekeit kiválólag képviselő polgári rendben fekszik, és hogy e polgári rend kiszorításával az összes közép osztály, anyagi és értelmi erejének egész súlyával az alkotmány és aristocratia ellen fordul.

Midőn ellenben Pestmegye a fenytő eljárás eddigi rendetlenségeit meg akará szüntetni, s egyebek közt a törvényszék csarnokait a közönség számára megnyitni, — a kormány mind a mellett, hogy a megye intézkedésében sajátlag semmi ujítás nem volt, katonai erőszakkal

is kész volt e rendszabály sikerét gátolni. Hasztalan volt a hivatkozás a megye törvényes jogára, s más megyék példájára, a kormány hajthatlan maradt. Ürügyül az épen akkor együtt ült országos választmánynak kelle szolgálni, melly a büntető törvénykönyv kidolgozásával foglalkozott, de a titkos rugó bizonyára más volt, t. i. a kormány ösztönszerű borzadása mindentől, mi a nyilvánosságnak csak színét is viseli, pedig hihető, hogy a nyilvánosság a törvénytészéki teremekből máshova is utat törne magának.

Ugyan azon kormány, mellynek a mult országgyűlés, vagy legalább a rendek táblájának nagy többsége módot nyújtott a megyei rakonczátlankodások fékezésére sikeres rendszabályokat létesíteni, valljon használta e a törvényhozó testület e kedvező hangulatát? Hozatott-e csak egy három sornyi törvény is a megyék rendezésére? — Országgyűlés után azonban behozatott az új adminisztratori rendszer, a főispáni helytartókra hatalmak ruháztattak, mellyek mind a megyék törvényes jogai-
val, mind azon czéllal, melly e rendszernek cziműrtügyül szolgált — merőben ellenkeztek; mert ezen ujítás nem csak hogy a megyékben a rendet helyre nem allította, de ott is, hol

eddig szokottnál nagyobb rend tapasztaltatott, csak rendbontásokra nyújtott alkalmat. — S mi volt hát czélja a kormánynak, ha nem a jobb rend, jobb közigazgatás, jobb és gyorsabb igazság szolgáltatás? — Nem egyéb mint hogy politikai táborát szaporítsa, mi nekie egy pillanatra — de csak egy pillanatra — sikerült is.

Ugyanazon kormány, mellynek ezelőtt huszonnégyszáz évvel elég ereje volt arra, hogy a hadi adót és katona állítást a megyék által a néptől törvény és alkotmány ellenes módon kicsikarhassa, későbbben, midőn a házi adó törvény által az urbéri telkeken lakó nemesekre is rovatni rendeltetett, nem birt elég erővel arra, hogy a törvényt végrehajtani vonakodó megyéket köteleességök teljesítésére szoríthassa, ámbár ez esetben nem csak a törvényre, de az összes hazai közvéleményre is támaszkodhatott volna.

Lépésről lépésre késérhetném a kormányt politikai eljárásaiban s megmutathatnám, hogy törekvése mindég ugyanazon vezérgondolat körülforgott, t. i. Magyarország alkotmányát gyöngíteni, erőit zsibbasztani, és anyagi fejlődését gátolni; de szükségtelen megmutatnom, miként ez igen szerencsétlen eszköz volt a

birodalom és Magyarország közötti kapcsolat öregbítésére.

Igen világos tehát, hogy azon vizzályos érintkezés, melly Magyarország és a birodalom érdekei közt fenforogni látszik, nem a magyar alkotmány, nem a dolgok természetes helyzetének, hanem egy háromszáz éves balkormány-sás eredménye.

S e szerencsétlen viszony azonnal meg fog szűnni, mihelyt Ausztia politikájának ama meggyőződés szolgáland vezérelvül: miszerint Magyarország érdekei teljesleg ugyan azok a birodalom érdekeivel, s hogy ezen érdek egység épen Magyarország kifejlődésében találja legerősb támaszát.

Letűntek már azon idők, midőn a népek a dynastiákat csak vallásos ösztönből s azon szerencseért szerették, hogy jobbágyaikúl szü-lethettek; s napjainkban a népek e dynastiákat csak azon jókért szeretik, mik fenállásukból az egyetemes állodalomra hárulnak.

A utolsó félszázadban nagy dolgokat s tanulságos eseményeket láttunk.

Láttunk régi dynastiákat, — mellyek évez-redes alapokat birtak, népeik vallásos csatla-kozásában — elenyészni s ujakot fölmertülni; láttuk, miként az események rohama mindent

felforgatott, mi régebben ösztönszerű tisztelet, vallásos áhitat s jobbágyi hódolat tárgya volt.

A század világa fényt vetett a népek életébe, hol előbb csak sötétség uralkodott.

A népek vak ösztönből sem nem szeretik, sem nem gyűlölik többé a dynastiákat, hanem a legerősb alap, mellyen a népek hűsége nyugszik, a jogok tisztelete és a nemzeti érdekek méltánylása, s véleményem szerint ez által a dynastiák mit sem vesztenek,

A magyar nemzet őszinte hűséggel csatlakozik alkotmányos dynastiájához; de egyetlen egy magyar sincs a hazában, ki elevenen ne érezné, miként az eddigi kormány rendszer a helyett hogy a birodalom érdekeit a nemzétével szorosán összeforrasztaná, inkább csak arra volt alkalmas, hogy a birodalom érdekeit a nemzetétől különválassza.

En minden gondolható csapások legsúlyosbikának az tartanám, ha Magyarországon azon meggyőződés kezdene megerősödni, hogy a nemzet érdekei nem egyeznek meg a birodaloméival.

Nektünk s a birodalomnak egymásra kölcsönös szükségünk van; mert őszinte meggyőződéseim szerint ezen kapcsolat nélkül Magyarország egy perczig sem tarthatná fen állodalmi

létét; Magyarország nélkül pedig Ausztria rögtön a másodrendű hatalmak sorába hanyatlanék.

Magyarországot az érdekek egyenlőségén kívül még egy hatalmas kapocs köti a birodalmi kapcsolathoz.

S ezen kapocs: a közös politikai lét.

Ezt minden gondolkozó ember tudja széles Magyarországon; s ugyan azért vagy örültek vagy haza árulónak kellene annak lennie, ki e kapcsolatot tágitani vagy éppen szétszaggatni óhajtaná. .

Ezen kapcsolat szüksége fekszik dynastiánkban, közös történeteinkben és az európai ügyek helyzetében.

De tagadom, hogy e kapcsolatból legfőbb érdekeink feláldozásának szüksége folyna.

Nézetem szerint éppen abban lappang a kormány háromszáz éves politikájának tévedése, hogy Magyarországot csak erőinek lebilincselésével gondolá tartósan a birodalomhoz köthetni.

En ellenkezőleg éppen Magyarország természetes erőinek kifejtésében látom e kapcsolat erősségét és tartósságának biztosítékát.

Meg vagyok azonban győződve, hogy az eddigi balkormányzás folytatása ezen kapcsol-

latot sokkal inkább képes gyöngíteni mind erősíteni; balkormányzás lesz pedig minden kormányzás, melly Magyarország alkotmányától és érdekeitől nem nyeri rugalmát.

Mig a magyar ügyek alkotmányos kezelésének, még alkotmányunk és nemzeti érdekeink kifejlődésének ólomsúlyát egy az alkotmányon kívül álló féltékeny rendszer képezendi, addig mindég Magyarország leend Ausztria politikájának achillesi sarka.

Nekünk alkotmányos kormányra van szükségünk mind a dynastia, mind a haza, mind az egyetemes birodalommal kapcsolat érdekében, olyan kormányra, melly csak az alkotmányban találhassa fel léte föltételét; ilyen kormány nélkül hazánk fonákul fog kormányoztatni.

Nekünk arra van szükségünk, hogy a törvény azon igéi, mellyek Magyarországot mint saját önállásu állodalmi testet, magyar férfiak által és a magyar alkotmány szellemében rendelik kormányoztatni, holt betükből valósággá legyenek.

Nekünk olly kormányra van szükségünk, melly a szó legteljesb értelmében képviselje hazánk érdekeit a birodalmi kapcsolatban, mert hiszen a kormánynyali viszonyunk balságai és a kormány tévedései éppen onnan eredtek,

mert a magyar érdekek mind eddig vagy épen nem vagy fölötte gyöngén valának képviselve a birodalmi kapcsolatban.

Illy kormány mellett, melly egy alkotmányos nemzet nyomatékát viendi magával a birodalmi politika mérlegébe, azonnal helyre álland hazánk és a birodalom érdekeinek homogeneitása.

Illyen alkotmányos kormány azonban csak úgy lehetséges, ha egy egész nemzet rokonszenvére támaszkodhatik, ha egy minden polgári érdeket képviselő törvényhozás által szabja ki magának azon határokat, mellyeken túl alkotmányos lenni megszűnik.

Szóval: alkotmányos kormány és népképviselet — két egymástól elkülönözhetlen dolog.

Akkor, ha e törvényhozás teremében egy egész nemzet leend képviselve, lesz ideje annak, hogy a kormány e közvéleményre, a polgárok meggyőződésére appelláljon; s e közvélemény, e meggyőződés tőle — még alkotmányos ösvényen jár — nem is fogja rokonszenvét megtagadni.

Legyen aztán akkor conservativ vagy szabadelmű, nekem mindegy, — örömet meghajlandok előtte, mert alkotmányos lesz és a nemzeti meggyőződés typusát viselendi.

S meg kell jegyezni, miként a népképviselő nem csak pajzsúl szolgál érdekeinknek és alkotmányunknak, hanem a kormánynak is erősségül a pártok ostroma ellen.

Valóban a népképviselő nem csak alkotmányi, hanem kormányzati kérdés is egyszersemind.

En azt hiszem, hogy ezzel minden sérelmeink egyszerre orvosolva lesznek; — azt hiszem, hogy ez által sokkal szorosabban fogunk a birodalmi kapcsolathoz fűzetni mint az eddigi balkormányzás által, mellynek tengelye országos érdekeink mellőzése volt; azt hiszem, hogy mihelyt egy erős nemzeti képviselő által támogatott magyar alkotmányos kormány kezelni hazánk ügyeit, azonnal egy magasztos örömmel üdvözlött frigy kötendi hazánkat a többi tartományokhoz, s Magyarország azonnal megszűnik Bécsben árggodalom tárgya lenni; — azt hiszem, hogy a milly arányban erősödik egy nemzeti képviselőség által a közvélemény ereje, abban növekszik az alkotmányos kormány ereje is; — és elvégre azt hiszem hogy ha három vizályteljes század alatt nem sikerült az ausztriai politikának Magyarországot a birodalommal assimilálni, annál inkább sikerülend azon szoros köteléknél fogva, mellyel

egy közösen szeretett dynastiához és közös politikai létünk egyesült erővel fentartásához vonatunk, érdekeinket akként egyenlíteni ki, hogy egyiknek érdeke a másikénak föl ne áldoztassék.

Es ime, valamint az alkotmány, úgy természetesen az alkotmányos kormány első alap föltétele a népképvisélet.

c) Nemzetiség.

Harmadik szempont, mellyből a népképvisélet kérdését tekintem a nemzetiség.

Nincs tárgy a világon, mellynek rovására Magyarországon az emberek annyit vétkeztek volna, s még ma is vétkeznének, mint mennyit a nemzetiség nevében vétkeznek.

Miszerint azonban e tekintetben tisztában legyünk, szükség szorosán meghatároznunk, hogy sajátlag mit értünk nemzetiség alatt.

Egy emberfaj, mellyre a közös származás, közös nyelv, és ebből eredőleg az erkölcsök, szokások és családi élet egyenlősége egy általános — hogy úgy szóljak — természeti jellemet ruház, nemzetnek hivatik.

Illy értelemben minden népfaj, melly az említett általános természeti jellemmel bir,

nemzetnek nevezhető, s ezt anyagi vagy faj-nemzetiségnek lehetne nevezni.

Szükségtelen megjegyeznem, hogy olyan népfaj, melyet ezen általános természeti jellem-nél erősb kapcsok nem kötnek össze, még nem igen szilárd politikai testet képez.

Korunk egy magasb nemét ismeri a nemzetiségnek: azt t. i. midőn egy népnek tagjait a gondolkozás, vélemények, jog és szabadság, műveltség, politikai institutiok s általában minden magasb és legmagasb polgári érdekek és törekvések egyenlősége alakítja egy nagy erkölcsi és politikai testté, s ezek kétségkívül a legerősb kapcsok, mellyek egy nemzetet egyesíteni képesek.

Ilyen nemzet, ha e fölött még vérben s nyelvben is egy, meghódíthatlan; de ha külön-féle népfajokból szövetkezett volna is, csakhamar vérben s nyelvben is rokonulni fog.

Valahányszor tehát nemzetiségről szólandok, mindég politikai nemzetiséget fogok érteni.

Ha a magyar korona tizennégy millio alattvalóját közös nyelv és közös származás egyesitené, ugy kétségkívül kevesb okunk lenne jövődönk felett aggódni s nemzetiségünket féltetni.

Csodálatos tünemény! — Majd nem egy évezred, hogy e földet lakjuk, hogy a sors s

az események hatalma az itt lévő idegen népfajok uraivá tön, s még sem valánk képesek a különféle néptörödékeket nemzetiségünkbe beleolvasztani.

Vagy a magyar nemzetiségben kell hát valaminek létezni, mi a többi népfajokban legyözhetlen ellenszenvet fakasztott iránta, vagy a többi népfajok nemzeti sajátásaiban lappang valami titkos vonzerö, mellyel, a magyar nemzetiség olvasztó ereje föl nem ér.

Ezt legjobban fejtik meg a magyar nemzet történetei.

Nemzetünk a meghódított népfajok irányában teljes mértékben élt a diadalmas hódító jogával: ez a magyar nép és többi népfajok közötti társasági viszony általános jelleme.

Eleink szabad alkotmányt, szabad hazát szabad nemzetet alkottak; de az alkotmány, haza és a magyarnemzet ezen szabadsága a megigázott népfajok rabszolgaságával teljesen egyértelmű volt.

S e szabadságnak nevezett önkényt a magyarfaj késöbben kiterjeszté saját gyöngébb feleire is; ekkép fejlődött ki Magyarországon a kiváltságos elnyomók, és kiváltságatlan elnyomottak osztálya.

Természetében fekszik az embernek, hogy minél erőszakosabban ostromoltatik külvi-

szonyaiban az önkény által, annál erősebben bátyázza körül magát azon tulajdonokkal, melyeken az önkénynek nincs ereje.

Van egy ösztön emberi természetünkben, mellyen az erőszak fegyvere megtompul, s mellyet csak még ennél is erősebb ösztönök birnak legyőzni: s ezen ösztön az, mellyel vérünkhez, nyelvünkhez, családi életünk szentek-szentjéhez s szenvedéseink társaihoz vonatunk.

Ezen ösztön tartotta fen a magyarországi népfajokat; de ezen ösztön érlelte meg bennök azon ellenszenvet is, mellyel a magyar nemzetiség iránt viseltetnek, s mellyet urával szemközt a rabszolga keblében az idő csak kérge-síthet, de onnan soha ki nem írthat.

Ezen ösztönnek köszönheti fenmaradását a magyar nemzetiség is, melly — midőn a nemzet elsőszülöttei a külföld bálványainak oltára előtt tömjéneztek — a falusi pór szerény hajlékába költözött, s ott leste korányát az egykori boldag feltámadásnak.

Valóban ha földnépünk nem létezne, nemzetiségünket már rég elsodorta volna; de ha történeteink s feudális alkotmányunk olly rop-pant meghasonlást nem okoztak volna társasági rendszerünkben: a nemzetiség kérdése ma nem volna Eris almája közöttünk, s állodalmi

létünkért nem kellene olly életre halálra viaskodnunk.

Sokan azt gondolják, hogy miután nyelvünk a törvényhozás, közigazgatás és igazságszolgáltatás nyelvévé lett, azóta nemzetiségünk már egészen biztosan alapon nyugszik.

En e tekintetben másképp vélekedem, s azt hiszem, hogy mióta nyelvünk törvényesítése nemzetünk ellenségeiben a féltést felébresztette, mióta nem kétség többé, hogy hazánkban nem csak a magyar nemzet hanem a magyar nemzetiség is az uralkodó, azóta a magyar s többé népfajok közötti meghasonlás is sokkal élesebb s ez nemzetiségünk alapját bizonyosan nem erősíti.

Ki tagadná a magyar nép jogát nemzeti-ségéhez? — Nem magyar vér felyt-e e haza-ért? nem magyar vér tartotta-e azt fen századok viszályain át? nem magyar törvényhozói ész alkotta-e annak törvényes rendszerét? nem magyar genius lebeg-e történetei fölött?

Igen is, a magyarnak egy évezredes politikai lét által szentesített joga van nemzeti-ségéhez; s szégyen — lemoshatlan szégyen fejére annak, ki elég nyomorult lenne e legdrágább kincsünket, apáinknak e legszentebb

hagyományát akár 'melly fényes jutalomért áruba bocsátani.

Am de elvitázhatlan jogunk azért nem kevesbiti ama veszélyeket, mellyek az alkotmányunk és történeteink által okozott társasági meghasonlás következtében nemzetiségünket fenyegetik.

S mégis vannak emberek e hazában, kik a nemzetiség szent nevében akarják az eddigi égbekiáltó állapotokat fentartani.

Midön a holt latin nyelv helyett saját nemzeti nyelvünket ügyekezénk az egyedül őt illető diplomaticai polczra emelni, ki hinné? voltak emberek, kik azt hirdetgeték, hogy ez ujítás nemzetiségünket s alkotmányunkat kockáztatja.

Midön ama meggyőződés, hogy az állodalmi épületet nem bírják meg eddigi alapjai, alkotmányunk javításának óhajtasát ébreszté föl bennünk, voltak elegenden, kik azt mondák: hogy alkotmányunk megváltoztatása nemzetiségünk elsülyedését vonná maga után.

Valahányszor szó volt az ösiség megszüntetéséről, örökváltságról, vagy más anyagi javításokról, mindannyiszor akadtak emberek, kik teli torakkal hivatkoztak ama veszélyekre, mellyekkel ezen ujítások a nemzetiséget fenyegetik.

En nem tudom, s nem is akarom vizsgálni mennyi őszinte meggyőződés volt e folytonos hivatkozásban a nemzetiségre; de azt tudom s tudja mindenki, hogy a magyar nyelv diadalát nem azok vitták ki, kik mindég a nemzetiség palástjával takarták nemleges politikájokat.

Tudom továbbá, s tudja velem mindenki, hogy e negativ politika nem erősítette nemzetiségünket, nem forasztotta be a társasági test szakadásait.

Nemzetiségünknek annyi ellenséges elemek közt egyetlen védpajzsa az alkotmány; ám de ha alkotmányunkat az aristocratia nem bírja fentartani, valljon miként fogja a nemzetiségünkre rohanó veszélyeket gátok közé szoríthatni?

Minden alkotmány, minden politikai intézmény gyöngé, ha nem bírja a nagy tömegek, a polgárok nagy többségének rokonszenvét vagy talán épen a milliók ellenszenveivel kell harczolnia.

Es ne feledjük, hogy alkotmányunk ellenségei épen azon ellenszenvből meritettek legnagyobb erőt, mellyel alkotmányunk és nemzetiségünk a haza saját keblében minden lépten találkozik.

Ha nem tudunk módot, nemzetiségünket a haza millióival megszerettetni, s minden hazapolgár legföltettebb kincsev  tenni, ugy minden er k d s nk czéltalan sysiphusi munka, mellyet sem a jelen sem az utókor nem fog meghálálni.

Ha nem tudunk idegen ajku hazafit rsainkban ösztönt ébresztetni, mellynél fogna erősebben vonassanak nemzetiségünk iránt, mint mellyel fajnemzetis g kh z vonatnak, ugy politikai szerepünk ki van játszva s nincs egyéb hatra, mint hogy v gzet nknek zúgolódás nélkül adjuk meg magunkat.

En azonban nem hiszem, hogy e roppant meghasonlás, melly nemzetiségi tekintetben k z ltt nk támadt, ne volna kiengesztelhet ; de meg vagyok győződve, miként e kiengesztelés csak ugy lehets g s ha alkotmányunk, — melly eddig csak egy casta usurpatioj nak czimlapja volt — ezentúl a népszabadság t rv nyt bl ja lesz.

Ha az alkotmány olyan lesz, mint isten dicső napja, mellytől minden növény nyeri az éltető meleget, — ha az igazság mérlegével egyenlően fogja osztogatni javait a hon gyermekei közt, — ha elég tágas lesz, hogy mindenkinek szabadságát megvédje: akkor nem-

zetiségünk vonzereje nagyobb leend azon önkényszülte ösztönnél, melly idegen ajkú honfitársaink kedélyét ellenünk izgatá.

En hiszem a szabadság, a polgárisodás, a napról napra tisztuló közvélemény s főleg a magasb s általánosb polgári érdekek mindenható erejét; — hiszem, hogy a tökélyre törekvő emberi szellem, melly olly merészen szöki át az idő és tér szük korlátait, lerombolandja ama közfalakat, mellyeket a közös hongyermekai közt századok mostohasága emelt; — hiszem, hogy ama nemesb ösztön, melly magasb világhivatásunkat sejteti lelkünkkel, idegen ajkú honfitársinkat is megnyerendi a közös hazának, a közös szabadságnak, mint egyetlen térnek, mellyen polgári hivatásuknak megfelelhethetnek.

En tizennégy millio szabad polgártól nem féltem nemzetiségünket, de tizennégy millio rabszolga mellett a nemzetiséget türes ábrándnak tekintem, mellyet komolyan senki sem tarthat valóságnak.

Ha tehát csak az alkotmányos szabadság és polgáriság nyerheti meg nemzetiségünk elleinek rokonszenvét, ugy a népképvisolet — mint az alkotmány legelső kelléke — legelső föltétele nemzetiségünk fentarthatásának is.

d) Egyéb reformok.

Negyedik szempont végre: mellyről a népképviselő kérdését tekintem: a korszerűsége, a törvényes és társadalmi reformok szempontja.

S van-e ember a hazában, ki át ne látna, miként e szégyenítő hátramaradás politikai institutioinkból és társadalmi viszonyainkból eredett?

Es végre van e ember a hazában, ki át ne látná, hogy minél nagyobb haladnak Európa művelt népei a polgárisodás mezején, annál inkább kell távolodnia ama hézagnak, melly tőlök bennünket elválaszt? annál inkább fogynia a valószínűségnek hogy nemzetünk valaha nagy és dicső leendő, ha haladásunkat gátló politikai és társadalmi viszonyainkból ki nem bontakozunk?

Ha e themát még tovább akarnám fejtegetni, szükségkép olyan dolgokat kellene elmondanom, miket mindenki tud, s tagadni senkinek nem jut eszébe.

Végig tekintve azon — főleg anyagi — reformok során, mellyet újabb időben hazánkban legsürgetőbb teendőül kitűzettek, egyetlen egyet sem fogunk találni közöttök, mellynek

valósulása alkotmányunk és társasági viszonyaink fonákságain hajótörést ne szenvedne.

S ha valósulnának is ezen reformok, egyetlenegy sincs közöttük, melynek sikerét haladásunknak e munka első fejezetében elsorolt általános akadályai ki ne játszanák.

Tegyük, hogy például sikerülni fog a fumei vasut elkészítése — melynek hitem szerint törvényes akadályokat nem is lehet elébe gördíteni — ám de mennyivel leszünk a külföld világvásáraival közelebb érintkezésbe hozva, ha ezentúl is az ausztriai vám — és harminczad rendszertől függend ezen érintkezést annyira nehezíteni, miszerint a vasut sikere kijátszassék?

Elfogadtatik például az országos terhek közös viselésének elve: úgy de mennyivel lesz a nemesség és jobbágyság egymáshoz közelebb hozva ha az adómennyiség megajánlása, fölosztása s kivetése ezentúl is a feudális aristocratia előjogai közé tartozandik?

Sikerülni fog valahogy az örökváltság — s ez kétségkívül a legnagyobb fontosságú anyagi reform lenne: ám de meg lenne e ez által a nép; nyerve az alkotmánynak, ha a patrimonialis hatóság és a vármegye még tovább is batártalan önkényt gyakorolhatna fölötte?

Akármilly jó törvényeket hozunk, igazságszolgáltatási bábelünk megszüntetésére, várhatunk-e sikert ezen törvényektől, még azok végrehajtása egy semmi polgári hatalom által nem ellensúlyozott kiváltságos casta kezében marad? — még a törvények sikere az alkotmány kezessége alá nem helyeztetik, és az igazság kezelői az összes nemzettel szembe nem állítatnak?

Almodhatunk-e nemzeti kereskedésről, müiparunk kifejlesztéséről s általában a hazában szunyadó erők munkásságba hozataláról, még e részbeni óhajtásainknak minden társasági erők, minden társasági érdekek, az összes nemzet egyetemes akarat kifejezése nem adnak nyomatékokot?

Es mit remélhetünk a szellemi haladás körében, még egy részről egy a kort gúnyoló feudális alkotmány, más részről egy a szellemi munkásság leglassúbb mozgásától is borzadó rendszer zsibbasztó hatásaitartja bilinesen a szellemi erőket? még nem nyilik meg a szabadság mezeje az emberi lélek előtt, hogy mind azon célok után törekedhessék, mellyek egy szűk emberélet határin túl hatva, képezik a kapcsolatot a jelen s késő ivadék között?!

Miért itt példákra hivatkozni! — Hiszen

a történetek nagy könyve mindenki előtt nyitva áll; ki ebből nem okul, azok közé tartozik, kik sem nem tanulnak, sem nem felednek.

Valóban a népképviselő kérdésé nem csak alkotmányi kérdés, hanem a szellemi és anyagi haladás kérdése is egyszersmind.

Azon nap, mellyen az összes nemzet lesz képviselve országgyűlésünkön, leend nemzetünk és alkotmányunk szellemi és anyagi ujjaszületésének napja.

Azon napon, mellyen egy egész nemzet küldöttei fognak a hon tanacsteremébe gyűlekezni, oszlandanak szét egy sötét feudális kor utolsó borúlatai.

Azon naptól fogva, mellyen egy egész nemzet sereglendik össze az alkotmány körül, leend a törvénynek ereje, s fog a jogok kölcsönös tisztelete első társasági törvénynyé emelkedni.

Azon napon, mellyen tizennégy millio haza polgár azonitandja magát az alkotmánynyal, leend a közös teherviselés kérdése végkép s igazságosan megoldva.

Azon naptól kezdve, mellyen az összes nemzet érdekei teendik nyomatékukat a törvényhozás mérlegébe, fog nemzeti kereskedésünk s műiparunk megszületni.

Azon napon, melly minden hazapolgárt a legmagasb polgári czélokra jogosítand, fog végtelen pálya nyilni a nemes polgári becs-vágy előtt, s ezrek keresendik dicsőségöket abban, hogy a közjónak hasznos szolgálatot tegyenek, még most a legnagyobb rész a politikai életet csak hágcsonak tekinti, mellyen czimek-hez s hivatalokhoz juthat.

Azon nap végre, mellyen egy egész nemzet a polgáriság magasb polczára jutand, fog végtelen mezőt nyitni a magasb czél után so-várgó szellem előtt; nagyobb és nemesb ösztönök nyujtandanak ingert az irodalom, tudomány s művészet kincseit nevelni, s nemzeti élettünk egyik jeles tényezőjévé tenni.

Szóval: azon napon, mellyen a népképvi-selet kérdése megoldva leend, leend megoldva reformjaink kérdése is.

* * *

Legyen szabad okoskodásom egész lan-czolatát egy pár szóba foglalnom.

Alkotmányunk, nemzetiségünk, s haladásunk valamennyi kérdései olly lényeges kapcsolatban vannak egymással, miszerint nem vagyok képes határvonalt találni, melly ezeket egymástól elkülönzi.

A kor, az események hatalma, saját tévedései, elszigetelték a magyar aristocratiát; s most nincs egyéb hátra, minthogy az összes nemzet egyetemes érdekeiben keressen s találjon menedéket.

Erős meggyőződéseim szerint vagy a nép fogja megoldani ujjaszületésünk problémáját, vagy nem fogja megoldani semmi.

— Ideje tehát, hogy azon nemes fiai a hazának, kiknek keblei a legtisztább s legkitünőbb honszerelem lángja heviti, e nagyczélra egyesüljenek.

Kérdezni: akarjuk-e a népképviseletet? — annyit tenne, mint kérdezni: akarjuk-e az alkotmányt, a nemzetiséget, a reformot s általában akarjuk-e a hon jövődjét?

Kába ember az, ki nagy czélokat kicsiny eszközökkel remél elérhetni.

„Hagyjatok előbb alapot raknom,“ — mond Bulwer — a jeles regényíró — „azután kimerendem a torony magasságát.“

Népképviselet az alkotmányos lét alapja, melly nélkül minden reform félszeg, minden építmény kora romlásnak van kitéve, nemzeti újjászületésünk pedig épen lehetetlen.

En tehát a népképviselet kérdésének megoldását legelső szükségünk legelsejének tartom.

Negyedik fejezet.

A népképviselő kérdésének gyakorlati megoldása.

Itt bezárhatnám munkámat, mellynek célja nem annyira a lehető legjobb népképviselői rendszert kimutatni, mint inkább a közönséget meggyőzni arról, hogy ezentúl a népet, a társaság egyetemes érdekeit, nemfeledhetjük ki többé politikai számvetéstünkből.

Sok olvasóm azonban befejezetlennek tartaná könyvecskémet, ha nem mondanám el röviden nézeteimet az iránt is: miként gondolom én e kérdést gyakorlatilag kiviendőnek?

Részletes népképviselői javaslatot adni e perczen nincs szándékom, de minden esetre szükségesnek tartom azon elveket megállapítani, mellyek körül nézetem szerint a népképviselőnek sarkallania kell.

A népképviselő sikere lényegesen egy jó választási rendszertől függ, melly közös tért

nyisson minden társasági erőnek a törvényhozásrai befolyhatásra.

Egész Európában egyetlen egy alkotmányos ország sincsen, hol a választási rendszer minden igényeket kielégítene: jele annak, hogy a legjobb választási rendszer még nincsen fölfedezve.

A választási rendszer elveinek megállapítása körül annyival szükségesebb az óvatosság, mert élő tanúi vagyunk, miként egy hiányos választási rendszer épen olly könnyen válhatik ürügyé a népeknek forradalmakra, mint a kormányok kezében a népszabadság elfojtására. Példa Spanyolország és Portugal.

A választási rendszer megállapításánál három fő tényező jö tekintetbe: 1) Választó testületek. 2) Közvetlen választás. 3) Választói képesség.

Vizsgáljuk e tényezőket egyenként.

1) Választó testületek.

A népek tapasztalása a képviselet körül még korán sem haladott annyira, miszerint el lehessen mondani, hogy a legjobb képviseleti rendszer már föl van fedezve.

Eddig Európában két neme a képviseletnek vétetett leginkább gyakorlatba: az osztályonkénti, vagy diplomaticailag szólva: országrendi képviselet (*Repraesentation der Reichsstände*), és általános értelemben vett népképviselet (*Allgemeine Volksrepräsentation*).

Az első szerint a nemzet alkotmányilag elkülönzött osztályai külön választott követek által képviseltetnek; a második rendszer szerint a képviselők nem külön osztályok, hanem a választó testületekre osztott egyetemes nemzet által választatnak.

Az első rendszer homlokán viseli a feudális származásának bélyegét, a helyett, hogy az egyetemes nemzeti érdekeknek szolgálna emeltyüül, osztályokat állít szembe egymással, éles ellentételeket idéz föl a külön polgár osztályok érdekei közt, s módot nyújt a kormánynak ezen ellentételeket saját hasznára kizsákmányolni, az alkotmányt erejétől megfosztani; s felelőségével azon osztályok háta mögé rejtekezni, mellyekhez csatlakozott.

Illy rendszer mellett soha semmi politikai pártok, hanem mindég casták viaskodnak egymás ellen.

S hol az osztályok vagy rendek külön képviselősége még külön törvényhozó testüle-

tekre is oszlik, mint p. o. Svédországban, ott a törvényhozás majd nem a lehetetlenségek sorába tartozik.

Ezért láthatjuk, hogy mindazon népek, mellyek országrendi képviseletet birnak, semmit sem óhajtanak forróbban, mint hogy e rendszert minél előbb általános népképviselettel cseréltessék föl.

A második rendszer a polgári egyenlőség eszméjéből eredett, s magában foglalja mindazon jókat, mik az országrendi képviseletben foglaltatnak, emennek minden káros oldalai nélkül.

Az általános népképviselet nem tür alkotmányos közfalat a polgári társaság külön osztályai közt, s az alkotmányt minden osztályok közös tulajdonává teszi.

Az általános népképviselet a külön osztályok érdekeit egymásba olvasztja, s mindenikben ama nemes ösztönt ébreszti föl, hogy a nemzet egyetemes érdekét a magáénak elébe tegye.

S ha maradnak is fen osztályzati érdekek, mellyek a politikai élet mezejét választják küzd-helyül, az általános népképviselet ezen érdekviszályt a törvényhozás teremeiből a választó kamrákba utasítja, hol mindenki egyenlő erővel

mérközhetik ellenfelével, s hol e csata nem szülhet káros következményeket az egész hazára nézve.

A mennyire ama férfiak hangulatát ismerem, kik e hazában az alkotmányos haladást őszintén óhajtják, egyet sem tudok közölnök, ki az általános népképviseletnek elsőséget ne adna az országrendi képviselőség fölött, s én már csak azért is általános népképviseletet óhajtok, nehogy országrendi képviselet mellett a gyógyszer gonoszabb legyen a kórnál, melyet orvosolni akarunk.

Az általános népképviselet súlypontja azon testületekben fekszik, mellyek által a képviselők választatnak, s mellyek közönségesen választó kamráknak neveztetnek.

Minden attól függ tehát: miként rendeztetnek ezen választó testületek?

A választó kamrák rendezésénél véleményem szerint főkép a következő körülményekre kell ügyelni:

1) hogy azon kerületek, mellyek minde-nike egy egy választó kamrát állit ki, ne csak területileg egyenlők legyenek, hanem a mennyiben lehetséges — minden kerület egy egy kikerekített egészet képezzen;

2) hogy ezen kerületek felállításánál ne

csak a választók, a népesség száma is tekintetbe vétessék;

3) hogy az adómennyiség körül azon arány vétessék figyelembe, melly általában az adó kivetésénél is kulcsul szolgál, s mellyet a földérték, kereset, és általában a helybeli viszonyok különbsége nyújt.

S minden illy kerület az országgyűlésen egyenlő szavazat mennyiséggel képviselendő.

2) Közvetlen választás.

Igen sokat lehet a jó rend érdekében a kettős vagy főbb fokozatú választás mellett elmélkedni; én e helyen elégnek tartom egyszerűen ama tényre hivatkozni: miszerint mindazon népek, mellyek kettős fokozatú választással bírtak, nem sokkal jobb helyzetben voltak mintha épen nem lett volna alkotmányuk.

Tökéletesen értem, ha valaki azt mondja, hogy a választást azért kell szűk alapra szorítani, mert az állodalom legfőbb érdeke azt kívánja, hogy a törvényalkotás súlypontja ott legyen hol az ország egyetemes érdekeinek súlypontja van; tökéletesen értem — habár e nézetben nem osztozom is, — ha valaki azt mondja: hogy a választói képességet azért kell

magas censushoz kötni, mert épen a nemzet tehetős része az, melly az alkotmány fentartásához kellő anyagi függetlenséggel bír, mellynek egyszersmind a jó rend, polgári szabadság és törvények uralma, valamint az institutiók állandósága legközelebb érdekében áll; — de hogy mind azon czélok miként érethetnek el kettős fokozatú választás által, fölfogni képes nem vagyok.

A népképviselő alapeszméje a nemzeti többség eszméjében gyökérzik.

Kettős fokozatú választás mellett a képviselők nem a nemzet, hanem a nép által kinevezett választók többségét képviselnék; illy esetben pedig sokszor megtörténhetnék, hogy a választók többsége a nép többségével ellenkező irányban tenné meg a követválasztást.

A közvetlen választás — bármi szűk alapra legyen is a választói képesség a census által szorítva — bizonyos számú polgárokat egyszerre politikai nagykorúsággal ruház föl, és senkit nem foszt meg azon kilátástól, hogy munkás szorgalma által egykor a választói képességet is magáévé teheti; kettős fokozatú választás mellett a polgárt legmerészebb álma sem ragadhatja tovább egy választó kinevezetésénél.

Közvetlen választásoknál a választó — bármennyire tömjénezzon is saját érdekének — önkénytelenül követi a kor szellemének, a közvéleménynek nagy impulsusát; s tudja, hogy választói jogának alkalmazásáért a jelen és jövő ivadék előtt nagy erkölcsi felelőséget vesz magára; — kettős fokozatú választás mellett ellenben az ösválasztó — kinek egész politikai hatásköre csak egy másod választó kinevezéseig terjed mindössze is a rokonság, komaság s jó czimboraság impulsusát követi; a másodválasztó pedig valamint pusztá véletlennek köszöni megválasztatását, úgy sem a jelen sem a jövő kor irányában nem érez semmi erkölcsi felelőséget, s szavaz véletlenül valakire, miként rá is csak véletlenül szavaztak.

Erre azt mondhatná valaki: hogy „a kettős fokozatú választásnak csak politikailag kis-korú népeknél lenne illy eredménye;“ — ám de politikailag nagy korú népek úgy sem tűrnék el a kettős fokozatú választást.

Minden jó választási rendszernek második főkelléke tehát: a közvetlen választás, minden fokozatosságnak egyenes kizárása mellett.

3) Választói képesség.

Leglényegesebb kérdés a választás rendezésénél: kik legyenek sajátlag a választók?

Ezen kérdés a képviseleti alkotmány tengelye, melly körül forog az alkotmány, nemzetiség, szabadság és az összes állodalmi lét.

Főlebb azt mondtam, hogy az általános népképviselet súlypontja a választó testületekben fekszik: mert a törvényhozás erejét sajátlag a választó testületek ereje képezi; minél fogva a választói jog kérdése lényegesen alkotmányi kérdés.

S itt vagyok ama nagy kérdésnél, melly Európa alkotmányos országaiban a nagy politikai pártok közötti különbséget képezi.

Korunkban igen különös tanok merültek föl a választói jog körül.

Ugy látszik, a vén Európa nem tud kibontakozni azon rögeszméből, miszerint nekie minden áron arisztokrátiára van szüksége; a kegyelet és loyaltás annyira vele van születve, hogy — ha nem talál — maga csinál bálványt magának, mellyet imádhasson.

A középkorban a sziklatetőkön ülő sas fészkeket bámulta s egy nagy pecséttel ellátott pergament legmélyebb tisztelete tárgya volt; ma — miután az idő vasfoga, mind a szikla-

fészket, mind a kiváltságlevelet elmorzsolta — átviszi tiszteletét a börzепalotákra és a teljes értékű bankjegyekre.

Valamint a középkorban csak az tartatott valódi embernek, kinek ös vára, vasvértézete és pergamentje volt; ugy ma csak az tartatik valódi embernek, kinek pénze van.

Naponként halljuk hirdetni, hogy csak azt lehet politikai jogokkal fölruházni, kinek félteni valója van, kinek anyagi értékében elég kezesség van arra, hogy nem fog a tömeg szenvedélyeivel szövetkezni azon politikai rend felforgatására, mellynek ótalma alatt javait élvezi, s ez fölötte csodálatos logika!

Amerikában elégnek tartatik, ha valaki a szabadság földjén született és a szabadságnak levegőjét szíja, ha egy szabad alkotmány által nevelt társasági rend befolyása alatt tanulta ismerni a törvények erejét és az emberi méltóság becsét, a végre hogy a hazát és szabadságot szeresse s jogosítotttnak érezze magát fölkeresni minden pályákat, mellyeket az alkotmányos szabadság a polgárok törekvése előtt nyitva tart, és személyes befolyása súlyával nevelje azon erőt, melly által az alkotmányos szabadság és társasági rend fentartatik.

Europában bizonyos nagyobb mennyiségű

érték szokott alkotmányos mértéke lenni a haza szeretetnek, s az alkotmányt és szabadságot csak azok képesek fentartani, kik ennyi vagy annyi értékkel vagy jövedelemmel bírnak.

Amerikában a szerény kézműves épen annyit nyom a politikai jogok mérlegén, mint a newyorki vagy bostoni pénzváltó két vagy három millio dollárjával, s azon hatalmat, melly a gazdagságból olly könnyen eredhetne, tökéletesen ellensúlyozza azon hatalom, melly a jogok egyenlőségéből és a szabadságszeretet mindenható erejéből ered.

Europában a gazdagság nem csak hogy végtelen felsőbbiséget ad a társasági életben a vagyontalanság fölött, de még azon egy jogot is megtagadja a vagyontalanoktól, melly a gazdagságszülte hatalomnak pénzaristocratiai önkénynyé fajulását ellensúlyozhatná.

A vagyontalanok harczát a vagyonosak ellen Amerikában is láthatjuk, de ott ezen harcz a társasági rendet súlyegyenben tartja, holott azt Europában perczenként felbomlással fenyegeti.

A dolog igen természetes: mert Amerikában ezen harcz törvényes téren vivatik; Europában ellenben a törvényes tér meg van a szegényektől tagadva, minélfogva emezek titkos

szövetkezesekben keresnek és találnak fegyvert az őket nyomasztó társasági rend ellen.

Igy fejlődtek ki a communismus, socialismus, fourierismus és mindazon kinövései az európai proletariatusnak, mellyek Amerikában több kísérletek után sem birtak megfogamzani, s mellyek Damokles kardja gyanánt lebegnek az európai társasági rend fölött.

Az európai pauperismus olly óriásivá nőtt, hogy a gazdagokat már perczenként elnyeléssel fenyegeti, minélfogva a vagyonos osztályok nem ismernek sürgetőbb föladatot, mint magukat a vagyontalanok osztálya ellen lehetőleg körülbástyázni, s innen eredtek a szegénységi törvények, a szegényházak, a szegényházi rendőrség és a — választási census.

Az emberi társaság jövődje isten titkai-ban rejlik; de annyi bizonyosnak látszik, hogy az európai társaság betegségét az eddig alkalmazott gyógyszerek nem képesek orvosolni.

Minthogy azonban e társasági betegség megvan — habár nem mindenütt egyenlő mértékben — a census olly szükséges rosznak látszik, mellytől alkalmasint egy európai népképvisélet sem menekülhet.

Am legyen hát census! de állitassék olly szabadelvű alapra, miszerint az alkotmány

ne fosztassék meg a nép oltalmátúl; miszerint ha egy részről szükségesnek látszik, hogy a szegénységszülte rossz szenvedélyek a capitoliumhoz ne férhessenek, s az alkotmány a legtöbbet ígérők által olly könnyen megvásárolható proletariusok martalékává ne legyen, — más részről a gazdagság befolyása is olly elensúlylyal fékeztessék miszerint az alkotmány egy felfuvalkodott pénzaristocratia kizáró monopoliumává ne fajuljon.

Altalában a választói képeséget akként kell elhatározni, hogy a választó testületekben minden érdek, minden jog pajzst találhasson, s még az se panaszkodhassék ügye mellőzéséről, kinek a választásra egyenesen befolyjni joga nem volna.

Csak kettőt kívánok a választói képességre nézve megjegyezni: 1) hogy az olly általános legyen, miszerint a polgári társaság minden osztályaira s rétegeire illeszthető legyen; 2) hogy törvény által olly szorosan meghatározassék, miszerint annak valakire illesztése senki önkényétől ne függjön, hanem világosan ki legyen jelölve az eset, mellyben, a polgár választói képességre jut.

Részletesebben nem tartom szükségesnek a tárgyba ereszkedni; mert nekem — miként

már megjegyzém — nem annyira egy képviselői alkotmányt tervezni, mint a népképviselői szükségére irányt meggyőződést ébreszteni volt leginkább célom.

Azt sem tartom e helyen szükségesnek fejtegetni: ha valljon a választási kamrák birjanak-e tanácskozási s határozási, következőleg utasítási vagy visszahívási joggal? — Ezen kérdés légyegesen azzal függ össze: legyenek-e a választó kamrák egyszersmind politikai és kormányzati testületek is?

Ezen kérdés pedig sajátlag a megye rendezés kérdéséhez tartozik, mely e pontban szorosán összefügg a népképviselői kérdéssel, melyet e helyen fejtegetni elvinne céltól, minélfogva azt egy jövő értekezés tárgyaúl tartom fen magamnak.

Szintúgy nem szólok az országgyűlés rendezéséről, mert ezt csak a népképviselői problémájának megoldása után gondolom szönyegre hozhatónak.

* * *

Kötelességemnek tartom itt még néhány szóval megjegyezni: miként tévedne az, ki értekez-

ésemből, azt olvasná ki hogy én minden viszonyokat fenekestül fel akarok forgatni.

En a tiszta népképviseletet czélnak tekintem, melyre törekednünk kell, melyet azonban az emberi dolgok természetes folyamata szerint csak fokozatos kifejlődés által érendünk el.

De minden lépést, melyet alkotmányunk körül teend a nemzet, olyannak óhajtók, hogy e cél elérésére legyen irányozva.

En nem azt kívánom, hogy jogok, melyek eddig birattak, elvétessenek, hanem hogy azokra is, kik e jogokat eddig nem birták, kiterjesztessenek, s hogy e jogoknak ezentúl ne a polgári társaságot megosztató kiváltságok, hanem a társaság minden tagjait egy lánczba szorító társasági érdekek szolgáljanak alapúl.

Midön népképviseletről szólok, a szabadság és egyenlőség képe mosolyog a távolból felém; látok egy fölvirágzó hazát, egy szabad, erős nemzetet, egy boldog ivadékot, mely valamint jogokban egyenlő, úgy a hazafiui kötelességek teljesítésében is férfiasan versenyez.

De szemem önkénytelenül visszafordul a jelenre s rögtön a gyakorlati élet nehézségei

állanak előttem, mellyek sokszor a legbátrabbat is megdöbbentik.

Előttünk azon kettős feladat áll, hogy a czélt, mellyre törekszünk, a helyzetek kiméleteivel párosítsuk.

Százados előítéletet kiirtani herculesi munka, s tudom, hogy Roma nem épült föl egy nap alatt.

Ugyanazért távol van tőlem azt követelni, hogy mértéktelen rögtönzésekkel minden régít felforgassunk, s azon népek majmai legyünk mellyek ma egy alkotmányt teremtenek, hogy azt holnapismét leronthassák, — mellyek ma lerontják a bastille-t, hogy holnap egész Parist körülfalazzassák.

En e perczben nem kívánok egyebet, mint hogy történeteink hagyományából az, mi nem teljesen rossz, öszhangzásba hozassék a kor igényeivel s az alkotmány és nemzetiség érdekével.

Ha a városok és nagyobb — főleg már főlshabadult — községek országgyűlési képvisellel megajándékoztatnak, a tisztesbek a megyei választók sorába foglaltatnak (s kevesbet a nemzet a historiai jogok és osztályzati előitéletek legnagyobb kimélése mellett sem tehet), mind a mellett is, hogy ez még távolról

sem elégíti ki a szükségét, örömmel üdvözlen-
dem e reformot; mert minden érdeken, melly
az alkotmányban tért nyer, viszont az alkot-
mány nyer támaszpontot.

Ha a jövő országgyűlés ezt tűzendi ki le-
gelső feladatául, úgy a nemzet ujjaszületésére
meg lesz téve az első lépés.

Végszó.

S most berekesztésül még csak egy két szót.

Alkotmányunk súlypontja eddig a nemességben feküdt, melly magát ezért kiválólag magyar nemzetnek nevezé.

S e nemes czimet töle megtagadni nem juthat eszébe senkinek.

A magyar nemesség nemes is volt mindenkor a szó legjobb értelmében.

A magyar nemesség tetteket mutathat föl, méltókat arra, hogy a hajdankor legragyogóbb tettei mellé soroztassanak, s honszerelmet, méltót arra hogy minden jövő ivadékoknak példányúl szolgáljanak.

A magyar nemesség nem csak hogy vérével szerezte e hazát, hanem azt vérével fenn is tartotta, s beléje ültette a szabadság fáját, hogy árnyékában a fiak, és a fiak fiai enyhet találjanak.

Egy vizzályteljes évezred pillant le a magyar hazára, hol

Annyi bal szerencse közt

Olly sok vizzály ulán

Megfogyva bár, de törve nem,

El nemzet e hazán!

Nem! senkinek nem juthat eszébe, a magyar nemességet — melly annyit küzdött, s áldozott honáért, mellynek dicsősége nem egy ragyogó lapját tölti be a világtörténet könyvének — kissebbíteni.

De a kor szelleme, és események hatalma hályogot borított egykor a magyar nemesség szemére, s azon erő, mellynek elejétől fogva egynek kellett volna lennie, megoszlott, s íme a magyar hazát és a magyar szabadságot azóta csak csapások érik. —

A tizenkilenczedik században élünk, midőn a szabadság szelleme, mint az emberi nem jövőjének nagy jós igéje szárnyalja végig a világot egyik földszarkról a másikig.

Most arról van szó: hogy a szabadság napjának melege forrasza be azon szakadásokat, mellyeket mostoha kor, és események hatalma idézett a nemzettestre.

Most arról van szó; akarja e a nemesség, hogy azon szabadság, mellyért vért, egy

egész nép féltve bálványozott tulajdona legyen, avagy inkább azt akarja talán, hogy évezredes történeteire, nevére, s politicalai létére szemfedél boruljon?

En hiszek nemzetem csillagzatában; hiszem, hogy ama nemes jellem, mellyet a magyar nemesség annyiszor tanusított, itt is megfogja értetni vele, mivel tartozik saját becsülésének, az örök igazságnak, a jelen és utókornak.

A nemesség átfogja látni, hogy az alkotmány súlypontjának ezentúl ez egyetemes nemzetben, a birtok, munka, értelmiség, általában valamennyi társasági érdekek összeségében kell fekünni: ez a magyar haza, és magyar nemzetiség újjászületésének föltétele.

8.

1/2 11

159

PN
6129
M3

Magyar szózatok

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
